

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Інститут права та безпеки
Кафедра адміністративно-правових дисциплін**

**м. Одеса
2025**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Інститут права та безпеки
Кафедра адміністративно-правових дисциплін**

**МАТЕРІАЛИ
ХІІ Міжнародної науково-практичної
онлайн-конференції
«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО
ПРАВА УКРАЇНИ»**

24 жовтня 2025 року

**м. Одеса
2025**

УДК 342.92(477)
ББК 67.9.(4Укр)401.0
С764

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей,
які суттєво перевищували пропоновані обсяги*

С764 Стан та перспективи розвитку адміністративного права України: матеріали XII Міжнародної науково-практичної онлайн- конференції, м. Одеса, 24 жовтня 2025 р. — Одеса : ОДУВС, 2025. – 338 с.

© ОДУВС, 2025

***Шановні колеги, учасники XII Міжнародної
науково-практичної конференції «Стан та перспективи
розвитку адміністративного права України»!***

Щиро вітаю із відкриттям наукового заходу, який вже дванадцятий рік поспіль об'єднує вчених, викладачів, здобувачів освіти, працівників органів публічної влади, представників місцевого самоврядування та міжнародних експертів. Для нас велика честь і відповідальність продовжувати традицію цієї конференції у складних умовах воєнного стану, коли Україна героїчно виборює свою незалежність, територіальну цілісність і право на вільне європейське майбутнє.

Конференція покликана не тільки підсумувати сучасний стан розвитку адміністративного права, а й визначити нові орієнтири для його подальшого реформування з урахуванням воєнних реалій і майбутньої повоєнної відбудови.

Вкрай важливо, що конференція має міжнародний формат. У цей непростий час Україна не є самотньою — ми відчуваємо підтримку демократичних держав, міжнародних інституцій та наукової спільноти. Обмін досвідом із зарубіжними колегами, вивчення правових моделей кризового управління та адміністративних процедур в умовах надзвичайних ситуацій допомагають нам зміцнювати власну правову систему та готувати підґрунтя для відновлення після перемоги.

Висловлюю щиру подяку всім учасникам конференції за вашу стійкість, відданість науці й готовність працювати для зміцнення правової держави навіть у найскладніші часи. Особливі слова вдячності — організаторам заходу, які попри всі труднощі забезпечили проведення цього наукового форуму. Це ще раз підтверджує: наукова думка в Україні живе, розвивається і є невід'ємною частиною нашої боротьби за свободу.

Бажаю всім учасникам конференції міцного здоров'я, творчого нахнення, глибоких дискусій, нових ідей та наукових здобутків.

Хай ваша праця зміцнює науковий потенціал нашої держави й сприяє її відродженню як вільної, демократичної та європейської України!

Давиденко В'ячеслав Віталійович,
ректор Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент, полковник поліції.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

*Денисова А.В., доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Реформування сфери надання адміністративних послуг є одним із актуальних питань для України. У цьому контексті досвід провідних країн світу має велике значення, особливо для підвищення якості надання цих послуг для України.

Вітчизняні дослідники приділяють увагу безпосередньо висвітленню проблемних питань у сфері організації надання адміністративних послуг: О. Андрійко, Г. Атаманчук, К. Афанасьєв, В. Бережний, В. Бевзенко, О. Буханевич, В. Колпаков, А. Коптєв, Т. Маматова, З. Панькова, В. Петьовка, О. Рябченко, В. Тимошук, Х. Ярмачі та інші. Необхідно зазначити, що багато вчених спрямовують свої погляди на розгляд саме адміністративних послуг. Однак питання вивчення закордонного досвіду в цій сфері та можливостей його використання в Україні залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого аналізу.

Досвід Німеччини в галузі надання адміністративних послуг має певні особливості, а саме: в офісах з надання адміністративних послуг не передбачено надання соціальних послуг, послуг реєстрації актів цивільного стану, дозволів на будівництво, тому що в Німеччині за надання цих послуг відповідають державні органи; адміністративні послуги надаються за принципом «єдиного вікна». Кол-центри, які виконують роль довідкових центрів, здійснюють записи на прийом та можуть надавати інформацію, яка стосується звичайних послуг. Центри надання адміністративних послуг надають певну кількість послуг громадянам щодня та виступають у ролі сервісних центрів. Основна задача інтернет-порталів надавати консультації щодо онлайн-послуг [2, с.225].

У Польщі, відповідно до законодавства, органи державної влади є замовниками адміністративних послуг, в такій ситуації вони виступають як «внутрішні клієнти». Метою інформаційного центру державної служби є покращення доступу до адміністративних послуг як для окремих громадян так і публічних службовців. За організацію надання адміністративних послуг відповідальними є територіальні громади. Вони мають певний поділ: місцевому рівню відповідають гміна та повіт, а регіональний рівень представлений воєводствами [2, с.227].

У Нідерландах, у галузі надання адміністративних послуг, є досвід роботи «універсаму послуг», це стосується, насамперед, організації роботи з клієнтами, яка по суті складається з двох рівнів. Перший рівень - центральний «універсам послуг», (офіс для громадян), який знаходиться в приміщенні муніципалітету. У різних районах міста розташовані офіси, що відносяться до другого рівня. Деякі послуги, наприклад, з питань міграції, громадяни можуть отримувати в офісі першого рівня (центральному). Всі інші послуги можна отримати в «універсамах послуг» на рівні муніципалітетів [3, с.471].

Виділено переваги такої організації надання адміністративних послуг, а саме: зручність та економія часу; відмежування від взаємодії з посадовцями, які беруть участь в прийнятті рішень. При цьому усуваються умови для вчинення корупції і, навпаки, створюються підстави для ефективного виконання обов'язків публічними службовцями (обмеження спілкування з клієнтами) [5].

У Великобританії системою надання адміністративних послуг стали центри послуг для населення, які працюють за системою «єдиного вікна» та здійснюють свою діяльність за рахунок основних принципів: рухаються документи, а не громадяни; контроль якості надання послуг; одне звернення - в одному місці. Основне завдання британських центрів послуг - підвищення рівня доступу громадян до державних послуг та висока якість їх надання [4, с.145].

Основними принципами стратегії надання адміністративних послуг в Британії є: розробка та впровадження загальнонаціональних стандартів державних послуг; наділення відповідними повноваженнями органів виконавчої влади того рівня, де здійснюється надання адміністративних послуг; створення можливостей для гнучкості надаваних послуг відповідно до особливостей потреб замовників послуг; надання можливостей та варіантів вибору зручного місця отримання послуги для замовника послуги [1, с.94].

Підводячи підсумки, можна зробити висновки:

1.Тільки відкритість державного сектору для громадян забезпечує необхідну якість та доступність адміністративних послуг у системі публічних послуг.

2.У більшості західних країн створена розвинута інфраструктура з організації на надання якісних та доступних адміністративних послуг, яка дозволяє полегшити процес отримання адміністративних послуг населенням завдяки впровадженню сучасних баз даних, навчання учасників процесу надання послуг (як виконавців так і отримувачів) тощо.

3.Діяльність зазначених структур є ефективною завдяки тому, що вони функціонують, впроваджуючи у свою практику важливі правила, а саме:

орієнтація на запити населення та максимальна гнучкість в наданні послуг; чітка та зрозуміла організація надання послуг в поєднанні з професіоналізмом працівників; націленість на результат та практичну вигоду, що вимірюється задоволеністю споживачів/клієнтів.

Література

1. Бережний В. О. Реформування державного управління у Великобританії. Теорія та практика державного управління. 2010. № 2. С. 89–95.
2. Буханевич О. М. Закордонний досвід надання адміністративних послуг. Митна справа. 2014. № 6 (2.1). С. 222–229.
3. Даньшина Ю. В. Зарубіжний досвід оцінювання якості надання адміністративних послуг. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 4. С. 467–475.
4. Панькова З. Л. Зарубіжний досвід надання адміністративних послуг та його застосування в Україні. Право: Історія, Теорія, Практика: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Дніпро, 18–19 листоп. 2016 р.). Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2016. С. 144–146.
5. Швецов Є. Зарубіжний досвід організації надання адміністративних послуг та можливості його використання в Україні URL: <https://peers.international/paper/zarubizhniy-dosvid-organizacii-nadannya-administrativnikh-poslug-ta-mozhливosti-yogo>

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО РОЗУМІННЯ ПРАВОСУДДЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СУДДЯМИ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Ярмакі Х.П.,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
адміністративно- правових дисциплін,
інституту права та безпеки,*

Одеського державного університету внутрішніх справ

Відповідно до ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення судді, поряд з органами виконавчої влади і місцевого самоврядування наділені правом розглядати справи про адміністративні правопорушення.

До теперішнього часу відсутня єдність у визначенні правового статусу суддів у провадженні в справах про адміністративні правопорушення. Одні автори А.Берлач, Д.Калаянов, О.Остапенко та ін. ставлять суддів в один ряд з іншими суб'єктами, що наділені правом розгляду справ про адміністративні правопорушення, визначаючи дану діяльність юрисдикційною. Друга група авторів І. Голосніченко, Є. Додин вважають, що судді не входять до числа юрисдикційних органів, оскільки розгляд ними

справ про адміністративні правопорушення є діяльністю по відправленню правосуддя.

У найбільш загальному розумінні діяльність суддів асоціюється саме з відправленням правосуддя, що виражає призначення судової влади, як це визначено Конституцією України. Чи свідчить наведене положення про те, що судді не здійснюють правосуддя, а здійснюють адміністративну юрисдикційну діяльність, розглядаючи справи про адміністративні правопорушення та про недоцільність наділення суддів адміністративною юрисдикцією, оскільки це протирічить положенням Конституції України і по-друге, чи можливо вважати розгляд суддями справ про адміністративні правопорушення правосуддям.

Повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення відповідно до ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення наділені судді одноосібно, а не суд як орган державної влади, тобто колективний суб'єкт. Діяльність суддів по розгляду справ про адміністративні правопорушення, в основному врегульована КУпАП.

По-друге провадження в справах про адміністративні правопорушення в цілому, в силу частини 2 ст. 124 Конституції України у системній єдності із ст. 1 КАС України, не віднесено законодавцем до адміністративного судочинства. Саме ці законодавчі положення дають підстави вважати, що судді розглядаючи справи про адміністративні правопорушення здійснюють адміністративно-юрисдикційну діяльність.

На теперішній час провадження в справах про адміністративні правопорушення регламентовано у Главі 17 Розділу IV Кодексу України про адміністративні правопорушення, процедурні вимоги якого є єдиним, як для органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, так і для суддів, що розглядають справи про адміністративні правопорушення. Аналіз чинного адміністративно-деліктного законодавства дає можливість прийти до висновку, що тільки за виключенням адміністративних санкцій, які застосовуються до правопорушників, строків розгляду справи про адміністративні правопорушення діяльність суддів нічим не відрізняється від аналогічної діяльності, що здійснюється іншими органами адміністративної юрисдикції визначеними у статтях 218 - 219, 222 – 244-15. Вона реалізується у тому ж процесуальному (процедурному) порядку, завершується винесенням однакових процесуальних рішень, характеризується однаковими правилами доказування, здійснення процедурних дій, оцінки доказів та ін.

Для відправлення правосуддя у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві характерним є винесення особливих процесуальних актів: вироків, ухвал, рішень від імені України, які приймаються у дорадчій кімнаті, таємниця якої забезпечується законом. По справах про

адміністративні правопорушення, що розглядаються як суддями, так і не судовими органами приймаються постанови форми яких не різняться між собою. При цьому КУпАП не містить положень про необхідність виходу судді до дорадчої кімнати, виключення знаходження у цій кімнаті у момент прийняття рішень по справі інших, крім судді або суддів осіб, наявність інституту таємності наради судді.

У той же час судді які розглядають справи про адміністративні правопорушення керуються тими ж основоположними принципами що і судді, які розглядають кримінальні, цивільні та адміністративні справи та також зобов'язані забезпечити додержання державної, комерційної та виробничої таємниці розглядаючи справу про адміністративне правопорушення, у процесі розгляду якої може бути розголошена державна таємниця або конфіденційна інформація, орган (посадова особа) який розглядає справу приймає рішення про її розгляд у закритому режимі.

Частина 1. ст. 249. Відкритий розгляд справи про адміністративне правопорушення КУпАП визначає, що «Справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксованих за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі в автоматичному режимі, справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 132² цього Кодексу та про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці.

Не є зрозумілим, чому законодавець у КУпАП залишив поза увагою захист комерційної та виробничої таємниці і конфіденційної інформації, за незаконне отримання яких корпорації, холдинги, інші великі компанії та підприємства, утримують відповідні служби та витрачають значні кошти для незаконного отримання комерційної таємниці.

Положення Загальної частини КУпАП, відносно підстав адміністративної відповідальності, визначення виду та розміру адміністративного стягнення та ін., застосовуються усіма суб'єктами, що розглядають справи про адміністративні правопорушення, у межах їх компетенції, без будь яких виключень або обмежень

Разом з тим, необхідно погодитись з тими авторами які обґрунтовують специфіку судового розгляду справ про адміністративні правопорушення конституційним статусом судової влади, релевантними вимогами до кандидатів на посади суддів, чітко зафіксованої процедури формування судів, а також особливими повноваженнями по призначенню всіх наявних в КУпАП видів адміністративних стягнень, починаючи з попередження

та завершуючи адміністративним арештом з утриманням на гауптвахті (статті 26 - 32-1 КУпАП). Інші органи та посадові особи віднесені до суб'єктів адміністративної юрисдикції уповноважені застосовувати тільки попередження та штраф.

Частиною першою ст. 40 «Покладання обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду» КУпАП передбачено, якщо у результаті вчинення адміністративного правопорушення заподіяно майнову шкоду громадянину, підприємству, установі або організації, то адміністративна комісія, виконавчий орган сільської, селищної, міської ради під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про відшкодування винним майнової шкоди, якщо її сума не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а суддя районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду приймає таке рішення незалежно від розміру завданої шкоди.

Вказані особливості, свідчать про особливе положення суду загальної юрисдикції, який обумовлений правовим статусом суддів, більш високим рівнем їх професіоналізму. Разом з тим, враховуючи конституційно визначений принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, основна діяльність суду пов'язана саме зі здійсненням правосуддя, а не з виконанням організаційно-розпорядчих, управлінських повноважень.

Позиція про те, що характерним для здійснення правосуддя у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві є винесення особливих процесуальних актів: вироків, ухвал, рішень від імені України, які приймаються у дорадчій кімнаті, таємниці якої забезпечується законом теж не можна вважати переконливими, оскільки суддя, який одноосібно розглядає адміністративну справу в суді теж приймає рішення не від себе, а від держави України і суддя суду загальної юрисдикції який розглядає справу про адміністративне правопорушення теж приймає рішення не від себе, а від держави Україна, яка в особливому порядку надала йому такі повноваження.

Крім зазначеного, за результатами розгляду окремих справ про адміністративні правопорушення, постановами судді суду загальної юрисдикції застосовуються штрафні санкції, які у десятки разів перевищують штрафні санкції по багатьох кримінальних правопорушеннях, що встановлюються Вироками по кримінальних справах.

Положення ч.2. ст. 124 Конституції України про те, що юрисдикція судів поширюється на будь-який спір та будь-яке кримінальне обвинувачення, у передбачених законом випадках суди розглядають також і інші справи ніяким чином не заперечує здійснення правосуддя по справах про адміністративні правопорушення.

Враховуючи викладене та окремі Рішення Європейського Суду з прав людини щодо забезпечення принципу верховенства права в діяльності суддів при розгляді адміністративних справ вважаємо, що розгляд справ про адміністративні правопорушення судьями судів загальної юрисдикції, у порядку визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення є також здійсненням правосуддя, а обговорення цього актуального питання потребує широких наукових дискусій на різного рівня наукових заходах та підготовки дисертаційних досліджень за цією тематикою.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073X URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>

3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446. (в ред. від 11.07.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

OSINT ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ РОЗВІДКИ: ВИКЛИКИ ЛЕГІТИМНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Свиридюк Н.П., доктор юридичних наук, професор,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

*Цюприк Н.О., кандидат юридичних наук
Національна академія внутрішніх справ*

У сучасному інформаційному суспільстві відкриті джерела інформації (OSINT) стали важливим інструментом у сфері безпеки, розслідувань і захисту національних інтересів. Однак, незважаючи на активне впровадження OSINT, у суспільстві відсутнє чітке розуміння принципів його роботи, меж повноважень і законодавчих обмежень. Це створює простір для спекуляцій, недовіри та неправдивих наративів, особливо в умовах цифрової трансформації правоохоронних органів і використання алгоритмічних рішень, закритих для публічного контролю. У правовому полі країн-членів Європейського Союзу та інших демократичних держав питання легітимності використання OSINT тісно пов'язані з принципами пропорційності, законності та підзвітності. В Україні, що прагне до інтеграції в європейські правові стандарти, ці питання особливо актуальні, адже ефективне використання

OSINT потребує одночасного забезпечення безпеки, захисту приватності та довіри громадськості.

Незважаючи на швидкий розвиток інструментів OSINT і їхнє впровадження у сферу безпеки, суспільне розуміння цієї практики залишається обмеженим і часто спотвореним. Відсутність чіткої інформації про принципи роботи, межі повноважень і правові межі використання відкритих джерел породжує недовіру та підозри. Це особливо актуально, коли цифрові рішення, що застосовуються правоохоронними органами, закриті для громадського контролю, а алгоритми – непрозорі. Наприклад, платформа COSAIN, створена компанією Barrachd Ltd (згодом придбаною Capita) для потреб правоохоронних органів Великої Британії, має обмежену публічну інформацію щодо алгоритмів і джерел [3]. Інша платформа RepKnight позиціонує себе як рішення «для урядових та правоохоронних органів у усьому світі» з аналізом мільйонів повідомлень щохвилини [2]. Обмежена публічна інформація про такі сервіси спричинює громадські побоювання щодо можливого втручання в приватне життя.

У публічному дискурсі OSINT нерідко асоціюється з масовим стеженням, що посилюється прикладами міжнародної практики. Таке ототожнення з порушенням приватності виникає навіть під час законних та етично обґрунтованих розслідувань. Недостатня комунікація державних інституцій щодо цілей, методів і обмежень OSINT поглиблює розрив між фаховою практикою та громадським сприйняттям.

Для України, яка прагне інтегруватися в європейський правовий простір, важливо не лише впроваджувати технології OSINT, а й забезпечити їхню легітимність через прозорість, публічну освіту та дотримання демократичного контролю. Досвід Великої Британії, де існує високий рівень нормативної деталізації та публічного обговорення цифрових повноважень, може стати орієнтиром для формування збалансованої моделі, де безпека не суперечить свободі.

Непорозуміння у публічному дискурсі часто пов'язане з обмеженою інформацією про конкретні OSINT-системи, такі як COSAIN або RepKnight. Незважаючи на їхнє використання правоохоронними та урядовими структурами, відсутність публічних деталей про функціонування цих рішень породжує побоювання щодо можливого втручання у приватність користувачів. При цьому більшість OSINT-застосувань спрямована на аналіз відкритих даних і соціальних мереж для розслідувань і превентивних заходів, а не на тотальне стеження.

Важливо розуміти, що багато елементів OSINT-розслідувань корисні й не потребують повного розкриття тактик та рішень. Громадськості слід пояснювати, що жорсткі правила і норми санкціонують такі практики, а сертифіковані OSINT-спеціалісти дотримуються суворіших стандартів, ніж приватні корпорації, які обробляють персональні дані.

Разом з тим застосування OSINT у цифровому середовищі дедалі більше перетинається з етикою, правом і політикою, породжуючи суперечливі наративи щодо легітимності та меж втручання. З одного боку, аналітика великих даних і моніторинг соціальних мереж є ефективними інструментами для розслідувань і захисту безпеки. З іншого – вони викликають занепокоєння щодо приватності, підзвітності та впливу комерційних інтересів на державну безпеку.

Напруження між правом на приватність і потребою ефективного цифрового контролю стає точкою зіткнення держави, технологічних корпорацій і громадянського суспільства. Відомі кейси, як справа Apple/ФБР у Сан-Бернардіно, демонструють конфлікти у трактуванні прав, обов'язків і меж цифрового втручання. OSINT-практики вимушені балансувати між законністю, ефективністю та довірою [1].

Критика стосується не лише держави, а й комерційних сервісів, які використовуються у розвідці: приватні корпорації часто збирають і обробляють великі обсяги даних без належних етичних гарантій. Водночас OSINT-практики дотримуються більш строгих протоколів і стандартів, що відрізняє їх від комерційних компаній і забезпечує суспільну безпеку.

Протилежні наративи проявляються і через кампанії організацій, як Amnesty International чи Liberty, які критикують проактивне спостереження. Зростання цифрового моніторингу, включно з камерами розпізнавання обличчя і аналізом соціальних мереж, потребує прозорості, пропорційності та виправданості, щоб мінімізувати негативні реакції громадськості.

Водночас незалежні огляди відіграють ключову роль у формуванні довіри до OSINT, забезпечуючи зовнішній контроль і публічну прозорість. Вони допомагають виявити прогалини законодавства та ризики зловживань. Для України, яка прагне до європейських стандартів прав людини і цифрової етики, вивчення британських практик незалежних оцінок є важливим для адаптації національної нормативної бази та легітимізації OSINT-діяльності.

Регулярні звіти незалежних органів дозволяють переконатися у законності та пропорційності використання OSINT. При цьому фахівці повинні усвідомлювати, що публічна інформація легко може бути неправильно витлумачена, а тому важливо надавати спрощені, достовірні версії матеріалів для громадського обговорення.

Отже, аналіз сучасних практик OSINT свідчить про необхідність балансування між ефективністю розслідувань і дотриманням етичних та правових стандартів. Відсутність прозорості у роботі цифрових систем породжує суспільну недовіру та ризики поширення дезінформації. Протилежні наративи щодо приватності, державного контролю і впливу комерційних технологій підкреслюють важливість чіткого регулювання та публічного обговорення. Незалежні огляди і звіти сприяють формуванню довіри, виявленню прогалин у законодавстві та підвищенню легітимності практик.

Для України важливо адаптувати міжнародний досвід, забезпечуючи прозорі, законні і пропорційні використання OSINT, що дозволить оптимізувати розслідування, підтримати національну безпеку та водночас гарантувати права громадян на приватність і інформаційну свободу.

Література

1. Crushing T (2014) Police utilizing private companies, exploits to access data from suspects' smartphones. Wireless. URL: <https://www.techdirt.com/blog/wireless/articles/20140326/>
2. Repknight. URL: <https://www.businessmodelzoo.com/exemplars/repknight/>
3. The world is talking... are you listening? URL: <https://www.capita.com/sites/g/files/nginej291/files/2023-03/Cosain.pdf>

THE RUSSIAN FEDERATION DIVERSION OPERATIONS INVOLVING THE USE OF ARSON IN EUROPE – NEW THREATS AND CHALLENGES FOR UKRAINE AND POLAND COOPERATION IN THE FIELD OF SECURITY

*Prof. Tomasz Saffjański (PhD, DSc, Assoc. Prof.) WSB University
Dąbrowa Górnicza (Poland) tsaffjanski@wsb.edu.pl
ORCID: 0000-0003-1775-8857*

The material titled “The Russian Federation Diversion Operations Involving the Use of Arson in Europe – New Threats and Challenges for Ukraine and Poland Cooperation in the Field of Security” is the result of pilot research conducted as part of a scientific internship at the Main School of Fire Service (Akademia Pożarnicza) in Warsaw.

The pilot study uses only materials that do not constitute classified information and are available exclusively from open sources.

Publicly available intelligence reports, think-tank analyses, and press reports indicate an increased number of sabotage and sabotage incidents in Europe after 2022 (including cable damage, attacks on aid resources for Ukraine, and arson). This article examines the issue of arson within the European Union as part of the Russian Federation's influence operations, which have dominated Russian sabotage and sabotage tactics in Europe since 2024.

As part of the pilot study, an open-source inquiry was conducted to identify cases of arson in Europe between 2022 and 2025 that were linked to the Russian Federation's actions.

Using research methods such as desk research, analysis, comparison, generalization, and synthesis allowed us to determine the role of arson attacks within the hybrid warfare strategy pursued by the Russian Federation. The re-

search question was formulated: is there room in the European Union and Poland for the use of arson-based subversion operations to pursue political goals by the Russian Federation? For this research question, the research goal was outlined: to analyze cases of arsons in the European Union and Poland, where investigators' findings indicate a connection with the activities of Russian intelligence services. A research hypothesis was formulated: it is believed that there is currently room for the Russian Federation to execute arson-based operations in the European Union and Poland to pursue political goals. The research shows that arson attacks are widely used in the Russian Federation's hybrid warfare strategy. Russia systematically uses arson to weaken the West.

Arson is a means of action that directly undermines security and can be used for diversion, sabotage, terrorist activities (terrorist act/terrorist crime), criminal activity (crime), and counter-detection activities (destruction or obliteration of evidence of a crime, sabotage, or diversion)¹. The difference between these threats, even if they utilize arson as a method of action, is fundamental and encompasses several dimensions, including the context of the action, the intention of the action, the perpetrator, and the arson attractant – which has consequences for security. Arson may be considered a terrorist act/terrorist crime if it leads to civilian casualties or is part of a campaign of intimidation.

Table No. 1.

Basic criteria differentiating intentional arson committed as part of sabotage, diversion and a terrorist act.

CRITERION	SABOTAGE	DIVERSION	TERRORIST ACT (TERRORISM-RELATED CRIME)	CRIME
context	ideological / hostile business competition / economic crisis / war / political conflict	war / political conflict	ideological / religious / political conflict	criminal / revenge / profit / pyromania
goal (intent)	disruption or disorganization of an in-	destruction of mili-	intimidate the public /	destruction of

¹ As to counter-measure see: P. Chlebowicz, P. Łabuz, T. Safjański, Działania kontrwykrywcze zorganizowanych grup przestępczych i organizacji terrorystycznych, Warsaw 2021; P. Chlebowicz, P. Łabuz, T. Safjański, Antykryminalistyka. Taktyka i technika działań kontrwykrywczych, Warsaw 2022.

	stitution's/organization's functioning	tary/strategic facilities / critical infrastructure; disorganize enemy forces	force the government to act / destabilize state structures / symbolic	property
scale	operational / tactical	strategic / operational	operational / tactical	individual scale
target	civilian facilities, military facilities, critical infrastructure	military facilities / strategic facilities / critical infrastructure	civilian facilities / strategic facilities / critical infrastructure	civilian facilities
examples of targets	airports / stations / metro / shopping centers / public transport / power plants / telecom networks / government institutions / places of worship	military depots / airports / stations / power plants / telecom networks / barracks / military equipment	airports / stations / metro / public transport / stadiums / shopping centers / power plants / telecom networks / government institutions / embassies / places of worship / museums	shops / warehouses / restaurants / cars / houses
example of arson	arson of an airport transformer station	arson of a military fuel depot	arson of a crowded temple	arson of a pizzeria
perpetrator	political opponents, dissatisfied citizens of the same state, employee of a competing company, spies	special forces / military unit / partisans / spies	terrorist / extremist / terrorist organization	useful idiot / criminal / organized criminal group
legality	criminally punishable	may be legal	criminally	criminal-

ble	under the law of armed conflict	punishable / prohibited by international law	ly pun- ishable
-----	---------------------------------------	---	--------------------

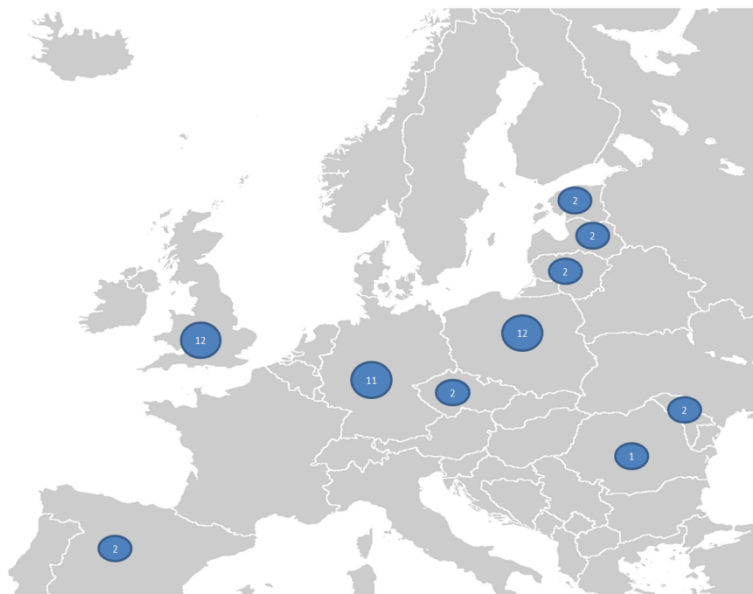
Source: own study

The Russian-Ukrainian war has generated a number of new threats not only within Ukraine but also in neighboring countries. These include the threat of sabotage, sabotage, and terrorist acts involving arson, which are consistent with the tradition of operations by the Russian Federation's military and intelligence services, known as active measures (aktivka) (Russian: активка).

Russian military doctrine assumes the use of active measures, including arson, to attack the West. The term "aktivka" refers to a collection of diverse operational methods and tools used in the past by the State Security Committee of the Council of Ministers of the USSR, and today primarily by the Federal Security Service of the Russian Federation (FSB), the Main Intelligence Directorate of the General Staff of the Armed Forces of the Russian Federation (GRU), and the Foreign Intelligence Service of the Russian Federation (SVR) to conduct influence operations. Active measures are used to destabilize societies, sow chaos and disinformation, support pro-Russian elements, or provoke unrest. In practice, "activism" can encompass various activities, including arson. They are intended to cause panic and social unrest, incite radical sentiment, undermine the professionalism of services (fire brigades, police, counterintelligence), suggest the existence of an internal enemy, and divert attention from other events (e.g., elections, reforms, military operations).

A search of open resources conducted for the pilot study indicates that between February 2022 and September 2025, at least 48 cases of planned, attempted, or actual arson were identified in Europe, linked to Russian sabotage and subversion activities. Figure 1 presents a map of arson incidents linked to the activities of Russian security services.

Graphic No. 1.
Map of arson incidents related to the activities of the services of the Russian Federation.

Source: own study.

The Republic of Poland and the United Kingdom are the countries most affected by arson threats inspired by the services of the Russian Federation, with 12 incidents, both in number and scale, followed by the Federal Republic of Germany (11) and the Republic of Estonia, the Republic of Lithuania and the Republic of Latvia (2 each).

The arson tactics inspired by the Russian Federation's intelligence services are referred to as "woodpecker tactics." Just as a woodpecker weakens a tree over time through repeated chipping, the Russian Federation, by inspiring arson attacks that appear to be isolated incidents, undermines the stability and security of European states. These arson attacks are often initially perceived as isolated incidents. In fact, they are part of a larger strategic destabilization effort, involving persistent, targeted, and fragmented attacks rather than a single, overwhelming strike².

² Europol, The changing DNA of serious and organised crime. Serious and Organised Crime Threat Assessment 2025, s. 15.

In none of the 48 identified arson cases were the targets of military-specific targets (the arson of Bundeswehr trucks in Erfurt occurred on the premises of a civilian repair facility, MAN Trucks & Bus Service GmbH).

In none of the arson cases investigated after 2022 was the direct involvement of soldiers or officers of Russian intelligence agencies, i.e., officers or residents operating under cover (diplomatic, business, NGO), established. One case was established of the involvement of representatives of the Wagner Group, which has a very complicated, "semi-official" status vis-à-vis the Russian state (it is not formally part of the army or the state military structure, but operates in a way that indicates close ties to the Russian Federation). President Putin and other officials claim that Wagner "does not exist" in the legal sense, as Russian law does not regulate private paramilitary/military groups.

Migrants, marginalized individuals, minors, and criminals were recruited as arsonists. They were offered remuneration ranging from €10,000 to €15,000.

The perpetrators of the arson attacks were Ukrainians, Belarusians, Poles, Estonians, Latvians, Lithuanians, Romanians, Moldovans, and Colombians, recruited via the Darknet, Telegram, or other structures linked to the Russian Federation.

Investigations indicate a "long chain of intermediaries" between the perpetrator and the client.

The targets of the arson attacks included shopping malls, large-format stores, warehouses, courier hubs, logistics centers, catering facilities, cultural facilities, supply infrastructure for Ukraine, and railway infrastructure.

Both simple arson methods (dousing with gasoline, Molotov cocktails) and complex self-igniting devices in packages were used. Incendiary devices in courier shipments were often disguised as electronic devices, erotic accessories, cosmetics, and massagers—with flammable components, such as those related to magnesium.

Investigators in Poland claim that the July 2024 attacks on courier hubs were "test runs"—intended to check the logistics channels for dangerous shipments, potentially capable of causing fires or explosions on board aircraft or at courier hubs.

In this context, disinformation may also be used to manipulate information and influence public opinion regarding arson attacks, including "false flag" operations – actions that pretend the perpetrator is someone else.

Russian influence operations are accompanied by fake actions ("maskirovka"), meaning the arson attacks are attributed to "activists," "eco-terrorists," or "right-wing radicals." As part of "maskirovka," Russian intelligence services often create false leads leading to other groups (e.g., immigrants).

Russian intelligence services offer arsonists compensation – often in cryptocurrency. In many cases, recruitment takes place via the Telegram platform, a practice these individuals choose not to be open about.

Mark Galeotti argues that the Russian Federation systematically uses criminal groups– both Russian and cross-border – as "instruments of statecraft." In this context, criminal networks are also used for sabotage (e.g., arson) and physical attacks (e.g., assassinations), often carried out under "false flags" or through the use of "intermediaries." For this reason, examples of such activities are difficult to confirm unequivocally, but analyses indicate that this modus operandi is systematic. Galeotti argues that since 2012, Russia has become increasingly dependent on criminal structures as part of its "mobilization potential" and apparatus of strategic influence abroad³.

Arson attacks as part of the Russian Federation's influence operations defy clear scientific classification. In the security literature, arson is classified as a sabotage-based threat. In the criminological and forensic literature, arson is treated as a crime (both common and organized) or terrorist acts.

Since 2022, sabotage and sabotage attacks in NATO and EU countries have intensified, indicating the growing scale of hybrid activities in the Russian Federation's strategy.

Compared to other countries, Poland has been a target of arson consistently since 2022. As one of Ukraine's most active supporters in the EU and a major supplier of military aid, Poland accounted for a quarter of all recorded arson attacks. This included the destruction of the largest shopping mall in Warsaw. Determining the exact number of such incidents is difficult, as directly attributing arson to Russian intelligence services requires strong evidence, and Russian actions are often carried out through intermediaries (so-called proxies). Countries particularly at risk of arson include Poland, Germany, Lithuania, Estonia, and the United Kingdom. In some cases (e.g., in Poland), individuals suspected of collaborating with Russian intelligence services have been detained.

Analyses show that the Russian Federation has redefined Soviet-era arson tactics for the purposes of hybrid warfare by using unusual actors (often random and unwitting) and in new settings (arson attacks can target civilian facilities such as metro stations, residential areas, schools, and museums). This use of arson generates unpredictable threats to Europe, including Poland, and compels the development of adequate defenses and countermeasures.

³ M. Galeotti, *Gangsters at war. Russia's use of organized crime as an instrument of statecraft*, Genewa 2024, ss. 62.

The Russian Federation and the criminals cooperate for mutual benefit, leveraging mutual resources, expertise, and protection to achieve their goals⁴.

The use of criminal networks for arson by the Russian Federation already poses a serious threat and will continue to intensify. Criminals involved in arson are adopting a "arson-as-a-service" business model. Arson attacks are mostly carried out for a fee on behalf of the Russian Federation.

Members of organizations known as "crimintern," exemplified by the Wagner Group, will also be used for arson. In specialized studies, "crimintern" refers to a loose confederation of organized crime groups operating under the supervision of the Russian Federation⁵.

Sources

1. Brzeziński W., Kazimierska A. 2025. Coraz więcej aktów sabotażu w Europie. Dlaczego Rosja rekrutuje amatorów do ataków? (https://www.tygodnikpowszechny.pl/rosyjski-sabotaz-w-europie-kreml-rekrutuje-amatorow?utm_source=facebook&utm_medium=social&utm_campaign= = pos), dostęp 19.10.2025.

2. Chlebowicz P., Łabuz P., Safjański T., Działania kontrwykrywcze zorganizowanych grup przestępczych i organizacji terrorystycznych, Warszawa 2021.

3. Chlebowicz P., Łabuz P., Safjański T., Antykryminalistyka. Taktyka i technika działań kontrwykrywczych, Warszawa 2022.

4. Darczewska J., Żochowski P., Środki aktywne. Rosyjski towar eksportowy. Punkt Widzenia nr 64/2017, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2017.

5. Europol, The changing DNA of serious and organised crime. Serious and Organised Crime Threat Assessment 2025.

6. Galeotti M., Gangsters at war. Russia's use of organized crime as an instrument of statecraft, Genewa 2024.

7. Kennan G., The inauguration of organized political warfare, 4 May 1948, State Department Office of History, <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1945-50Intel/d269> ,dostęp 20.07.2025.

8. Krychkovska U/, Czech intelligence: Russia recruits migrants via Telegram for arson and sabotage in EU, <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2025/07/10/7215627/> ,dostęp 22.09.2025.

⁴ Europol, The changing DNA of serious and organised crime. Serious and Organised Crime Threat Assessment 2025, s. 15.

⁵ K. Rękawek, J. Lanchès, M. Zotova, D. Bowser, Russia's Crime –Terror Nexus: Criminality as a Tool of Hybrid Warfare in Europe, Globsec 2025, s. 13.

9. Lopatka J., Czechs expel 18 Russian envoys, accuse Moscow over ammunition depot blast ,<https://www.reuters.com/world/czechs-expel-russian-embassy-staff-pm-says-suspected-russian-link-ammunition-2021-04-17/>, доступ 11.08.2025.

10. McCallum K., ‘Stretched’ MI5 forced to prioritise Russia over terrorists, says Chief, <https://www.thetimes.com/uk/politics/article/russia-threat-distracting-us-from-counterterrorism-d5rspc3lj>, доступ 20.09.2025.

11. McCallum K., <https://www.standard.co.uk/news/politics/russian-europe-mi5-ukraine-gru-b1186612.html>, доступ 20.09.2025.

12. Rękawek K., Lanchès J., Zotova M., Bowser D., Russia’s Crime – Terror Nexus: Criminality as a Tool of Hybrid Warfare in Europe, Globsec 2025.

13. https://www.business-standard.com/world-news/putin-says-wagner-mercenary-group-doesn-t-exist-as-it-has-no-legal-basis-123071400406_1.html, доступ 01.10.2025.

14. <https://www.theguardian.com/world/2025/may/14/germany-arrests-three-ukrainians-over-alleged-russian-parcel-bomb-plot>, доступ 02.10.2025 r.

15. <https://www.ajc.com/news/2025/09/lithuanian-prosecutors-allege-russia-linked-network-planned-arson-attacks-in-europe/>, доступ 01.10.2025 r.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД ЯК КВАЗІ-ОРГАН КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

*Завальнюк І.В., доктор юридичних наук,
суддя Одеського окружного адміністративного суду,
професор кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету*

Наявність та належне функціонування в країні адміністративних судів без перебільшення є ознаками правової та демократичної держави, адже саме в такому випадку забезпечується судовий контроль над органами державної влади, публічної адміністрації, їх посадовими та службовими особами.

Саме тому законодавець, проводячи масштабну судову реформу у 2016 році, яка супроводжувалася зміною системи судів, ухваленням у новій редакції процесуальних кодексів, вніс суттєві зміни до Конституції України, зокрема до розділу VIII «Правосуддя», передбачивши у статті 125 Основного Закону наявність та функціонування в Україні адміністративних судів, які діють з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин [4].

Поряд із цим викладено у новій редакції назву статті 129 Конституції України, відповідно до якої суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права, поряд із попередньою – «Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону».

Таким чином, здійснення правосуддя у відповідності до принципу верховенства права є конституційним обов'язком судді. В свою чергу, принцип верховенства права є багатограним. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Таке розуміння права не дає підстав для його отождолення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права (Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 року № 15-рп/2004) [7].

Елементами верховенства права є принципи рівності і справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі (Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 року № 5-рп/2005) [8].

Отже, принцип верховенства права вимагає, щоб дії органів державної влади були не лише законним, але й правовими. Саме для досягнення даної мети, зобов'язавши суди під час здійснення правосуддя керуватися верховенством права, законодавець якісно змінив підходи у процесуальному законі щодо порядку застосування правових актів. Так, згідно ч.3 ст.7 КАС України разі невідповідності правового акта Конституції України, закону України, міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або іншому правовому акту суд застосовує правовий акт, який має вищу юридичну силу, або положення відповідного міжнародного договору України. Очевидно, що в даному випадку під правовим актом мається на увазі саме підзаконний нормативно-правовий акт, який очевидно має відповідати вимогам Закону, на виконання якого його було прийнято, що не призводить до жодних дискусій.

Однак відповідно до ч.4 ст.7 КАС України, якщо суд доходить висновку, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії. У такому випадку суд після

винесення рішення у справі звертається до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта, що віднесено до юрисдикції Конституційного Суду України [2].

Видається, що наслідки виявлення суперечності закону нормам Конституції України є логічними, оскільки згідно ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» саме Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України [6].

Тобто Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції. Разом із тим, законодавець, запровадивши відповідне правове регулювання у ч.4 ст.7 КАС України, фактично надав можливість адміністративним судам під час здійснення правосуддя виконувати функції Конституційного Суду України на предмет перевірки відповідності закону, який був застосований у спірних правовідносинах, вимогам Конституції України. При цьому, це є не правом, а обов'язком адміністративного суду.

Згідно правової позиції Верховного Суду суди не мають застосовувати положення законів, які не відповідають Конституції України, незалежно від того, чи визнавалися вони Конституційним Судом України неконституційними; тобто закони, що суперечать Конституції України, не можуть застосовуватися навіть у випадках, коли вони є чинними [5].

Тобто, наразі, в умовах недосконалості та суперечності законодавства в Україні, адміністративні суди виступають у якості органу конституційної юрисдикції та перебирають на себе дещо невластиві їм функції. При цьому, аналіз адміністративними судами норм закону та їх перевірка на відповідність Конституції України фактично призводить до порушення принципу презумпції конституційності закону.

Як відомо, з огляду на плюралізм законодавства та судових систем у різних штатах, важливе значення у судовій системі США мають принципи справедливості й верховенства права. При цьому, велику роль в закріпленні права на справедливий суд відіграв такий принцип Конституції США, як принцип конституційного контролю. Його основним завданням є перевірка законодавчих актів на їх відповідність нормам Конституції США – тим, які безпосередньо прописані в ній, і тим, які цілком відповідають її духові. З цією метою Верховним Судом США вироблені відповідні конституційно-правові механізми та інструменти, які можуть бути актуальними і для ни-

нішньої української судової практики, навіть незважаючи на відмінності правових систем [1, с. 17].

Так, в одній із правових позицій Верховного Суду США (Fletcher v. Peck, 1810) зазначено, що ставити під сумнів конституційність положень закону слід «не на основі незначного підтексту і нечітких припущень. Суперечність між Конституцією і законом має бути такою, щоби суддя відчував чітке і сильне переконання в їх несумісності одне з одним» [9].

Отже, слід прийняти до уваги, що за умов даного правового регулювання принцип презумпції конституційності правових актів не є абсолютним та може мати місце вихід за його межі. При цьому, на наш погляд, це можливо виключно у випадку, коли невідповідність закону вимогам Конституції України є очевидною та не потребує надмірного правового аналізу, що є виключною компетенцією саме Конституційного Суду України. Адже нормативна структура Основного Закону істотно відрізняється від нормативної структури законів, що потребує особливого сприйняття та особливої оцінки, що притаманно саме єдиному органу конституційної юрисдикції.

Таким чином, під час практичного застосування положень статті 7 КАС України, зокрема частини четвертої, необхідно зважувати на згадане та забезпечити своєрідний «баланс адміністративної та конституційної юрисдикцій», очевидно не перебираючи на себе функції Конституційного Суду України, як єдиного органу конституційної юрисдикції в нашій державі. Водночас необхідно завжди усвідомлювати мету і завдання адміністративного судочинства - справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень. Саме належне дотримання цих постулатів буде гарантувати виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань, передбачених статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, щодо права на справедливий суд [9].

Література

1. Завальнюк І.В. Конституційні основи забезпечення права на справедливий суд в Україні: реферат дис. докт. юрид. наук, 12.00.02. Київ, *Національна академія внутрішніх справ*. 2024. 35 с.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. ст. 446.

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950. Рада Європи. *Урядовий кур'єр*. 2010. 17 листоп. No 215.

4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141.

5. Постанова Верховного Суду у складі Судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду від 10.12.2024 у справі №240/19209/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123697450> (дата звернення 12.10. 2025).

6. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII // *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 35. ст.376.

7. Рішення Конституційного Суду України від 02.11.2004 року № 15-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04#Text> (дата звернення 12.10.2025).

8. Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 року № 5-рп/2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text> (дата звернення 12.10.2025).

9. Fletcher v. Peck, 10 U.S. 87 (1810). URL: <http://supreme.justia.com/cases/federal/us/10/87>.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Калянов Д.П., доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри адміністративно-правових
дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Серед безпрецедентних викликів, з якими зіштовхнулись у своїй діяльності органи Національної поліції України під час збройної агресії російської федерації, є організаційні й інші проблеми, що вплинули на здатність органів правопорядку ефективно виконувати свої функції із забезпечення національної безпеки України, зокрема у сфері публічної безпеки та порядку.

Відповідно доводиться оперативно реагувати на зміни в певних видах співпраці поліції і громадськості. Згідно зі ст. 90-1 Закону України «Про Національну поліцію» під час дії воєнного стану деякі форми громадського контролю та нагляду за діяльністю поліції, зокрема звіт про поліцейську діяльність, прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції, взаємодія між керівниками територіальних органів поліції та представниками органів місцевого самоврядування, деякі спільні проєкти з громадськістю тимчасово не здійснюються [2]. Також до закінчення дії воєнного стану не проводиться оцінка рівня довіри населення до Національної поліції на загальнодержавному рівні, згідно з Порядком проведення оцінки

рівня довіри населення до Національної поліції, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 58.

Безперечно, такі обмеження – це яскравий приклад не тільки впливу сектора безпеки і оборони на громадянське суспільство, але й запорука його збереження як такого. Найбільш очевидним вираженням зрілості громадянського суспільства є його ефективний контроль над сектором безпеки і оборони у звичайний час, з іншого боку здатність громадянського суспільства підпорядковуватися вимогам надзвичайних правових режимів в особливий період засвідчує його готовність адекватно сприйняти певні обмеження, коли цього вимагають національні інтереси.

Тому слід зберігати загальний курс на партнерство поліції і громадськості, оскільки є чіткий запит громадянського суспільства на рішучі та позитивні зміни в усіх сферах життя, зокрема й правоохоронній. Саме такі цілі окреслені в Комплексному стратегічному плані реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленому указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023, де серед напрямів реформування органів правопорядку вказано посилення системної взаємодії з інститутами громадянського суспільства, посилення механізмів демократичного цивільного контролю, зміцнення суспільної довіри.

Серед заходів, спрямованих на виконання вказаного Комплексного стратегічного плану [3], слід звернути увагу на ті, що пов'язані з дотриманням у роботі Національної поліції принципів відкритості, прозорості та підзвітності та спрямовані на посилення механізму демократичного цивільного контролю за її діяльністю.

Незважаючи на продовження воєнного стану в країні та відповідні обмеження громадського контролю за діяльністю поліції, визначеного статтями 86-88 та 90 Закону України «Про Національну поліцію» [2], необхідно забезпечувати реалізацію права громадян на громадський нагляд шляхом розроблення та затвердження типового положення про раду громадського контролю при органах поліції, у якому необхідно передбачити формування персонального складу рад громадського контролю на засадах відкритого конкурсу з урахуванням принципів різноманітності та інклюзії, а також залучати такі ради до процесу оцінювання корупційних ризиків та моніторингу ефективності заходів впливу на корупційні ризики. Для забезпечення повноцінної та ефективної участі представників громадськості в діяльності атестаційних, кадрових комісій слід передбачити укладення угод про партнерство органів поліції з громадськими об'єднаннями, які б окреслювали конкретні напрями співпраці, спільні проєкти та механізм регулярної комунікації і взаємодії. Цьому сприятиме розроблення та проведення інформаційних кампаній з метою ознайомлення громадян з інструментами здійснення демократичного цивільного

контролю за діяльністю Національної поліції, як мирний час, так і в період воєнного стану.

Активній участі громадянського суспільства у взаємодії з Національною поліцією сприятиме запровадження широкого кола форм такої взаємодії, спрямованих на: проведення регулярних консультацій із громадянським суспільством, які охоплюють питання правоохоронної політики, проблем громади та ініціатив щодо зміцнення довіри між поліцією і громадськістю; розроблення та впровадження доступного механізму звітування, який дасть змогу організаціям громадянського суспільства подавати звіти про діяльність правоохоронних органів, інциденти та проблеми громади; організацію обміну інформацією й обговорення проблемних питань, пов'язаних із безпекою діяльності представників інститутів громадянського суспільства; розроблення та проведення інформаційних кампаній з підвищення обізнаності громадськості щодо різних аспектів діяльності поліції, щоб допомогти громадськості зрозуміти завдання й обов'язки поліції, а також ознайомити представників громадянського суспільства з їхніми правами і можливостями взаємодії з поліцією, поглиблення знань про її діяльність.

Для забезпечення доступу до публічної інформації та підвищення громадської поінформованості про різні аспекти діяльності поліції слід регулярно оновлювати й наповнювати інформаційні вебсайти органів та підрозділів поліції, відкриваючи доступ до широкого кола публічної інформації, включаючи статистику злочинності, різні звіти тощо.

Актуальним питанням є вдосконалення порядку подання та розгляду запитів на публічну інформацію в органах поліції. Для цього слід прийняти внутрішні нормативно-розпорядчі акти з відповідними рекомендаціями для їх застосування та водночас впроваджувати навчальні програми для підвищення спроможності поліцейських ефективно і своєчасно розглядати запити на публічну інформацію. Про такі заходи слід інформувати громадян, оскільки це безпосередньо стосується їхнього права на доступ до публічної інформації.

Доцільно проводити регулярні опитування серед населення, представників правничих професій, громадських об'єднань та інших заінтересованих сторін для визначення сприйняття різних аспектів діяльності Національної поліції (рівень довіри громадськості до поліції, її ефективність, взаємодія з громадськістю, дотримання етичних стандартів тощо). Публікація узагальненого звіту про проведення такого соціологічного моніторингу діяльності поліції на відповідних офіційних вебсайтах дозволить проводити інформаційні кампанії, спрямовані на зміцнення довіри до Національної поліції та стимулюватиме активне залучення громадськості до процесу її реформування. Таке оприлюднення звітів для медіа та громадянського суспільства з акцентуванням на реформах та конкретних діях, що вжиті на основі попередніх звітів, оцінках ефективності, заходах підзвітності та

ініціативах підзвітності і доброчесності сприятиме налагоджуванню партнерської взаємодії в умовах воєнного стану, коли абсолютно неприйнятними є варіанти ігнорування співробітництва та конфронтації.

Тому основою такого партнерства має стати зацікавленість кожної зі сторін взаємодії в пошуку шляхів вирішення наявних проблем, об'єднуючи для цього зусилля і можливості. Конструктивне співробітництво між сторонами в урегулюванні спірних питань повинне ґрунтуватися на прагненні до пошуку реальних варіантів виходу з проблемних ситуацій, а не імітувати такий пошук. Спільні рішення наявних проблем повинні прийматися «децентралізовано» із запровадженням практики взаємних консультацій за умови відсутності у взаємодії відносин, побудованих між сторонами «вертикально». Зусилля мають об'єднуватися на певному правовому підґрунті, яке надаватиме вигідні кожній стороні та суспільству в цілому умови взаємодії, за наявності об'єктивної зацікавленості кожної зі сторін у становленні й розширенні взаємодії.

Організація взаємодії поліції та громадянського суспільства повинна здійснюватися за різними напрямками, кожен з яких матиме свої завдання та свою специфіку, на різних рівнях і за різних умов, зокрема і в умовах воєнного стану.

Ефективна реалізація означених вище заходів, на нашу думку, позитивно вплине на подальший розвиток взаємодії поліції і громадянського суспільства, коли після перемоги України в умовах мирного часу в повному обсязі відновиться цивільний контроль за діяльністю сектора безпеки і оборони.

Література

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015 № 40-41. Ст. 379.

3. План заходів, спрямованих на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2024 р. № 792-р.

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Кобко Є.В., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
навчально-наукового інституту права та психології,
Національної академії внутрішніх справ
Orcid:0000-0002-3121-0823*

Одним із головних завдань правоохоронної системи України є забезпечення та захист прав, свобод і безпеки людини і громадянина, що становить ключовий орієнтир у діяльності всіх органів, наділених функціями охорони правопорядку, оскільки така діяльність охоплює широкий спектр завдань від створення безпечних умов для реалізації конституційних прав у публічному просторі до реагування на злочинні посягання та застосування законних примусових заходів у межах, встановлених законодавством, особливим питанням це виступає час воєнного стану.

Механізм забезпечення прав і свобод людини у сфері діяльності правоохоронних органів України є комплексною, багаторівневою системою, яка включає не лише юридичні норми та нормативно-правові акти, а й систему інституцій, процедур, принципів та засобів впливу, що функціонують у межах правового поля. Основною метою цього механізму є запобігання порушенням прав, охорона реалізованих прав і свобод, а також відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів на підставі законності та справедливості. Особливу роль у цьому механізмі відіграє превентивна функція, яка забезпечує не лише реагування на вже скоєні правопорушення, але й активне запобігання їх виникненню. Така діяльність передбачає аналіз ризиків, виявлення потенційних загроз, моніторинг соціальної ситуації та вжиття правових, адміністративних або організаційних заходів для зниження ймовірності правопорушень і посилення захисту прав громадян. У теоретичній площині механізми забезпечення реалізації прав і свобод людини визнаються невід'ємним елементом правового порядку, що потребує не лише чіткої нормативної основи, а й забезпечення передбачуваності правозастосування, правової визначеності, а також гарантування реалізації фундаментальних принципів законності, пропорційності, гуманності, недискримінації, рівності перед законом, презумпції невинуватості та поваги до людської гідності[1].

Отже, можемо визначити, що правоохоронні органи у цьому контексті виступають не лише як інструмент примусу, а як інституції, покликані забезпечувати реальний, а не декларативний захист прав і свобод людини,

для чого вони повинні демонструвати високий рівень професійної підготовки, правової культури, дотримання етичних норм, неупередженість, прозорість та підзвітність своїх дій перед суспільством.

Ефективність же функціонування механізму забезпечення прав і свобод людини значною мірою визначається через якість нормативного регулювання діяльності правоохоронних органів, належне інституційне забезпечення і кадровий потенціал, незалежний контроль і механізми оскарження порушень прав, спроможність правоохоронних органів співпрацювати з громадськістю, правозахисними організаціями та міжнародними структурами тощо. Таким чином, правоохоронні органи України повинні функціонувати як гаранті прав і свобод, реалізуючи при цьому не лише силовий, а й правозахисний потенціал держави. Саме через ефективне дотримання прозорості у діяльності, балансу між безпекою та правами людини формується суспільна довіра до державних інституцій і забезпечується стійкий розвиток правової, демократичної держави [2].

Оскільки система правоохоронних органів в Україні є розгалуженою та багатокомпонентною, то ми можемо зазначити що вона функціонує на перетині правозастосовної, контрольної та превентивної діяльності, спрямованої на гарантування дотримання конституційних прав і свобод особи, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану. У такій багаторівневій структурі особливої ваги набуває питання координації дій між окремими суб'єктами, а також забезпечення єдності правових стандартів у сфері захисту прав людини. Саме на правоохоронні органи покладений обов'язок не лише реагувати на правопорушення, а й діяти проактивно, створюючи безпечне середовище, в якому права та свободи особи захищаються без втручання у них більше, ніж це передбачено законом, що вимагає високого рівня професійної підготовки персоналу, правової культури, дотримання етичних норм та принципів служіння суспільству.

Таким чином, ми визначаємо, що широка та функціонально різноманітна система правоохоронних органів України, яка охоплює не лише класичні інституції, як поліція, прокуратура та служба безпеки, а й спеціалізовані формування, що виконують окремі функції у сфері охорони громадського порядку, національної безпеки, прикордонного контролю, протидії тероризму тощо, покликана виконувати не лише захисну, а й соціальну місію, спрямовану на підтримку верховенства права, зміцнення довіри громадян до держави та забезпечення балансу між безпекою і свободою, у разі необхідності і щодо захисту держави.

Оскільки захист прав і свобод людини і громадянина становить центральне завдання правової держави, саме діяльність правоохоронних органів постає одним із ключових інструментів реалізації цього завдання на практиці. Від того, наскільки ефективно, пропорційно та правомірно ці органи ді-

ють у сфері забезпечення публічної безпеки, протидії правопорушенням і захисту особистих і колективних прав, залежить рівень правової захищеності громадян та легітимність самої державної влади.

Гарантування прав і свобод не може бути формальним обов'язком, закріпленим у законодавстві, а воно повинно втілюватися через реальні механізми контролю, превенції, притягнення до відповідальності за порушення та відновлення порушених прав. Саме тому правоохоронні органи виконують не лише репресивну, а передусім захисну і сервісну функцію, що орієнтована на людину, її безпеку, гідність і свободу і відповідно передбачає, що діяльність кожного суб'єкта правоохоронної системи, зокрема Національної гвардії України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України тощо, має бути спрямована на зміцнення демократичних засад державності, забезпечення балансу між інтересами безпеки та збереженням громадянських прав [3].

Ефективне виконання завдань у сфері забезпечення прав і свобод людини з боку правоохоронних органів України значною мірою залежить від наявності належного механізму правового регулювання їхньої діяльності. Так, мова йде про чітко визначені на законодавчому рівні функції, повноваження, правові межі застосування заходів примусу, а також гарантії відповідальності службових осіб за порушення законності, що повинні стати збалансованою системою щодо визначення кола суспільних відносин, що підлягають охороні з боку держави, закріплення прав, обов'язків і меж повноважень суб'єктів, відповідальних за охорону правопорядку, регламентації правових підстав та умов застосування запобіжних заходів, засобів переконання та державного примусу, встановлення чітких процедур притягнення до відповідальності за невиконання або неналежне виконання службових обов'язків у сфері захисту прав людини тощо [4].

Отже, у контексті функціонування правоохоронної системи України механізм організаційно-правового забезпечення дотримання прав і свобод людини слід розглядати як інтегровану, багаторівневу категорію правової системи, що об'єднує правові норми, інституційні інструменти, принципи законності, гуманізму, недискримінації та засоби впливу, що забезпечують реальні умови для ефективної реалізації та захисту прав і свобод особи [5]. У цьому контексті особливо важливою є не лише реакція на правопорушення, а й створення умов, які унеможливають їх виникнення шляхом формування безпечного, правового середовища, побудованого на довірі до правоохоронних органів. Ефективність механізму забезпечення прав і свобод людини визначається не лише наявністю правових норм, а й глибоким утвердженням у свідомості кожного від громадянина до працівника правоохоронного органу переконання в неприпустимості зловживання владою, перевищення пов-

новажень чи дискримінаційного ставлення, що забезпечує його гуманність і реальну дієвість, що є дуже актуальним під час воєнного стану.

Література

1. Андрусак І. П., Забзалюк Д. Є., Лепісевич П. М. та ін. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посібник: за заг. ред. Д. Є. Забзалюка, Р. Б. Тополевського. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 320 с.

2. Завгородній В. Урахування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правоохоронної діяльності в Україні Дотримання прав людини у правоохоронній діяльності: стан та перспективи: матер. Всеукр. круг. столу (м. Дніпро, 28 березня 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. 244 с. С.32-36

3. Коваленко В. В. Механізм захисту прав і свобод людини в діяльності Національної поліції України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (19). С.81-87

4. Пайда Ю.Ю. Забезпечення дотримання прав людини в роботі Національної поліції України. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків, 2017. С.155-157

5. Магновський І.Й., Косаревська О.В. Міжнародні стандарти забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності Національної поліції України : реалії сьогодення. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал*. Серія Право. Вип.16(28), 2023. С. 78-86

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДІЯЛЬНОСТІ

***Кравцова Т.М.**, доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Проблема торгівлі дітьми залишається одним із найгостріших викликів сучасності, що безпосередньо впливає на стан національної безпеки, правопорядку та захисту прав людини. В умовах воєнного стану, зростання внутрішнього переміщення населення, погіршення соціально-економічної ситуації та зниження рівня контролю над окремими територіями ризику експлуатації дітей значно зросли. Саме тому діяльність Національної поліції України набуває особливої ваги, адже цей орган виконує ключову роль у виявленні, запобіганні та розслідуванні випадків торгівлі дітьми, а також у забезпеченні їхнього захисту та реабілітації.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [3], поліція є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує охорону прав і

свобод людини, а також протидію злочинності. У сфері запобігання торгівлі людьми її діяльність спрямована на виявлення злочинних мереж, захист постраждалих і координацію взаємодії з іншими органами державної влади та міжнародними партнерами.

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини (ратифікована Україною у 1991 р.), кожна дитина має право на захист від усіх форм економічної, сексуальної експлуатації та насильства (статті 19, 32–36). Країни-учасниці зобов'язані забезпечувати всебічний захист дітей від експлуатації, розбещення, торгівлі чи контрабанди незалежно від мети або форми таких дій [1].

Торгівля дітьми спричиняє тяжкі психологічні, фізичні та соціальні наслідки для жертв і суспільства в цілому. Глобальні прибутки від цього злочину обчислюються мільйонами доларів, водночас ціною стає життя, гідність і майбутнє дітей [5]. Особливо вразливими є неповнолітні, що перебувають у складних життєвих обставинах, діти-сироти, переселенці та діти з неблагополучних родин.

Правоохоронні органи відіграють ключову роль у протидії торгівлі дітьми, адже саме вони є першою лінією захисту. Поліція здійснює оперативне реагування на повідомлення про можливі випадки торгівлі людьми, проводить розслідування, виявляє злочинні мережі, забезпечує захист і реабілітацію потерпілих. Окрім того, важливою складовою діяльності поліції є участь у просвітницьких кампаніях, спрямованих на підвищення обізнаності дітей, батьків і педагогів щодо ризиків експлуатації та механізмів самозахисту.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» держава надає допомогу дитині з моменту, коли з'явилися підстави вважати, що вона постраждала від торгівлі людьми, і до завершення її реабілітації. Органи влади забезпечують ідентифікацію, надання медичної, психологічної, соціальної допомоги, визначення плану заходів підтримки, а у разі необхідності — опіку та влаштування дитини. Послуги мають надаватися кваліфікованими фахівцями з урахуванням культурних та індивідуальних особливостей дитини [4].

Дітей слід інформувати про доступні процедури, послуги та можливі альтернативи. Якщо є підстави вважати, що дитина є жертвою торгівлі, її потрібно поінформувати про спеціальні процедури, заходи захисту та правові можливості, передбачені законодавством [2, с. 51].

Важливим елементом державної політики є запобігання вербуванню неповнолітніх. Найчастіше дітей експлуатують під приводом працевлаштування у сфері торгівлі, обслуговування чи розваг, що надалі перетворюється на сексуальну чи трудову експлуатацію, жебрацтво або залучення до наркоторгівлі. Експлуатація нерідко супроводжується заміною грошової винагороди на психоактивні речовини чи алкоголь, що ще більше по-

силює залежність та унеможливорює повернення дитини до нормального життя [6].

Робота з дітьми-жертвами має здійснюватися на принципах гуманізму, добровільності та конфіденційності. Не допускається вимагання від дитини співпраці з правоохоронними органами як умови отримання допомоги. Особливого значення набуває міжнародна співпраця, обмін інформацією та спільні операції в межах виконання міжнародних конвенцій і протоколів.

Роль Національної поліції України у протидії торгівлі дітьми є визначальною у забезпеченні реалізації конституційного права дитини на захист. Ефективність діяльності поліції у цій сфері залежить від комплексності підходів — поєднання кримінально-правових, адміністративно-превентивних і соціально-реабілітаційних заходів.

Серед пріоритетів подальшої роботи варто виділити:

- удосконалення механізмів взаємодії між поліцією, органами соціального захисту, освіти та охорони здоров'я;
- запровадження єдиних стандартів ідентифікації та допомоги дітям-жертвам;
- підвищення рівня професійної підготовки працівників поліції у сфері прав дитини та міжнародних стандартів протидії торгівлі людьми;
- розвиток інформаційно-просвітницьких програм серед дітей і дорослих для запобігання ризикам експлуатації.

Таким чином, сучасна модель діяльності Національної поліції у протидії торгівлі дітьми має бути побудована на принципах гуманізму, верховенства права, партнерства та прозорості. Забезпечення безпеки і гідності дитини — це не лише обов'язок держави, а й фундамент довіри суспільства до її інституцій у період воєнних і післявоєнних трансформацій.

Література

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
2. Первинна ідентифікація дітей-жертв торгівлі людьми: огляд рекомендацій та інструментів / Марія Антонія Ді Майо. Київ, 2012. 88 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/0/93270.pdf>
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
4. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3739-17#Text>
5. Світ говорить «Ні» торгівлі дітьми — Східне міжрегіональне управління. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/svit-hovoryt-ni-torhivli-ditmy/>
6. Торгівля дітьми — чому вона існує | Коршівська громада. URL: <https://korshivska-gromada.gov.ua/news/1722590621/>

АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Помаза-Пономаренко А.,
доктор з державного управління, професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії
з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту,
Національного університету цивільного захисту України*
*Тарадуда Д., кандидат технічних наук,
доцент, професор кафедри управління діяльністю
підрозділів цивільного захисту інституту післядипломної освіти,
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*

Воєнний стан в Україні, запроваджений у відповідь на широкомасштабну збройну агресію РФ, створив безпрецедентні виклики для системи публічного управління. Державні інститути були змушені оперативно адаптуватися до кризових умов, забезпечуючи одночасно функціонування механізмів управління, обороноздатність, життєдіяльність громадян і стабільність інституційної системи. Ураховуючи аспекти розмежування терміноконструкцій «публічне управління» і «публічне адміністрування», уважаємо, що доречно розглядати секлективно імпакт повномасштабної війни на обидві терміноконструкції. На нашу думку, допомогти в цьому може використання інституційного підходу, що передбачає створення та розвиток низки інститутів та інституцій (соціальних, політичних, правових та ін.).

У продовження умовного плану дослідження можемо підкреслити, що інституційна трансформація вітчизняної системи публічного управління в контексті повномасштабної агресії РФ відзначається таким:

1. Посиленням координаційних функцій Кабінету Міністрів України та утворення спеціальних штабів (зокрема, Координаційного штабу з питань поводження з військовополоненими, гуманітарного штабу при Офісі Президента та ін.).

2. Мілітаризацією частини публічно-управлінських структур, зокрема введення військових адміністрацій у регіонах та населених пунктах. З огляду на відмінності між категоріями публічне управління й публічне адміністрування (перша категорія є більш ширшою за значенням, адже охоплює інституції державні та самоврядні, які застосовують різні методи впливу) відзначимо, що в умовах повномасштабної агресії відбулась мілітаризація також самоврядних інституцій, а також інститутів громадянського суспільства. Свідченням цього є, наприклад, зростання обсягів первинної правової допомоги громадських організацій особам, права яких порушені державою-агресором.

3. Зміною форм взаємодії між центральними і місцевими органами влади – перехід до вертикалі оперативного управління, що базується на принципах командно-штабного реагування, введення режиму «ручного управління» тощо [2].

4. Посиленням цифрового управління й адміністрування, зокрема, спостерігається розширення функціоналу «Дії», впровадження електронних сервісів для внутрішньо переміщених осіб, військових, підприємців та ін.

На підставі зазначеного можемо конкретизувати основні напрями адаптації публічного управління й адміністрування в Україні, а саме:

1. Безпековий компонент управління, що передбачає інтеграцію оборонного планування, кіберзахисту, цивільного захисту й антикризового управління [4].

2. Комунікативна політика має бути спрямована на посилення прозорості, протидію дезінформації, розвиток стратегічних комунікацій держави [1].

3. Публічні фінанси в умовах війни, що вимагають централізації бюджетних ресурсів, пріоритизації оборонних і соціальних видатків, а також отримання міжнародної допомоги, обсяги якої зменшуються останнім часом (зокрема, із США).

4. Соціально орієнтоване адміністрування, що включає підтримку ВПО, адаптацію системи освіти, медицини та соціального забезпечення та ін.

5. Відновлювальне управління (Resilience governance) шляхом актуалізації розробки й впровадження стратегій стійкості та післявоєнного відновлення територій (на основі принципів Build Back Better).

Реалізація публічного управління й адміністрування в межах означених напрямків вимагає визначення та реагування на такі виклики й обмеження, як дефіцит кадрів у публічному секторі, перенавантаження управлінських структур, бар'єри у швидкому прийнятті управлінських рішень, порушення логістичних і комунікаційних ланцюгів між центром і громадами, неоднорідність цифрової готовності територій, значна залежність від зовнішньої донорської підтримки.

Українська модель публічного управління й адміністрування в умовах військової агресії набуває гібридного характеру, поєднуючи централізовані та мережеві (network governance) підходи. Зарубіжні практики – Ізраїлю, Південної Кореї, Великої Британії та ін. – демонструють тяжіння до застосування комплексних підходів, що забезпечують ефективність поєднання кризового планування, стратегічних комунікацій і цифрових сервісів. Важливою особливістю при цьому є інституціоналізація кризової стійкості (resilience) через реформи безпеки, оборони та публічного управління й адміністрування. Такий закордонний досвід може бути цінним для України під час підвищення результативності функціонування системи її публічного управління й адміністрування. Безумовно, є уніка-

льні українські практики функціонування системи публічного управління й адміністрування, які можуть бути корисними за кордоном [3].

Крім того, слід говорити про перспективи розвитку вітчизняної системи публічного управління й адміністрування у післявоєнний період. Серед таких перспектив можемо виокремити, по-перше, формування нової архітектури публічного управління, орієнтованої на безпекову гнучкість і адаптивність. По-друге, розбудову інститутів відновлення (Recovery Agencies) на рівні держави та регіонів, а, відтак, і громад. По-третє, розширення публічно-приватного партнерства у сфері відбудови, адже значна частина об'єктів критичної інфраструктури перебуває в приватній власності, і саме власники мають бути зацікавлені у швидшому її відновленні. Крім того, очевидно, що значні видатки на оборонну сферу унеможливають повсюдне відновлення інфраструктури за рахунок держбюджету, тому потрібно розвивати саме публічно-приватне партнерство. По-четверте, упровадження антикризового менеджменту як обов'язкової складової підготовки публічних службовців.

Таким чином, система публічного управління й адміністрування України в умовах воєнного стану стала тестом на здатність державних і самоврядних інституцій діяти в умовах багатовимірної кризи. Її особливість полягає в синтезі адміністративної дисципліни, мережевої взаємодії та цифрової мобільності, що дозволяє забезпечувати сталість функціонування держави навіть у надзвичайних і кризових обставинах. Уважаємо, що подальший розвиток системи публічного адміністрування має бути спрямований на інституціоналізацію адаптивного управління, інтеграцію принципів стійкості (resilience) і прозорості у всі рівні державної влади.

Література

1. Домбровська С., Помаза-Пономаренко А., Крюков О., Порока С. Інформаційні загрози та комунікативна інфраструктура в державному секторі : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2024. 244 с.
2. Помаза-Пономаренко А.Л., Новіков В.О. Шляхи трансформації інституційних механізмів публічного управління в Україні: від інформаційних загроз до гібридних війн // Державне будівництво. 2023. № 1 (33). Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/db/article/view/22921>.
3. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Закордонний досвід забезпечення соціальної безпеки шляхом стійкого функціонування об'єктів критичної інфраструктури та підвищеної небезпеки // Наука і техніка сьогодні. 2024. № 4 (32). С. 371-384.
4. Помаза-Пономаренко А.Л., Тарадуда Д.В. Інституційні механізми протидії терористичній діяльності та забезпечення системи безпеки // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 10. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/7756/7886>.

ГЛАСНІСТЬ ТА ВІДКРИТІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У ПОЗОВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ:

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ПРАКТИКА УКРАЇНИ

*Рудой К.М., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Позовне провадження є центральною формою адміністративного судочинства, оскільки саме в ньому відбувається вирішення спорів між фізичними чи юридичними особами та органами державної влади. Його мета — захист прав, свобод і законних інтересів громадян від неправомірних рішень або дій публічної адміністрації.

Особливе значення в позовному провадженні має принцип гласності й відкритості. Він забезпечує довіру суспільства до суду, надає можливість громадськості контролювати роботу судової системи та гарантує, що справа буде розглянута чесно і прозоро.

Позове провадження — це врегульована нормами Кодексу адміністративного судочинства України (КАСУ) процесуальна діяльність суду з розгляду адміністративних позовів.

Основні риси позовного провадження:

- наявність спору про право між особою та органом влади;
- подання адміністративного позову (ст. 160 КАСУ);
- розгляд справи по суті судом, що завершується ухваленням рішення;
- змагальність сторін і рівність їхніх процесуальних прав;
- обов'язковість судового рішення.

Роль позовного провадження полягає в тому, що воно виступає механізмом відновлення порушених прав у сфері публічно-правових відносин

Принцип гласності в позовному провадженні проявляється у трьох ключових аспектах:

1. Відкритість судових засідань — усі адміністративні справи розглядаються відкрито, крім випадків, коли цього потребує захист державної таємниці, громадської моралі чи прав неповнолітніх (ст. 11 КАСУ).
2. Публічність рішень суду — усі рішення проголошуються публічно та підлягають обов'язковому внесенню до Єдиного державного реєстру судових рішень.
3. Доступ ЗМІ та громадськості — журналісти та представники громадськості можуть бути присутніми на розгляді справи, здійснювати фото- й відеозйомку (за дозволом суду).

Таким чином, розгляд справи по суті в позовному провадженні відбувається у відкритому середовищі, що підсилює довіру громадян до правосуддя

Європейський підхід до відкритості судочинства закріплений у ст. 6 Європейської конвенції з прав людини.

Вимоги ЄСПЛ:

- судовий розгляд має бути публічним;
- рішення суду повинні оголошуватися відкрито;
- обмеження публічності допускаються лише у виняткових випадках.

У рішеннях ЄСПЛ (*Pretto v. Italy, B. and P. v. UK*) наголошується, що прозорість судового процесу — це гарантія справедливого суду.

В Україні реалізація принципу гласності у позовному провадженні відбувається через:

- ст. 129 Конституції України, яка прямо закріплює відкритість судового процесу;
- КАСУ, що передбачає обов'язкову публічність розгляду адміністративних справ;
- створення Єдиного державного реєстру судових рішень;
- запровадження онлайн-трансляцій резонансних судових засідань.

Проте практика свідчить і про наявність проблем: іноді засідання обмежуються для преси, трапляються затримки з оприлюдненням рішень. Актуальні питання:

- надмірне застосування суддями підстав для закритого розгляду справ;
- недостатнє технічне забезпечення онлайн-доступу до засідань;
- затягування публікації рішень у Реєстрі;
- слабка обізнаність громадян про своє право бути присутнім на засіданнях.

Для підвищення рівня гласності у позовному провадженні варто:

1. Запровадити обов'язкову відеофіксацію всіх засідань та онлайн-доступ до них.
2. Забезпечити оперативне внесення рішень до Єдиного реєстру.
3. Посилити контроль за дотриманням принципу гласності.
4. Розширювати правопросвітницьку діяльність серед населення.

Отже, позовне провадження є ключовою формою захисту прав громадян у адміністративному судочинстві. Його ефективність напряму залежить від реалізації принципу гласності та відкритості.

Європейські стандарти вимагають максимальної прозорості, і Україна робить суттєві кроки в цьому напрямку: відкриті засідання, онлайн-

доступ, публічність рішень. Однак залишаються виклики, пов'язані з технічними, організаційними й правовими аспектами.

Відкритий і гласний судовий процес у позовному провадженні — це не лише гарантія справедливості для сторін, але й один із наріжних камінів демократії. Без публічного судочинства неможливо говорити про довіру громадян до держави.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р.
2. Кодекс адміністративного судочинства України.
3. Європейська конвенція з прав людини (1950).
4. Практика ЄСПЛ: Pretto v. Italy (1983), B. and P. v. the United Kingdom (2001).
5. Буроменський М. В., Козюбра М. І. Права людини: європейські стандарти та український контекст. — К.: Юрінком Інтер, 2019.
6. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського суду з прав людини. К.: Реферат, 2020.
7. Офіційний сайт Єдиного державного реєстру судових рішень України.

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНТЕРОПЕРАБЕЛЬНОСТІ ЯК КАТЕГОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

*Шаронов А.П., перший заступник начальника
Департаменту кіберполіції НПУ, аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У контексті трансформації публічного управління в умовах цифровізації інтероперабельність поступово утверджується як правова категорія, що виходить за межі виключно технічної сумісності інформаційних систем. Її зміст набуває нормативної ваги, охоплюючи здатність органів публічної влади здійснювати юридично врегульовану, стандартизовану та безперервну взаємодію для забезпечення доступу до адміністративних послуг, обміну даними та підвищення рівня кіберстійкості держави. У європейському правопорядку інтероперабельність уже розглядається як ключовий елемент цифрового врядування, що закріплений у Директиві (ЄС) 2022/2555 (NIS2) [1], Регламенті (ЄС) 2024/903 (Interoperable Europe Act) [2] та оновленому Регламенті (ЄС) 2024/1183 (eIDAS 2.0) [3].

Правова природа інтероперабельності демонструє її багатовимірність, що виявляється у трьох фундаментальних вимірах: по-перше, як принцип адміністративного права – інтероперабельність постає нормою-вимогою,

що забезпечує правову визначеність, взаємну довіру, передбачуваність та пропорційність у взаємодії між суб'єктами владних повноважень (відповідно до Європейської рамки інтероперабельності); по-друге, як функція публічної адміністрації – вона виконує інтегративно-координаційну роль, спрямовану на організацію належної комунікації, семантичної узгодженості та технічної сумісності інформаційних ресурсів і адміністративних процедур; по-третє, як елемент правового режиму кібербезпеки – інтероперабельність є складником процедур управління ризиками, реагування на кіберінциденти та підтримання захисту критичної інформаційної інфраструктури, включно з транскордонним обміном інформацією.

В українському адміністративно-правовому полі інтероперабельність набуває актуальності у зв'язку з імплементацією стандартів ЄС та формуванням архітектури цифрової державності (зокрема, через систему «Трембіта» та нормативне регулювання електронної взаємодії державних реєстрів). Однак відсутність чіткої доктринальної дефініції зумовлює потребу наукової концептуалізації цієї категорії як системоутворюючої властивості сучасного публічного врядування. Трембіта – це національна система електронної взаємодії між державними інформаційними ресурсами, електронними реєстрами, інформаційними системами тощо. Система «Трембіта» спрямована на забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування оперативним, гарантовано безперешкодним і технологічно надійним доступом до достовірної інформації, необхідної для реалізації їх адміністративно-владних повноважень. Її впровадження орієнтоване на уніфікацію стандартів доступу до державних інформаційно-комунікаційних ресурсів, мінімізацію дублювання даних у базах та реєстрах, а також на підвищення рівня інтероперабельності між різними інформаційними системами публічного сектору [4; 10].

В межах дії «Трембіти» кожен суб'єкт публічної адміністрації, у межах визначених компетенцій, отримує можливість підключення до цільових джерел даних і доступу до стандартизованих інформаційних наборів – як у повністю автоматизованому режимі, так і шляхом контрольованого ручного запиту. Це створює передумови для формування єдиного цифрового простору взаємодії державних інституцій та реалізації принципів даних-орієнтованого управління. [10].

Структурні компоненти системи е-взаємодії «Трембіта», а також логіку їх функціональної взаємодії, доцільно проілюструвати за допомогою наведеної нижче схеми.

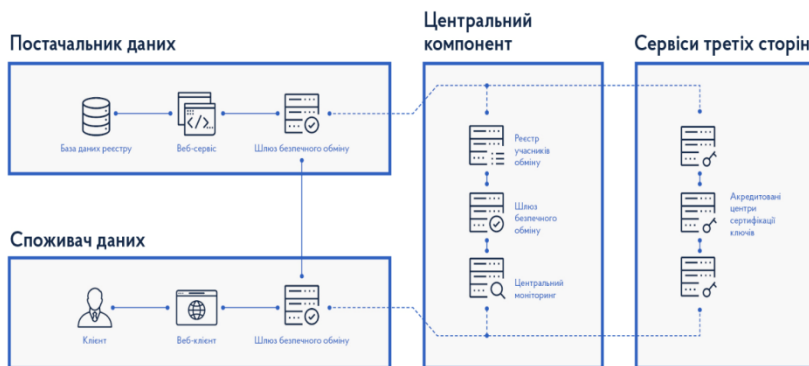

Рис. Компоненти системи е-взаємодії «Трембіта»

Спираючись на наукові позиції українських адміністративістів Р.С. Мельник, В.М. Бевзенко (загальне адміністративне право, принципологія) [5], В. Галушко, П. Діхтєвський (концепції сучасного адмінправа) [6], авторські колективи з цифрового врядування, що досліджують «Трембіту», е-послуги та сумісність реєстрів [4; 7] та зарубіжних дослідників е-урядування і публічної політики Marijn Janssen, Yannis Charalabidis, Anneke Zuiderwijk, Theresa A. Pardo, J. Ramon Gil-Garcia – міждисциплінарні моделі інтероперабельності е-врядування; Н.С.Н. Hofmann, Edoardo Chiti – публічне/європейське адміністративне право; ENISA – інтероперабельні підходи до кіберризик-менеджменту [8; 9].

Таким чином, обґрунтовується, що інтероперабельність є не лише технологічною передумовою, а нормативно-правовою гарантією єдиного правового простору, у межах якого функціонують органи влади, інформаційні системи та електронні сервіси. В системі адміністративного права України інтероперабельність має розглядатися як цілісна категорія, що поєднує принцип, функцію та структуроутворюючий елемент правового режиму кібербезпеки. Її доктринальне закріплення є необхідною умовою для формування національної моделі кіберадміністративного права та запровадження механізмів «interoperability by design» у публічному управлінні. Від ефективності правового регулювання інтероперабельності залежить не лише якість електронних послуг, а й рівень довіри громадян до держави, її кіберстійкість та інтеграція до єдиного європейського цифрового простору.

Література

1. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of

cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1772, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS2 Directive). *Official Journal of the European Union*. L 333/80. 27.12.2022. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX_%3A32022L2555

2. Regulation (EU) 2024/903 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2024 laying down measures for a high level of public sector interoperability across the Union (Interoperable Europe Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1183/oj/eng>

3. Regulation (EU) 2024/1183 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 amending Regulation (EU) No 910/2014 as regards establishing the European Digital Identity Framework. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1183/oj/eng>

4. Система «Трембіта». URL: <https://egov.dp.gov.ua/services/sistema-trembita>

5. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник / За заг. ред. Р.С. Мельника. К.: Ваїте, 2014. 376 с.

6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.

7. Звіт за результатами аналітичного дослідження «Стан та перспективи розвитку державних електронних інформаційних ресурсів». Київ: Мінцифра, 2021. https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/1530105013.pdf?utm_source=chatgpt.com

8. Review of European Administrative Law. https://orbilu.uni.lu/bitstream/10993/43829/1/Proef-REAL-2020-2.pdf?utm_source=chatgpt.com

9. Інтероперабельна система управління ризиками ЄС. https://www.enisa.europa.eu/publications/interoperable-eu-risk-management-framework?utm_source=chatgpt.com#contentList

10. Деякі питання електронної взаємодії електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення, Перелік від 08.09.2016 № 606. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2016-%D0%BF#Text>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*Абасова Ф. А., здобувач вищої освіти
третього курсу, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сірко В.С.**, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Стрімкий розвиток цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту (далі- ШІ), зумовлює трансформацію багатьох сфер суспільного життя, включаючи правову практику. Адвокатська діяльність, яка традиційно ґрунтується на аналітичній роботі, застосуванні норм права та індивідуальному підході до кожного клієнта, поступово інтегрує сучасні інструменти автоматизації та обробки даних. Використання систем штучного інтелекту для аналізу судової практики, підготовки процесуальних документів, прогнозування результатів справ та оптимізації комунікації з клієнтами відкриває нові можливості для підвищення ефективності юридичної допомоги.

Водночас застосування ШІ у професійній діяльності адвоката супроводжується низкою викликів. Перш за все, йдеться про питання правового статусу таких технологій та меж їхнього використання у сфері, де ключовими цінностями є верховенство права, збереження конфіденційності адвокатської таємниці, дотримання професійної етики. Відсутність належного правового регулювання, стандартизації та контролю за використанням систем штучного інтелекту створює ризики порушення прав людини, маніпуляцій результатами автоматизованого аналізу або підміни професійного юридичного судження алгоритмічними рішеннями.

Сучасні дослідники сходяться на думці, що штучний інтелект навряд чи зможе повністю замінити професію юриста, адже вона потребує комплексного аналізу, інтуїції та розуміння людського фактору. Водночас ШІ здатен істотно змінити баланс сил на ринку юридичних послуг, оптимізуючи процеси та підвищуючи продуктивність роботи фахівців. Завдяки автоматизації рутинних операцій, таких як підготовка документів, аналіз прецедентів чи збір інформації, юристи отримують можливість зосередитися на більш складних і стратегічно важливих аспектах своєї діяльності. Це відкриває нові перспективи для професійного розвитку та дозволяє ефективніше використовувати робочий час [1, с.383].

У цьому контексті О. Барабаш підкреслює, що системи штучного інтелекту, маючи доступ до великих обсягів даних і здатність аналізувати їх у масштабі, недосяжному для людини, можуть прогнозувати результати юридичних спорів більш точно, ніж це роблять окремі юристи. На основі загальної статистики та алгоритмічного аналізу ШІ здатен виявляти закономірності, оцінювати ймовірність певних рішень у судових процесах та допомагати фахівцям у прийнятті більш обґрунтованих стратегічних рішень [2, с.24].

Водночас, як зазначає Т. Вільчик, високотехнологічні системи ШІ позбавлені високої чутливості та здатності враховувати контекстні нюанси, притаманні людському мисленню. Справжнє майбутнє юридичної професії неможливе без усвідомленої участі адвокатів, оскільки технології залишаються інструментом, який підпорядковується людському розуму. Зростання ресурсів і скорочення часу для виконання рутинних задач не знімає з юристів відповідальності за аналіз складних справ, а скоріше вимагає від них вміння ефективно взаємодіяти з високотехнологічними системами [3].

Науковці різних країн також звертають увагу на існування значних ризиків, що виникають у разі неналежного або неврегульованого застосування ШІ в юридичній сфері. Без чітких правил та правового регулювання ці ризики лише посилюються, адже сфера використання штучного інтелекту постійно розширюється, а нові методи автоматизації та аналізу даних можуть призвести до порушень професійної етики, прав людини та підриву довіри суспільства до технологій. Ігнорування таких загроз може мати серйозні наслідки не лише для правової системи, а й для репутації адвокатської професії та безпеки клієнтів

Одним із яскравих прикладів практичних ризиків, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту в юридичній діяльності, є випадок у США, який демонструє потенційну небезпеку необережного використання таких технологій. У червні 2023 року федеральний суддя Кевін Кастель наклав штраф у розмірі 5 000 доларів на двох адвокатів зі штату Нью-Йорк, Стівена Шварца та Пітера ЛоДуку, а також на їхню юридичну фірму Levidow, Levidow & Oberman. Причиною санкцій стало подання до суду документа, який містив шість вигаданих посилань на судові рішення, створених за допомогою ChatGPT. Ці посилання були представлені як реальні прецеденти, що призвело до порушення етичних норм та стандартів професійної поведінки адвокатів [4].

Цей інцидент яскраво ілюструє, що використання штучного інтелекту у професійній практиці юристів потребує ретельного контролю та перевірки отриманої інформації. Незважаючи на те, що ШІ здатен значно прискорювати підготовку документів і аналіз юридичної інформації, він не гарантує достовірність згенерованих даних. У випадку з адвокатами з Нью-Йорка, автоматизована система створила вигадані посилання на су-

дові рішення, що вводило в оману суд і могло суттєво вплинути на хід справи. Такий розвиток подій наголошує на необхідності збереження відповідальності за якість поданих матеріалів та перевірки всіх джерел інформації, отриманої за допомогою ШІ [4].

В українському законодавстві поки що відсутні норми, які б регулювали використання штучного інтелекту у правовій сфері. Така правова прогалина створює невизначеність і стримує широке впровадження ШІ в адвокатській практиці. Особливо гостро постає питання відповідальності за результати, згенеровані алгоритмами, а також дотримання етичних стандартів і захист конфіденційної інформації клієнтів. Відсутність чітких правил викликає занепокоєння серед правників і може стати перешкодою для безпечного використання сучасних технологій.

У цьому контексті особливо важливим є розвиток правових і етичних рамок для застосування ШІ в адвокатурі. Запровадження чітких норм дозволить не лише пришвидшити впровадження технологій, але й забезпечити їх безпечне використання, аналогічно до практики, що вже формується у США (зокрема у штаті Флорида) та в країнах ЄС. Розвиток ШІ у юридичній сфері має потенціал підвищити доступність правосуддя, оптимізувати витрати та підвищити ефективність роботи адвокатів. Водночас, при впровадженні таких технологій необхідно враховувати ризики, пов'язані з конфіденційністю даних та відповідальністю за результати, що формуються алгоритмами, аби технології слугували підтримкою професійної діяльності, а не створювали нові юридичні проблеми.

У відповідь на ризики, пов'язані з використанням ШІ в адвокатурі, за ініціатииви Голови НААУ створено робочу групу з питань правового регулювання ШІ, яка аналізує норми ЄС та готує рекомендації для українського законодавства з акцентом на захист прав людини. НААУ також працює над адаптацією етичних норм до практики застосування технологій і створила Комітет з питань цифровізації адвокатури для моніторингу та популяризації цифрових інструментів серед адвокатів [5].

Отже, майбутнє адвокатської професії в умовах цифровізації та розвитку штучного інтелекту передбачає поєднання технологічних інновацій із професійною відповідальністю, етичними стандартами та правовим регулюванням, що забезпечить баланс між ефективністю роботи юристів і захистом прав клієнтів.

Література

1. Храпенко О.О., Меденцев А.М. Використання штучного інтелекту у роботі судових, правоохоронних органів та адвокатури. Юридичний науковий журнал. 2023. № 5. С. 382–384. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/94.pdf

2. Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (14 грудня 2023 р.) / редкол. : Т.

В. Вільчик та ін. Харків : НІОУ імені Ярослава Мудрого, 2024. 268 с. URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovykh-konfer-enczij/>. ISBN 978-617-8198-06-3

3. Вільчик Т.Б. Професія адвоката в умовах глобалізації. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18888/1/Vilchuk_35-41.pdf

4. Reuters. New York lawyers sanctioned for using fake ChatGPT cases in legal brief. 22 June 2023. URL: <https://www.reuters.com/legal/new-york-lawyers-sanctioned-using-fake-chatgpt-cases-legal-brief-2023-06-22/>

5. Гришанова Н. Правове регулювання штучного інтелекту: у НА-АУ створено Робочу групу. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/218005_pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-ntelektu-u-naau-stvoreno-robochu-grupu

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

*Аксенова А.О., студентка 2 курсу,
спеціальності 081 «Право», інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Ярмакі Х. П., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Принцип законності в системі публічного адміністрування відіграє ключову роль у забезпеченні правомірності рішень та дій виконавчих органів і органів місцевого самоврядування. Згідно зі статтею 19 Конституції України, державні органи й посадові особи повинні діяти винятково на базі чинного законодавства, в межах визначених їм повноважень та через встановлені законом способи. Ця норма складає фундаментальний елемент принципу законності [1].

Законність є основоположною вимогою у діяльності публічної адміністрації. Вона встановлює рамки компетенції, визначає способи виконання управлінських завдань і регулює процедуру ухвалення рішень. За переконаннями дослідників, дотримання цього принципу слугує запорукою ефективного управління та виключає можливість зловживань адміністративними повноваженнями. [2, 3].

Забезпечення дотримання законності у сфері публічного адміністрування реалізується через комплекс правових та організаційних інструментів. Серед них ключову роль відіграють механізми державного і громадського контролю, а також адміністративні процедури, спрямовані на за-

побігання, виявлення та усунення порушень прав громадян. Згідно із Законом України «Про звернення громадян» [4], кожен громадянин має право звертатися до органів влади з пропозиціями, заявами або скаргами, що є важливим елементом громадського нагляду за дотриманням законності в діяльності адміністративних органів.

Одним із засобів забезпечення законності є адміністративна відповідальність посадових осіб, яка настає у разі порушення норм адміністративного законодавства. Також Закон України «Про запобігання корупції» [5,6] визначає систему превентивних заходів щодо недопущення зловживань владою, конфлікту інтересів та інших порушень принципу законності.

У підручнику під редакцією Ю. П. Битяка наголошується, що *контроль* - основний спосіб забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні, один із найважливіших елементів державного управління. Без організації та здійснення контролю неможлива належна робота державного апарату, інших підконтрольних державних структур. Також акцентується, що успішне впровадження принципу законності можливе лише за умови якісного нормативного забезпечення, чіткого розмежування компетенцій та належної професійної підготовки державних службовців [1]. Подібну думку висловлюють і Р. С. Мельник разом із В. М. Бевзенком у своїх навчальних посібниках, наголошуючи на важливості встановлення механізмів *внутрішнього контролю* та *адміністративного нагляду* для забезпечення дотримання законності [3].

Тому, забезпечення принципу законності у сфері публічного адміністрування є не лише однією з найважливіших фундаментальних умов ефективного і результативного функціонування державного апарату, а й вагомим чинником у формуванні сучасної демократичної та правової держави. Цей базовий принцип вимагає сумлінного та беззаперечного дотримання посадовими особами всіх положень Конституції та чинного законодавства України. Виконання таких вимог на практиці слугує потужним бар'єром для попередження можливих зловживань владою або службовим положенням, сприяє посиленню прозорості в діяльності органів влади, а також формує та зміцнює довіру громадянського суспільства до державних інституцій. Забезпечений верховенством права процес управління значно підвищує легітимність прийнятих рішень, що в свою чергу закладає надійну основу для сталого розвитку демократичних механізмів у державній системі.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text>;

2. Адміністративне право : підручник НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого» ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гарашука, В. В. Зуя. 2-ге вид., переробл. та допов. Х.: Право, 2013. 656 с.;

3. Загальне адміністративне право : підручник / [Гриценко І. С., Мельник Р. С., Пухтецька А. А. та ін.] ; за заг. ред. І. С. Гриценка. К. : Юрінком Інтер, 2015. 568 с.;

4. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право: навч. посіб. / за заг. ред. Р. С. Мельника. К. : Ваіте, 2014. 376 с.;

5. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-vr#Text>;

6. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 №1700-VII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

ЕЛЕКТРОННА ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН У СТРУКТУРІ ІНСТИТУТУ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН

*Аносенков А.А., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної
підготовки факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності НПУ, Одеського державного
університету внутрішніх справ orcid.org/0000-0001-6755-2916*

*Мукоїда Р.В., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної під-
готовки факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності НПУ, Одеського державного
університету внутрішніх справ orcid.org/0000-0002-3505-3255*

Творчий пошук авторів присвячений дослідженню чинного законодавства в сфері звернень фізичних осіб та аналізу категорії електронне звернення громадян як вихідного поняття, що існує в сучасному механізмі регулювання суспільних відносин в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій та діджиталізації елементів публічного адміністрування.

Обравши курс на євроінтеграцію Україна, встановлює для себе необхідність визнання людини, а отже, й дотримання її прав і свобод найвищою цінністю. Розуміння ефективності державного механізму із забезпечення прав та свобод осіб приходить за умови наявності певних об'єктивних показників, які б відображали рівень задоволення потреб громадян та інших осіб. За таких умов, на перший план для держави виходить питання підтримання зворотного зв'язку із народом України. Із цього, очевидно постає необхідність впровадження певного механізму,

який дозволив би особам безпосередньо звертатися до органів державної влади зі зверненнями різного характеру. Наразі в Україні діє такий механізм, який носить назву інститут звернення громадян, в основні якого лежить норма статті 40 Конституції України, яка закріплює право осіб направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк[1]. Однак, так чи інакше, настає момент, коли навіть найдієвіший правовий інститут потребує модернізації та інститут звернення громадян не є виключенням. Із появою нових сучасних технологій, які утворюють нові канали зв'язку між громадянами та державною владою з'являється необхідність у врегулюванні їх використання задля підвищення ефективності інституту звернення громадян. В цьому аспекті слід приділити увагу такому елементу інституту звернення громадян як електронне звернення громадян. Особливо актуальним це є в сучасних умовах збройної агресії РФ, коли для певної категорії населення єдиним можливим способом реалізувати своє конституційне право на звернення є використання електронних каналів зв'язку.

З огляду на швидкість розвитку технологій та зміни навколишніх обставин, які потребують проактивного підходу щодо впровадження зазначених технологій, вважаємо за необхідне провести релевантне дослідження, метою якого є аналіз актуального законодавства щодо форм звернень громадян, аналіз врегульованості електронних звернень, аналіз доцільності окремого врегулювання електронних звернень громадян, виділення поняття електронного звернення та надання пропозицій щодо внесення змін у чинне законодавство щодо електронних звернень громадян.

Демократичний вектор розвитку суспільства вимагає від держави встановлення певних правових механізмів, які дозволили б суспільству адресно виражати свої думки, невдоволення, пропозиції щодо тих чи інших дій представників влади. Відповідно до основних конституційних засад, Україна закріпила право на звернення. Виходячи з цього, з метою забезпечення цього права, було створено відповідний правовий механізм – інститут звернення. Він виступає гарантією реалізації права осіб на звернення та засобом захисту особами своїх прав, шляхом подання звернень із пропозиціями, скаргами до осіб або органів, які зобов'язані розглядати такі звернення. В основі зазначеного механізму лежить Закон України «Про звернення громадян» введений в дію Постановою Верховної Ради України № 394/96-ВР від 02.10.96 р.[2] Саме він закріплює базові поняття зазначеного механізму та являє собою сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають під час взаємодії осіб із від-

повідальними суб'єктами щодо розгляду звернень осіб. Законодавцем зазначається, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб, відповідно до їх функціональних обов'язків, із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх професійної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення. З метою забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення, центральні та місцеві органи виконавчої влади, міністерства та відомства постійно працюють над удосконаленням форм та методів роботи із зверненнями і громадян. Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснюють докорінну перебудову роботи відповідних органів із зверненнями громадян забезпечивши кваліфікований, неупереджений, об'єктивний і своєчасний розгляд звернень громадян з метою оперативного вирішення порушених у них питань, вдоволення законних вимог заявників, реального поновлення порушених конституційних прав та запобігання в подальшому таких порушень, повною мірою реалізуючи при ньому визначені законодавством повноваження; надання у встановлені законом строки письмових відповідей авторам звернень за наслідками їх розгляду.

Аналізуючи чинне законодавство в сфері звернень осіб, очевидним є факт, що центральною категорією у ньому виступає поняття звернення. Відповідно до статті 3 Закону України «Про звернення громадян» звернення це викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Аналізуючи це поняття, можна виділити наступні форми звернень: усну та письмову. Системний аналіз зазначеного нормативно-правового акту дозволяє додатково виділити й електронну форму звернення, так зване «електронне звернення». Про нього йдеться в абзаці 7 статті 7 Закону України «Про звернення громадян», де зазначено, що електронне звернення це письмове звернення, яке надіслане з використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку[2]. Таким чином електронну форму звернення було ототожнено із письмовою формою, що унеможливило використання всього потенціалу електронної форми звернень.

Особливості електронної форми звернення характеризуються перед усім тим, що документ, яким по суті є звернення, формується із використанням інформаційних технологій, які суттєво змінюють процес обміну даними між особою, яка надсилає таке звернення та особою, яка таке звернення отримує та обробляє. Це проявляється в тому, що сформувати електронне звернення та надіслати його можна з будь-якої точки світу, у

будь-який час, а ідентифікація відправника може бути складною задачею, яка потребує відповідних ресурсів. Слід зазначити, що чинний закон України «про звернення громадян» визначає електронну форму звернення вузько, що в подальшому при появі нових сучасних рішень в цій сфері не дасть можливість покласти таке визначення в основу оновленого пласту законодавства, присвяченого зверненням осіб.

Останні роки, починаючи з повномасштабного вторгнення, інформаційні технології та електронні документи, створенні за допомогою них почали стрімко розвиватися та повсякчасно знаходити собі місце в державному регулюючому механізмі. QR-коди, портали, створені на офіційних веб-сторінках державної влади для обміну інформацією давно створюють сучасну інфраструктуру електронного документообігу в якому центральним поняттям повинно бути поняття електронного документу як форми. Вітчизняний законодавець притримується зазначеного підходу, що виражається в появі закону України «про електронні документи та електронний документообіг». У статті 5 зазначеного закону вказано, що електронний документ - документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа.

Відтворення електронного документу на папері є лише візуальною формою електронного документу[3]. Тобто є певне протиріччя між законами України «про звернення громадян» та «про електронні документи та електронний документообіг». Крім того, точку зору, що електронні звернення повинні бути закріплені як окрема форма звернень підтверджує й підхід вітчизняного законодавця в інших галузях права, зокрема в господарському процесуальному праві. Так, у статті 96 господарського процесуального кодексу йде мова про електронні докази, які являють собою є інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи в тому числі текстові документи[4]. Виходячи із зазначеного, стає зрозумілим, що законодавець дотримується підходу за якого електронна форма документів вважається самостійною формою зі своїм власним регулюванням, що необхідно з огляду специфіки технологій та процедур, які застосовуються при розгляді та обробці електронних документів. Зазначене дозволяє зробити висновок, що чинне законодавство про звернення громадян не вкладається в загальний підхід щодо електронної форми документів.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР : станом на 04 серпня 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>

3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV : станом на 1 січ. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>

4. Господарський процесуальний кодекс України : Кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII : станом на 19 лип. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>

ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУДДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТА- НДАРТІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

*Аргірова М.О., студентка 2 курсу магістратури, факультету права
та економіки, Міжнародного гуманітарного університету
Науковий керівник: Боксгорн А.В., доктор філософії, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету права та
економіки, Міжнародного гуманітарного університету*

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що питання меж дискреційних повноважень та їх судового контролю є ключовим для утвердження верховенства права та інтеграції України до європейського правового простору.

Варто наголосити, що неналежний судовий контроль за дискрецією може призводити до свавілля з боку суб'єктів владних повноважень. Власне адміністративні суди також наділені специфічними дискреційними повноваженнями.

За змістом п. 7 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про адміністративну процедуру» дискреційне повноваження – повноваження, надане адміністративному органу законом, обирати один із можливих варіантів рішення відповідно до закону та мети, з якою таке повноваження надано [1].

Відповідно до правових висновків, викладених у постанові Верховного Суду від 16 травня 2023 р. у справі № 380/3195/22 дискреційними є такі повноваження, у межах яких норма права допускає кілька варіантів поведінки суб'єкта владних повноважень у кожній конкретній ситуації та встановлених обставинах справи, кожна з яких буде правомірною. Характерними ознаками адміністративного розсуду (дискреції) є: 1) реалізація дискреційних повноважень має відповідати принципу верховенства права; 2) їх здійснення можливе лише у разі відсутності єдиного можливого варіанту поведінки; 3) суб'єкти владних повноважень мають можливість

вибрати оптимальний варіант поведінки з метою врегулювання певного кола суспільних відносин; 4) суб'єкти управлінської діяльності застосовують адміністративний розсуд відповідно до належної мети, без наявності власної вигоди та впливу сторонніх факторів[2].

Дискреційне повноваження адміністративних судів переважно стосуються процесуальних питань у випадках, коли закон надає суду право вибору.

Ключовими прикладами таких повноважень, які закріплені в Кодексі адміністративного судочинства України є:

- вжиття заходів забезпечення позову та їх скасування (ст.150 КАСУ);
- застосовування заходів процесуального примусу, наприклад за зловживання процесуальними правами або неповагу до суду (ст.149 КАСУ);
- вирішення питання про зменшення розміру витрат на правничу допомогу, виходячи з критеріїв розумності та пропорційності (ст.ст.134,139);
- віднесення справ до категорії незначної складності та визначення їх розгляду за правилами позовного провадження (ч. 2 ст. 257 КАС України), виходячи з її значення для сторін та їх думки щодо необхідності розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, обраного позивачем способом захисту, категорії та складності справи, обсягу та характеру доказів у справі (в тому числі чи потрібно у справі призначати експертизу, викликати свідків тощо), кількості сторін та інших учасників справи тощо (ч. 3 ст. 257 КАС України) [3].

Але важливо зазначити, що адміністративний суд має не підміняти адміністративний орган, а лише перевіряти його дискрецію на предмет очевидної нерозумності, необґрунтованості, недобросовісності чи виходу за межі повноважень (так званий принцип «повноваження суду щодо перевірки, а не заміни»).

З огляду на євроінтеграційний напрям українського законодавства у питанні реалізації дискреційних повноважень адміністративними судами, наріжним камнем є дотримання принципу, що з яких би причин судова дискреція не виникала, рішення завжди має відповідати критеріям, зокрема верховенства права, обґрунтованості і вмотивованості.

В рішеннях Європейського суду з прав людини склалася практика, яка підтверджує, що дискреційні повноваження не повинні використовуватися свавільно, а суд повинен контролювати рішення, прийняті на підставі реалізації дискреційних повноважень, максимально ефективно (рішення у справі «Hasan and Chaush v. Bulgaria» № 30985/96) [4].

Також, Європейський суд з прав людини Рішенням у справі «Круслена» від 24 квітня 1990 року зазначає, що «закон, який надає дискреційне право, має визначати межі здійснення такого права, хоча докладні правила та умови мають міститися в нормах субстантивного права. Проте надання законом

виконавчій владі, чи судді нічим не обмеженого дискреційного права, суперечило б принципів верховенства права. Отже, закон має досить чітко визначати межі будь-яких таких повноважень, наданих компетентним органам, а також спосіб їх застосування, щоб забезпечувати належний захист особистості від свавільного втручання.» [5].

У пункті 41 справи "Пономарьов проти України" Європейський Суд з прав людини зазначив, що "Суд визнає, що вирішення питання щодо поновлення строку на оскарження перебуває в межах дискреційних повноважень національних судів, однак такі повноваження не є необмеженими. Суди повинні обґрунтовувати відповідне рішення. У кожному випадку національні суди повинні встановити, чи виправдовують причини поновлення строку оскарження втручання у принцип *res judicata*, особливо коли національне законодавство не обмежує дискреційні повноваження судів стосовно часу або підстав для поновлення строків"[6].

З означеного можна дійти висновку, ключем до прийнятного застосування дискреційних повноважень є посилення вимог до мотивування судових рішень, особливо при використанні суддею власної дискреції. Рішення суду має чітко пояснювати, чому обрано саме такий варіант, посилячись на факти та норми.

Дискреція адміністративних суддів є необхідною для індивідуалізації правосуддя, але має бути чітко обмежена та здійснюватися під контролем принципів верховенства права та практики ЄСПЛ. Зазначений підхід забезпечить ефективний захист прав людини від свавілля влади.

Література

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. Дата оновлення: 31 березня 2023 року. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20/conv#n51>

2. Постанова Верховного Суду від 16 травня 2023 року у справі № 380/3195/22 за позовом про визнання бездіяльності протиправною, зобов'язання вчинити дії, скасування рішення. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110893446>

3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 року № 2747- IV. Дата оновлення: 08 серпня 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

4. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Hasan and Chaush v. Bulgaria» № 30985/96. URL:

<https://ips.ligazakon.net/document/SO2374>

5. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Круслен проти Франції» № 11801/85. URL:

<https://lawyer.khpg.org/1528863897>

6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Пономарьов проти України» № 3236/03. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Баранов С.О., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративно - правових дисциплін
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Військова агресія росії у відношенні нашої держави підняла не тільки проблеми організації відбиття збройного нападу але й гостро поставила питання здійснення ефективного управління країною за нових екзистенційних умов.

Публічне адміністрування у військовий час характеризується переходом до жорсткіших методів управління, тимчасовим обмеженням прав і свобод громадян, зміною пріоритетів у діяльності та активним використанням надзвичайних заходів [1, с.52].

З погляду науки адміністративного права актуальним є дослідження теоретичних проблем, концептуальних засад функціонування органів публічної адміністрації військового характеру, характеристики їх як суб'єктів публічного управління, визначення місця в системі органів публічної влади, завдань, функцій, організації взаємодії з іншими органами місцевої влади тощо.

Для кращого розуміння призначення та адміністративної сутності такого органу публічного управління як військові адміністрації слід розглянути загально-теоретичне поняття про орган публічної влади та його призначення в державі.

В енциклопедичному виданні орган влади держави характеризується як структурно організований елемент державного механізму, наділений владними повноваженнями та необхідними матеріальними засадами для здійснення завдань [2, с. 286].

Авторський колектив посібника «Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування» стверджує, що системним елементом організаційної структури держави виступає орган державної влади, пов'язаний із формуванням і реалізацією державно управлінських впливів [3, с. 47].

Саме він є єдинною структурою влади, формально створеною державою для здійснення закріплених за нею її цілей і функцій. У державі організаційна структура публічного управління набуває певної конфігурації та визначеної законодавством структурованості.

Слід зазначити, що після початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 на

всій території держави було введено в дію правовий режим воєнного стану [4]. На підставі якого, органи військового командування отримали можливість для забезпечення заходів оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, утворювати тимчасові державні органи - військові адміністрації [5].

В стислі терміни, існуючі обласні і районні державні адміністрації були реорганізовані в обласні й відповідні районні військові адміністрації, а голови цих державних інституцій – набули статусу начальників військових адміністрацій.

На думку більшості дослідників утворення військових адміністрацій як органів державного управління стало результатом теоретичного та практичного пошуку моделі, яка б мала забезпечити вирішення завдань покладених на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в умовах дії режиму воєнного стану [6, с.159].

Значна кількість науковців характеризує військові адміністрації як складні специфічні військово - політичні утворення, які реалізують на відповідній території повноваження органів публічного адміністрування. Вони виступають важливою складовою частиною системи органів державної влади, а їх діяльність полягає у цілеспрямованому впливі на організацію адміністрування на певній території в інтересах успішного й ефективного вирішення поставлених перед ними завдань.

Робота цих органів публічної влади спрямована, в першу чергу, на реалізацію функцій держави, здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки, забезпечення безпеки населення.

Структура військових адміністрацій вибудовується залежно від територіальної компетенції, підпорядкування, підстав та порядку утворення і припинення діяльності, а також порядку комплектування. Враховуючи наведені ознаки військові адміністрації поділяються на: 1) обласні; 2) районні; 3) населених пунктів (у т.ч. об'єднаних).

Військові адміністрації очолюють начальники, які призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України за пропозицією Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації [5].

Згідно до визначених завдань та функцій кожен державний орган має певний правовий статус, тобто становище у правовій дійсності, що відображається у його взаєминах із державою, суспільством, особою. Виходячи із мети нашого дослідження мова йде перш за все про адміністративно-правовий статус органу місцевої влади.

Адміністративно - правовий статус як наукова категорія є похідною від поняття «правовий статус». «Правовий статус» відображає правове положення суб'єкта (юридичної особи), який формується на основі норм закону або адміністративного акту як носії публічних завдань, їх організація регулюється приписами законів виходячи з публічних інтересів, а також вони виконують відповідні публічні функції.

В теорії адміністративного права адміністративно - правовий статус класифікується на загальний і спеціальний. Загальний адміністративно -правовий статус притаманний усім суб'єктам державного управління, в той час як спеціальний адміністративно-правовий статус передбачає наділення спеціальними правами та обов'язками у певній сфері публічного управління, або для вирішення певного виду завдань.

Структурно, під основними елементами адміністративно-правового статусу пропонується розуміти мету (предмет відання) функціонування органу влади, компетенцію (права і повноваження). Зміст адміністративно-правового статусу підкреслює функціональну роль та місце суб'єкта публічної адміністрації в системі суспільних управлінських відносин.

Таким чином, сутність адміністративно-правового статусу варто розуміти як наявність та сукупність компетенції (мети створення, цілей діяльності, завдань, функцій), повноважень (права та обов'язки у визначеній сфері діяльності) та юридичну відповідальність.

Враховуючи вище вказане та застосовуючи наведені ознаки до адміністративно-правового статусу органів публічної адміністрації військового характеру можна визначити його як їх правове становище в системі суспільно-правових відносин у сфері публічного управління, що визначається шляхом закріплення в нормах адміністративного права завдань, функцій, компетенції, предметів відання, гарантій діяльності та відповідальності в умовах дії режиму воєнного стану.

Першою особливістю адміністративно-правового статусу військових адміністрацій в Україні є багатоаспектність предмету компетенції. Військові адміністрації як суб'єкти державного управління виконують у якості пріоритетних повноваження, які обумовлені правовим режимом воєнного стану, цілий спектр завдань. Зокрема, це відвернення загроз публічній безпеці, відсіч збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, та реалізація обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб у відповідності до закону. До завдань військових адміністрацій відносить також здійснення заходів оборони, цивільного захисту, забезпечення громадської

безпеки і порядку, захисту критичної інфраструктури, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

На прифронтових, деокупованих територіях України, в зоні бойових дій окрім вищезазначених, додатковими завданням є досягнення і закріплення успіху воєнних операцій та їх результатів, а також відновлення функціонування публічної влади, забезпечення харчування, медичного обслуговування, відновлення знищеної або пошкодженої інфраструктури, допомога діяльності місій гуманітарної допомоги; надання допомоги правоохоронним органам у документуванні та розслідуванні, вчинених агресором військових злочинів, вирішення проблем із наявністю значної кількості у населення вогнепальної зброї, сприяння процесу розмінування територій тощо.

З аналізу наведеного у дослідженні, нами пропонується власне визначення військової адміністрації як спеціального тимчасового державного органу (суб'єкту владних повноважень), що здійснює за допомогою військово - цивільного персоналу публічно - владні управлінські функції, у тому числі на виконання делегованих повноважень або повноважень органів місцевого самоврядування і діє на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією, законами України та міжнародними договорами, ратифікованими Україною, для практичного виконання завдань і функцій держави в межах визначеної адміністративно-територіальної одиниці під час дії правового режиму воєнного стану.

Висновки. Із початком широко масштабної військової агресії росії виникла необхідність створення нового механізму публічного адміністрування територіями в умовах відбиття збройного нападу - основою якого стали військові адміністрації. Особливістю адміністративно-правового статусу військових адміністрацій є багатоаспектність предмету компетенції. Вони як суб'єкти державного управління, виконують у якості пріоритетних повноваження, які обумовлені правовим режимом воєнного стану.

Література

1. Баранов С.О. Особливості реалізації адміністративно-правового статусу військових адміністрацій в умовах воєнного стану. Воєнний стан: теоретико-праксеологічні проблеми юриспруденції: Колективна монографія. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 508 с. С.50-88.

2. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. К.: Видавництво «Українська енциклопедія», 1998. Т. 4. 734 с.

3. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування: навч. посіб. / Укладачі: О. В. Надьон, І. М. Хмиров, Т. О. Луценко. Х.: НУЦЗУ, 2020. – 175 с.

4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. Офіційне інтернет - представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

6. Павчук І. С. Концептуальні засади адміністративно-правового статусу військових адміністрацій в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023, №3. С 158-165. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/3/26.pdf>.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Березовський А.О., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році стало каталізатором технологічної трансформації ведення бойових дій. Безпілотні літальні апарати (далі- БПЛА), або дрони, перетворилися з допоміжного засобу на критично важливий компонент військової стратегії та тактики. Метою даної тези є аналіз ролі, сфер застосування, викликів та перспектив використання БПЛА в Україні в умовах воєнного стану.

1. Військове застосування та тактична необхідність. БПЛА забезпечують українським силам значну асиметричну перевагу, компенсуючи певні недоліки в традиційних озброєннях. Їхнє застосування охоплює наступні ключові напрямки:

- розвідка, спостереження: дрони малого та середнього радіусу дії є "очима" підрозділів на передньому краї. Вони надають ситуаційну обізнаність у режимі реального часу, виявляючи позиції, пересування та техніку противника.

- коригування вогню: БПЛА відіграють вирішальну роль у високо-точному наведенні артилерії, мінометів та ракетних систем. Здатність спостерігати за падінням снарядів та швидко вносити поправки багаторазово підвищує ефективність вогневого ураження.

- ударні місії:

- дрони-камікадзе (FPV): Масове виробництво та застосування FPV-дронів для ураження бронетехніки, укріплень та живої сили стало уніка-

льною особливістю цієї війни. Вони є відносно дешевою, але високоточною зброєю.

О скидання боєприпасів: БПЛА типу "бомбер" використовуються для скидання модифікованих боєприпасів на ворожі позиції, працюючи на тактичній глибині.

- стратегічна розвідка та ураження: далекобійні ударні БПЛА (наприклад, вітчизняні модифікації) застосовуються для нанесення ударів по військових об'єктах у глибокому тилу противника, включаючи аеродроми, склади палива та логістичні вузли.

2. Технологічна трансформація та засоби протидії.

Війна в Україні стимулювала стрімку технологічну трансформацію між системами БПЛА та засобами радіоелектронної боротьби (РЕБ).

- радіоелектронна боротьба (РЕБ): Основним викликом є протидія РЕБ противника, яка прагне придушити канали керування та навігації дронів. Це вимагає від українських виробників постійного оновлення програмного забезпечення, використання шифрованих та альтернативних каналів зв'язку, а також підвищення автономності польоту.

- розвиток вітчизняного виробництва: відбулося значне зростання українського оборонно-промислового комплексу. Створення кластеру та залучення тисяч інженерів та волонтерів дозволило налагодити масове виробництво, критично важливе для забезпечення потреб фронту.

- інтеграція штучного інтелекту (ШІ): Впровадження систем комп'ютерного зору та ШІ дозволяє БПЛА автономно розпізнавати цілі (техніка, люди) і продовжувати місію навіть у разі втрати зв'язку, що є ключовим для подолання РЕБ.

3. Цивільно-військова співпраця та кадрова складова. Застосування БПЛА має виразний цивільно-військовий характер.

- волонтерський рух: волонтерські організації відіграють вирішальну роль у постачанні, ремонті та модифікації БПЛА, а також у зборі коштів на закупівлю комерційних дронів для військових потреб.

- підготовка операторів: критичним викликом є масштабна та швидка підготовка операторів БПЛА (пілотів), які мають не лише навички керування, але й глибоке розуміння тактики, картографії та систем РЕБ. Створено численні державні та приватні школи підготовки.

- правове регулювання: В умовах воєнного стану обмежено цивільне використання повітряного простору. Це необхідно для забезпечення безпеки та уникнення демаскування позицій ЗСУ. Винятки становлять критично важливі місії (моніторинг інфраструктури, сільське господарство) за спеціальним дозволом.

Підведемо підсумок. Отже, безпілотні літальні апарати стали символом і ефективним інструментом сучасної оборони України. Їх масове за-

стосування, постійне технологічне вдосконалення та швидка адаптація до протидії РЕБ є життєво необхідними для ведення бойових дій. Успіх у майбутньому залежить від подальшого нарощування власного виробництва, інвестування в технології ШІ та продовження якісної підготовки спеціалістів. Досвід України у сфері БПЛА вже став предметом вивчення для військових аналітиків усього світу.

Література

1. Купріянова В.С., Матюшенко І.Ю. Стан та перспективи розвитку безпілотних літальних апаратів в Україні *Вісник економіки транспорту і промисловості* № 50, 2015. С. 334–400.

2. Луцький О.І. Тактика застосування безпілотних авіаційних комплексів в охороні державного кордону: навчальний посібник. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2023. 180 с.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

*Берендєєва А.І., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Безпека держави починається з її спроможності впорядкувати власні інституції. Саме тому правове визначення сектору безпеки і оборони має не лише юридичне, а й суспільно-політичне значення. Правове оформлення сектору безпеки і оборони є відображенням того, як держава усвідомлює власну відповідальність за захист людини, суспільства і територіальної цілісності. Йдеться не лише про технічне закріплення компетенцій окремих органів, а про побудову цілісної архітектури державної безпеки — системи, у якій кожен суб'єкт виконує визначену законом роль у загальному механізмі публічного управління.

Питання визначення структури сектору безпеки і оборони України посідає важливе місце в системі правового регулювання національної безпеки. Від того, наскільки чітко окреслені його складові, залежить узгодженість дій державних інституцій, ефективність реалізації безпекової політики та рівень демократичного контролю у цій сфері. Закон України «Про національну безпеку України» заклав правову основу для формування єдиної системи безпеки держави, визначивши її принципи, завдання та суб'єктний склад [1].

Раніше у межах дослідження, присвяченого нормативно-правовому регулюванню взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки України, було зосереджено увагу на механізмах координації діяльності

державних органів у системі сектору безпеки і оборони [2]. У зазначеному дослідженні розглядалися правові засади спільної діяльності таких суб'єктів, особливості реалізації принципу єдності державної політики у сфері безпеки, а також роль законодавчого регулювання у забезпеченні ефективності міжвідомчої взаємодії.

У продовження зазначеного напрямку наукової розвідки хочеться звернути увагу на структурно-правову побудову сектору безпеки і оборони України, закріпленій у статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» [1]. Зазначена стаття не лише фіксує перелік органів, що входять до нього, а й задає логіку побудови всієї системи — від функціональних елементів до конкретних інституцій. Водночас аналіз її змісту свідчить про певні термінологічні неузгодженості, що можуть ускладнювати практичне застосування закону та створювати підґрунтя для різного тлумачення його норм.

Відповідно до положень статті 12 Закону України «Про національну безпеку України», структура сектору безпеки і оборони визначається як така, що включає чотири взаємопов'язані складові: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [1]. У частині другій вказаної статті конкретизується перелік органів державної влади, які інституційно формують цей сектор. Зокрема, до них законодавець відносить Міністерство оборони України, Збройні Сили України, Державна спеціальна служба транспорту, Міністерство внутрішніх справ України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Державна міграційна служба України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Служба безпеки України, Антитерористичний центр при Службі безпеки України, Служба судової охорони, Управління державної охорони України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Апарат Ради національної безпеки і оборони України, розвідувальні органи України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [1].

Таким чином, системний аналіз викладеної правової норми дає підстави для висновку, що сформований у законі перелік органів є чітко окресленим та має характер вичерпності. У контексті публічного права — зокрема у сфері національної безпеки — така вичерпність є юридично виправданою, оскільки йдеться про надання відповідним органам владних повноважень, що прямо впливають на безпеку держави, суспільства та особи. Таким чином, формулювання частини другої статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» слід розуміти у вузькому, нормативно замкненому сенсі, де жоден інший суб'єкт не може бути інтегрований

до складу сектору безпеки і оборони поза прямим приписом закону. Це, у свою чергу, забезпечує передбачуваність функціонування системи, стабільність правового регулювання та належний інституційний контроль у сфері національної безпеки.

На перший погляд, між частинами першою та другою статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» може виникати враження нормативної непогодженості. Так, у частині першій сектор безпеки і оборони визначається через чотири взаємопов'язані складові, серед яких поряд із державними інституціями фігурують також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Натомість частина друга формулює вичерпний перелік органів державної влади, які «входять до складу» цього сектору. Однак при системному тлумаченні зазначених норм стає очевидним, що мова йде про різні рівні правового опису: перша частина — про функціонально-структурні компоненти сектору, включно з недержавними суб'єктами; друга — про інституційно-правовий склад, що охоплює виключно органи публічної влади. Таким чином, правова конструкція, закладена у статті 12, не містить формального протиріччя, проте потребує термінологічної точності або законодавчого уточнення для уникнення потенційної колізії у правозастосовній практиці.

З метою усунення виявленої термінологічної неузгодженості між частинами першою та другою статті 12 Закону України «Про національну безпеку України» доцільним є внесення точкових законодавчих змін. Зокрема, пропонується у частині першій замінити словосполучення «складається з чотирьох взаємопов'язаних складових» на формулювання «функціонально охоплює чотири взаємопов'язані компоненти», що дозволить уникнути ототожнення системних елементів із інституційно визначеними суб'єктами. Окрім того, доцільно доповнити статтю новою частиною, яка б прямо фіксувала, що до суб'єктів сектору безпеки і оборони належать виключно органи державної влади, перелік яких визначено у частині другій, тоді як інші державні органи, органи місцевого самоврядування, громадяни та громадські об'єднання можуть залучатися до реалізації завдань у сфері національної безпеки у межах, передбачених законом. Такий підхід забезпечить чітке розмежування між юридичними суб'єктами публічної влади та іншими учасниками процесів у сфері безпеки, підвищить системність законодавчої конструкції та сприятиме уникненню колізій у процесі правозастосування.

Література

1. Про Національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

2. Берендєєва А.І., Позігун І.О. Нормативно-правове регулювання взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки України. *Право і суспільство*. 2025. № 2. С. 627-633. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.84>

ПРАВА ОБОВ'ЯЗКИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

*Біловус О.І., курсант 302 навчального взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, Оде-
ського державного університету внутрішніх справ
Галуцько В.М., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах трансформації правоохоронної системи України зростає значення ефективного функціонування кримінальної поліції як структурного підрозділу Національної поліції, відповідального за боротьбу зі злочинністю. Особливої ваги набуває нормативне врегулювання правового статусу її працівників, чітке визначення їхніх прав, обов'язків і повноважень, адже від цього залежить дотримання принципів законності, верховенства права, прав людини та громадянина. Актуальність дослідження також обумовлена необхідністю забезпечення балансу між ефективністю оперативно-розшукової діяльності та гарантіями недоторканності особистості, а також узгодженням українського законодавства з міжнародними стандартами.

Кримінальна поліція є одним із центральних підрозділів Національної поліції України, який виконує функції оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, протидії організованій, тяжкій та особливо тяжкій злочинності, боротьби з наркотиками, торгівлею людьми та іншими кримінальними правопорушеннями. Її діяльність регламентується Законом України «Про Національну поліцію», Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», а також внутрішніми наказами Міністерства внутрішніх справ.

Працівники кримінальної поліції наділені спеціальним статусом поліцейських, що передбачає розширене коло прав і обов'язків порівняно з іншими категоріями працівників поліції. Основним завданням таких працівників є виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень,

притягнення винних осіб до відповідальності, а також запобігання вчиненню злочинів у майбутньому [5, с. 41].

Серед ключових прав працівників кримінальної поліції необхідно виокремити право на застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї відповідно до встановлених законом умов; право на доступ до інформації та баз даних, що мають значення для розкриття злочинів; право здійснювати оперативно-розшукові заходи, передбачені законом, з метою документування протиправної діяльності.

Також вони мають право проводити допити, опитування, здійснювати моніторинг осіб, підозрюваних у причетності до кримінальних правопорушень, брати участь у затриманні осіб, які переховуються від слідства, суду або виконання вироку, проводити контроль за вчиненням злочину, оперативне впровадження у злочинні угруповання, застосовувати оперативно-технічні засоби тощо.

У свою чергу, на працівників кримінальної поліції покладено низку обов'язків. Насамперед, вони зобов'язані діяти виключно в межах повноважень, визначених законодавством, дотримуючись принципів законності, неупередженості, недопущення дискримінації. Також вони зобов'язані поважати права, свободи та гідність осіб, незалежно від їхнього соціального, расового, національного чи іншого статусу. Працівники кримінальної поліції повинні своєчасно реагувати на повідомлення про вчинення правопорушень, уживати всіх можливих заходів для розкриття злочинів та затримання винних осіб, вести відповідну документацію та звітність [4, с. 90].

Обов'язком працівника є збереження службової, державної таємниці, дотримання умов конфіденційності щодо джерел інформації та оперативних заходів. Особлива увага приділяється дотриманню службової дисципліни, етичних норм поведінки, недопущенню корупційних правопорушень.

Повноваження працівників кримінальної поліції поділяються на загальні та спеціальні. До загальних належать повноваження, спільні для всіх поліцейських, зокрема забезпечення громадського порядку, захист прав громадян, участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення безпеки дорожнього руху. До спеціальних повноважень відносять ті, що прямо пов'язані з функціональним призначенням кримінальної поліції: здійснення оперативно-розшукової діяльності, розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення супроводу кримінальних проваджень, робота з агентурною мережею [1, с. 338].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» та внутрішніх нормативних актів, до складу кримінальної поліції входять такі підрозділи: управління стратегічних розслідувань, управління протидії наркозлочинності, управління боротьби з торгівлею людьми, підрозділи карного розшуку, кіберполіція тощо. Кожен з них має свою специфіку за-

вдань і повноважень, однак усі вони працюють у межах єдиної стратегії протидії злочинності.

Слід також відзначити, що реалізація прав та повноважень кримінальної поліції відбувається в межах правового поля та під контролем з боку державних органів і громадськості. Зокрема, діяльність кримінальної поліції підлягає прокурорському нагляду, парламентському контролю, а також може бути предметом розгляду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в разі порушень [6, с. 52].

Значну роль у забезпеченні належного рівня правосвідомості працівників кримінальної поліції відіграє професійна підготовка, навчання, курси підвищення кваліфікації, що спрямовані на вдосконалення навичок правозастосування, етичної поведінки, знань з прав людини та норм міжнародного гуманітарного права.

Однією з основних проблем у діяльності кримінальної поліції залишається навантаження на працівників, що іноді призводить до формального виконання функцій, перевищення службових повноважень або порушення прав підозрюваних. Окремі випадки зловживання владою або фальсифікації доказів у кримінальних провадженнях, що набули широкого розголосу, підривають довіру до правоохоронної системи в цілому. Тому пріоритетом є реформування підрозділів кримінальної поліції з метою підвищення прозорості, звітності та ефективності [6, с. 49].

Особливості діяльності кримінальної поліції в Україні у воєнний час включають значне розширення повноважень, зміну пріоритетів у роботі, оперативне реагування на загрози військового характеру, роботу в умовах обмежень, пов'язаних із безпекою, пошкодженням інфраструктури, порушенням комунікацій та обмеженим доступом до територій. Закон «Про Національну поліцію», передбачає, що під час дії воєнного стану поліція діє з урахуванням обмежень прав і свобод громадян, встановлених законом про правовий режим воєнного стану; це додало легітимного правового підґрунтя для ряду спеціалізованих дій, які в мирний час були б значно жорсткішими або взагалі недопустимими.

Наприклад, поліцейські отримують право перевіряти військово-облікові документи у чоловіків віком від 18 до 60 років під час мобілізації або у період воєнного стану; це нова превентивна функція, що дозволяє затримувати або доставляти таких осіб на облік або до територіальних центрів комплектування. Також внесені зміни до дисциплінарного законодавства: атестування працівників поліції під час воєнного стану не проводиться; пересування по службі чи зайняття посад може здійснюватися з більшим ступенем гнучкості з огляду на потреби служби [3, с. 55].

Значно підвищена роль кримінальної поліції у протидії організованій злочинності, незаконному обігу зброї й наркотиків, шахрайствам, а також у супроводженні розслідування воєнних злочинів, зокрема диверсій, мародерства, злочинів із використанням дітей, а також тих, що пов'язані з національною безпекою. Діяльність роботи в умовах ризику життя, загрози для

здоров'я, психологічного та фізичного навантаження через бойові дії; нестача ресурсів, зокрема простої логістики, техніки, захисного обладнання; порушення комунікацій, доступу до територій, заборонені або обмежені пересування; ураження чи руйнування інфраструктури, що ускладнює доступ до місць злочинів чи потерпілих [7, с. 234].

Суттєвими також є проблеми, які у 2025 році виявилися критичними для ефективної роботи кримінальної поліції. Однією з таких проблем є напруження між потребою виступати із швидким реагуванням на кримінальні правопорушення, які мають зв'язок із воєнними діями (диверсії, колабораціонізм, розповсюдження зброї, торгівля людьми), і необхідністю дотримуватися гарантій прав людини та законності. Іноді працівники поліції перебувають у ситуаціях, коли бюрократичні або юридичні формальності сповільнюють реагування на загрози, або навпаки - існує ризик перевищення повноважень у надзвичайних умовах.

Друга велика проблема - забезпечення достатньої кадрової та матеріально-технічної бази. Велика кількість поліцейських задіяна у виконанні задач, пов'язаних із оборонною діяльністю (охорона стратегічних об'єктів, блокпости, співробітництво з військовими адміністраціями), що відтягує ресурси від традиційної кримінальної роботи. У багатьох прифронтових зонах є складнощі з доступом до доказів, неможливо провести повноцінне слідство через небезпеку, руйнування місць злочинів, переміщення населення, відсутність електропостачання, зв'язку чи безпеки. Це ускладнює збір доказової бази, роботу слідчих-оперативних груп [6, с. 52].

Проблема також полягає в правовій невизначеності в окремих випадках: коли межі прав, обов'язків і повноважень не прописані чітко для конкретних ситуацій, пов'язаних із військовими або надзвичайними обставинами. Наприклад, правила використання зброї, вогнепальної чи іншої сили, чи застосування заходів примусу щодо осіб, підозрюваних у сприянні агресору або в диверсіях - можливість конфліктів між нормами кримінального та адміністративного законодавства, між законами про безпеку та законами про права людини.

Додатково - високий рівень психологічного стресу та моральне навантаження на працівників кримінальної поліції, особливо у регіонах із активними бойовими діями або в зоні тимчасової окупації/ деокупації. Це впливає на якість виконання завдань, може призводити до зниження мотивації, порушення стандартів процедур, зниження ефективності оперативної роботи.

Ще одна проблема - координація між правоохоронними, військовими та цивільними адміністративними органами. Державні адміністрації, військові адміністрації, штаби територіальної оборони, Збройні Сили, Служба безпеки України та кримінальна поліція мають співпрацювати, але через різницю в завданнях, юрисдикції та підпорядкуванні іноді з'являються суперечності,

дублювання або прогалини у відповідальності. Наприклад, хто відповідає, коли злочин має елементи як кримінальної, так і військової відповідальності; хто здійснює розслідування, або хто координує дії у пересуванні блокпостів, евакуації, охороні об'єктів [2, с. 261].

Проблема втрати доказів, знищення місць злочинів внаслідок бойових дій, мінування територій; переміщення населення (внутрішніх переселенців) ускладнює як ідентифікацію потерпілих, свідків, належне складання матеріалів кримінальних проваджень.

Питання забезпечення правової прозорості й довіри громадськості. Зміни законодавства, які дають поліції більшу свободу дій у воєнний час, можуть сприйматися як загроза для прав людини, якщо відсутній належний контроль, публічність та відповідальність. В умовах обмеження громадського контролю, відсутності регулярних звітів чи обмеження участі громадськості, ризик зловживань збільшується.

Проблема правового навчання та підготовки кадрів до специфіки війни. Багато співробітників кримінальної поліції не завжди мають достатній досвід або підготовку для роботи у зоні бойових дій, обробки матеріалів воєнних злочинів, взаємодії з військовими та з міжнародними організаціями, з дотриманням стандартів міжнародного гуманітарного права [5, с. 42].

Ще один виклик - інформаційна безпека та кіберзагрози. Військові злочини часто мають інформаційний або гібридний характер, використовується дезінформація, пропаганда, кібератаки на системи правоохоронних органів; кримінальна поліція має відповідати не лише на класичні злочини, але й на ті, що виникають у цифровому просторі.

Також є проблема фізичної безпеки самих працівників - загроза ракетних ударів, мінування, обстріли, необхідність працювати в захисних умовах, що часто недоступні або недостатньо забезпечені, особливо на передовій та в прифронтових територіях. Скорочення строків процедур і спрощення деяких форм діяльності нерідко призводить до компромісів у якості документування, можливої неможливості дотримання всіх процесуальних стандартів, що може вплинути на судові перспективи кримінальних справ [3, с. 55].

Нарешті, недостатнє фінансування, логістичні проблеми - паливе, транспорт, зв'язок, засоби індивідуального захисту, оснащення - все це суттєво обмежує оперативну можливість реагування й ефективність роботи. Усі ці особливості і виклики показують, що кримінальна поліція в 2025 році функціонує в умовах, коли законодавча база адаптована, але не досконала, ресурси обмежені, а очікування суспільства високі; баланс між безпекою і правами людини є центральним у вирішенні багатьох спірних ситуацій.

Як можливі шляхи подолання проблем, можна відзначити: подальше удосконалення законодавства з чіткими нормами щодо меж діяльності у воєнний час; підвищення стандартів навчання, включно з міжнародними практиками; зміцнення матеріально-технічної бази; розвиток систем кон-

тролю і відповідальності; забезпечення прозорості діяльності навіть у умовах обмежень; удосконалення співпраці з військовими, адміністративними та міжнародними структурами.

Таким чином, працівники кримінальної поліції виконують одну з ключових ролей у системі кримінальної юстиції України. Їхній правовий статус визначається низкою нормативно-правових актів, які встановлюють чіткі межі повноважень, гарантії прав і свобод, а також відповідальність за неправомірні дії. Вони мають широкий спектр прав, необхідних для ефективного виконання оперативно-розшукових функцій, водночас зобов'язані діяти відповідно до принципів законності, прав людини, службової етики. Належна реалізація функцій працівників кримінальної поліції можлива лише за умов високого рівня професійної підготовки, належного фінансування, належного контролю за їхньою діяльністю та довіри з боку населення.

Література

1. Біліченко В. Тактика поведінки працівників Національної поліції з метою уникнення небезпечних ситуацій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3 (118). С. 336–340.

2. Завістовський О.Д. Професійна, службова та службово-бойова діяльність Національної поліції: сутність та розмежування понять. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2017. С. 258–262.

3. Клипа О.П. Поняття та сутність адміністративно-правового статусу працівників національної поліції України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 31 (70) № 5 2020. С. 51–56.

4. Майоров В.В. Національна поліція України та властивості її адміністративно-правового статусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 90–92.

5. Небеська М.С. Національна поліція України як спеціальний суб'єкт національного права. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 2. С. 40–42.

6. Покайчук В.Я. Сутність і співвідношення понять «сили безпеки» та «сили охорони правопорядку». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 47–53.

7. Руденко М.М. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України в системі забезпечення організації та діяльності Міністерства внутрішніх справ України. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 232–237.

МІСЦЕ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Бланар Д.І., курсант 3 курсу, факультету підготовки фахівців

*для органів досудового розслідування Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Шерстюк Г.М.**, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

У системі публічного адміністрування України поліцейський посідає особливе місце, оскільки його діяльність спрямована на забезпечення громадської безпеки, захист прав і свобод громадян та підтримання правопорядку. Як суб'єкт публічної адміністрації, поліцейський наділений владними повноваженнями, що регулюються нормативно-правовими актами, зокрема Законом України «Про Національну поліцію». Його діяльність ґрунтується на принципі законності, який вимагає чіткого дотримання норм Конституції України та інших законодавчих актів. Таким чином, поліцейський виступає представником держави, реалізуючи публічні інтереси, що відрізняє його від інших професій, не пов'язаних із виконанням владних функцій.

Однак специфіка їхньої діяльності полягає у виконанні правоохоронних функцій, таких як запобігання правопорушенням, розкриття злочинів, захист громадського порядку та забезпечення безпеки дорожнього руху. Ці завдання вимагають від поліцейського застосування владних повноважень, зокрема права на затримання осіб, складання адміністративних протоколів чи використання спеціальних засобів, що здійснюється виключно в межах, визначених законом. Таким чином, адміністративно-правовий статус поліцейського визначає його як суб'єкта, що поєднує правоохоронні та адміністративні функції, сприяючи стабільності суспільних відносин [1].

Важливим аспектом діяльності поліцейського є його компетенція, яка становить основу його ролі в системі публічних службовців. Компетенція поліцейського включає сукупність прав, обов'язків і повноважень, передбачених законодавством. Зокрема, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський має право застосовувати фізичну силу чи спеціальні засоби лише у чітко визначених випадках, що підкреслює обмеженість його дій правовими нормами. Крім правоохоронних функцій, компетенція охоплює надання адміністративних послуг, таких як видача дозволів чи реєстрація транспортних засобів, а також превентивну діяльність, спрямовану на запобігання правопорушенням [2].

Розглядаючи місце поліцейського в системі публічних службовців, не можна оминати його взаємодію з іншими органами публічної адміністрації. Поліцейський активно співпрацює з органами виконавчої влади, су-

дами, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями для реалізації спільних завдань, таких як забезпечення правопорядку чи захист прав громадян. Наприклад, у процесі досудового розслідування поліцейський координує свої дії з органами прокуратури, а в питаннях громадської безпеки – з місцевими адміністраціями. Така взаємодія підкреслює інтегровану роль поліцейського в системі публічного управління, де він виступає посередником між державними інституціями та суспільством.

У сучасному українському суспільстві місце поліцейського в системі публічних службовців набуває особливого значення через складні безпекові виклики та процеси реформування правоохоронних органів. Поліцейський не лише виконує владні функції, а й відіграє ключову роль у формуванні довіри громадян до держави [3, с.27-31].

Отже, місце поліцейського в системі публічних службовців є унікальним завдяки поєднанню правоохоронних та координаційних функцій, які він виконує в межах своєї компетенції. Його діяльність охоплює не лише реагування на правопорушення, а й профілактику злочинності, взаємодію з іншими органами державної влади та громадськістю та забезпечення громадського порядку. Поліцейський зобов'язаний діяти неупереджено, відповідно до закону, з повагою до гідності кожної особи, що потребує високого рівня етики, самодисципліни та фахової підготовки.

Література

1. Роль і місце національної поліції в системі публічного управління. України. URL: https://www.researchgate.net/publication/337913919_ROL_I_MISCE_NACIONALNOI_POLICI_V_SISTEMI_PUBLI_CNOGO (дата звернення 22.06.2025)
2. Місце та особливості функціонування органів Національної поліції України в системі суб'єктів протидії корупції. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6004c43c-e30b-4cc2-a569-2ae9b3724971/content> (дата звернення 22.06.2025)
3. Каленіченко Л. І. Особливості юридичної відповідальності працівників Національної поліції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2019. Вип. 55. С. 27-31.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Богдан В.П., курсант 302 взводу, навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Галуцько В.М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративної діяльності поліції, факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України, Одеського державного університету внутрішніх справ

Проблема ефективної протидії злочинності залишається однією з ключових для України, адже від рівня безпеки громадян залежить стабільність суспільства, розвиток демократичних інститутів та міжнародний авторитет держави. У сучасних умовах зростання злочинних загроз, поширення організованої та транснаціональної злочинності, а також викликів, пов'язаних із воєнним станом та гібридними загрозами, провідна роль у забезпеченні правопорядку належить Національній поліції України. Саме вона виступає центральним суб'єктом у реалізації державної політики у сфері кримінальної безпеки, виконуючи як превентивні, так і репресивні функції. Вивчення особливостей її діяльності є надзвичайно актуальним для вдосконалення правоохоронної практики та розроблення нових підходів у сфері протидії злочинності.

Національна поліція України є центральним органом виконавчої влади, уповноваженим державою на забезпечення громадської безпеки, охорону прав і свобод громадян, протидію злочинності та підтримання публічного порядку. Її діяльність регламентується Законом України «Про Національну поліцію», іншими нормативно-правовими актами та міжнародними договорами, ратифікованими Україною. Серед основних функцій поліції у сфері протидії злочинності виокремлюються: превенція правопорушень, виявлення та розкриття злочинів, проведення оперативно-розшукових заходів, слідча діяльність, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорона публічного порядку, а також аналітична робота з прогнозування криміногенних ризиків. У цьому контексті особливе значення має запобігання злочинності, яке передбачає роботу з групами ризику, проведення профілактичних програм, інформаційних кампаній та посилення присутності патрульної поліції у громадських місцях [6, с. 84].

Національна поліція виступає координатором міждержавної та міжвідомчої взаємодії у сфері боротьби зі злочинністю. Її діяльність тісно пов'язана зі співпрацею з прокуратурою, Службою безпеки України, Державною прикор-

донною службою, органами місцевого самоврядування. Водночас важливим напрямом є міжнародна співпраця з Інтерполом, Європолом та правоохоронними органами іноземних держав, що дозволяє протидіяти транснаціональним кримінальним мережам, у тому числі у сфері кіберзлочинності, наркотогівлі, торгівлі людьми та тероризму. Особливістю сучасного етапу розвитку поліції є використання цифрових технологій: систем відеоспостереження, баз даних, аналітики великих масивів інформації, електронних сервісів для громадян. Це сприяє підвищенню ефективності роботи та прозорості правоохоронної діяльності.

Разом із тим, існують і суттєві проблеми: недостатнє матеріально-технічне забезпечення, кадрові труднощі, питання корупційних ризиків. Подолання цих викликів можливе завдяки комплексній реформі, удосконаленню підготовки кадрів, впровадженню міжнародних стандартів поліцейської етики та підвищенню рівня підзвітності поліції суспільству.

Національна поліція України посідає ключове місце в системі органів, уповноважених державою на забезпечення правопорядку та протидію злочинності. Її діяльність спрямована на захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, а також на охорону громадської безпеки, що робить її центральним суб'єктом у структурі кримінальної юстиції. У сучасних умовах трансформаційних процесів в українському суспільстві поліція виступає не лише як інституція контролю, а й як важливий інструмент соціальної стабільності та правової державності. Реформування поліції, розпочате у 2015 році, було зумовлене потребою у створенні нової моделі правоохоронного органу, зорієнтованого на захист громадянина і служіння суспільству. Замість міліції радянського зразка була сформована Національна поліція України, яка отримала сучасну організаційну структуру, визначені законом завдання та демократичні принципи діяльності. Згідно із Законом України «Про Національну поліцію», її функції включають попередження правопорушень, боротьбу зі злочинністю, підтримання публічного порядку, надання допомоги громадянам та взаємодію з іншими державними органами і громадськістю [1, с. 234].

Ключовим завданням поліції у сфері протидії злочинності є реалізація комплексу заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, розкриття та розслідування злочинів. Ця функція є багатовимірною, оскільки охоплює як превентивні дії, так і оперативно-розшукову та слідчу роботу. Поліція не лише реагує на факти скоєння правопорушень, а й активно впроваджує стратегії раннього виявлення кримінальних загроз та їх нейтралізації.

Особливе значення має функція превенції, яка в сучасних умовах розглядається як пріоритетна. Поліція активно застосовує профілактичні заходи, спрямовані на зниження рівня злочинності, виявлення груп ризику, роботу з неповнолітніми, а також інформаційні кампанії, спрямовані на

підвищення правосвідомості населення. Превентивна діяльність включає як індивідуальну профілактику (робота з конкретними особами, схильними до протиправної поведінки), так і загальну (створення безпечного середовища, патрулювання, контроль за дотриманням законодавства у публічних місцях) [5, с. 83].

Національна поліція виконує й аналітичну функцію у сфері протидії злочинності. Збір, систематизація та аналіз кримінологічної інформації дозволяє формувати ефективні програми боротьби зі злочинністю. Така діяльність здійснюється в тісній взаємодії з іншими державними структурами, зокрема Міністерством внутрішніх справ, Службою безпеки України, прокуратурою та органами місцевого самоврядування. Таким чином, поліція є координаційним центром, що інтегрує діяльність різних суб'єктів протидії злочинності.

Важливою є діяльність підрозділів кримінальної поліції, які безпосередньо займаються виявленням, припиненням та розкриттям злочинів. Їх компетенція охоплює боротьбу з організованою злочинністю, корупцією, торгівлею людьми, незаконним обігом наркотиків, кіберзлочинністю. Сучасні виклики, зокрема гібридна війна, економічна нестабільність та глобалізація кримінальних мереж, вимагають від поліції застосування новітніх технологій та інноваційних методів розслідування. Використання сучасних інформаційних систем, баз даних та штучного інтелекту виявляється особливо ефективним у протидії злочинам, що здійснюються із застосуванням цифрових технологій.

Національна поліція також активно співпрацює з міжнародними правоохоронними організаціями, такими як Інтерпол та Європол. Це дозволяє Україні інтегруватися у глобальну систему протидії транснаціональній злочинності, обмінюватися оперативною інформацією, координувати дії щодо розшуку злочинців та протидії новим формам злочинної діяльності. Така співпраця особливо актуальна у сфері боротьби з тероризмом, кіберзлочинністю та незаконним обігом зброї [2, с. 122].

Окремої уваги заслуговує діяльність патрульної поліції, яка стала символом реформ та нової моделі правоохоронної системи. Її основним завданням є підтримання публічного порядку, швидке реагування на правопорушення, забезпечення безпеки дорожнього руху. Присутність патрульної поліції на вулицях має важливий превентивний ефект, знижує рівень злочинності та формує у громадян відчуття захищеності. Патрульна поліція виконує роль першого рівня контакту з населенням, що підвищує довіру до правоохоронної системи в цілому.

Не менш значущою є слідча діяльність Національної поліції. Слідчі підрозділи займаються розслідуванням злочинів, збором доказів, підготовкою матеріалів для передачі до суду. Якість та ефективність цієї роботи

безпосередньо впливає на рівень розкриття злочинів та ступінь невідворотності кримінальної відповідальності. Важливо підкреслити, що слідчі поліції повинні дотримуватися принципів законності, об'єктивності та поваги до прав людини, оскільки будь-яке порушення процесуальних норм може призвести до скасування вироку або звільнення винних осіб від відповідальності.

У протидії злочинності важливе місце посідає взаємодія поліції з населенням. Вона базується на принципі «community policing», що передбачає партнерські відносини між поліцією та громадянами у сфері безпеки. Ефективна реалізація цього принципу сприяє формуванню довіри, обміну інформацією, спільному вирішенню проблем правопорушень на локальному рівні. Практика залучення громадських формувань до охорони громадського порядку та організація превентивних програм із залученням освітніх установ, місцевих органів влади та медіа підтверджує доцільність такого підходу [6, с. 215].

Суттєве значення у сучасних умовах має протидія злочинам, пов'язаним з військовою агресією проти України. Поліція бере активну участь у документуванні воєнних злочинів, забезпеченні безпеки в прифронтових та деокупованих територіях, боротьбі з диверсійними групами, незаконним обігом зброї. Це вимагає від поліції гнучкості, мобільності та високого рівня професійної підготовки.

Однією з ключових особливостей протидії злочинності в умовах війни є трансформація її структури. Якщо у мирний час пріоритетними напрямками діяльності поліції були боротьба з майновими злочинами, організованою злочинністю та правопорушеннями у сфері обігу наркотиків, то у воєнний період особливого значення набули злочини, пов'язані з посяганням на основи національної безпеки, незаконним обігом зброї, колабораціонізмом, воєнними злочинами. Зросла кількість випадків незаконного використання гуманітарної допомоги, мародерства, шахрайства, спрямованого на ошукування внутрішньо переміщених осіб, а також злочинів у сфері військової служби [9, с. 35].

У прифронтових регіонах діяльність поліції ускладнюється постійною загрозою обстрілів та бойових дій. Правоохоронці нерідко змушені виконувати свої завдання в умовах небезпеки для життя, забезпечуючи порядок у населених пунктах, які перебувають під вогневим впливом противника. Це потребує високого рівня мобільності, психологічної стійкості та здатності діяти в екстремальних умовах. Поліцейські патрулі, вибухотехнічні служби, криміналісти та слідчі не припиняють роботу навіть у районах, що зазнають руйнувань від артилерійських і ракетних ударів.

Важливим напрямом діяльності НПУ є документування воєнних злочинів, вчинених окупаційними військами. Поліцейські фіксують факти обстрілів цивільної інфраструктури, вбивств і катувань мирних жителів, згвалтувань, депортацій та інших злочинів, які підпадають під юрисдик-

цію міжнародного кримінального права. Робота у цій сфері вимагає тісної взаємодії зі слідчими Служби безпеки України, прокуратури, міжнародними слідчими групами. Таким чином, Національна поліція відіграє ключову роль у збиранні доказової бази для притягнення воєнних злочинців до відповідальності на міжнародному рівні [4, с. 81].

Не менш актуальною є протидія мародерству та іншим майновим злочинам. В умовах евакуації населення, залишення житлових масивів та підприємств без нагляду, зростає ризик незаконного заволодіння майном. Поліція змушена забезпечувати охорону об'єктів критичної інфраструктури, гуманітарних складів, приватних помешкань. У прифронтових районах такі завдання виконуються за підвищеного ризику, однак їх реалізація дозволяє знизити рівень криміналізації територій та зберегти довіру громадян до держави [7, с. 110].

Робота поліції у воєнний час також включає функцію евакуації населення та забезпечення правопорядку під час переміщення людей з небезпечних територій. Поліцейські супроводжують гуманітарні коридори, гарантують безпеку мирних громадян, координують дії з органами місцевого самоврядування та волонтерськими організаціями. Особливу увагу приділяють захисту вразливих категорій осіб - дітей, людей похилого віку, осіб з інвалідністю.

Таким чином, Національна поліція України відіграє визначальну роль у протидії злочинності, забезпечуючи правопорядок та громадську безпеку в умовах зростання внутрішніх і зовнішніх викликів. Її діяльність поєднує превентивні, оперативно-розшукові та слідчі функції, що робить її центральним суб'єктом у системі кримінальної юстиції. Подальше вдосконалення роботи поліції можливе завдяки розширенню цифровізації, посиленню міжнародної співпраці, підвищенню професійного рівня кадрів та формуванню партнерських відносин із суспільством. Саме за таких умов НПУ зможе максимально ефективно реалізовувати свою місію – гарантувати верховенство права та безпеку громадян України.

Література

1. Бесчастний В. Теорія та практика кримінологічного забезпечення протидії злочинності в Україні : дис...докт. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2018. 400 с.
2. Мозоль С.А. Кримінологічна безпека в Україні: феномен та наукові засади забезпечення: дис. ...док. юрид. наук: 12.00.08. Харків. 2018. 481 с.
3. Василевич В.В. Кримінологічна політика України: монографія. Київ: *Нац. акад. внутр. справ*, 2020. 435 с.
4. Бесчастний В.М. Кримінологічне забезпечення протидії злочинності в Україні: монографія. Харків: 2017. 360 с.

5. Бесчастний В.М. Удосконалення науково-методичного забезпечення протидії злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 83–85.

6. Коваленко А.В. Теоретико-прикладні засади кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2020. 455 с.

7. Мінченко С.І., Дмитрашук О.С. Протидія злочинності: кримінально-ноправове, кримінологічне та криміналістичне забезпечення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 106–111.

8. Власенко Д. В. Національна поліція України: адміністративно-правові аспекти формування і розвитку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 255 с.

9. Танько А. В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і Безпека*. 2020. № 1. С. 32–38.

ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИМИ ПРИГОДАМИ

*Бойчук О.О., курсант 301 взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, Оде-
ського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Любчик В.Б., кандидат юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, факу-
льтету підготовки фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Дорожньо-транспортні пригоди (далі- ДТП) є одним із найпоширеніших видів правопорушень, що завдають значної шкоди суспільству, створюючи загрозу життю, здоров'ю громадян та призводячи до істотних матеріальних збитків [1]. Ефективне розслідування правопорушень у цій сфері вимагає чіткої взаємодії між кримінальною поліцією та іншими підрозділами Національної поліції, а також залучення експертних установ, органів місцевого самоврядування та громадськості.

Дорожньо-транспортні пригоди займають одне з провідних місць серед суспільно небезпечних правопорушень, а їх розслідування залишається складним і актуальним завданням для правоохоронних органів. Науково-аналітичні дослідження [2; 3] показують, що ефективність роботи кримінальної поліції значною мірою залежить від узгодженої взаємодії з іншими підрозділами під час збору доказів, проведення експертиз і встановлення обставин ДТП. При цьому статистичні дані першого півріччя 2025 року свідчать, що кількість ДТП із потерпілими в Україні залишається високою, що підкреслює нагальну потребу в удосконаленні організаційних і процесуальних механізмів розслідувань [4].

Значна частина таких подій має тяжкі наслідки у вигляді травмування та загибелі людей, що вимагає від правоохоронних органів оперативного реагування та пріоритетного розслідування.

Кримінальна поліція виконує ключову роль у розслідуванні дорожньо-транспортних пригод, забезпечуючи організацію та проведення слідчих і розшукових дій. До її завдань належить встановлення осіб, причетних до ДТП, збирання доказової бази, проведення допитів свідків та потерпілих, а також пошук транспортних засобів, які залишили місце події. Діяльність кримінальної поліції регламентується Кримінальним процесуальним кодексом України [5], Законом України «Про Національну поліцію» [6] та відомчими нормативно-правовими актами [7], що визначають порядок досудового розслідування та повноваження слідчих органів. Саме кримінальна поліція координує взаємодію з іншими підрозділами Національної поліції, забезпечуючи ефективність і комплексність розслідування ДТП.

Патрульна поліція є першою ланкою реагування на дорожньо-транспортні пригоди. Вона забезпечує охорону місця події, організовує безпеку дорожнього руху, здійснює фіксацію первинних обставин події, складає схеми та протоколи, а також проводить допити очевидців. Уся зібрана інформація передається кримінальній поліції для подальшого розслідування, що дозволяє слідчим оперативно та повно встановити обставини ДТП. Надзвичайно важливим є чіткий алгоритм дій патрульних під час прибуття на місце пригоди, який регламентується нормативними актами та інструкціями МВС, що визначають порядок охорони місця ДТП, фіксації доказів та взаємодії з іншими підрозділами [7; 8].

Слідчі підрозділи є основними органами, відповідальними за проведення досудового розслідування дорожньо-транспортних пригод, що мають ознаки кримінальних правопорушень. Їхня взаємодія з кримінальною поліцією регламентується Інструкцією МВС України № 575 від 07.07.2017, яка встановлює чіткий порядок обміну інформацією та координації дій між підрозділами [7]. В рамках цієї співпраці оперативні працівники надають слідчим дані щодо місцезнаходження підозрюваних,

здійснюють розшукові заходи та допомагають у встановленні обставин ДТП. У свою чергу, слідчі забезпечують процесуальне оформлення зібраних доказів, фіксацію показів свідків, оформлення протоколів та постанов щодо початку кримінального провадження. Такий поділ функцій дозволяє максимально ефективно реагувати на обставини події, уникати дублювання дій та забезпечує комплексність і законність розслідування ДТП.

Експертні дослідження відіграють визначальну роль у встановленні обставин ДТП. Зокрема, автотехнічні експертизи дозволяють відтворити механізм події [9], трасологічні встановити місце зіткнення транспортних засобів [10], а судово-медичні визначити характер тілесних ушкоджень потерпілих [11]. На практиці також застосовуються криміналістичні дослідження технічного стану транспортних засобів, де співпраця кримінальної поліції з експертними підрозділами Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС забезпечує якісну доказову базу.

ДТП розслідуються із використанням інформації від свідків, камер відеоспостереження, системи «Безпечне місто». Важливою є також співпраця з підрозділами превентивної діяльності, що займаються профілактикою правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху. Громадськість стає додатковим джерелом доказової інформації, а також сприяє підвищенню рівня довіри до поліції [12].

Організаційно-правові засади взаємодії підрозділів Національної поліції під час розслідування дорожньо-транспортних пригод ґрунтуються на низці нормативних документів. Серед них Конституція України, яка закріплює принципи правової держави та захисту прав і свобод громадян [13]; Кримінальний процесуальний кодекс України, що регламентує порядок досудового розслідування та права слідчих [5]; Закон України «Про Національну поліцію», який визначає структуру та повноваження підрозділів поліції [6], а також відомчі нормативні акти, зокрема Наказ МВС № 575 від 07.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» [7].

Ефективне розслідування ДТП можливе лише за умови комплексної та узгодженої взаємодії кримінальної поліції з іншими підрозділами. Спільна робота слідчих, оперативних, патрульних та експертних підрозділів дозволяє швидко і повно зібрати доказову базу, встановити винних осіб та забезпечити невідворотність покарання. Водночас актуальним залишається питання вдосконалення правових і організаційних механізмів такої взаємодії, зокрема у напрямку цифровізації процесів, створення єдиних

баз даних та посилення ролі громадськості у розслідуванні правопорушень, пов'язаних із ДТП.

Література

1. Про Правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.
2. Аналітичні матеріали щодо ДТП в Україні. Університет внутрішніх справ, 2018. URL.: univd.edu.ua.
3. Захарова О.В. Взаємодія підрозділів поліції при розслідуванні ДТП., Науковий вісник ЛДУВС, 2018. URL.: dspace.lvduvs.edu.ua.
4. ДТП в Україні: статистика за січень–липень 2025 року. Uzhgorod24, 2025. URL.: <https://uzhgorod24.com/dtp-v-ukrayini-statystyka-za-sichen-lypen-2025-roku>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
6. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
7. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції України: Наказ МВС України № 575 від 07.07.2017. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0937-17>.
8. Алгоритм дій наряду поліції при ДТП (науково-практичний посібник). А. В. Червінчук, Є. О. Пилипенко, Ю. Ю. Атаманенко. Київ: ВД «Дакор», 2021. – 42 с.
9. Інженерно-транспортна (автотехнічна) експертиза. URL.: <https://kndise.gov.ua/expertise/engineering-and-transport-examinations>
10. Транспортно-трасологічна експертиза. URL.: <https://nise.com.ua/transportno-trasologichna-ekspertiza>.
11. Розслідування дорожньо-транспортних пригод. Львівський державний університет внутрішніх справ. URL.: <https://www.lvduvs.edu.ua/en/karta-dokumentiv/category/252-slidstvo-12-dniv.html?download=1567%3A212-rozsliduvannia-dtp>.
12. Неочевидні загрози єдиної системи відеомоніторингу. Інститут масової інформації. URL.: <https://imi.org.ua/monitorings/neochevydni-zagrozy-yedynoi-systemy-videomonitoringu-i59814>.
13. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

Братковський В.М., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу,

В процесі розвитку суспільства, виникнення суперечностей між фізичними, юридичними особами та органами публічного адміністрування є лише питанням часу. Регламентація суспільних відносин нормами права призводить до виникнення конфліктних ситуацій, які необхідно відносити до категорії правових спорів.

Необхідно зауважити, що не будь яка ситуація, яка переросла у конфлікт відноситься до правового спору. В науці адміністративного процесуального права вважається, що спір є правовим тоді, якщо він володіє такими ознаками: учасники спору мають вчиняти дії, що тягнуть за собою певні юридичні наслідки; на підставі вирішення спору здійснюється забезпечення захисту прав осіб; внаслідок задоволення інтересів однієї сторони, що є учасником спору, неможливе задоволення інтересів іншої сторони; внаслідок вирішення спору, гарантується чинним законодавством захист прав громадян; вирішення спору здійснюється законодавчо визначеними способами [1, с. 119].

Необхідно зауважити, що в адміністративному процесуальному праві, виділяють ще один підхід до визначення поняття публічно-правового спору. Звертається увага на те, що обов'язковою його ознакою є наявність оспорюваного публічного інтересу. Публічний інтерес – це важливі для фізичних та юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції повинні гарантувати органи публічної адміністрації [2, с. 148].

Визначення підстав виникнення конфліктних ситуацій у сфері публічної служби має за своєю правовою природою міжгалузевий характер регулювання їх вирішення. В адміністративно-процесуальному праві станом на сьогодні немає єдиного підходу до визначення підстав виникнення публічно-правових спорів у сфері публічної служби.

За загальним правилом до підстав виникнення публічно-правових спорів необхідно відносити сукупність фактичних та юридичних обставин, що свідчать про можливе порушення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб у відносинах публічного права [2, с. 115].

Необхідно зауважити, що загально прийнятим є поділ правових спорів залежно від їх предмету на:

а) спори з приводу виникненням перешкод, пов'язаних з реалізацією регламентованих у чинному законодавстві суб'єктивних прав та законних інтересів осіб;

б) спори з приводу тлумачення норм права, їх відповідності нормам Конституції України;

3) спори про притягнення до відповідальності [3, с.123–124].

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 4 КАС України, публічно-правовий спір – спір, у якому хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій або хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг або хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи [5].

На підставі законодавчого визначення поняття публічно-правого спору, до його ознак вважаємо за необхідне відносити участь спеціального суб'єкта перелік яких чітко визначений:

- суб'єкт, який виконує публічно-владні управлінські функції;
- суб'єкт, який надає адміністративні послуги;
- суб'єкт виборчого процесу.

Крім того, внаслідок законодавчого закріплення поняття «публічно-правовий інтерес», можна виокремити підстави оскарження прийнятих рішень, а також протиправних діянь вищезазначених суб'єктів. Отже, автор наукових тез, зауважує, що підставами виникнення публічно-правових спорів чинним КАС України визначаються, зокрема:

1) порушення прав осіб у зв'язку з виконанням суб'єктами публічного адміністрування покладених на них публічно-владних управлінських функцій;

2) недотримання стандартів якості надання адміністративних послуг;

3) недотримання вимог організації і проведення виборчого процесу [4, с. 147].

Необхідно зауважити, що до умов виникнення публічно-правових спорів у сфері службових відносин потрібно відносити наявність юридичної конфліктної ситуації; недоліки правового регулювання; помилки у правозастосуванні, в тому числі внаслідок помилок у тлумаченні правових норм судами [4, с. 112].

Цікавою є позиція П. Юхименко, який спори, що виникають у публічній службі класифікує наступним чином:

1. Взаємності від мети та обсягу необхідності оскаржувати прийняті рішення чи вчинюванні протиправні діяння посадових осіб публічної служби: а) спори, що виникають з приводу прав та обов'язків публічних службовців; б) спори щодо регламентованих чинним законодавством інтереси публічних службовців; 2) взаємності від гарантованих законом прав: а) спори з приводу державних гарантій: матеріальне забезпечення; висовий рівень медичного забезпечення; визначене чинним законодавством обов'язкове соціальне страхування; відшкодування у повному обсязі

заподіяних збитків внаслідок відряджень по службі; можливість проживання службовця у належних умовах; пенсійне забезпечення; б) спори в частині дискримінації; в) спори, що стосуються гарантій забезпечення проходження публічної служби; г) спори, що стосуються дисциплінарної відповідальності; д) спори щодо необхідності відшкодування шкоди; е) спори, що виникають у гарантіях прийняття на проходження служби; є) спори щодо результатів атестування службовців; ж) спори, що виникають внаслідок переведення на іншу посаду в процесі проходження публічної служби; з) спори з питань звільнення громадян з публічної служби; и) спори, що виникають при встановленні випробувального терміну на займаній посаді; і) спори, що стосуються зміни умов контракту при проходженні служби без взаємної згоди; 3) залежності від складу суб'єктів, що вступають у адміністративно-процесуальні відносини: а) спори між керівником публічної адміністрації, що наділений повноваженнями призначати на посаду та громадянином, що приймається на публічну службу: незаконна відмова у прийнятті на проходження публічної служби; б) спори між безпосереднім керівником та громадянином, що виникають в процесі проходження публічної служби (ненадання гарантованих законом пільг, повне чи часткове невідшкодування завданої на службі шкоди); в) спори між керівником публічної адміністрації, що наділений повноваженнями звільняти з посади та громадянином, що звільняється з публічної служби: незаконне звільнення від проходження публічної служби [2, с. 112].

Потрібно зауважити, що порушення адміністративної справи у сфері публічної служби має місце при виникненні правового конфлікту, який супроводжується недодержанням встановлених законодавчих вимог щодо реалізації процедур призначення на публічну службу та її різновидів (політичної, муніципальної, державної та ін.), а також недодержання прав службовців під час виконання ними своїх повноважень на публічній службі та після звільнення (у т. ч. пов'язаних з пенсійним та соціальним забезпеченням).

Таким чином, формами реалізації спору у публічній службі необхідно визначати процесуальну процедуру, що регламентована нормами чинного законодавства та яка є сукупністю способів (умов) послідовного здійснення дій, що спрямовані на встановлення підстав його виникнення, здійснення та вирішення.

На основі визначених підстав та видів спорів, що виникають у сфері публічної служби, пропонуємо під адміністративним спором у сфері публічної служби розуміти правовий конфлікт, що виник між керівником публічної адміністрації та безпосередньо публічним службовцем чи кандидатом на посаду публічної служби із підстав необхідності належного виконання посадових обов'язків та здійснення гарантованих чинним законодавством прав у сфері публічної служби.

Література

1. Константи́й О. В. До питання удосконалення виконання рішень судів в адміністративних справах. Юридичний науковий електронний журнал. №1. 2015. С.119–122.

2. Публічне адміністрування: навчальний посібник / за заг. ред. П. Юхименко. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 288 с.

3. Покатаєв П. С. Основи публічного управління та адміністрування : навч. посіб. для здобувачів спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Харків : ТОВ «Оберіг», 2024. 240 с.

4. Сунцова О. О. Публічне адміністрування : підруч. 3-тє видання, доповнене та перероблене. Дніпро: Середняк Т. К., 2023. 334 с.

5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

ДО ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Войчек О.С., аспірант

Одеського державного університету внутрішніх справ

Запобігання кримінальним правопорушенням - це складна система чинників, стримувального або попереджувального впливу на криміногенні явища, що має на меті зниження їхнього криміногенного ефекту і створення умов, які унеможлиблювали б появу таких явищ та процесів.

Одним з елементів системи запобігання кримінальним правопорушенням є суб'єкт запобіжної діяльності. Складність і різноманіття запобіжної діяльності визначають і розмаїття суб'єктів цієї діяльності, що об'єднуються у складну багаторівневу і багатофункціональну систему, ланки якої безпосередньо чи опосередковано взаємодіють і взаємодіють одна одну. Загалом, у запобіганні кримінальним правопорушенням беруть участь у межах своєї компетенції та у формах, встановлених законодавством, органи і заклади охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення, засоби масової інформації, інші установи, підприємства та організації незалежно від форм власності, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, громадяни тощо.

У вітчизняній науковій літературі чимало уваги приділяється темі запобігання кримінальним правопорушенням, в цілому, та суб'єктам такої діяльності, зокрема. Наприклад, А.П. Закалюк, відзначає, що «суб'єктом діяльності щодо запобігання злочинності та злочинним проявам можуть бути визнані орган, організація, окрема особа, які у цій діяльності виконують хоча б одну з таких функцій щодо заходів запобігання: організація,

координація, здійснення або безпосередня причетність до здійснення» [1, с. 347].

Змістовно також визначається окремими науковцями, що «систему суб'єктів запобігання злочинності складають юридичні та фізичні особи, які відповідно до своєї компетенції здійснюють передбачені законом заходи у сфері запобігання злочинності; до них належать органи законодавчої, виконавчої та судової влади, органи управління, культурно-освітні заклади, підприємства, установи та організації, що діють у різних сферах суспільного життя, їх трудові колективи, громадські організації та об'єднання, органи безпеки, сім'ї та громадяни» [2, с. 116].

У свою чергу, В.В. Голіна пропонує суб'єктів запобігання злочинності поділяти за критерієм специфіки запобіжної діяльності, розрізняючи суб'єкти, які:

- «- визначають її основні напрями, завдання, форми (політику боротьби зі злочинністю), планують, спрямовують та контролюють її, забезпечують її правове регулювання;

- здійснюють безпосереднє управління і координацію окремими напрямами і учасниками запобігання злочинності;

- виявляють та пізнають об'єкт запобіжного впливу та інформують про них інших суб'єктів;

- виконують запобіжні заходи щодо випередження, обмеження, усунення криміногенних явищ та процесів, захисту соціальних благ і особи;

- реалізують заходи щодо відвернення і припинення злочинів і злочинності» [3, с. 166;4;5;6;7].

Національна поліція України відноситься до спеціалізованих органів запобігання кримінальним правопорушенням, тобто до таких суб'єктів профілактики, які у межах своїх основних завдань мають спеціально виокремлену функцію щодо недопущення вчинення протиправних діянь.

У попереджувальній роботі національної поліції слід виокремлювати такі основні її види:

- розроблення та здійснення загальних напрямів запобігання кримінальним правопорушенням на основі аналізу стану, структури та динаміки злочинності;

- конкретизація загальних напрямів до рівня розв'язання окремих завдань на більш вразливих у криміногенному відношенні територіях та об'єктах господарювання;

- проведення індивідуальної виховної роботи з особами, які перебувають на профілактичних обліках або порушують норми суспільного життя, робота з конкретними особами.

Найбільш значимими для досягнення цілей попередження кримінальних правопорушень функції поліції: приймання та реєстрація заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, про адміністративні правопорушення та події; виявлення причин кримінальних правопорушень та адміністративних правопорушень і умов, які сприяють їх вчиненню, вжиття в межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення; виявлення осіб, які мають намір вчинити злочин, і проведення з ними індивідуальної профілактичної роботи; забезпечення безпеки громадян і громадського порядку. Поряд із кримінальними функціями поліція виконує і не кримінальні функції, а саме проведення заходів із пошуку зниклих осіб, дітей, проблемами сім'ї, охороною правопорядку під час масових маніфестацій, мітингів і зібрань. Ускладнює роботу поліції відсутність у законі аналітичних обов'язків, немає вказівки на вивчення латентних діянь.

Отже, суб'єктами запобігання злочинності є органи, посадові особи (службовці), на які законом покладено завдання та функції з виявлення, усунення, нейтралізації причин і умов, що сприяють вчиненню злочинності, її окремих видів та конкретних кримінальних правопорушень, а також органи, посадові особи, особи, які виконують управлінські та інші функції в організаціях, керівники, трудові колективи підприємств та організацій, окремі їхні підрозділи, які, здійснюючи контрольні, наглядові та інші свої професійні функції, повинні попереджати появу умов та обставин, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, усувають та нейтралізують їх.

У свою чергу, Національна поліція України є ключовим суб'єктом запобігання злочинності, забезпечуючи охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Її діяльність спрямована на запобігання правопорушенням, припинення їх, а також усунення причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів. Причинний комплекс злочинності, як основний об'єкт попереджувальної діяльності національної поліції, має свою специфіку, що безпосередньо пов'язана з функціональним призначенням цих органів, а саме юридично значущі засади, умови, інші детермінанти кримінальних правопорушень. Кримінологічна природа об'єктів попереджувальної діяльності поліції виражається переважно у зв'язках, станах, зв'язках спричинення та зумовлення.

Література

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології : теорія і практика. К. : Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 2007. 424 с.

2. Комісарук В.М. Суб'єкти запобігання кримінальним правопорушенням в Україні. *Держава та регіони*. № 4 (83). 2023. С. 115-120.
3. Кримінологія: підручник / В.В. Голіна, Б.М. Головкін, М.Ю. Валуйська та ін.; за ред. В.В. Голіни, Б. М. Головкіна. Х.: Право, 2014. 440 с.
4. Бабенко А.М. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються озброєними молодіжними організованими угрупованнями. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1-2. 2022. С. 54-59.
5. Бабенко А.М. Запобігання організованим, озброєній та терористичній злочинності як складова безпеки в умовах Євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С.54-58.
6. Бабенко А.М. Тактико-психологічні, кримінально-процесуальні, адміністративно-правові та оперативно-розшукові заходи профілактики і запобігання кримінальним правопорушенням. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 1. 2021 С. 14-22.
7. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.

«ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ» У КАТЕГОРІЯХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

*Горбач-Кудря І.А., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

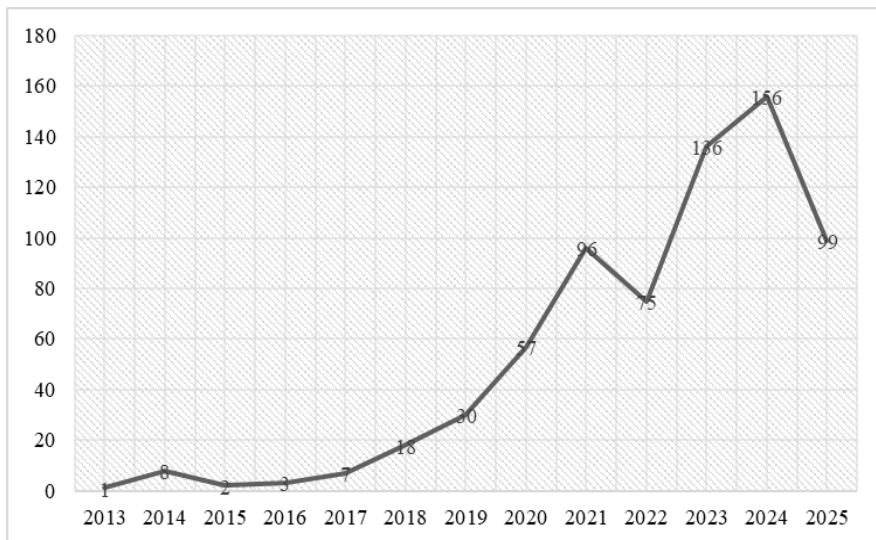
Проекти концепції розвитку, реформи юридичної (правничої) освіти, що продовжують обговорюватися з 2020 року у Комітетах Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій [5], з питань правової політики [3], [4] є реакцією на складні умови сьогодення, коли етатистська система публічного управління є на заваді виконанню правоохоронних функцій органами правопорядку. Забезпечення національної стійкості потребує цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії [6] уповноважених суб'єктів, тому необхідність формування концептуальних положень такого комплексу визначила актуальність обраної теми.

Метою роботи є дослідження змістового наповнення «взаємодія поліції» як категорії публічного управління, виокремлення напрямів поліцейської діяльності, що потребують наукових розробок, систематизування відповідної тематики матеріалів, що викладаються під час підвищення кваліфікації поліцейських, і визначення проблемних питань, що потребують подальшого наукового вивчення та доопрацювання.

Дослідженню змістового наповнення категорії «взаємодії поліції» присвячено значну кількість наукових публікацій, починаючи від 2013 року. Станом на 09 жовтня 2025 р. у відкритому українському індексі наукового цитування (OUCI) за відповідним пошуковим запитом представлено 690 робіт, переважну більшість яких становлять журнальні статті (675), решта – статті збірника (7), глави книг (2) та дисертації (2). Динаміка кількості публікацій за роками, пов'язаних із дослідженнями «взаємодії поліції», представлена на Рис. 1.

Рисунок 1. Динаміка кількості публікацій за роками, пов'язаних із дослідженнями «взаємодії поліції»

Джерело: розроблено автором

Піки дослідницької активності науковців, відображені на Рис.1, припадають на 2021, 2023 та 2024 роки. Вочевидь, що формування змістового наповнення категорії «взаємодія поліції» здійснювалося одночасно із розробкою концептуальних засад реформування юридичної освіти, про яке мова йшла на початку доповіді. Михайловська О. В. зазначає, що попри значну увагу науковців до визначення поняття «взаємодія поліції», сепарації його складових в теорії управління, відсутнім є цілісне дослідження, здатне задовольнити сьогоденні потреби українського суспільства та досягти громадського прогресу у публічно-партнерській взаємодії з органами правопорядку в цілому та органами (підрозділами) Національної поліції зокрема [1, 74]. Причини відсутності аксіоми, на нашу думку, слід вбачати у суміжності досліджень змістового наповнення «взаємодії поліції» як категорії публічного управління та адміністративного права. На Рис.2 представлено розподіл кількості публікацій за роками, пов'язаних із дослідженнями «взаємодії поліції» за спеціальностями 08 «Право», 28 «Публічне управління».

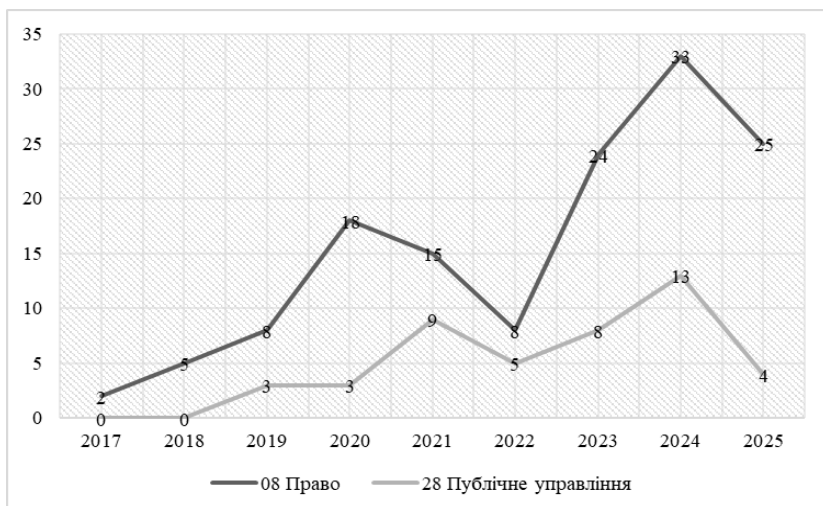

Рисунок 2. Розподіл кількості публікацій за роками, пов’язаних із дослідженнями «взаємодії поліції» за спеціальностями 08 «Право», 28 «Публічне управління»

Джерело: розроблено автором

Графік на Рис.2 демонструє пріоритетність розгляду «взаємодії поліції» у категоріях адміністративно-правових досліджень. Незначна кількість публікацій, що мала місце з 2019 р., дозволяє констатувати факт наявності у наукових колах однобічного стереотипного уявлення про досліджувану проблему і відсутності комплексних спроб до її вирішення. Колектив авторів на чолі з Резніковою О. О. вказують, що дієва координація та чітка взаємодія у побудові публічно-управлінських відносин між органами сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення є ключовими у забезпеченні національної стійкості. Завдяки їм запобігання й реагування на загрози та подолання наслідків воєнного стану, надзвичайних ситуацій, налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України відбуватиметься на найнижчому серед можливих рівнів і за умов належної координації на найвищому доцільному рівні [2, 5].

Тематика «взаємодії поліції» активно представлена у робочих планах підвищення кваліфікації Навчально-наукового інституту післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ для поліцейських. Основні питання здебільшого орієнтовані на вивчення механізмів, що дозволяють поліцейським активно та ефективно залучати до виконання правоохорон-

них функцій різних представників суспільства, ефективно взаємодіяти з уповноваженими суб'єктами Національного антикорупційного бюро, представниками підрозділів кадрового забезпечення органів (підрозділів) Національної поліції України, з правоохоронними органами іноземних держав, суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Водночас комплексне управління основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації обмежене у вивченні [6]. Попри те, що управлінська тематика широко представлена для спеціалізації працівників підрозділів внутрішньої безпеки, дільничних офіцерів поліції, патрульних поліцейських, її особливістю є контекстне наповнення матеріалами адміністративно-правових дисциплін, орієнтованих на впровадження концепції «Community policing».

Отже, «взаємодія поліції» як категорії публічного управління в частині змістового наповнення потребує ґрунтовних досліджень. Основну увагу доцільно зосередити на формуванні нових методологічних підходів, що дозволить удосконалити механізм взаємодії, спрямований на посилення національної стійкості, між органами правопорядку, сектором безпеки і оборони, органами державної влади та місцевого самоврядування.

Література

1. Михайловська О. В. Наукові підходи до розуміння сутності поняття «взаємодія» в системі «влада – громадськість». *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2021. №2. С.71-75. DOI: <https://doi.org/10.54929/pmtl-issue2-2021-13>

2. Організація системи забезпечення національної стійкості на регіональному і місцевому рівнях : аналіт. доп. / Резнікова О. О., Войтовський К. Є. Лепіхов А. В.; за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ: НІСД, 2021. 140 с. DOI: 10.53679/niss-analytrep.2021.08

3. Проект Концепції проекту Закону України про вищу юридичну освіту та первинний доступ до правничої професії від 12 вересня 2024 р. № 34720 / Комітет з питань правової політики Верховної Ради України. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/news/notice/75193.html> (дата звернення: 16.10.2025).

4. Проект Концепції реформи юридичної (правничої) освіти від 19 грудня 2024 р. № 34815 / Комітет з питань правової політики Верховної Ради України. URL: <https://kompravpol.rada.gov.ua/news/notice/75481.html> (дата звернення: 16.10.2025).

5. Проект Концепції розвитку юридичної освіти від 06 листопада 2020 р. / Комітет з питань освіти, науки та інновацій. URL: https://kpo.rada.gov.ua/news/main_news/75465.html (дата звернення: 16.10.2025).

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості». /

Президент України. Володимир Зеленський. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 16.10.2025).

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА

*Гоцуленко А.А., курсант 201 навчального взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*
*Науковий керівник: Рудой К.М., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Адміністративні процедури є важливими елементами механізму регулювання, що займають особливе місце у державній політиці, оскільки вони відображають суть процесуальних дій органів місцевого самоврядування, органів виконавчої влади та представників громадянського суспільства в контексті місцевого розвитку.

Термін «адміністративна процедура» отримала різні трактування серед фахівців адміністративного права. Це зумовлено тим, що адміністративна процедура є достатньо багатограним процесом, який охоплює різні аспекти діяльності органів виконавчої влади, їхню взаємодію з громадянами та юридичними особами.

Основні принципи адміністративної процедури, які визначені у Законі України «Про адміністративну процедуру» [3].

В контексті даного питання варто розглянути різні трактування поняття адміністративної процедури вченими-правознавцями. Так, Мотрук Т. В. під адміністративною процедурою розуміє встановлений адміністративними процесуальними нормами порядок покрокового вирішення індивідуальної проблеми з метою забезпечення або сприяння реалізації прав та законних інтересів осіб, що має результатом прийняття адміністративного акту [1, с. 193].

Бойко І. зазначає, що адміністративна процедура – це певний стандарт діяльності адміністративного органу, що стосується вирішення справ щодо приватної особи за допомогою прийняття актів, якими таким особам надаються права або покладаються обов’язки, а також у деяких випадках і виконання таких актів [2, с. 234].

Значним кроком у чіткому визначенні сутності та особливостей адміністративної процедури стало набрання чинності Законом України “Про

адміністративну процедуру” 15 грудня 2023 року, який заклав серйозний фундамент для нової культури правовідносин між громадянами та державою.

Даний нормативно-правовий акт висвітлює зміст, ознаки, принципи, порядок здійснення адміністративної процедури та визначає її як встановлений законом порядок розгляду та вирішення справи [3].

Принципово важливе значення адміністративної процедури полягає в тому, що вона є основним механізмом організації якісної взаємодії між органами державної влади та громадянами або юридичними особами. Її роль важлива як для забезпечення прав і свобод громадян, так і для належного функціонування державної системи в цілому. При цьому нормативне закріплення та безпосередня реалізація органами публічного адміністрування своїх обов’язків має відповідати певним встановленим вимогам – принципам. Вони виступають основою для прийняття рішень, реалізації прав та обов’язків громадян, а також забезпечення справедливості, законності та прозорості в процесах, пов’язаних з управлінською діяльністю. Дотримання принципів адміністративної процедури сприяє досягненню справедливого балансу між інтересами держави та правами осіб, що звертаються до органів влади.

В контексті даного питання слід розглянути основні принципи адміністративної процедури, які визначені у Законі України «Про адміністративну процедуру» [3].

У свою чергу принцип законності означає, що виключно законом визначаються повноваження, організація та порядок діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб, що прямо визначено в Основному законі держави [5]. Усі без винятку органи публічної влади здійснюють адміністративне провадження виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбаченому Конституцією України, іншими законами України, а також відповідно до міжнародних договорів, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України. Даний принцип дозволяє належним чином забезпечити правову визначеність, справедливість, а також гарантований захист прав громадян у взаємодії з державними органами. Варто зазначити, що навіть передбачені законом дискреційні повноваження адміністративного органу повинні відповідати нормам закону та не відступати від попередніх рішень [3].

Не менш важливим є принцип рівності, який забезпечує баланс інтересів учасників адміністративної процедури. Дія цього принципу спрямована на урівноваження відносин публічної адміністрації із приватними особами та забезпечення чіткого визначення прав та обов’язків адміністративного органу та приватної особи. Реалізація цього принципу є важливою з огляду на відмову від характеристики адміністративних відносин

лише як управлінських, всередині яких відбувається організуючий вплив на волю і свідомість особи суб'єктом управління. В такій ситуації про рівність не може йти мова, адже адміністративний орган займає пріоритетне становище. Саме тому законодавче забезпечення рівності сторін адміністративної процедури дає змогу покращити зазвичай слабку позицію особи перед органами влади. Завдяки покладенню великої кількості обов'язків на публічну адміністрацію щодо громадян стає можливим урівноваження сторін та компенсація певної вразливості особи у сфері державних відносин [4, с. 370].

Неупередженість адміністративного органу є однією із основних засад адміністративної процедури та ключовою вимогою до адміністративного органу, що передбачає недопустимість наявності особистого інтересу владного органу у певному способі та результаті вирішення справи. Відповідно, законом встановлюються класичні обмеження — заборона родинних зв'язків або суміщення особою різних процесуальних функцій. У разі виникнення подібної ситуації посадова особа зобов'язана заявити самовідвід, а інші учасники мають право заявити відвід [5, с. 423].

Принципи офіційності та відкритості в адміністративному провадженні покликані гарантувати прозорість, справедливість і ефективність дій та рішень адміністративних органів. Згідно з принципом офіційності, орган зобов'язаний самостійно встановлювати всі обставини, що мають значення для справи та збирати необхідні докази, не покладаючи цей обов'язок на особу, якщо інше не передбачено законом. При цьому заборонено вимагати від особи документи або відомості, які вже перебувають у державних чи підпорядкованих установах. Водночас принцип відкритості забезпечує право особи на вільний доступ до інформації щодо адміністративного провадження, включаючи право бути поінформованим про його початок, можливість брати участь у ньому та ознайомлюватися з матеріалами справи. При цьому варто зазначити, що захищені відомості, що становлять інформацію з обмеженим доступом, не підлягають розголошенню відповідно до закону [3].

Принципи адміністративної процедури включають також забезпечення права особи на участь у провадженні та ефективний правовий захист. Відповідно до закону особа має право бути вислуханою до прийняття рішення, яке може мати вплив на її права та законні інтереси, подавати документи та докази, що стосуються справи, оскаржити рішення органу в адміністративному чи судовому порядку [2].

З урахуванням комплексного характеру адміністративних процедур і широкого спектру їх можливого застосування логічно постає питання виокремлення видів адміністративних процедур. Існує декілька критеріїв для їх класифікації. [6].

1. Залежно від того, хто є ініціатором адміністративної процедури, виокремлюють:

- Заявні;
- Втручальні.

2. Залежно від складності здійснення адміністративної процедури виділяють:

- Прості;
- Складні.

3. Залежно від кількості осіб, які претендують на отримання певного соціального результату, – одноособові (напр., призначення пенсії за віком) і конкурсні процедури.

4. Залежно від сутності адміністративні процедури бувають: реєстраційні, дозвільні, інспекційні, екзаменаційні, акредитаційні, ліцензійні тощо.

Ключовими цілями реєстраційних процедур є такі:

- офіційне визнання певного права особи;
- офіційне визнання законності правових актів;
- засвідчення певного статусу фізичної чи юридичної особи;
- облік юридичних фактів. [7, с 233].

Ознаками реєстраційних процедур є такі:

- послідовні дії суб'єктів публічного адміністрування;
- множинність суб'єктів, правомочних здійснювати реєстраційну діяльність;

- множинність об'єктів реєстраційної діяльності;
- можливість оскарження рішення у передбачених законом випадках. [7, с 233].

Основними об'єктами реєстраційних процедур є:

- події;
- речові права на нерухоме майно;
- цивільні стани;
- місце проживання чи перебування;
- іноземці та особи без громадянства;
- об'єкти, пов'язані зі здійсненням економічної діяльності;
- нормативно-правові акти, їх проекти тощо. [7, с 233].

Отже, адміністративна процедура є важливим інструментом у структурі публічного врядування, що має бути постійно вдосконалюваним відповідно до практичних потреб, міжнародних стандартів і очікувань суспільства. Подальший розвиток цього інституту повинен базуватися на інтеграції правових, організаційних і технологічних рішень, що сприятимуть

формуванню справедливої, ефективної та прозорої системи управління в Україні.

Література

1. Мотрук Т. В. Поняття та ознаки адміністративної процедури. Порівняльно аналітичне право. 2016. №6. С.190-193.
2. Бойко І. Роль і значення адміністративної процедури у публічному адмініструванні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. № 69. С. 229-236.
3. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.11.2021 р. № 2073 IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, № 15, ст.50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text> (20.04.2025)
4. Гаріфуллін М.В. Вирішальна роль принципів адміністративної процедури в забезпеченні ефективного регулювання адміністративних актів. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. С. 366-374.
5. Петелька О.І. Спеціальні принципи адміністративних процедур. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 4. С. 421-426.
6. Класифікація адміністративних процедур. Мега-Інфо. Юридичний портал №1. URL: <https://mego.info>
7. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗМІСТОВНОСТІ ТА РОЛІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

*Гузенко О.П., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та публічного управління,
ННІ права та соціального менеджменту,
Донецького державного університету внутрішніх справ*

На даний час в Україні склалася не проста ситуація, котра вимагає активного втручання законодавців, науковців, фахівців управлінських ланок різного рівня. Очевидним є те, що наявні воєнні дії в Україні призвели до появи доцільності адаптації трансформації та модернізації здатних підвищити рівень дієвості та захищеності всіх без виключення управлінських ланок. Враховуючи той факт, що важливе місце у цих процесах посідає сфера публічного адміністрування, яке потребує не лише вдосконалення на базі законодавчих ініціатив, а, й переосмислення понятійного та рольового сегменту. Таке теза ґрунтується на тому, що сфера публічного адміністрування охоплює важливі соціально-економічні процеси, а як наслідок бере участь у життєздатності країни та її розвитку. Досягнення ефективний розвиток публічного адміністрування можливе за умови, більш чіткого формулювання змістовності як понятійної категорії та рольового сегменту в країні, котра воює. Крім того, беручи до уваги спрямування публічного адміністрування, а саме здійснення законів та інших нормативно-правових актів шляхом прийняття адміністративних рішень, надання встановлених законами адміністративних послуг, загострюється питання осучаснення його змістовності, з урахуванням проблематичних аспектів, які породжено наявними воєнними викликами. Окрім того, такий підхід надасть можливість приймати більш виважені адміністративні рішення та забезпечувати їх виконання, з урахуванням ситуації, яка склалася взагалі в публічному управлінні та адмініструванні. Усе викладене підкреслює актуальність та сучасність обраного напрямку дослідження.

Проблематичні та правові аспекти публічного адміністрування в колі наукової спільноти не втрачають своєї уваги та актуальності. Вітчизняні науковці звертають увагу на вирішення проблем публічного адміністрування та надають доволі змістовні пропозиції вдосконалення з урахуванням законодавчих ініціатив. Підтвердженням такої позиції є чисельні монографічні та дисертаційні дослідження, оприлюднення результатів наукових розробок на фахових конференціях Міжнародного та Всеукраїнського рівня. Так, М.Ф. Зяйлик, Т.І. Кужда, Г.Б. Машлій, В.М. Потюк [1] присвятили монографічні дослідження актуальним проблемам публічного управління та адміністрування, а В. Галуцько, С. Стеценко, А.Берlach, О.

Буханевич [2] переймалися питанням адміністративного права та адміністративного процесу України в умовах воєнного стану. В свою чергу, В.С. Куйбіда, О.В. Карпенко, О.В. Риженко [3] звернулися до проблем інформаційно-комунікативної діяльності органів публічної влади. Натомість Н.В. Васильєва та О.І. Васильєва[4] досліджували теорію, методологію та практику публічного управління розвитком регіонів у процесі побудови сервісоорієнтованої держави. Проте не дивлячись на доволі результативні дослідження вітчизняні вчені лише фрагментарно торкаються питань сутнісного та рольового сегменту публічного адміністрування в умовах союдогення.

В умовах війни в Україні переосмислення рольового сегменту публічного адміністрування лежить в площині функціонування держави в контексті забезпечення якості адміністративних послуг, а також в здійсненні контролю та вирішення справ на основі нормативно-правових актів.

Більшість науковців [1,2,4] вважають, що публічне адміністрування представляє собою суспільно корисну діяльність, яка здатна забезпечити адаптацію намічених реформ на базі принципів законності, прозорості та ефективності в роботі державних установ. Взагалі рольовий сегмент публічного адміністрування в умовах війни в Україні слід розглядати з позиції таких аспектів як: надання адміністративних послуг різним суб'єктам та громадянам суспільства, а також вирішення справ за їхнім зверненням; контроль та нагляд за дотриманням законів та стандартів; розробка та впровадження різних проектів, реформ та програм, націлених на удосконалення публічного адміністрування; правотворча діяльність, що призводить до прийняття нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини.

Усі зазначені аспекти розкривають рольовий сегмент публічного адміністрування, проте в умовах наявних воєнних викликів, ми вважаємо, пріоритетне значення має аспект забезпечення дотримання правових норм і стандартів, з обов'язковим пакетом заходів націлених на нівелювання ризиків і загроз, з метою досягнення відповідного рівня ефективності функціонування державних органів, які задіяні в процесі публічного адміністрування.

Проведені дослідження надали змогу встановити, що єдиного тлумачення як понятійної категорії публічне адміністрування не має. Існує декілька наукових позицій, які характеризують публічне адміністрування з урахуванням різних сегментів, а саме як: підсистема складної соціальної системи, складовою суспільства, чиє функціонування та розвиток перебувають під впливом всіх інших сфер суспільної життєдіяльності; теорія та практика державного управління, яка характеризується реалізацією адміністративних процедур шляхом публічної діяльності, застосування інструментів демократичного врядування, упорядкування суспільної діяльності та надання адміністративних послуг як засобу реалізації прав та

свобод громадян; сукупність органів виконавчої влади та органів самоврядування, що підпорядковані політичній владі, забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції; діяльність суб'єкта публічної адміністрації, що спрямована на виконання владних повноважень публічного змісту і яка використовує засоби управління, надання адміністративних послуг, участь у відносинах відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, застосування заходів впливу за порушення правил, встановлених публічною адміністрацією.

Очевидним є те, що науковці розкриваючи сутнісний зміст публічного адміністрування під різним кутом зору дійшли висновку, що обов'язковим сегментом є зв'язок з громад кістю на принципах прозорості, доступності та відкритості з обов'язковим дотриманням правових норм і стандартів у сфері публічного адміністрування. В надзвичайних умовах розвитку країни публічне адміністрування доцільно розуміти як сукупність способів і прийомів надання адміністративних послуг на базі дотримання вимог законодавчої площини з обов'язковим проведенням контрольних дій відповідальними особами за якісним виконанням функціональних обов'язків особами, котрі уповноваженні забезпечувати якісне протікання процедури надання адміністративних послуг. Зазначений підхід надає можливість охопити більший спектр сегментів, які розкривають зміст публічного адміністрування в контексті понятійної категорії.

Таким чином, в умовах війни в Україні набуває значення процес переосмислення рольового та сутнісного сегменту публічного адміністрування з метою досягнення повноцінного та якісного виконання процесу надання адміністративних послуг, не дивлячись на існуючі воєнні виклики. Пріоритетним має стати розуміння доцільності та необхідності дотримання правових норм і стандартів у системі публічного адміністрування, що надасть можливість досягти відповідного рівня ефективності даного процесу.

Література

1. Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування : колективна монографія / М.Ф. Зяйлик, Т.І. Кужда, Г.Б. Машлій, В.М. Потюк та ін.; за заг. ред. д.е.н., проф. Кирич Н.Б. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2020. 268 с.
2. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / В. Галунько, С. Стеценко, А.Берlach, О. Буханевич та ін.; за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с
3. Інформаційно-комунікативна діяльність органів публічної влади: монографія./ В.С. Куйбіда, О.В. Карпенко, О.В. Риженко. Київ: ЦП Компринт. 2019. 358 с.

4. Публічне управління розвитком регіонів у процесі побудови сервісноорієнтованої держави: теорія, методологія та практика : монографія / за заг. ред. Н.В. Васильєвої, О.І. Васильєвої. Київ: Вид-во НАДУ, 2018. 347 с.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ

*Гуцуленко С.І., курсант 201 навчального взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, Оде-
ського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Рудой К.М., доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Трансформаційні процеси в системі державного управління України, необхідність забезпечення ефективного регулювання суспільних відносин в умовах євроінтеграційних процесів та викликів національній безпеці актуалізують питання всебічного дослідження інституту адміністративно-правових режимів. Зазначена правова категорія становить складний багатоаспектний феномен, що характеризується особливим порядком правового регулювання, специфічними методами впливу на суспільні відносини та унікальною структурою правових засобів.

Адміністративно-правовий режим як юридична конструкція відображає динамічний характер адміністративно-правового регулювання, забезпечуючи адаптацію правової системи до змінних суспільно-політичних та економічних умов. Проблематика адміністративно-правових режимів посідає чільне місце в системі сучасних адміністративно-правових досліджень. Особливої гостроти це питання набуває в контексті воєнного стану, запровадженого в Україні у зв'язку з російською збройною агресією, що потребує переосмислення традиційних підходів до розуміння адміністративно-правових режимів та їх ролі в системі державного управління.

Динамічний розвиток підприємницьких відносин, необхідність забезпечення балансу між державним регулюванням та свободою економічної діяльності, потреба в ефективних механізмах протидії кризовим явищам зумовлюють актуальність комплексного дослідження різноманітних видів адміністративно-правових режимів. Крім того, процеси децентралізації влади, реформування системи публічного управління та адаптації націо-

нального законодавства до європейських стандартів вимагають нового концептуального підходу до розуміння сутності та функціонального призначення адміністративно-правових режимів.

Поняття адміністративно-правового режиму в науці адміністративного права не має уніфікованого визначення. Н.В. Коваленко у дисертаційному дослідженні пропонує розглядати адміністративно-правовий режим як особливий порядок правового регулювання, що встановлюється адміністративно-правовими нормами та характеризується специфічним поєднанням правових засобів, методів і способів регулювання суспільних відносин з метою досягнення певних публічних цілей [1, с. 198].

В.Я. Настюк та В.В. Белєвцева акцентують увагу на тому, що адміністративно-правові режими являють собою систему адміністративно-правових засобів регулювання суспільних відносин, яка характеризується певним поєднанням взаємопов'язаних дозволів, заборон, зобов'язань і рекомендацій, спрямованих на забезпечення оптимального функціонування об'єкта впливу в межах певної сфери державного управління [4, с. 24].

Адміністративно-правовий режим характеризується низкою специфічних ознак, що відрізняють його від інших форм правового регулювання. По-перше, він передбачає особливий суб'єктний склад правовідносин, де домінуюча роль належить суб'єктам публічної адміністрації, наділений владними повноваженнями щодо регулювання відповідної сфери суспільних відносин.

По-друге, адміністративно-правові режими характеризуються специфічним поєднанням методів правового регулювання. На відміну від приватноправових режимів, де переважає метод координації, адміністративно-правові режими базуються переважно на методі субординації з елементами координаційного впливу, що виражається у встановленні обов'язкових правил поведінки, застосуванні заходів адміністративного примусу та здійсненні державного контролю за дотриманням встановлених вимог.

По-третє, адміністративно-правові режими мають цільове призначення, спрямоване на досягнення певних публічних інтересів та забезпечення суспільних потреб - це може стосуватися забезпечення національної безпеки, охорони громадського порядку, регулювання економічної діяльності, захисту довкілля тощо [1, с. 246].

Науковий аналіз адміністративно-правових режимів потребує їх систематизації на основі різних критеріїв. За сферою застосування можна виділити режими загального характеру, що поширюються на всю територію держави та всі суб'єкти права, та спеціальні режими, що діють у певних сферах або щодо окремих категорій суб'єктів.

За часовими характеристиками адміністративно-правові режими поділяються на постійні та тимчасові. Постійні режими забезпечують стабільність правового регулювання у відповідних сферах, тоді як тимчасові ре-

жими застосовуються для врегулювання надзвичайних ситуацій або особливих обставин.

Особливу категорію становлять адміністративно-правові режими підприємницької діяльності, що досліджувалися М.В. Ковальновою. Авторка виділяє режими ліцензування, патентування, сертифікації та інші спеціальні режими здійснення підприємницької діяльності [2, с. 10]. Ці режими характеризуються поєднанням елементів державного регулювання з принципами свободи підприємництва.

Дослідження адміністративно-правових режимів в умовах кризових ситуацій та воєнного стану набуває особливої актуальності в сучасних умовах. Зазначені режими характеризуються значним розширенням повноважень органів виконавчої влади, можливістю обмеження окремих конституційних прав і свобод громадян, особливими процедурами прийняття управлінських рішень [3].

Режим воєнного стану передбачає кардинальну перебудову системи державного управління, концентрацію владних повноважень у руках військово-цивільних адміністрацій, запровадження особливих правил поведінки для цивільного населення. Важливого значення набуває питання забезпечення балансу між необхідністю ефективного управління в умовах воєнної загрози та збереженням основоположних прав людини.

Функціонування адміністративно-правових режимів супроводжується складними процедурними питаннями. Встановлення режиму потребує відповідного правового оформлення через прийняття нормативно-правових актів компетентними органами публічної влади, тобто, процедура запровадження режиму має відповідати принципам законності, обґрунтованості та пропорційності [1].

Не менш важливими є процедури контролю за функціонуванням адміністративно-правових режимів, який здійснюється як у формі державного нагляду з боку спеціально уповноважених органів, так і через механізми судового захисту прав осіб, які потрапили під дію відповідного режиму.

Практика застосування адміністративно-правових режимів виявляє низку проблемних аспектів. По-перше, це стосується недосконалості нормативно-правової регламентації окремих видів режимів, що створює прогалини у правовому регулюванні та ускладнює правозастосовну діяльність. По-друге, проблемою є відсутність чіткої координації між різними органами публічної адміністрації у процесі реалізації адміністративно-правових режимів, що призводить до дублювання функцій, неузгодженості дій та зниження ефективності державного управління. По-третє, актуальною залишається проблема забезпечення судового захисту прав осіб у межах дії адміністративно-правових режимів. Особливої гостроти це пи-

тання набуває в умовах режимів кризового характеру, коли можливості судового оскарження можуть бути обмежені.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, що адміністративно-правові режими становлять важливий інструмент державного управління, що забезпечує гнучкість та адаптивність правової системи до змінних суспільно-політичних умов, їх значення особливо зростає в умовах сучасних викликів національній безпеці, економічної нестабільності та необхідності забезпечення ефективного публічного управління.

Теоретичне осмислення адміністративно-правових режимів потребує подальшого розвитку в напрямку створення універсальної концепції, що враховуватиме специфіку різних видів режимів та їх функціональне призначення. Особливої уваги потребує дослідження режимів кризового управління та їх ролі в забезпеченні національної безпеки. Практичні аспекти функціонування адміністративно-правових режимів вимагають удосконалення нормативно-правової бази, покращення координації між органами публічної влади та забезпечення ефективних механізмів судового захисту прав громадян. Перспективи розвитку цього правового інституту пов'язані з його адаптацією до європейських стандартів публічного управління та забезпеченням балансу між ефективністю державного регулювання та захистом прав людини.

Література

1. Коваленко Н. В. Адміністративно-правові режими : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 529 с.
2. Ковальова М. В. Адміністративно-правові режими підприємницької діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 19 с.
3. Ступак, Д. Б. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану : дис. ... д-ра філософії : 081 Право. Київ, 2024. 230 с.
4. Настюк В. Я. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія / В. Я. Настюк, В. В. Белєвцева. Харків : Право, 2009. 128 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПОЛІЦІЯ» ТА «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ» В ТЕОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

*Джунь С.В., курсант Навчально-наукового
експертно-криміналістичного інституту,
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Горбач-Кудря І.А., доцент кафедри
поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ, кан-
дидат юридичних наук*

В теорії адміністративного права питанням визначення правового статусу органів (підрозділів) Національної поліції та поліцейського як уповноваженої особи присвячено чимало робіт. Зокрема вони досліджувалися Безегою В.В., Зайчуком О.В., Дмитриком Р. В., Дяченко О.О., Клипою О.П., Коломієць Т. О., Кочеровим М.В, Падалкою О. А. Попри вагомість внеску цих та інших вчених у науковій літературі і досі дослідницькі категорії «поліція» та «поліцейський» ототожнюються.

Метою доповіді є диференціація адміністративно-правового статусу органів (підрозділів) Національної поліції та поліцейського як уповноваженої особи.

Падалка О. А. вважає, що правовий статус суб'єкта (індивідуального чи колективного)– це комплексна соціально-правова категорія, що відображає юридичне становище цього суб'єкта у суспільстві і державі [4, с.10]. У такому контексті адміністративно-правовий статус органів (підрозділів) Національної поліції та адміністративно-правовий статус поліцейського як уповноваженої особи визначається через закріплені нормативні положення прав, обов'язків, відповідальності, а також інші важливі ознаки і властивості суб'єкта, що характеризують його як учасника тих чи інших правовідносин. Об'єднуючи собою систему прав, обов'язків та інших юридично-значущих аспектів функціонування, адміністративно-правовий статус для органів (підрозділів) Національної поліції та поліцейського як уповноваженої особи виступає важливою юридичною гарантією нормального (тобто якісного та ефективного), з одного боку, здійснення функціонального призначення, з іншого – засобом обмеження можливостей щодо використання владного ресурсу [4, с.10].

Безега В.В. зазначає, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України– це врегульоване адміністративно-правовими нормами юридичне становище Національної поліції в системі органів забезпечення національної безпеки, яке визначається її соціальним призначенням, межами та основними векторами діяльності, а також відповідними повноваженнями, якими вона користується в процесі охорони правопорядку, забезпечення прав та свобод громадян і безпеки в суспільстві [1,

с.88]. Збереження її основних властивостей за різних внутрішніх та зовнішніх змін забезпечується внутрішньою будовою та чітким порядком таких елементів: 1) компетенція та повноваження (права та обов'язки); 2) завдання, функції та принципи діяльності; 3) відповідальність, правові та соціальні гарантії діяльності [1, с.88].

На думку Небеська М.С., адміністративно-правий статус як суб'єктна категорія передбачає регламентованість положеннями відповідних норм законодавства, визначеним фактичним їх становищем у системі правовідносин, що виникають у професійній діяльності посадових осіб, одночасну структурованість та єдність, наявність таких повноважень, якими є права, обов'язки та функції, наявність стійких взаємозв'язків між загальним правовим статусом і спеціальним статусом органу, в якому служить посадова особа, та загальним і спеціальним статусом власне посадової особи. У такому розумінні адміністративно-правовий статус поліцейського характеризує його як учасника адміністративних правовідносин та як суб'єкта державно-владних повноважень, якими наділені органи (підрозділи) Національної поліції та які можуть бути реалізовані ним через адміністративні права та обов'язки як уповноваженої особи [2, с.74]. У такий спосіб визначається правове становище поліцейського у правовідносинах з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, фізичними та юридичними особами, а також з іншими поліцейськими під час виконання своїх посадових обов'язків [2, с.75].

Огурченко В.Г. вказує на суб'єктивність категорії «правовий статус Національної поліції» з позиції розкриття її змісту [3, с.400]. Правовизначальність його елементів виступає змістовим наповненням функціональності уповноважених суб'єктів та являє собою базову організаційну складову забезпечення. Правовий статус органів (підрозділів) Національної поліції встановлюється через нормативно-правові положення законодавства. В загальному розумінні адміністративно-правовий статусу як категорія вивчення теорії адміністративного права забезпечує науково-доктринальне розуміння основного функціонального призначення Національної поліції та поліцейського у механізмі реалізації правоохоронної функції держави. Вивчення його особливостей зосереджується на аналізі загальних особливостей, що репрезентуються категорією «правовий статус» та окремо – похідних, які деталізують їхні положення через призму галузевої прив'язки [4, с.400]. Тут варто зазначити, що варіативність у змістовому наповненні адміністративно-правового статусу залежить від спеціалізації структурного підрозділу та особливостей взаємодії, в якій вони можуть функціонувати. Наприклад, органи досудового розслідування чи кібербезпеки Національна поліція України мають специфічну структуру та особливі повноваження. Також на адміністративно-правовий

статус впливають соціально-політична ситуація в країні – зокрема, введення в Україні правового режиму воєнного стану.

Схематично співвідношення змістового наповнення категорій «адміністративно-правовий статус Національної поліції» та «адміністративно-правовий статус поліцейського як уповноваженого суб'єкта» можна представити у такий спосіб (Малюн.1).

Малюн. 1 Співвідношення змістового наповнення категорій «адміністративно-правовий статус Національної поліції» та «адміністративно-правовий статус поліцейського як уповноваженого суб'єкта»

Представлений на Рис.1 графічний матеріал вказує на детермінованість адміністративно-правового статусу поліцейського адміністративно-правим статусом органів (підрозділів) Національної поліції. Як вбачається із побудованих зв'язків між структурними елементами, визначальними у формуванні прав, обов'язків, встановленні відповідальності поліцейського є соціальне призначення, межі та вектори діяльності, повноваження органів підрозділів Національної поліції, але незаперечним є вплив практичної реалізації адміністративно-правового статусу поліцейського в суспільстві на змістове наповнення останніх.

Отже, загальні засади, на яких будуватиметься розуміння категорій «адміністративно-правовий статус органів (підрозділів) Національної поліції» та «адміністративно-правовий статус поліцейського», пов'язані з диференціацією їх змістового наповнення та встановленням детермінуючих зв'язків між структурними складовими. Основними елементами адміністративно-правового статусу органів (підрозділів) Національної поліції є соціальне призначення, нормативно закріплене у її завданнях, повноваженнях, принципах діяльності. Основними елементами адміністративно-

правового статусу поліцейського є права, обов'язки, юридична відповідальність та правосуб'єктність, що так само регулюються положенням нормативних актів.

Література

1. Безега В.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 226 с.

2. Небеська М.С. Сутність адміністративно-правового статусу працівників Національної поліції в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2021. №2 (72). С.72-75. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.2.12>

3. Огурченко В.Г. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції: теоретико-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №11. С.398-401. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/96>

4. Падалка О. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ., 2016. 23 с.

НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

*Джупіна Х.О., здобувач вищої освіти 2 курсу 2 групи,
спеціальність «Право», інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*
*Баранов С.О., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративно - правових дисциплін,
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Україна, як і більшість країн світу, стикається з проблемою корупції, яка вважається однією з найважливіших політичних, економічних і соціальних проблем людського суспільства.

Це явище є одним з найбільш небезпечних у сучасному світі, оскільки воно може стимулювати ненормативну діяльність у державному управлінні, гальмувати економічний розвиток і загрожувати багатьом сферам конституційного та суспільного порядку, а також національній безпеці держави.

Корупція підриває принципи демократії, порушує довіру до влади, руйнує принципи права, справедливості та рівності перед законом, відповідальності за вчинені дії, чесної конкуренції, що призводить до

зростання тіньової економіки та падіння авторитету держави в міжнародному співтоваристві [1, с.24-25].

Корупційна злочинність на сучасному етапі державотворення стає не лише одним з основних джерел соціальної напруженості в суспільстві, а й перешкодою на шляху здійснення соціально-політичних та економічних реформ, а отже, реалізації життєво важливих інтересів України загалом.

На високий рівень корупції в Україні вказують результати дослідження, проведеного Міжнародною неурядовою організацією Transparency International, за яким 35 балів зі 100 можливих отримала Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index - CPI) за 2024 рік. У цьому дослідженні наша країна посідає 105 місце поміж 180 країн [2]. Такий результат справляє негативний вплив на сприйняття нашої держави її міжнародними партнерами та не сприяє залученню в Україну міжнародних інвестицій.

Організація Transparency International визначає корупцію «як зловживання наданими повноваженнями для отримання приватної вигоди». Хоч це визначення і стисле, але воно поєднує в собі три важливих елементи: по-перше, це зловживання повноваженнями; по-друге, це повноваження, надані у приватному або публічному секторах; і по-третє, це зловживання повноваженнями для отримання приватної вигоди, тобто не лише для вигоди особи, яка зловживає, а й для вигоди членів його її сім'ї або друзів [2].

Корупція без постійної протидії її проявам має властивість розширюватися у суспільстві, це викликає нагальну потребу для будь-якої держави здійснення постійної антикорупційної політики. Саме така стратегія видається єдиною ефективною для суспільства в нинішніх умовах.

Зокрема, реалізуючи антикорупційну політику, держава і суспільство можуть побачити в чому проявляються слабкості та недоліки механізму антикорупційної діяльності, виробити та запровадити корегуючий вплив на них, а саме головне підвищити ефективність антикорупційних заходів, що дозволить мінімізувати прояви корупції у суспільному житті.

Ефективна протидія корупції в Україні крім наявності відповідної політичної волі, вимагає належного та сучасного законодавчого забезпечення, вироблення заходів антикорупційної стратегії, яка б передбачала формування дієвої системи державних органів, забезпечення належного координування, формування та реалізації антикорупційної політики, превентивні заходи запобігання корупції, а також її подання [3].

Антикорупційна стратегія – це документ, який допомагає забезпечити командну роботу всіх органів влади для подолання корупції. Розробка і координація впровадження Антикорупційної стратегії покладена на Національне агентство з питань запобігання корупції (далі-НАЗК), що було закріплено за ним на законодавчому рівні. 20 червня 2022 року Верховна

Рада України ухвалила Антикорупційну стратегію, яка діятиме до кінця 2025 року [4].

Антикорупційна стратегія вміщує у собі питання функціонування загальної системи запобігання корупції, визначає пріоритети запобігання корупції у конкретних секторах державного управління та приділяє велику увагу питанню відповідальності за корупцію.

Напрями реалізації антикорупційної стратегії в Україні охоплюють формування та реалізацію державної антикорупційної політики, антикорупційну освіту та просвітництво, виявлення та усунення корупційних ризиків у пріоритетних сферах, зміцнення інституційної спроможності антикорупційних органів, фінансовий контроль, захист викривачів та протидію корупційним правопорушенням.

Внесення змін до Антикорупційної стратегії відбувається із залученням НАЗК. При агентстві створюється Координаційна робоча група з питань антикорупційної політики, як консультативно-дорадчий орган, співголовами якої за посадами є Голова НАЗК та Міністр Кабінету Міністрів України [5, с.106].

Основними напрямками антикорупційної політики України на 2021-2025 роки було визначено:

1) оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, реалізація якого передусім передбачає: усунення дублювання повноважень різними органами; тимчасове припинення реалізації малоефективних повноважень, що супроводжуються високим рівнем корупції, до запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики; усунення випадків реалізації одним і тим самим органом повноважень, поєднання яких створює додаткові корупційні ризики;

2) цифрова трансформація реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності;

3) створення на противагу наявним корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб;

4) забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин;

5) формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [4].

Ефективність впровадження Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки залежить від багатьох факторів, а саме, від політичної волі партії влади, якості проведених заходів, обсягів залучення ресурсів, стану та рівня взаємодії з громадськістю та інших.

На нашу думку, для успішної реалізації цілей антикорупційної політики необхідно впровадити ефективні механізми виявлення та запобігання корупційних проявів у державних органах, органах місцевого самоврядування та юридичних осіб, що надають адміністративні послуги. Для досягнення цієї мети потрібно встановити чіткі правила, процедури, регламенти тощо, спрямовані на зменшення корупційних ризиків та запобігання корупційним проявам. До того ж необхідно просувати стандарти доброчесної поведінки в усіх сферах суспільної діяльності.

Для ефективного впровадження в публічне управління заходів загальнодержавної, відомчої або корпоративної політики з питань запобігання корупції необхідно мати кваліфікований персонал, який здатний виявляти корупційні ризики в діяльності публічних службовців та вживати ефективні заходи для їх запобігання, забезпечувати інформаційний супровід та надавати консультаційну допомогу з питань антикорупційного законодавства. Якщо будуть виконані всі наведені заходи, це може допомогти зменшити рівень корупції в суспільстві та сприяти створенню більш прозорої та ефективної системи урядування в Україні [6, с.95].

Однак, важливо пам'ятати, що боротьба з корупцією є складним та тривалим процесом, і результати можуть бути помітними лише після деякого часу. Тому є важливим, забезпечення ефективної роботи механізму моніторингу та оцінки реалізації заходів Антикорупційної стратегії та галузевих антикорупційних програм, проведення пошуку нових форм і методів антикорупційної діяльності, подальшого вдосконалення системи нормативного її забезпечення, що надасть можливість отримати позитивні результати [7, с.96-97].

Література

1. Карп'юк Р. О. Формування антикорупційної політики в Україні: Кваліфікаційна магістерська робота. ЗВО «Університет ім. Короля Данила». Івано-Франківськ. 2024. 98 с. URL: <http://repository.ukd.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29.pdf>

2. Індекс сприйняття корупції - 2024: Сайт міжнародної організації Transparency International. URL: <https://ti-ukraine.org/research/index-spryjnyattya-korupsiyi-2024/>

3. Антикорупційна політика в Україні: мультимедійний навчальний посібник. НАВС. Київ. URL: <https://arm.navs.edu.ua/books/atikoruption/lectures/lecture7.html>

4. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

5. Шебедюк Б. Ф. Антикорупційна політика в Україні: напрями вдосконалення: Кваліфікаційна магістерська робота. Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка». Полтава. 2024.

136 с. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNU/19021.2015.08.pdf>

6. Кецкало Р. Шурман І. М. Державна антикорупційна стратегія України на подальшу перспективу. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. Том 1. № 15. С. 94-97.

7. Шурман І. М. Державна антикорупційна стратегія України на подальшу перспективу. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. Том 1. № 15. С. 94-97. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/issue/view/454>

ОЦІНКА СУДОМ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОЛІГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ДОКАЗУ СТОРОНИ ЗАХИСТУ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

*Дідик Н.І., кандидати юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу ННІПФПКП,
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-6347-5092*

*Бесага І.В., доктор філософії у галузі права, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу ННІПФПКП
Львівського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-2736-4985*

У період воєнного стану у вітчизняній практиці провадження у справах про адміністративні правопорушення простежується нова тенденція – використання довідок і висновків за результатами опитування із застосуванням поліграфа як доказів. Як видається, цей інструмент поступово утверджується у стратегії захисту як спроба створити «контрдоказ» проти фабули протоколів, зокрема у справах за частиною першою статті 130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП), що передбачає відповідальність за керування транспортним засобом у стані сп'яніння або за відмову від проходження огляду, а також за частиною першою статті 204-1 КУпАП, яка охоплює спроби незаконного перетину державного кордону. При цьому судова практика засвідчує певну амбівалентність у сприйнятті результатів поліграфічного дослідження: з одного боку, поліграф визнається допустимим джерелом інформації як «інший документ» у розумінні статті 251 КУпАП; з іншого – його доказова вага істотно залежить від предмета доказування та співвідношення з

процесуально пріоритетними джерелами, зокрема медичним оглядом, відеофіксацією та протоколом про відмову.

Як показують рішення міських та районних судів м. Львова, а також Львівського апеляційного суду, поліграф у справах за статтею 130 КУпАП оцінюється насамперед як допоміжний, а не самодостатній доказ. Судова аргументація в цих випадках ґрунтується на тому, що відповідальність за вказаною нормою настає і за сам факт відмови від огляду у встановленому порядку, а тому результати поліграфа не здатні спростувати належним чином оформлений протокол чи відеозапис відмови. Разом із тим у рішеннях, де фіксуються процедурні вади проведення огляду або суперечливі результати медичних аналізів (зокрема, Шевченківський районний суд м. Львова, 09.02.2022), висновок поліграфа враховується як додатковий елемент, що підсилює сумнів і підтримує принцип презумпції невинуватості. У цій логіці поліграф стає інструментом формування «розумного сумніву», який, однак, не замінює жоден із визначених законом етапів процедури огляду, передбачених статтями 130, 266 КУпАП, Інструкцією МВС/МОЗ №1452/735 09 листопада 2015 року та Порядком Кабінету Міністрів України №1103 від 17 грудня 2008 року [2-5].

Натомість у справах за статтею 204-1 КУпАП (зокрема, Перечинський районний суд, 19.09.2025) судова оцінка поліграфа набуває іншого акценту. Тут він використовується для встановлення або спростування елемента умислу як суб'єктивної сторони правопорушення. У цьому контексті поліграфічний висновок, що «спростовує наявність наміру», визнається релевантним доказом, а його сукупна оцінка з іншими даними може привести до закриття провадження через відсутність доведеності умислу. Така позиція узгоджується із конституційним стандартом презумпції невинуватості та критерієм доказування «поза розумним сумнівом», які, як видається, набувають дедалі вагомішого значення у сучасній практиці тлумачення положень КУпАП [6].

Разом із тим суди неухильно дотримуються процесуального пріоритету, який полягає у верховенстві встановленої законом процедури перед будь-якими альтернативними формами доказування. Для статті 130 КУпАП визначальними залишаються положення пункту 2.5 Правил дорожнього руху, статей 266 і 251 КУпАП, Постанови Пленуму Верховного Суду України №14 від 23 грудня 2005 року, а також уже згадані Інструкції №1452/735 та Порядку №1103. Саме вони утворюють нормативну рамку, в межах якої суди оцінюють допустимість, належність і достовірність будь-яких доказів, у тому числі довідок поліграфа. З огляду на це, можна припустити, що поліграф не розглядається як «альтернатива доказуванню», а радше як засіб уточнення, який має сенс лише у тих випад-

ках, коли предметом спору є психічне ставлення особи або коли виникають сумніви щодо достовірності основних доказів.

Узагальнюючи, варто підкреслити, що судова практика поступово вибудовує ієрархію доказів, у межах якої поліграф відіграє допоміжну, але не вирішальну роль. Він «працює» там, де потрібно проаналізувати умисел або сумнів у діях особи (наприклад, за статтею 204-1 КУпАП), але не має процесуальної сили, коли факт правопорушення встановлюється формальною процедурою (як у справах за статтею 130 КУпАП про відмову від огляду). Відтак поліграф постає не як «контрдоказ» протоколу, а як елемент комплексної оцінки, релевантний лише за умови його кореляції з основними процесуальними доказами. Такий підхід свідчить про прагнення судів поєднати принцип змагальності з вимогою правової визначеності, залишаючи поліграфові допоміжне місце у системі доказування адміністративних проступків.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51, Ст.1122.

2. Постанова Трускавецького міського суду Львівської області у справі від 09 вересня 2025 року № 457/1093/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130197840>

3. Постанова Львівського апеляційного суду у справі від 10 лютого 2023 року № 461/3024/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109010682>

4. Постанова Шевченківського районного суду м. Львова у справі від 09 лютого 2022 року № 466/11407/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103085553>

5. Постанова Галицького районного суду м. Львова у справі від 06 грудня 2022 року № 461/3024/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107743057>

6. Постанова Перечинського районного суду Закарпатської області у справі від 19 вересня 2025 року № 304/1981/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130378999>

ПРОЦЕДУРА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ СУБ'ЄКТОМ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

*Драганов С.В., курсант 311 навчального взводу
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, Оде-
ського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Шерстюк Г.М., кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Відшкодування шкоди, яка була заподіяна органами державної влади, є одним із ключових елементів правової системи України, спрямованої на забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян. Цей механізм базується на основних положеннях Конституції України, Цивільного кодексу та інших нормативних документах, що встановлюють чіткі правила і порядок відшкодування збитків, що виникли внаслідок неправомірних дій, рішень або бездіяльності суб'єктів публічної влади. Право на таке відшкодування є важливою гарантією для кожного, хто зазнав матеріальних або моральних збитків через порушення з боку державних органів.

Відповідно до статті 56 Конституції України, кожна особа має законне право вимагати відшкодування шкоди, нанесеної їй внаслідок незаконних дій, рішень або бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування або їхніх посадових осіб при здійсненні службових повноважень. Це конституційне право покладає на державу обов'язок компенсувати завдані збитки, що створює міцний правовий фундамент для захисту громадян і забезпечення справедливості у відносинах між державою та особою [3, с.68].

Цивільний кодекс України, зокрема статті 1173-1175, докладно регламентує питання відповідальності держави за шкоду, заподіяну внаслідок неправомірних дій чи рішень органів публічної влади. Закон чітко встановлює, що відшкодування збитків здійснюється незалежно від вини органу влади або його посадових осіб. Це означає, що для компенсації шкоди не потрібно доводити винуватість конкретних посадових осіб – держава відповідає за свої дії або бездіяльність автоматично, що значно спрощує захист прав постраждалих.

Варто звернути увагу, що відповідальність держави не обмежується лише неправомірними рішеннями чи діями посадовців, але поширюється й на випадки, коли шкода виникає через прийняття нормативно-правових актів, які пізніше визнані судом незаконними. Такий підхід гарантує повну компенсацію збитків, навіть якщо вони стали наслідком офіційних

документів, що не відповідають законодавству. Цей аспект законодавства підкреслює важливість захисту прав громадян у найширшому розумінні [5, с.38].

Процедура реалізації права на відшкодування шкоди розпочинається з подання відповідної позовної заяви до суду. Позивачем може виступати як фізична, так і юридична особа, яка вважає, що її права були порушені через незаконні дії чи бездіяльність органів влади. Позов подається за місцем проживання або перебування відповідача – державного органу чи органу місцевого самоврядування. У заяві необхідно детально викласти факти, що підтверджують протиправність дій відповідача, розмір заподіяної шкоди та додати відповідні докази.

Під час розгляду справи суд зобов'язаний встановити три ключові умови, які дають підстави для задоволення позову про відшкодування шкоди. По-перше, має бути доведено, що рішення, дія чи бездіяльність органу публічної влади були незаконними. По-друге, необхідно підтвердити факт заподіяння конкретної шкоди позивачу. І, нарешті, повинен існувати причинно-наслідковий зв'язок між неправомірними діями та заподіяними збитками. Важливо, що Верховний Суд України підкреслює – наявність вини посадових осіб органу влади не є обов'язковою для застосування відповідальності держави, а тягар доведення цих обставин лежить на позивачеві [1, с.28].

У разі задоволення позову суд ухвалює рішення про відшкодування шкоди, а виплата компенсації здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим або бюджету відповідного органу місцевого самоврядування, в залежності від того, який саме суб'єкт влади заподіяв збитки. Відповідно до Бюджетного кодексу України, відшкодування проводиться в межах бюджетних призначень, а розмір компенсації не може перевищувати суму реальних збитків, підтверджених у справі [4, с.82].

Якщо ж суми коштів у бюджеті недостатньо для повного відшкодування шкоди, відповідальний орган має право ініціювати внесення змін до законодавства про бюджет або подати пропозиції щодо виділення додаткових фінансових ресурсів з резервного фонду. Цей механізм забезпечує реалізацію права на компенсацію навіть у складних бюджетних умовах, гарантує, що постраждалі не залишаться без справедливої компенсації.

Особливу увагу при розгляді справ про відшкодування шкоди приділяють визначенню належного відповідача. Велика Палата Верховного Суду чітко зазначила, що у цивільних відносинах суб'єктом відповідальності є сама держава, а не конкретна посадова особа. Це означає, що стягнення коштів із державного бюджету не зобов'язує залучати до процесу Державне казначейство або його територіальні підрозділи, що спрощує

судове провадження та зосереджує відповідальність саме на державних інститутах [2, с.21].

Після винесення судового рішення про відшкодування шкоди відповідальний орган державної влади зобов'язаний здійснити виплату компенсації позивачу у встановленому судом розмірі. Якщо ж рішення не виконується добровільно, постраждала сторона має право звернутися до суду із заявою про примусове виконання рішення. Цей механізм забезпечує не лише юридичне визнання порушення, але й фактичне відновлення порушених прав через фінансову компенсацію [1, с.31].

Отже, процедура відшкодування шкоди, завданої суб'єктом публічної влади, є чітко регламентованою і відповідає принципам верховенства права та правової держави. Вона забезпечує громадянам дієвий захист від неправомірних дій державних органів і сприяє зміцненню довіри до інститутів влади, адже встановлює баланс між владними повноваженнями та гарантіями особистих прав і свобод. Таким чином, цей механізм є важливим інструментом реалізації прав людини в Україні.

Література

1. Борденюк В. В. Деякі питання відшкодування державною шкоди, завданої актами та діями, що визнані неконституційними: цивільно-правовий аспект. *Нове українське право* №6 2024р. 26-32с.

2. Карнаух Б. П. Деліктна відповідальність органів публічної влади за цивільним кодексом України. Підприємництво, господарство і право. 3/2021. 2021. С. 19-24

3. Куцин А. В. Відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук.: 12.00.03. Одеса, 2018. 200 с.

4. Первомайський О.О. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади або органом місцевого самоврядування, на підставі положень ст. 1173 ЦК України. Приватне право і підприємництво. 2015. Вип. 14. С. 81-85

5. Француз-Яковець Т. А., Гавриленко О. О.. Правова природа інституту деліктної відповідальності публічних суб'єктів. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (Випуск 48): матеріали* 2023 р. 37 – 41 с..

ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*Доскевич В.Г., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Право кожної людини займатися діяльністю, спрямованою на поліпшення її соціального та економічного становища, є правом, що має міжнародно-правове значення. Зокрема, таке право закріплено в ст. 22 Загальної декларації прав людини, де вказується, що кожна людина незалежно від громадянства, національної приналежності та інших суб'єктивних особливостей, перебуваючи на території певної держави як член конкретного суспільства, має право займатися діяльністю, необхідною для підтримки її гідності і для вільного розвитку її особистості, в економічній, соціальній і культурній сферах життя [1].

Згідно статті 42 Конституції України: «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополічним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів» [2].

Зміст і значення ст. 42 Конституції України у здійсненні вільної економічної діяльності громадян і об'єднань особливим чином підкреслюється в працях вітчизняних вчених, зокрема в працях О. Клима. Він зазначає, що свобода підприємницької діяльності не може бути абсолютною, так як вона може бути обмеженою законодавцем виходячи з наявності суспільного інтересу. Держава, зважаючи на інтереси суспільства може регулювати, наприклад, видачу ліцензій, дозволів та реєстрацію з метою здійснення підприємницької діяльності [3, с.8].

Правове регулювання підприємницької діяльності, на думку А. Чорної, здійснюється в цілях за забезпечення необхідних зовнішніх умов для її здійснення [4, с. 128].

В. Сирих указує, що регулювання – це «діяльність держави і суспільства, яка здійснюється у проєкті підготовки і прийняття норм права, їх реалізації у конкретних відносинах і застосування державного примусу до правопорушників з метою досягнення стабільного правопорядку у суспільстві» [5, с.133].

П. Рабінович визнає, що правове регулювання – це здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх впорядкування, закріплення, охорони та розвитку [6, с. 53].

У своєму дисертаційному дослідженні О. Мельник доходить висновку, що правове регулювання – це здійснюваний всією системою юридичних засобів державно-владний вплив на суспільні відносини, з метою їх упорядкування, закріплення, охорони та розвитку [7 с. 11.].

На думку О. Рябенко, адміністративно-правове регулювання – це діяльність, яка складається із послідовно змінюючих одне одного в певному порядку дій. Регулювання здійснюється за певною процедурою, яка також розглядається як форма щодо змісту цієї діяльності. Тому існують процесуальні форми регулювання. Від того, наскільки чіткою є процедура і наскільки точно її дотримуються, здебільшого залежить зміст рішень, прийнятих органами адміністративно-правового регулювання [8, с. 83].

В. Шкарупа в своєму науковому дослідженні доводить, що адміністративно-правове регулювання – це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави [9, с. 323].

П. Павлика підкреслює, що адміністративно-правове регулювання – це особливий вид правового регулювання, специфічність якого визначається об'єктом впливу, тобто відносинами, що регулюються адміністративним правом, зумовлені особливостями його норм [10, с. 92].

А. Чорна надає наступне визначення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності – це сукупність правових засобів, а також процесів і станів, які настають у вольових суспільних відносинах, що стосуються підприємницької діяльності, в результаті впливу на них адміністративно-правових норм [4, с.129].

Аналізуючи викладене, пропонуємо власне визначення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності – це специфічний вид регулюючого впливу з боку органів публічної адміністрації, який настає на законних підставах, у вольових суспільних відносинах, в галузі підприємницької діяльності та регулюються адміністративно-правовими нормами.

Водночас підприємницька діяльність як і будь-яка діяльність людини в соціальній правовій державі повинна ґрунтуватись на чіткому та неухильному дотриманні вимог чинного законодавства, розроблених з дотриманням принципу верховенства права та балансу між публічними та приватними інтересами учасників правовідносин. Однак законами України не

можуть бути врегульовані всі аспекти підприємницької діяльності, адже закони відрізняються від інших нормативно-правових актів особливим порядком прийняття та внесення змін до них, повинні бути максимально стабільними та лаконічними з метою забезпечення дотримання принципу правової визначеності.

До правових засад підприємницької діяльності в Україні слід віднести загально прийнятну ієрархію нормативно-правових актів, якими врегульовано різні аспекти підприємницької діяльності, починаючи від реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності, ліцензування його діяльності, отримання дозволів, та включаючи врегулювання відносин оренди землі та нерухомого майна, оподаткування, захисту від недобросовісної конкуренції, здійснення валютних операцій, міжнародної торгівлі тощо [11, с. 190].

Нормативно-правові акти в сфері підприємницької діяльності можливо поділити на: 1) базові- Конституція України; 2) міжнародно-правові (договори та угоди згода обов'язковість яких надана Верховною Радою України). Це, наприклад, Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014.; 3) Закони України – Кодекс України про адміністративні правопорушення, Господарський кодекс України та ін. 4) Підзаконні нормативно-правові акти, наприклад, наказ Міністерства економіки України від 17.02.2023 № 952 «Про затвердження Критеріїв визначення підприємств, установ і організацій, які мають важливе значення для галузей національної економіки».

З метою вирішення зазначених питань адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні об'єктивною є потреба прийняття Стратегії розвитку підприємницької діяльності в Україні з урахуванням збройної агресії проти України та необхідності інтенсивного розвитку національного виробництва товарів військового призначення та подвійного використання.

Аналіз питань адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні надало можливість сформулювати такі висновки:

Запропоновано визначення адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, як це специфічного виду регулюючого впливу з боку органів публічної адміністрації, який настає на законних підставах, у вольових суспільних відносинах, в галузі підприємницької діяльності та регулюються адміністративно-правовими нормами;

З метою вирішення питань адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності в Україні нагальною є потреба розробки

Стратегії розвитку підприємницької діяльності в Україні з урахуванням факту збройної агресії проти України та економічного забезпечення держави в післявоєнний період, нарощування національного виробництва будівельних товарів, товарів військового призначення та подвійного використання.

Література

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141.
3. Клим О. В. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 20 с.
4. Чорна А. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 5. С. 128–132.
5. Подорожній Є.Ю. Правове регулювання кон курентоспроможності працівників органів внутрішніх справ України : дис. канд.. юрид. наук 12.00.05 Луганськ, 2009, 182с.
6. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. К.: Атіка. 2001. 176 с.
7. Мельник О. М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01 К., 2004. 208 с.
8. Рябченко О.П. Зміст державного регулювання господарської діяльності Право України. 2006. № 1. С. 81–84.
9. Адміністративне право України : підручник : у 2-х т. / В.В. Галунько, В.І. Олефір, Ю.В. Гридасов, А.А. Іванишук, С.О. Короєд. Херсон: ХМД, 2013. Т.1 Загальне адміністративне право. Академічний курс. 396 с.
10. Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини і громадянина / за ред. : І. О. Ієрусалімова, І. О. Ієрусалімової, П. М. Павлика, Ж. В. Удовенко. К. : Знання, 2007. 223 с.
11. Головач О.А. Адміністративно-правові засади підприємницької діяльності в Україні в контексті євроінтеграції та глобалізації. Право і суспільство. 2023. № 6. С. 187–194. DOI: <https://doi.org/10.32842/20783736/2023.6.27>.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Драпалюк К.І., старший викладач кафедри мовної підготовки Одеського державного університету внутрішніх справ

Збройні конфлікти призводять до порушень прав, свобод та інтересів дітей, а також втрату родин, домівок, доступу до освіти й медичного забезпечення. Крім того, під час війни діти часто стикаються з такою проблемою, як булінг.

Булінг набув небезпечного поширення в навчальних закладах, особливо серед дітей, психологічно травмованих війною. Наслідки цькування є руйнівними для психіки (комплекси, соціально-небезпечна поведінка, схильність до насильства чи суїциду). Це підтверджує критичну необхідність дослідження цієї теми та деталізації методів профілактики булінгу в освітньому середовищі, особливо в умовах воєнного стану.

Відповідно до норм статті 173⁴ КУпАП булінг є діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [1].

На думку А. А. Губко, булінг – соціальна, педагогічна, психологічна проблема сучасного суспільства, що властива переважно організованим колективам, у зв'язку з цим зазначене явище виокремлюють у школі, на робочому місці, в армії, в інформаційному просторі (кібербулінг) тощо [2, с. 47].

Аналіз сутності булінгу (або його аналогів: хейтеринг, лізінг, цькування) показує, що це явище базується на виявленні колективом особистості, яка демонструє певні відхилення від прийнятих групових «стандартів». При цьому об'єктом цькування можуть стати як зовнішні особливості (татуювання, вага, особливості зовнішності, колір волосся/шкіри), так і соціальні, наприклад, фінансовий стан родини).

Дослідниця Т. М. Єльчанінова зазначає, що булінг бере свій початок у підлітковому віці, коли основною сферою діяльності дітей є навчання у школі, а провідною діяльністю є спілкування. В освітньому середовищі він здатен руйнувати безпеку цього середовища і негативним чином позначатися на розвитку особистості, яка навчається, та на побудові стосунків між суб'єктами освітнього процесу [3, с. 102–118].

Воєнний стан загострив проблему булінгу. Це явище пов'язане з масовим внутрішнім та міжнародним переміщенням дітей, які через вимушену

адаптацію до незнайомого середовища, традицій та правових норм стають легшою мішенню для цькування.

Люди, які вимушено покинули домівки під час обстрілів, не змогли взяти всі необхідні речі у зв'язку з чим, стають мішенню для булінгу. Більшість дітей переміщених осіб, мають виникає мовний бар'єр, яким місцеві учні зловживають, висміюючи недосконале володіння переселенцем новою мовою, що підвищує відчуття переваги кривдників.

Коли люди покидали домівки під обстрілами з окупації, вони брали з собою речі для першої необхідності, але для булерів, це ще один «критерій» для цькування, також, в категорію «критеріїв» входить матеріальне становище сім'ї жертви, в якій скоріш за все, батьки залишилися без роботи та в пошуках нової.

Немало, труднощів у спілкуванні з місцевими дітьми виникає через мовний бар'єр, місцеві учні можуть часто знущатись з школяра через те, що він не досконало знає нову для нього мову, що дає змогу кривдникам почувати себе краще обраної жертви.

На нашу думку, без належної взаємодії всіх державних інституцій в напрямку профілактики та протидії булінгу, дану проблему вирішити дуже складно. Тому, неможливо досліджувати роботу з протидії булінгу в шкільному середовищі без участі підрозділів ювенальної превенції та психологів.

Даний підрозділ спеціалізується не лише на роботі з дітьми а й з їх батьками. Потрапляючи до установи поліції як жертва, правопорушник або свідок, з нею обов'язково повинен працювати працівник ювенальної превенції, який має відповідні навички в роботі з дітьми та знає як допомогти та налаштувати дитину на комфортну бесіду, не травмуючи її [4].

В повноваження підрозділів ювенальної поліції входить планування і реалізація профілактичних заходів у дитячому середовищі щодо попередження негативних явищ серед дітей. Також, вони проводять ознайомлювальні і виховні бесіди з дітьми та їх батьками, законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які сприяли вчиненню адміністративного чи кримінального правопорушення дитиною та залучають дітей до участі в просвітницько профілактичних чи корекційних програмах, які необхідні для дітей, котрі вже перебувають в «групі ризику» [5].

Ефективність боротьби з таким явищем, як булінг у більшій мірі залежить від стану взаємодії органів поліції (ювенальна превенція) та закладів освіти (дитячі садки, школи, гімназії, ліцеї).

У цьому напрямі є позитивні зрушення: 28 грудня 2019 року Міністерством освіти і науки прийнято наказ № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу

в закладах освіти», який закріпив порядок реагування працівників закладів освіти у разі настання випадку булінгу (цькування).

Якщо дитина зазнає булінгу за кордоном, батьки повинні звернутись: по-перше, до вчителя та обов'язково до шкільного психолога, далі слід описати ситуацію і стан школяра, якщо це не допомагає, то наступним буде розмова з директором. Також, можна звернутись до місцевого відділу освіти з письмовою скаргою чи заявою зі своїми даними. Зазначимо, що не треба забувати про Офіс дитячого омбудсмана, який теж в змозі допомогти.

Отже, ми можемо зробити висновок, що здійснення поліцейськими ювенальної поліції, соціальними педагогами, психологами та батьками, заходів щодо профілактики булінгу серед підлітків в умовах освітньої процесу під час дії режиму воєнного стану буде ефективною, якщо проводиться своєчасна діагностика схильності учнів до булінгу, розробляється програма профілактики, використовуються ефективні форми (групові та індивідуальні: консультації, класна година, зустріч із фахівцем, показ та обговорення художнього фільму, рольова гра, психолого-педагогічний тренінг) і методи (бесіда, пояснення, приклад, демонстрація) роботи.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 24.05.2023)

2. Губко А. А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки. 2013. Вип. 114. С.46- 50.

3. Єльчанінова Т. М., Підчасов Є. В., Зіза Є. О., Карлашова Л. А., Філіпська І. В. Психологічна підготовка педагогічних працівників до виявлення та профілактики проявів булінгу серед учнівської молоді. Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Психологія. Вип. 57. Харків : ХНПУ, 2018. С. 103-118.

4. Лариса З. Український поліцейський повинен бути захисником дитини. URL: <https://112.ua/interview/bolshe-vsego-prestupleniy-v-otnoshenii-deteyovershaetsya-vo-vremya-kogda-oni-idut-v-shkolu> 461682.html

5. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС № 1044 від 19.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Душков П.А., курсант 301 взводу

*навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Галуцько В.М.**, доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри адміністративної
діяльності поліції, факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Ефективна боротьба з економічною злочинністю неможлива без тісної та скоординованої взаємодії між кримінальною поліцією та підрозділами, які здійснюють господарську діяльність. Така взаємодія є ключовим чинником своєчасного виявлення, документування та розслідування злочинів у сфері економіки, адже економічні правопорушення, як правило, мають складну структуру і вимагають комплексного підходу. Взаємодія забезпечує можливість обміну інформацією, координації дій та спільного використання ресурсів, що значно підвищує ефективність протидії злочинній діяльності.

Нормативно-правова база взаємодії визначає рамки та порядок співпраці між підрозділами. Основними документами, що регламентують ці відносини, є Кримінальний процесуальний кодекс України, який визначає порядок проведення досудового розслідування та взаємодії між органами досудового розслідування, Закон України «Про Національну поліцію», що регламентує функції та повноваження підрозділів поліції, а також Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні (Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575), яка визначає порядок взаємодії між підрозділами. Комплексне правове регулювання створює основу для системного підходу до взаємодії та забезпечує дотримання законності у всіх етапах розслідування [2, 4].

Взаємодія між підрозділами може здійснюватися у двох основних формах: процесуальній та непроцесуальній. Процесуальна взаємодія передбачає обмін інформацією та документами у межах досудового розслідування. Слідчі можуть надавати письмові доручення оперативним підрозділам щодо проведення розшукових або негласних слідчих дій, спрямованих на виявлення та документування економічних злочинів. Непроцесуальна взаємодія включає спільне планування та проведення оперативно-розшукових заходів, обмін інформацією про кримінальні правопорушення, а також координацію дій під час проведення перевірок суб'єктів господарювання. Ці заходи дозволяють своєчасно виявляти протиправні дії та мінімізувати економічні ризики для держави і бізнесу [1, с. 104].

Проте взаємодія між підрозділами має певні проблеми та виклики. Однією з головних перешкод є недосконалість нормативно-правового

регулювання, оскільки існують прогалини у законодавстві, які ускладнюють ефективну співпрацю. Крім того, відсутність єдиної інформаційної бази та різноманітність інформаційних систем у різних підрозділах уповільнюють процес обміну даними та прийняття рішень. Значним викликом також є кадрове забезпечення: недостатня кваліфікація деяких працівників та високий рівень плинності кадрів можуть негативно впливати на ефективність взаємодії.

Удосконалення взаємодії між підрозділами потребує комплексних заходів. До них належить уніфікація нормативно-правових актів шляхом розробки та впровадження єдиних стандартів і процедур взаємодії, створення інтегрованої інформаційної платформи для оперативного обміну даними, підвищення кваліфікації кадрів через регулярні тренінги та семінари, а також забезпечення підрозділів необхідними технічними засобами та фінансуванням для ефективного виконання завдань.

Взаємодія кримінальної поліції з підрозділами, які здійснюють господарську діяльність, стикається з низкою проблем, що значно знижують ефективність протидії економічним злочинам. Однією з ключових проблем є недосконалість нормативно-правового регулювання. Незважаючи на наявність законодавчих актів, таких як Кримінальний процесуальний кодекс України та Закон України «Про Національну поліцію», у практичній діяльності існують прогалини та нечіткі формулювання, що ускладнює координацію дій між підрозділами. Це часто призводить до затримок у прийнятті рішень, неузгодженості дій та формальних порушень процесуальних норм. Ще однією проблемою є відсутність єдиної інформаційної бази. Різні підрозділи використовують окремі інформаційні системи, що ускладнює обмін даними, призводить до дублювання інформації та сповільнює процес аналізу отриманих матеріалів. Відсутність інтегрованої платформи для обробки інформації також перешкоджає своєчасному виявленню економічних правопорушень та реагуванню на них [2].

Кадрові проблеми також суттєво впливають на ефективність взаємодії. Недостатня кваліфікація працівників у сфері економічних злочинів, низький рівень професійної підготовки та високий рівень плинності кадрів створюють труднощі у виконанні завдань, пов'язаних із розслідуванням складних економічних злочинів.

Розробка та впровадження єдиних стандартів і процедур взаємодії між підрозділами, що дозволить чітко визначити права та обов'язки всіх учасників процесу. Впровадження єдиної системи для обміну даними дозволить оперативно отримувати, аналізувати та систематизувати інформацію про економічні правопорушення, підвищить швидкість реагування та координації дій [3, с. 42].

Таким чином, взаємодія кримінальної поліції з підрозділами, що здійснюють господарську діяльність, є важливим інструментом протидії економічним злочинам. Комплексний підхід до правового регулювання, організації обміну інформацією, підвищення кваліфікації персоналу та ресурсного за-

безпечення дозволяє підвищити ефективність заходів і сприяти запобіганню та розкриттю економічних злочинів у сучасних умовах.

Література

1. Борисенко М.В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування. *Електронний репозитарій НАВС*. 2021. С. 104-118.

2. Закон України «Про Національну поліцію». Відомості Верховної Ради України, 2015, № 80-81, ст. 2910.

3. Іванцов В. О., В. В. Герасименко. Правові засади взаємодії підрозділів превентивної діяльності та кримінальної поліції в умовах воєнного стану в Україні. Трансформаційні процеси безпекового середовища у воєнний час: зб. доп. за результатами Кругл. столу (м. Кам'янське, 20 берез. 2025 р.)/ГО «Молодіжна організація починаючих лідерів». Кам'янське: ГО МОПЛ, 2025. С. 42-45.

4. Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні». Офіційний вісник України, 2017, № 54, ст. 10.

РОЛЬ ПРАЦІВНИКА КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

*Єпіфанцева В.Ф., здобувач ступеня вищої освіти,
I курс, I група, «Правоохоронна діяльність»
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Морозов Д.А., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Одним із ключових завдань Національної поліції України є забезпечення правопорядку та гарантування безпеки громадян, особливо на територіях, звільнених від окупації. У таких регіонах особливої ваги набуває діяльність працівника кримінальної поліції, яка охоплює оперативно-розшукові заходи, профілактику злочинності та підтримання громадського порядку. Специфіка деокупованих територій, де пошкоджена інфраструктура, населення зазнало травм, а безпекові ризики залишаються підвищеними, робить його роботу ще більш значущою.

Метою цієї роботи є розгляд функцій працівника кримінальної поліції, аналіз особливостей профілактики правопорушень та формулювання ефективних заходів безпеки на звільнених територіях.

Розглянемо ключові аспекти.

Основні функції працівника кримінальної поліції

Працівник кримінальної поліції виконує широкий спектр завдань:

- Розшукова діяльність, яка включає виявлення злочинців, колаборантів чи осіб, причетних до диверсій.

- Документування злочинів, пов'язаних із військовими діями, задля подальшого правового реагування.

- Збір оперативної інформації щодо залишених ворогом агентурних мереж і небезпечних груп.

- Пошук зниклих осіб та фіксація воєнних порушень.

- Координація співпраці з військовими адміністраціями, прокуратурою та іншими органами влади.

- Інформування населення про основні питання безпеки та відповідальність за співпрацю з окупантами.

Ці функції спрямовані на відновлення законності та безпеки в регіоні.

Профілактика злочинності на звільнених територіях.

Профілактика правопорушень є важливим напрямком роботи працівника кримінальної поліції. Вона охоплює:

- Роботу з громадянами з метою підвищення їх правової свідомості.

- Інформаційно-просвітницькі заходи щодо юридичної відповідальності за співпрацю з окупантами.

- Систематичний моніторинг потенційних джерел конфліктів або незаконної активності.

- Співпрацю з іншими правоохоронними органами у розробці комплексних профілактичних заходів.

Враховуючи психологічний стан жителів і високий рівень прихованості злочинців у цих регіонах, профілактична робота поєднується з розшуковою діяльністю.

Виклики безпеки та засоби захисту

Робота в умовах деокупованих територій відзначається численними загрозами:

- Мінна небезпека та ризики вибухів.

- Обмежені технічні ресурси та доступ до інформації.

- Зруйнована інфраструктура й високий рівень руйнацій серед об'єктів критичної важливості.

- Можливість провокацій або диверсій із боку залишених ворожих сил.

Для подолання таких викликів використовуються різноманітні засоби безпеки:

- Захисне спорядження (наприклад, бронежилети й шоломи).

- Надійні канали зв'язку для координації дій.

- Планування маршрутів патрулювання й оперативних перевірок.

- Колективні заходи безпеки, що включають охорону критичних об'єктів і впровадження систем сигналізації.

Особливості профілактики правопорушень і забезпечення безпеки

На деокупованих територіях профілактика правопорушень має свої специфічні аспекти, зокрема:

- ☐ ☐ проведення активної роботи з місцевими жителями з метою запобігання їхній співпраці з ворогом;

- ☐ ☐ постійне відстеження криміногенної обстановки;

- ☐ ☐ налагодження тісної взаємодії з військовими адміністраціями, прокуратурою та СБУ;

- ☐ ☐ організація заходів безпеки, спрямованих на захист як місцевого населення, так і особового складу (згідно з Наказом МВС № 575, 2022).

Основні заходи безпеки охоплюють:

- ☐ ☐ контроль і захист критично важливих об'єктів;

- ☐ ☐ забезпечення фізичної охорони працівників особового складу;

- ☐ ☐ застосування сучасних охоронних систем сигналізації;

- ☐ ☐ швидке реагування на будь-які правопорушення (відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», ст. 5).

Ефективна діяльність включає:

- попередження правопорушень;

- застосування засобів індивідуального і колективного захисту;

- координацію роботи з іншими структурами;

- постійне спостереження за криміногенною обстановкою.

Отже, робота працівника кримінальної поліції сприяє відновленню нормального життя, створенню стабільного правопорядку та забезпеченню безпеки на деокупованих територіях.

Висновок

Працівник кримінальної поліції відіграє ключову роль у забезпеченні правопорядку на звільнених територіях. Його діяльність поєднує розшукову роботу, профілактику злочинів і охорону громадського порядку, спрямовану на відновлення стабільності, дотримання законності та зміцнення довіри громадян до українських правоохоронних органів.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р., № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 20.10.2025).

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр> (дата звернення: 20.10.2025).

3. Про організацію діяльності підрозділів поліції на деокупованих територіях: Наказ МВС України № 575 від 07.09.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0716-16> (дата звернення: 20.10.2025).

КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРАВИЛ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ

*Єфімкіна І.М., студентка 3 курсу 4 групи,
денної форми навчання, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Жильцов О.Л., кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Контроль за обігом вогнепальної зброї у державі є одним з пріоритетних напрямів діяльності МВС. Із метою посилення впливу на процеси обігу зброї, у тому числі на кордоні, в активній фазі перебуває процес реформування практичної сторони та законодавчого врегулювання цієї сфери. Водночас нові реалії здійснення військового спротиву збройній агресії росії ставлять нові виклики, пов'язані з наданням можливості громадянам України вільно володіти окремими видами вогнепальної зброї, насамперед для захисту свого життя та здоров'я, а також членів своєї сім'ї, інших громад від посягання, отримавши відповідні дозволи на це та дотримуючись певних правил поведінки з цією зброєю [1]

Контроль у сфері обігу зброї щодо юридичних осіб (виробників, імпортерів, продавців, тирів і стрільбищ, охоронних компаній, спортивних та мисливських організацій тощо) є спеціалізованою ділянкою державного нагляду, де загальні принципи дозвільної системи поєднуються з підвищеними вимогами безпеки.

Нормативною основою такого контролю виступають: Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» [2] (визначає процедури та інститути дозвільних документів), Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [3], (визначає правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного контролю, повноваження органів державного контролю, їх посадових осіб, права, обов'язки та відповідальність суб'єктів господарювання під час здійснення державного контролю), Закон України «Про Національну поліцію» [4] (визначає повноваження поліції щодо здійснення контролю у сфері дозвільної системи), а також нормативні акти МВС України, зокрема Наказ МВС від 21.08.1998 № 622 [5] (регламентує порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання зброї і боєприпасів, який конкретизує вимоги до об'єктів, персоналу, технічного укріплення, ведення обліку та підстав анулювання (зупинення) дозволів).

Безпосереднім суб'єктом контролю у цій сфері є підрозділи контролю за обігом зброї Національної поліції України (центральний підрозділ та те-

риторіальні управління/відділи), уповноважені здійснювати дозвільні процедури, планові й позапланові перевірки юридичних осіб, фіксацію порушень і застосування заходів реагування. Водночас спеціальні повноваження поліції щодо перевірки дотримання вимог дозвільної системи закріплено в Законі України «Про Національну поліцію», що дає правову основу для інспектування об'єктів дозвільної системи, вимоги щодо допуску, витребування документів і складання актів (приписів) [6].

Для юридичних осіб контроль охоплює: наявність і чинність дозвільних документів (ліцензії, дозволи на об'єкти дозвільної системи, погодження на зберігання/використання); відповідність матеріально-технічних умов (сховища, сейфи/бункери, охоронна сигналізація, відеонагляд, пропускний режим); облік зброї та боєприпасів (журнали/електронний облік, інвентаризації, акти списання/утилізації); підготовку персоналу (інструктажі з безпеки, доступ до зброї, відповідальні особи); логістичні операції (приймання, відвантаження, перевезення, охорона при транспортуванні) [7, с. 50].

Механіка планових і позапланових заходів контролю щодо суб'єктів господарювання базується на ризик-орієнтованому й превентивному підходах Закону № 877-V: органи нагляду діють у межах предмета і повноважень, повідомляють про планові заходи, фіксують результати актом перевірки, а приписи/рішення можуть бути оскаржені в адміністративному або судовому порядку. Для підрозділів поліції це означає, що навіть будучи спеціальним дозвільним органом, вони зобов'язані дотримуватися загальних принципів – законності, пропорційності, недопущення дублювання заходів, прозорості та відкритості інформації для суб'єкта [8].

За результатами перевірки підрозділи Національної поліції оформляють відповідний акт, у якому фіксують виявлені порушення, та видають припис на їх усунення у встановлений строк. У разі грубих або повторних порушень законодавства правоохоронні органи можуть ініціювати зупинення чи анулювання виданих дозволів на здійснення операцій зі зброєю або на функціонування об'єктів дозвільної системи. Крім того, за результатами перевірки винні посадові особи можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності відповідно до глави 15 . Кодексу України про адміністративні правопорушення [9].

У підсумку слід зазначити, що контроль підрозділами Національної поліції за дотриманням юридичними особами правил дозвільної системи у сфері обігу зброї є складним багаторівневим процесом, що поєднує галузеві стандарти безпеки (зокрема, вимоги Наказу МВС № 622) із процесуальними гарантіями прав суб'єктів господарювання. Ефективність такої діяльності визначається якістю та повнотою даних у Єдиному реєстрі зброї (ЄРЗ), здатністю правоохоронців до ризик-орієнтованого плануван-

ня, уніфікацією підходів до перевірок та оперативністю застосування санкцій. Подальший розвиток нормативної бази, оновлення інструкцій, удосконалення ліцензійних умов і розширення цифрових інструментів сприятимуть створенню більш прозорого та передбачуваного контролю, що підвищить рівень громадської безпеки.

Література

1. Миронюк С. Особливості реалізації дозвільної та контрольної функції Національної поліції у сфері обігу вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 4. С. 28-34. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11072/1/4.pdf>

2. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2806-15>.

3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

5. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боеприпасів до зброї, основних частин зброї і вибухових матеріалів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.08.1998 № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>

6. Діяльність Національної поліції у сфері дозвільної системи : навчальний посібник / Д. В. Кіблик, Ю. М. Ковальчук, О. М. Мердова та ін. Кропивницький : ДонДУВС ; Харків : Факт, 2024. 221с. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/15e60f0c-8f17-43ff-8979-1c5ba1c1ea1c/content>

7. Контроль за обігом вогнепальної зброї в умовах воєнного стану та післявоєнний період: наук.-практ. реком. Дніпро : ДДУВС. 2023. 56 с.

8. Легеза Є.О. Особливості діяльності поліції щодо дотримання вимог дозвільної системи громадянами у сфері обігу зброї. *Європейські перспективи*. №1. 2023. С. 62-68. URL: https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/EP-2023-1/EP_2023_1.pdf

9. Кодекс України про адміністративні правопорушення № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ВИБОРУ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

*Жильцов О.Л., кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративно-правових дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

В умовах воєнного стану, який діє на всій території нашої країни, держава стикнулася з необхідністю запровадження обмежень окремих прав і свобод людини як тимчасового явища і, в першу чергу, обмеження міграційних процесів задля створення можливості захисту основних прав і свобод людини, її життя та здоров'я, а також для забезпечення територіальної цілісності та суверенітету.

Відповідно до ст.33. Конституції України, «кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну» [1].

У Рішенні від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016 Конституційний Суд України наголосив, що «право на свободу означає, що особа є вільною у своїй діяльності від зовнішнього втручання, за винятком обмежень, які встановлюються Конституцією та законами України [2].

Основним нормативно-правовим актом в Україні, який регулює загальні засади свободи вибору особою місця проживання, є Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» у статті 3 якого вільний вибір місця проживання чи перебування визначається як «право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати. При цьому місце перебування розглядається як «житло або спеціалізована соціальна установа для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, у якому особа, яка отримала довідку про звернення за захистом в Україні, проживає строком менше шести місяців на рік або отримує соціальні послуги, місце проживання - житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також апартаменти (крім апартаментів у готелях), кімнати та інші придатні для проживання об'єкти нерухомого майна, заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціо-

нарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), в яких особа отримує соціальні послуги» [3].

Разом з тим законодавство про свободу пересування та вільний вибір місця проживання складається і з інших законів та міжнародних договорів України. Так, у ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначено: «кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання»; «згадані вище права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті». [4].

Важливим в цьому аспекті є те, що стаття 64 Конституції України, закріпила норму про те, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції [1].

Враховуюче те, що свобода вільно вибирати місце проживання в Україні, гарантовано ст.33 Конституції, яка відсутня у цьому переліку, можна стверджувати, що підстави для її обмеження визначаються у нормах поточного законодавства України. Так, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» у ст.8 передбачено, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування мають право встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан [5]. Також відповідно до ст.3. Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Як вбачається із вищезазначеного, свобода вільно вибирати місце проживання, міститься у переліку обмежень [6].

Заборона або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан на сьогоднішній день також врегульовано Постановою Кабінету Міністрів України 29 грудня 2021 р. № 1450 «Про затвердження Порядку встановлення заборони або

обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан» [7], відповідно якого визначено механізм встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, що запроваджується та здійснюється військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

Так, запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб здійснюється військовим командуванням на підставі указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та полягає у забороні декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, крім зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб у разі одночасного декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій воєнний стан не введено. Військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування приймає рішення про запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб, яке негайно доводиться до відома населення через засоби масової інформації.

У рішенні зазначаються: обґрунтування необхідності запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб; строки запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб; перелік осіб, яким забороняється або обмежується вибір місця перебування чи місця проживання; населені пункти, в яких запроваджується заборона або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб; інші заходи, що полягають у забезпеченні виконання указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях [7].

В якості висновку слід зазначити, Конституція України гарантує свободу вільно обирати місце проживання за винятком обмежень, які встановлюються законом. Виключний перелік заходів правового режиму воєнного стану закріплений у ст. 8 зазначеного Закону «Про правовий режим воєнного стану», де серед інших, визначені обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання особи. Оскільки право на свободу є невід'ємним та невідчужуваним конституційним правом людини і передбачає можливість вибору своєї поведінки, робити все, що не заборонено законом, у тому числі і безперешкодно та на власний розсуд обирати міс-

це проживання, але за винятком обмежень, які повинні встановлюватися виключно законом.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України "Про психіатричну допомогу" (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016. Справа № 1-1/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>

3. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 1647- III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

7. Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-%D0%BF#n10>

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ ПІДЛІТКОВОЇ АГРЕСІЇ ТА БУЛІНГУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

*Закалик Г.М., старша викладачка кафедри
загальної та медичної психології ВПНЗ
«Львівський медичний університет»*

Проблема підліткової агресії та булінгу в українському суспільстві привертає дедалі більшу увагу в останні десятиліття. Це пов'язано з підвищенням суспільної свідомості щодо психічного здоров'я підлітків, активною позицією освітян, психологів, батьків, а також громадських і державних інституцій, які спрямовують зусилля на вивчення та профілактику агресивної поведінки у шкільному середовищі. Поширення інфор-

мації про випадки булінгу у ЗМІ та соціальних мережах також стимулює вивчення цієї проблеми, оскільки демонструє гостру актуальність, так і складність її проявів.

Підліткова агресія дедалі частіше проявляється у формі булінгу — систематичного психологічного, фізичного чи цифрового насильства над ровесниками. Особливо небезпечним є використання соціальних мереж для поширення матеріалів із засвідченням насильницьких дій, що травмує жертву і наслідки можуть бути тяжкими: хронічна тривожність, соціальна ізоляція чи суїцидальних намірів.

У фокусі науковців знаходяться різноманітні фактори, що провокують агресивну поведінку: соціальні, психологічні, особистісні та сімейні. Провідними дослідниками проблеми як в Україні, так і за кордоном є Т. Є. Федорченко, О. О. Кормило, О. М. Ожйова, С. Босак, Г. М. Закалик, О. В. Войцеховська, Н. М. Шувар, D. Olweus, S. P. Limber, D. L. Espelage, R. A. Baron, D. R. Richardson, C. S. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf, C. L. Cooper та ін., якими розроблені концепції та психологічні підходи, що допомагають зрозуміти динаміку і форми булінгу, а також його зв'язок зі стресогенними факторами. Особливої уваги набуває проблема у контексті повномасштабної війни в Україні — як нової реальності і для самих підлітків, і для дослідників. Відсутність воєнного досвіду майже сто років тому, а також використання сучасної високоточної зброї спричинили радикальні зміни у безпековій та психологічній ситуації. Війна завдає руйнувань не лише військовим об'єктам, але й цивільним територіям, школам і домівкам, змушує дітей щоденно переживати тривогу від сирен повітряної тривоги, втрату близьких, переселення.

Ці фактори посилюють хронічний емоційний стрес, фрустрацію, тривожність і, як наслідок, можуть збільшувати агресивність підлітків. У воєнний час школа часто перестає бути безпечним простором, де учні отримують підтримку, і може стати додатковим джерелом психологічної травми через конфлікти серед ровесників. Водночас, посилюється роль психологічних та педагогічних служб, які виконують функції не лише врегулювання конфліктів, але й підтримки емоційної стабільності дітей.

Предмет дослідження: психологічні особливості прояву підліткової агресії та булінгу в умовах війни в Україні.

Мета дослідження: визначити та охарактеризувати психологічні особливості прояву агресивної поведінки у підлітковому віці, дослідити механізми трансформації агресії у булінг в умовах війни, що може слугувати подальшим напрацюванням можливостей мінімізації цих проявів у шкільному середовищі.

Для досягнення мети в роботі застосовано комплекс традиційних теоретичних і емпіричних методів, зокрема такі психологічні методики: «Ді-

агностика показників та форм агресії» (А. Басса та А. Даркі), тест Спілбергера–Ханіна для оцінки ситуативної та особистісної тривожності, опитувальник «САН»; проводилась також бесіда.

Дослідження проведено на вибірці з 76 підлітків обох статей віком від 14,3 до 16,0 років, які навчаються у загальноосвітніх школах м. Львова. Сучасним обличчям булінгу можна вважати соціальний вірус, що множить у підлітковому середовищі. У наш час це вже не просто конфлікт між підлітками, а явище, що стрімко поширюється за принципом ланцюгової реакції – як лавини або снігового кома, що незалежно від сезону, міста чи школи розповсюджується із значною швидкістю і розриває підліткове середовище, формуючи два полярні табори: з одного боку – сильний, самовпевнений, часто безкарний булер; з іншого – слабша, мовчазна, вразлива й ізольована жертва [2, с. 84]. У цьому середовищі достатньо одного інциденту – і хвиля агресії охоплює цілий клас, школу чи район або онлайн-середовище. Підліткова агресія перетворюється на форму соціальної інфекції, що не знає обмежень за статтю, статусом чи місцем навчання. Цькування вчиняється як хлопцями, так і дівчатами; жертвою може стати як знайомий однокласник, так і випадковий підліток, що потрапив у поле уваги булера [1].

Згідно з дослідженнями, булінг – це не акт одноразового конфлікту, а форма тривалого фізичного чи психологічного насильства над дитиною, яка не здатна самотійно себе захистити [4]. Важливо усвідомлювати, що повторюваний процес домінування. Часто тиск чиниться не одноосібно булером, а кількома учасниками, де відносини мають ієрархічну структуру: булер, жертва/мішень, група підтримки агресора та свідки – глядачі, які мовчки спостерігали і рідко захищали жертву, але підсилювали активність булера [3].

У реаліях сучасного підліткового життя цифрові технології відіграють окрему роль – це фіксація на відео сцен приниження і поширення у соціальних мережах, що стає своєрідною цифровою фазою зараження. Ці видовищні «реаліті» швидко поширюються і для одних є приводом приєднання «заради хайпу», для інших – як інстинктивний захист від цькування. Для когось – «неперевершений» спосіб самоствердження. У всіх випадках результат один – підкріплення соціального впливу булера та посилення травматизації жертви.

За результатами дослідження виявлено, що значна частина підлітків зазнавала цькувань, що негативно впливало на різні аспекти їхнього життя та соціалізацію. Зокрема, поширеними формами агресії були: вербальна агресія – у 72% досліджуваних; у 62% – сильне роздратування до оточення і 32% – схильність до непрямой агресії, що могли проявлятися як у жертв, так і в булерів. Водночас, булери та їх прихильники вдавалися й до фізичної агресії – її виявлено у 42% підлітків. Для булерів характерна зверхність у стосунках з одноліт-

ками і самовпевненість через непокараність, а рівень тривожності низький. Вони добре відчували слабину у фізичній силі однокласника, його боязкість, тому знущалися.

Підлітки-жертви відзначали, що вони ставилися до оточення із недовірою, а на тлі пережитих подій – розвинене почуття постійного напруження та загрози. У 17% підлітків виробився високий рівень ситуативної тривожності. Ці підлітки старалися більшість часу проводити вдома за комп'ютером, де почувалися у безпеці. Необхідно привернути увагу до 10% респондентів, які ставали жертвами булінгу і в яких спостерігалися прояви вербальної та фізичної агресії, а тривожність знаходилася на середньому рівні. Вони здатні чинити вербальний опір агресору і готові застосовувати фізичну агресію, при чому й достатні прояви ворожості. У даному випадку проявлене зло оберталось ще більшим злом і викликало ланцюгову реакцію.

Застосування булерами методів цькування давало їм значні переваги над однолітками, що підкріплювалося високим рівнем хорошого самопочуття, достатньою активністю та хорошим настроєм. Водночас, для жертв булінгу характерні ознаки поганого самопочуття, низький рівень активності чи навіть повна бездіяльність, підвищена втомлюваність і пригнічений настрій. Ті ж підлітки, які менше зазнавали цькування чи частіше перебували у якості пасивних спостерігачів, відзначали дані показники на середньому рівні.

Таким чином, булінг у підлітковому середовищі стає не лише механізмом агресії, а й символом сили, визнаним у групі. Особливо небезпечним він стає в умовах підвищеного соціального й емоційного тиску, як-от у період війни, коли агресія знаходить собі канали вивільнення саме в стосунках між однолітками – агресивний вихід у формі цькування ровесників, що вважається ознакою сили чи соціального статусу, способом «заявити про себе», що визнається групою. Демонстративна поведінка, фізичний або емоційний тиск, інформаційні приниження – усе це методи контролю над іншими, спрямовані не стільки на саму жертву, скільки на закріплення ієрархії всередині підліткового колективу.

Від цього страждає не лише мішень булінгу, яка не завжди «слабка» дитина, але майже завжди – незахищена, а й свідки. Ті, хто не можуть відповісти ані словом, ані дією і вони стараються себе не проявляти. Саме тому булінг не зникає сам – він множиться, поки його не зупинити, що вимагає від психологів підвищеної уваги та роботи з підлітками.

Література

1. Закалик Г. М., Войцеховська О. В., Шувар Н. М. Булери та жертви булінгу як соціально-психологічна проблема безпеки особистості в освітньому просторі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2018. Т. 2. Вип. 1. С. 124–130.

2. Король А. Причини та наслідки явища булінгу. *Відновне правосуддя України*. 2009. №1-2 (13). С. 84-93.

3. Куртова С. Булінг у школі. Освіта. UA URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42788/

4. Pellegrini A. D. Affiliative and aggressive dimensions of dominance and possible functions during early adolescence. *Aggression and Violent Behavior*. 2002. Vol. 7.1. Pp. 21-31.

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮВАЛО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЛИ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

*Заставенко М.О., аспірантка
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Органи правосуддя повинні охороняти права та свободи людини та громадянина, конституційний устрій України та інші суспільні цінності. Для формування сучасного законодавства будь-якої країни, в тому числі України, одним із важливих факторів є порівняння правових актів та аналіз історичного розвитку правових відносин. Тому вважаємо, що важливо розглянути історичний розвиток законодавства про правопорушення проти правосуддя та забезпечення діяльності судів щодо здійснення правосуддя.

На основі дослідження історичних аспектів правового забезпечення здійснення правосуддя, пропонується, за характерними особливостями, поділити розвиток законодавства, яке регулювало притягнення до відповідальності за правопорушення, що посягали на встановлений порядок здійснення правосуддя на чотири періоди:

1) доімперський (починаючи із законодавства Древньої Русі закладались правові основи функціонування судової системи, згодом зароджувались принципи судочинства та започатковувалась кримінальна та адміністративна відповідальність за правопорушення проти судочинства);

2) царсько-російський (законодавство Російської імперії спрямовано на формування системи правових норм щодо забезпечення належної організаційно-правової діяльності органів, які здійснюють правосуддя; закладаються принципи охорони законних інтересів будь-яких учасників судочинства, а також процедур за допомогою яких встановлювалася істина в процесі; на той же час майже не розвивається законодавство щодо встановлення відповідальності за правопорушення проти правосуддя;

3) радянський (законодавство СРСР характеризувалося тим, що не завжди додержувалися правові гарантії безпеки, захист честі та гідності суб'єктів судочинства; однак цей період характеризується: систематизацією норм, які встановлювали відповідальність, переважно кримінальну, за правопорушення проти правосуддя і, як наслідок, мінімізувались прецеденти таких порушень; не останньою причиною цього також був високий рівень довіри до правосуддя);

У наступні роки норми глави про злочини проти правосуддя неодноразово змінювались. Як правило зміни та доповнення стосувалися необхідності забезпечити відповідний захист осіб, які безпосередньо здійснювали правосуддя. Крім того, на правових нормах відобразились зміни в соціально-економічних, ідеологічних та політичних суспільних відносинах.

У світлі докорінного реформування вітчизняного адміністративного законодавства пильна увага повинна приділятися всім його складовим, у тому числі й адміністративно-деліктному законодавству, сформованому у більшості своїй на базі чинного ще за часів Радянського Союзу КпАП із внесеними у період проголошення незалежності держави численними змінами та доповненнями, які сприяли лише частковому вдосконаленню його змісту, а також різноманітних новітніх нормативно-правових актів, які також визначають засади адміністративної відповідальності за вчинення окремих адміністративних проступків. При цьому положення зазначених вище актів не завжди узгоджуються між собою, що істотно ускладнює як нормотворчу, так і правозастосовчу діяльність в адміністративно-деліктній сфері. Безперечно, той стан справ, який існує на сьогоднішній день у регулюванні адміністративно-деліктних відносин, не може задовольнити повною мірою вимог ні правової науки, ні нормотворчої, ні правозастосовчої діяльності. КпАП було прийнято на підставі Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про адміністративні правопорушення від 23 жовтня 1980 р., і він, як зазначає В.К. Колпаков «є кодексом цінностей старої і вже віджилої тоталітарної системи, в якій правові відносини формувалися за принципом «заборонено все, що не дозволено законом», а втручання держави в усі сфери суспільного життя, прав і свобод людини було нормою» [1, с. 95-100].

4) сучасний (з 90-х років ХХ ст. і до теперішнього часу: включає у себе реалізацію принципу поділу влади; реформу судового законодавства; встановлення правових гарантій прав і свобод громадян, розширення їхніх прав та обов'язків як учасників судового процесу).

Нормативно-правові акти, прийняті починаючи з 90-х років ХХ століття й до цього часу, положення яких також регулюють адміністративно-деліктні відносини, побудовані на зовсім інших засадах, з урахуванням нагальних вимог часу. Зміни ідеологічних, соціально-політичних орієнти-

рів подальшого розвитку України обумовили оновлення адміністративно-деліктного законодавства.

За законодавством сучасної України втручання в здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання й поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб із метою завдати шкоди їхньому авторитету чи вплинути на неупередженість суду заборонено й тягне за собою передбачену законом відповідальність. Важливим засобом забезпечення здійснення правосуддя є адміністративна відповідальність.

Адміністративна відповідальність має чітко виражений публічний характер, тобто суб'єктом притягнення до цього виду відповідальності є держава в особі її спеціальних органів.

Література

1. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підруч. К.: Юрінком-Інтер, 2000. 752 с.
2. Концепція реформування інституту адміністративної відповідальності в Україні: Проект, підготовлений Центром політико-правових реформ // www.rada.gov.ua
3. Іванов В. Історія держави і права України : [підручник] / В. Іванов. К. : КУП НАНУ, 2013. 892 с

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ Й ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Згуральський Я.Р., здобувач другого (магістерського) рівня освіти, 2 курсу спеціальності 262 Правоохоронна діяльність, Міжнародного гуманітарного університету
Науковий керівник: Боксгорн А.В., доктор філософії, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету права та економіки, Міжнародного гуманітарного університету

У сучасному демократичному суспільстві принцип верховенства права виступає ключовою основою, яка формує зміст та визначає напрям розвитку правової системи. [1; с.12]

В Україні цей принцип закріплений у Конституції [2] та реалізується на практиці в галузі адміністративного судочинства [3].

Він сприяє утвердженню пріоритету прав і свобод особистості над державними інтересами, забезпечуючи справедливість і чіткість у взаєминах між громадянином та владою.

Верховенство права слід розуміти не лише як формальне домінування закону, але передусім як утвердження пріоритету прав людини, принципів справедливості, рівності та правової передбачуваності [4; с.44].

Конституційний Суд України у своїх постановках неодноразово акцентував увагу на тому, що сутнісне значення даного принципу полягає в пріоритетності права над політичною доцільністю [5].

У сфері адміністративного судочинства принцип верховенства права передбачає, що суди повинні орієнтуватися не лише на формальне виконання юридичних норм, але й на їхній змістовний аспект. Це означає необхідність інтерпретації законодавства в контексті положень Конституції, а також врахування міжнародних стандартів правосуддя.

Адміністративне судочинство спрямоване на забезпечення ефективного захисту прав і свобод громадян, які можуть бути порушені внаслідок незаконних дій або бездіяльності органів державної влади [6; с.76-83].

Принцип верховенства права набуває особливої важливості в даному контексті, оскільки його реалізація спрямована на забезпечення належного контролю за функціонуванням державних органів, що володіють владними компетенціями [7; с.91].

Кодекс адміністративного судочинства України чітко встановлює, що під час розгляду справ суд зобов'язаний дотримуватися принципу верховенства права, забезпечуючи при цьому справедливий баланс між інтересами особи та держави.

Елементи принципу верховенства права [7; с.218]:

Визнання прав і свобод людини як найвищої цінності має слугувати фундаментальним принципом правозастосування. Судові органи повинні керуватися переконанням, що саме особа, разом із її невід'ємними правами і свободами, становить ключовий пріоритет у процесі прийняття рішень.

Забезпечення протидії свавілля з боку держави є важливим принципом правової системи. Адміністративні суди мають обов'язок здійснювати перевірку законності рішень і дій органів державної влади, забезпечуючи відповідність їх функціонування принципам верховенства права.

Правова визначеність і передбачуваність передбачають, що судові рішення повинні базуватися на принципах стабільності правопорядку та узгодженості судової практики.

Принцип пропорційності передбачає, що втручання держави у права особи повинно бути обґрунтованим, забезпечувати досягнення легітимної мети та відповідати критеріям необхідності.

Доступ до правосуддя є ключовим елементом для реалізації верховенства права, адже без дієвих механізмів судового захисту його забезпечення стає неможливим.

Європейський суд з прав людини у своїх постановах регулярно наголошує на тому, що принцип верховенства права слугує фундаментом для функціонування демократичного суспільства. [8]

Українські адміністративні суди мають обов'язок брати до уваги практику Європейського суду з прав людини під час розгляду справ, оскільки це визначено як Конституцією України, так і чинним законодавством.

Приклади використання: у справах, які стосуються права на справедливий суд, права на повагу до приватного життя та захисту власності, адміністративні суди застосовують практику Європейського суду з прав людини для забезпечення принципу верховенства права [9].

Хоча принцип верховенства права закріплено в Конституції України та визнано ключовою засадою адміністративного судочинства, його практичне застосування в українській правовій системі стикається з істотними труднощами. Одним із найсуттєвіших викликів є суперечливість і недосконалість адміністративного законодавства, зокрема часті зміни нормативно-правових актів, наявність прогалин і нечіткі формулювання окремих норм. Це спричиняє неоднозначність їхнього тлумачення та ускладнює забезпечення єдності судової практики. У таких умовах судді нерідко змушені шукати баланс між буквальним змістом закону і його духом, проте відсутність чітких критеріїв створює правову невизначеність.

Другим із ключових чинників, що перешкоджає ефективному впровадженню принципу верховенства права, є вплив політичних інтересів на

функціонування судової системи. У період трансформаційних змін, які наразі переживає Україна, часто спостерігається вагомий тиск з боку державних органів влади чи окремих політичних угруповань на суддівський корпус. Наслідком цього стають випадки, коли судові рішення ухвалюються не на основі права та принципу справедливості, а під впливом міркувань політичної доцільності. Така практика суттєво суперечить фундаментальним засадам верховенства права, оскільки надає пріоритет державним або партійним інтересам, нехтуючи правами людини.

Однією з серйозних проблем залишається недостатня єдність судової практики. У схожих за суттю адміністративних справах суди часто ухвалюють протилежні рішення, що негативно впливає на стабільність правової системи, спричиняючи відчуття правової невизначеності серед громадян та створюючи підґрунтя для можливих зловживань. Відсутність чіткої та усталеної судової практики виступає викликом як для ефективного правозастосування, так і для формування довіри до судової системи в цілому.

Додатковою проблемою залишається недостатній рівень довіри суспільства до судової системи. Громадяни нерідко сприймають суди як засіб задоволення інтересів держави чи впливових груп, а не як незалежний орган, покликаний захищати їхні права та свободи. Така ситуація підриває авторитет адміністративних судів і, відповідно, знижує ефективність впровадження принципу верховенства права в Україні.

Для вирішення зазначених проблем необхідне всебічне реформування та зміцнення інституційних механізмів забезпечення верховенства права. Особливо важливим є посилення ролі Конституційного Суду України як ключового гаранта цього принципу. Суд повинен не лише здійснювати контроль за відповідністю законів Конституції, але й активно сприяти розробці єдиної правової доктрини, яка забезпечуватиме стабільність і прогнозованість у судовій практиці.

Одним із пріоритетних завдань залишається вдосконалення Кодексу адміністративного судочинства України. Важливими аспектами такого вдосконалення є чітке визначення механізмів застосування принципу верховенства права, уточнення критеріїв правової визначеності та пропорційності. Це сприятиме подоланню правових колізій і знизить ризики довільного тлумачення правових норм.

Особливу увагу слід приділити зміцненню незалежності суддів. Створення дієвих механізмів гарантії їхньої недоторканності та усунення політичного впливу на судову владу повинно стати ключовим завданням судової реформи. Лише в умовах незалежності суддя може приймати рішення, керуючись принципами справедливості, а не під впливом зовнішніх обставин [10].

Одним із ключових напрямів удосконалення є розширене впровадження практики Європейського суду з прав людини. Прецеденти цього суду формують фундамент сучасної концепції верховенства права, і їх інтеграція в адміністративне судочинство України сприятиме не лише покращенню якості судових рішень, а й забезпеченню гармонізації національної правової системи з європейськими стандартами.

Я вважаю, що принцип верховенства права є основою адміністративного судочинства України, оскільки саме він забезпечує баланс між інтересами громадян і держави. Проте його практичне застосування супроводжується низкою складнощів, таких як суперечливе законодавство, політичний вплив, розбіжності в судовій практиці та низький рівень довіри до судової системи з боку громадян. Для вирішення цих проблем необхідні заходи, що включають посилення ролі Конституційного Суду, удосконалення законодавства, гарантування незалежності суддів і активне впровадження практики Європейського суду з прав людини. Ефективне впровадження цього принципу є засадничою умовою для побудови правової держави в Україні та важливим чинником підвищення суспільної довіри до системи правосуддя.

Література

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Львів : Кальварія, 2020. 320 с.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 16.09.2025).
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-IV> (дата звернення: 18.09.2025).
4. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Юридична думка, 2002. Т. 1. 672 с.
5. Рішення Конституційного Суду України у справі про верховенство права від 02.11.2004 р. № 1-17/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04> (дата звернення: 20.09.2025).
6. Бевзенко В. М. Адміністративне судочинство України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 420 с.
7. Ківалов С. В., Білак Г. В. Адміністративне право і процес : підручник. Одеса : Фенікс, 2021. 604 с.
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Sunday Times v. the United Kingdom» від 26.04.1979 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 21.09.2025).

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 21.09.2025).

10. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-VIII> (дата звернення: 21.09.2025).

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: ПРИНЦИПИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

*Кадала В.В., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
Донецького державного університету внутрішніх справ*

В умовах затяжного воєнного конфлікту в Україні, який спровоковано російською федерацією відбуваються кардинальні зміни в усіх управлінських ланках. Публічне управління та адміністрування не стало виключенням. Враховуючи той факт, що публічне адміністрування, на відміну від державного управління, має не владно-ідеологічний, а технократичний характер, що включає такі основні напрямки, як надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам, здійснення регуляторної діяльності, стимулювання ринків товарів та послуг за рахунок впровадження механізмів ліцензування та сертифікації, що підкреслює необхідність переосмислення його рольового сегменту у розвитку нашої країни. Не дивлячись на наявність затяжного воєнного конфлікту в Україні система публічного адміністрування (далі – ПА) продовжує виконувати функцію задоволення потреб фізичних та юридичних осіб, разом з тим існують певні особливості, викликані відмінностями у діяльності публічних адміністрацій, що підкреслює актуальність та сучасних обраного напрямку дослідження.

Проблематичні та правові аспекти публічного управління та адміністрування постійно висвітлюються в наукових розробках вітчизняних вчених. Вони знаходять відображення у монографічних та дисертаційних дослідженнях, обговорюються на наукових дискусіях різного рівня, висвітлюються у фахових публікаціях. Вагомий внесок у розвиток теорії публічного управління та адміністрування зробили такі науковці, як, зокрема Б.Б. Мельниченко [1], Н.С. Орлова [2], О.В. Петришин [3], О.В. Ющик [4] та інші. Однак, незважаючи на численні наукові доробки і публікації, принципи ПА відображено фрагментарно, що потребує більш поглибленого дослідження.

Варто наголосити на тому, що на даний час в Україні процес еволюції принципів ПА продовжується. Беззаперечним є той факт, що формування змістовності принципів ПА супроводжується певними суперечностями, які викликані наявними різними науковими позиціями щодо тлумачення його як понятійної категорії, так і поглядами на видову характеристику його принципів у надзвичайних умовах розвитку країни.

Доцільно наголосити на тому, що ПА представляє собою процес реалізації владних функцій органами державної влади та місцевого самоврядування, які забезпечують ефективну взаємодію останніх із представниками громадянського суспільства та створює умови для функціонування влади як публічної категорії. Очевидним є те, що у такого процесу є ряд етапів, які забезпечують ефективне функціонування всіх органів ПА та їх взаємодію.

Доволі цікава позиція щодо групування принципів ПА викладена в праці вітчизняного вченого Н.О. Шура [5, с.262]. Науковець підходить до групування принципів ПА з позиції регулятора соціально – економічних процесів та надає обґрунтування зазначеного підходу. За позицією Н.О. Шура [5, с.262] на основі функціонального призначення принципів ПА їх видова структура матиме наступний вид:

по-перше, за регулятором «Максимального наближення до потреб громадян» варто обрати принципи ПА такі як верховенство права, об'єктивність, не зловживання владою, субсидіарність, системний підхід, соціальна справедливість. Обґрунтуванням зазначеної позиції автор вважає, що відбудеться зростання рівня соціальної захищеності громадян, справедливості у розподілі національного доход.

по-друге, за регулятором «Спрямованість дій управління на забезпечення належного сервісу» спиратися на такі принципи ПА як пропорційність, службова співпраця, пріоритет державної політики, демократія, централізм на демократичній основі.. В якості обґрунтування такого підходу до групування принципів ПА даної групи автор вбачає в наступному: підвищення ролі держави у національній економіці, у розподілі та перерозподілі національного доходу.

по-третє, за регулятором «Гнучкість і здатність до новаторських рішень в забезпеченні сервісних послуг» за базу обрати наступні принципи ПА ефективність, єдине вікно, зворотний зв'язок. Такий підхід на погляд автора призведе до актуалізації інтеграційних процесів на міжнародному рівні.

Ми погоджуємося з позицією Д.В. Журавльова, Н.П. Христинченка та І.М. Шопіна [6, с. 2025] стосовно того, що «...вирішення складних завдань, які постали перед національною системою ПА за умов повномасштабної російської агресії, потребує удосконалення діяльності всіх органів

публічної влади, що, у свою чергу, вимагає оновлення їх завдань, функцій та принципів діяльності відповідно до викликів сучасності». Науковці схилиються до думки, що в умовах війни в Україні ключовим принципом ПА має стати принцип соціальної справедливості (далі - П.с.с.).

На нашу думку, введення П.с.с. до складу принципів ПА, в умовах воєнного конфлікту в Україні, потребує більш предметного визначення його ключових сегментів. Мається на увазі, врахування принципів, які у сукупності формують П.с.с. взагалі.

Загальновідомо, що П.с.с. має за основу відповідність між правами та обов'язками, відповідність між внесеним вкладом та отриманою винагородою (праця, заслуги) та відповідність між злочином та покаранням.

Результати проведених досліджень показали, що до П.с.с. включають такі принципи як: відповідальність, рівність та рівні можливості, взаємодопомога та підтримка, справедливість у відносинах та гарантування основних благ.

Таким чином, в умовах збройного конфлікту в Україні потребує змін управлінський цикл, який пов'язаний з ПА, особливо в системі інструментів, які повинні забезпечувати його дієвість. Одним з суттєвих сегментів виступають принципи ПА, які охоплюють широкий спектр дій безпосередніх виконавців. Видова структура принципів ПА розглядається науковцями під різним кутом зору, серед яких доволі змістовні наукові розвідки обґрунтовано доводять їх взаємозв'язок з соціально-економічними процесами в країні, котра функціонує та розвивається в умовах збройного конфлікту. Доволі справедливою є наукова позиція щодо включення до складу принципів ПА принципу соціальної справедливості з урахуванням всіх існуючих сегментів, які його наповнюють. Мається на увазі доцільність впровадження пакету принципів, які у своїй сукупності забезпечують більш предметне використання його в надзвичайних умовах розвитку ПА.

Література

1. Мельниченко Б.Б. Публічне управління в Україні в умовах євроінтеграції: адміністративно-правовий вимір: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. 372 с.
2. Орлова Н.С. Детермінанти розвитку публічного управління та адміністрування в Україні: колективна монографія. Київ: Освіта України, 2020. 261 с.
3. Петришин О.В. Інституційна трансформація публічного сервісу в умовах цифровізації: монографія. Київ: Національна академія державного управління при Президентові України, 2021. 340 с.
4. Ющик О.В. Цифровізація адміністративного сервісу: теоретико-правовий аналіз. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. 288 с.
5. Шура Н.О. Принципи публічного адміністрування як регулятори соціально-економічних процесів у національній економіці. *Вісник Мико-*

лаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки». 2016. Випуск 14. С. 260-263.

6. Журавльов Д.В., Христинченко Н.П., Шопіна І.М. Розвиток системи публічного адміністрування за умов правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С.225-227.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СУБ'ЄКТІВ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ

Капковський А.М., аспірант

Одеського державного університету внутрішніх справ

У сучасних умовах воєнного стану інститути громадянського суспільства набувають ключового значення у зміцненні обороноздатності держави та забезпеченні стійкості сектору безпеки. Адміністративно-правовий статус таких суб'єктів визначає їхню здатність здійснювати публічно корисну діяльність у взаємодії зі Збройними Силами України, зокрема у напрямках волонтерської допомоги, мобілізаційної підтримки, інформаційної безпеки, соціального забезпечення військовослужбовців та контролю за діяльністю органів влади у сфері оборони.

Грунтовні дослідження щодо адміністративно-правового такого різновиду інститутів громадянського суспільства має багато досліджень різних вчених, але разом з тим, ними не розглянуто особливості адміністративно-правового статусу та особливі характеристики, що обумовлені взаємодією зі Збройними Силами України, які займають особливе положення серед державно-організаційних інституцій.

Адміністративно-правовий статус інститутів громадянського суспільства як суб'єктів взаємодії зі Збройними Силами України – це сукупність їхніх прав, обов'язків, компетенції та юридичної відповідальності, які регулюють відносини з ЗСУ, особливо у сфері національної безпеки. Цей статус має особливості, що відрізняються від загального статусу, і залежно від виду, може мати загальний, спеціальний або особливий характер.

Найбільш поширеною групою інститутів громадянського суспільства є спільноти, утворені цивільними особами, які професійно не мають безпосереднього стосунку до Збройних Сил України і мета яких спрямована на сприяння діяльності останніх, допомозі їм, а також здійсненню цивільного контролю. До них належать різноманітні громадські об'єднання, релігійні організації та незалежні засоби масової інформації.

Аналізуючи наукові визначення характерних ознак інститутів громадянського суспільства (крім незалежних засобів масової інформації, які мають особливий правовий статус, що пов'язано із їх функціями у суспі-

льстві, формами організації, методами діяльності тощо) і їх відмінність від державно- організаційних, комерційних та ін. утворень, можна виділити наступні риси:

добровільність (вступ та вихід, методи роботи, особливі форми примусу тощо), яка ґрунтується на єдності інтересів для спільної їх реалізації;

внутрішня самоорганізація;

колективне управління безпосередньо або через виборні органи;

колективне ведення загальних справ;

незалежність від зовнішнього, у т.ч. державного управління;

відсутність державно-владних повноважень (за винятком делегування їх державою) у відносинах з іншими суб'єктами права й між собою виступають виключно від власного імені;

неприбутковість (члени таких організацій не мають ніякої особистої вигоди або прибутку, хоча співробітники можуть отримувати відшкодування за свою працю; організація може проводити певну прибуткову діяльність лише в тому разі, якщо прибутки не розподіляються між членами або засновниками організації, а використовуються для реалізації завдань і цілей організації);

участь у суспільному житті (у будь-яких його сферах);

можливість використання засобів масової інформації.

А також кілька специфічних ознак, до яких належать: наявність статуту об'єднання громадян; інститут членства; пов'язана з ним обов'язковість участі членів об'єднання громадян в його роботі та створенні матеріальної бази об'єднання шляхом внесення членських внесків.

Наявні правові механізми взаємодії громадських об'єднань, благодійних організацій та волонтерських рухів з військовими формуваннями ґрунтуються на нормах адміністративного, оборонного та публічного права. Водночас практика воєнного періоду засвідчує потребу в подальшому удосконаленні правового регулювання з метою чіткого визначення повноважень, відповідальності, форм партнерства та процедур координації між громадським сектором і Збройними Силами України. Особливого значення набуває інституціоналізація волонтерської діяльності, забезпечення прозорості державних оборонних програм і впровадження сучасних стандартів цивільно-військової співпраці.

Таким чином, визначення адміністративно-правового статусу інститутів громадянського суспільства та розроблення ефективної моделі їх взаємодії зі Збройними Силами України є необхідною умовою підвищення оборонного потенціалу держави, демократичного контролю над сектором безпеки й посилення національної стійкості в умовах збройної агресії.

Література

1. Пилип В. В. Діяльність інститутів та інституцій громадянського суспільства України в умовах особливих правових режимів. Право і безпека. 2023. №4 (91). С. 20–33.

2. Кінзбурська В. О. Адміністративно-правові засади взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства в процесі здійснення реформ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2021. 28 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/14311>

3. Островський С. О. Адміністративно-правові засади взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними органами та Збройними Силами України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 21 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Кобко Р.В., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри правового забезпечення
підприємницької діяльності та фінансової безпеки
навчально-наукового інституту № 5,
Харківського національного університету внутрішніх справ
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2928-4735>*

Правоохоронна діяльність, як особливий вид соціальної активності, зумовлений потребами забезпечення правопорядку, набуває особливої значущості в умовах воєнного стану через те, що вона є результатом як об'єктивної необхідності державного впливу на суспільні відносини, так і нормативного регулювання, що визначає межі та способи її здійснення. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану покликана забезпечувати баланс між захистом національної безпеки та дотриманням основоположних прав і свобод людини.

У практичному вимірі вона реалізується через функціонування правоохоронних органів, які мають завдання попереджати та припиняти правопорушення, а також застосовувати засоби державного примусу чи громадського впливу до осіб, що порушили правопорядок [1]. Проте в умовах воєнного стану ці завдання набувають додаткового змісту, а саме поряд із забезпеченням правопорядку, важливим аспектом стає адаптація дій правоохоронних структур до підвищеного рівня загроз, оперативного реагування та правового регулювання у змінених умовах. Особливість такої діяльності полягає також у поєднанні класичних функцій правозастосування з активною участю у нормотворчому процесі, тобто у розробці та

імплементції підзаконних нормативних актів, спрямованих на врегулювання процедур реалізації прав і свобод громадян в умовах обмежень, що допускаються під час дії воєнного стану, що вимагає від правоохоронних органів високого рівня професіоналізму, гнучкості та правової відповідальності, аби не допустити надмірного втручання у сферу прав людини та одночасно гарантувати належний рівень безпеки [2].

Таким чином, ми вбачаємо, що в умовах воєнного стану правоохоронна діяльність трансформується у складову системної відповіді держави на надзвичайні виклики, зберігаючи водночас фундаментальні засади правової держави, зокрема принципи законності, пропорційності, справедливості та гуманності. У цих умовах повноваження правоохоронців значно розширилися, оскільки вони отримали доступ до спеціальних засобів контролю, посилені процедур перевірки, здійснення примусових заходів, що дозволяють ефективно реагувати на загрози воєнного часу. Разом з тим, істотно ускладнилися умови їх роботи, а саме зросли ризики для життя, фізичного й психологічного здоров'я, а також обсяг функціонального навантаження, що лягає на окремі підрозділи, особливо в зонах бойових дій або наближених до них регіонах. Відповідно, у нових умовах зросла й потреба у гнучкості організаційних структур, удосконаленні алгоритмів реагування на надзвичайні події та координації дій між різними силовими і цивільними інституціями, а також розбудова партнерських відносин із міжнародними організаціями, які надають експертну, технічну та гуманітарну допомогу, здійснюють правовий моніторинг і сприяють дотриманню міжнародних стандартів прав людини.

Практичне втілення цих завдань відбувається через розширене коло функцій, які виконують правоохоронці у посиленому режимі, забезпечуючи, зокрема, безперерйну роботу блоків, здійснюючи перевірки транспортних засобів і документів, організовуючи евакуаційні заходи для населення, виявляючи та документуючи воєнні злочини, протидіючи при цьому широкому спектру кримінальних правопорушень тощо. Така багатопрофільна діяльність вимагає високого рівня професійної підготовки, здатності оперативно ухвалювати рішення та діяти в умовах нестабільності. Відповідно до ч. 1 ст. 16 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», до виконання вказаних функцій активно залучаються й військові формування, які, взаємодіючи з поліцією, Службою безпеки України, прикордонною та іншими службами, забезпечують скоординоване реагування на загрози [3]. Таким чином, міжвідомча взаємодія та комплексний підхід до реалізації завдань правового режиму воєнного стану стали не просто бажаними, а критично необхідними для збереження стабільності, законності й довіри до державних інституцій у надзвичайний період.

У зв'язку з актуальними викликами, спричиненими запровадженням правового режиму воєнного стану, посилюється потреба в комплексному підході до реалізації правоохоронної функції держави, що вимагає врахування балансу між потребами безпеки й обов'язком держави забезпечити належний рівень гарантій прав і свобод навіть в умовах їх часткового обмеження. Особливої ваги набуває питання належного нормативно-правового регулювання діяльності правоохоронних органів, яке має забезпечувати передбачуваність і правову визначеність під час здійснення владних повноважень, забезпечення законності та контрольованості діяльності уповноважених суб'єктів, що включає механізми моніторингу з боку як державних, так і громадських інституцій. Крім того, умови воєнного часу вимагають від правоохоронної системи підвищеного рівня мобільності, кадрової готовності, технічної оснащеності, а також спроможності до оперативного реагування на змінювану обстановку. У цьому контексті істотно зростає роль зворотного зв'язку з громадськістю, зокрема через правову просвіту, інформування про права та можливості їх захисту, а також через активізацію громадського контролю як елементу легітимізації дій держави [4].

Значущим чинником також виступає врахування міжнародного досвіду, тобто як успішних практик, так і недоліків правозастосування в умовах надзвичайних ситуацій, що дає змогу уникати повторення помилок і забезпечити адаптацію до глобальних стандартів у сфері прав людини. Таким чином, ефективність правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану залежить від цілісності та злагодженості дій державних органів, їх здатності до гнучкого реагування, а також відкритості до суспільного й міжнародного партнерства.

Особливу увагу в межах реалізації правоохоронної функції держави під час воєнного стану слід приділити загально-кримінальній злочинності, рівень якої має тенденцію до зростання в умовах дестабілізації публічного порядку. Воєнні події призводять до виникнення сукупності чинників, що створюють сприятливий ґрунт для кримінальних проявів через ускладнення контролю за особами, звільненими з місць позбавлення волі або тими, хто має кримінальне минуле, тимчасове залишення житла у зонах бойових дій, порушення роботи системи освітлення через пошкодження критичної інфраструктури, зростання рівня безробіття, погіршення матеріального становища населення та загальне відчуття правової невизначеності. У цих умовах протидія злочинності набуває стратегічного значення та розглядається як ключовий елемент загальної системи національної безпеки і не є виключно функцією правоохоронних органів, а стає складовою міжвідомчого та суспільного реагування на загрози правопорядку. Збереження контролю над криміногенною ситуацією забезпечує не ли-

ше захист майнових і особистих прав громадян, а й підтримує довіру до спроможності держави гарантувати безпеку навіть у найскладніших умовах, що відповідно означає те, що боротьба із загально-кримінальною злочинністю в період воєнного стану потребує інтегрованих дій, які включають оперативне реагування, посилену профілактику, розширення інформаційно-аналітичної роботи, участь громадських формувань та залучення ресурсів місцевих органів влади [5].

Отже, правоохоронна діяльність у воєнний час постає однією з ключових форм державного впливу, що реалізується через уповноважені органи та структури безпеки. Вона набуває особливого значення як у сфері захисту громадян від кримінальних загроз, так і в підтриманні стабільності функціонування державних інституцій у кризовий період. Основними орієнтирами такої діяльності залишаються дотримання законності, охорона публічного порядку, захист прав і свобод людини, навіть за умов, коли деякі гарантії можуть бути тимчасово обмежені відповідно до Конституції України та міжнародних зобов'язань України. В умовах збройної агресії та дії воєнного стану правоохоронці виконують не лише свою класичну охоронну та контролюючу функцію, а й беруть активну участь у забезпеченні життєдіяльності держави супроводжують гуманітарні місії, охороняють об'єкти критичної інфраструктури, допомагають евакуйованому населенню, координують дії з військовими формуваннями, що накладає на правоохоронців особливу відповідальність як перед державою, так і перед суспільством, але при цьому залишаючи їх діяльність критично важливою для збереження цілісності правової системи, формування довіри до органів влади та недопущення правового хаосу у складних умовах через підтримку публічного порядку, превенцію злочинності та забезпечення захисту населення для збереження демократичного ладу, що особливо важливо в період масштабних потрясінь, викликаних воєнними подіями.

Література

1. Кондратюк А.В., Дерій О.В., Костенко Р.С правоохоронні діяльність в умовах сучасної практики. *Юридичний науковий електронний журнал* № 1.2024.С. 524-526. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2024/125.pdf
2. Дручек О, Волюйко О, Вакаров В. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: особливості реалізації. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України* 2024 р. № (1). С.43–51. URL: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.43-51>
3. Мощонський В.О. Правові засади взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів в умовах дії правового режиму воєнного стану. *Право і суспільство*. 2023 р. № 2. Т. 2. С. 504-508

4. Романова А. Правоохоронна діяльність і воєнний стан: морально-правові особливості. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. 2022. № 3 (35), С. 89-94

5. Сорокіна Н. Г., Терханов Ф. І., Хоміч Ю. Г.. Особливості публічно-управлінської діяльності в системі правоохоронних органів у процесі забезпечення правопорядку і публічної безпеки. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 514-520

6. Колесник В. А. Функції та повноваження Національної поліції України у попередженні та ліквідації надзвичайних ситуацій в умовах війни в Україні. Забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану та мировідбудови : зб. наук. ст. за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 21 квітня 2023 р.). Мін-во освіти і науки України ; *Поліський нац. ун-т*. Житомир, 2023. 156 с. С.120-123

ЗАВДАННЯ ШКОДИ ЗДОРОВ'Ю ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ОЗНАКА СКЛАДУ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

*Ковальова О.В., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

З 19 грудня 2024 року набули чинності зміни [1] до статті 173-2 «Вчинення домашнього насильства» КУпАП, зокрема склад даного правопорушення наразі передбачає матеріальний склад, тобто внаслідок вчинення діяння має бути *завдана шкода* фізичному або психічному здоров'ю потерпілої особи. Зазначимо, що в попередній редакції стаття передбачала настання адміністративної відповідальності, якщо внаслідок діяння *могла бути чи була* заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Такі зміни до законодавства мають безпосередній вплив на практику притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють домашнє насильство.

По-перше, визначення поняття «домашнє насильство», закріплене в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [2], охоплює також *погрози вчинення діянь* фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи за інших передбачених визначенням обставин. Такі погрози не завжди можуть тягнути тут і зараз наслідки у вигляді шкоди для психічного чи фі-

зичного здоров'я потерпілої особи. Відсутність можливості правового впливу на особу, яка їх висловлює, може призвести до погіршення становища потерпілої особи та реального завдання шкоди її здоров'ю. Тобто можна спостерігати часткове повернення до часів, коли була поширеною фраза «ось коли станеться, тоді і звертайтесь».

По-друге, постають питання щодо збору доказів завданої шкоди. Як відомо, статтею 251 КУпАП [3] обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, тобто в даному випадку на поліцейських. Як зазначається в справі № 439/118/25 *«Спричинення шкоди потерпілому це та обставина, яка підлягає доказуванню під час розгляду справи судом»* [4]. В справі № 634/174/25 наголошено, що *«працівниками поліції мають бути надані прямі докази впливу насильства на дитину (висновки дитячих психологів, свідчення про емоційну травму тощо)»* [5]. Тобто наразі крім доказів вини особи, яка притягається до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, поліцейські мають також долучати докази завданої шкоди. Так, непоодинокими є випадки закриття судами проваджень у справах, які не містять в протоколах згадки про наявність або доказів завданої шкоди (наприклад, справи № 677/867/25, № 503/9/25, № 503/2570/24, № 276/2731/24, № 287/297/25 [6]).

Типовими формулюваннями судів є, наприклад, такі: *«Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-2 КУпАП, є наслідки у вигляді заподіяння шкоди фізичному або психічному здоров'ю»* (наприклад, справи № 214/1751/25, 193/446/25, №295/2282/25, № 606/36/25, № 298/505/25 [6]); *«Обсяг діянь, який охоплюється диспозицією ч.1 ст.173-2 КУпАП, звужено, а відтак Закон №3733-IX скасував адміністративну відповідальність за діяння, які тільки можуть завдати шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, залишивши і посиливши відповідальність тільки за ті діяння, які завдають шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого»* (наприклад, справи № 686/5651/25, № 538/862/25 [6]); *«Відсутність підтвердження завдання шкоди фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а лише можливість завдання такої шкоди, не містить складу правопорушення, передбаченого ст.173-2 КУпАП та відповідно виключає відповідальність за вказаною нормою закону»* (наприклад, справи № 279/2402/25, № 296/2188/25, № 355/870/25 [6]).

Поліцейські, з однієї сторони, за відсутності доказів, не мають складати протокол, а з іншої – мають його скласти не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення. При цьому отримання доказів завданої шкоди може займати більш тривалий проміжок часу. Так, доказами завданої шкоди, як зазначають судді, мо-

жуть бути медичні довідки, висновки експертів тощо (наприклад, справи № 285/1852/25, № 754/5017/25, № 389/340/25, № 571/1299/25 [6]). У справі № 577/1595/25 суд зазначає: *«якщо це психологічна шкода, то має бути довідки/висновки/акти психолога, який зафіксує отримання психологічної шкоди; якщо це фізична шкода, то доказом є відповідна довідка лікаря або інші докази, які свідчать про нанесення фізичної шкоди потерпілому»* [7]. Слід зазначити, що як докази завданої шкоди окремі суди приймають також свідчення потерпілої особи в суді; зафіксований на відео з нагрудних камер поліцейських стан потерпілої особи під час опитування її поліцейськими тощо. Так, наприклад, в справі № 206/1897/25 суддя зазначив, що *«по даній категорії справ крім іншого, доказуванню підлягає реальність сприйняття відповідних дій кривдника постраждалою особою як таких, що посягають на їх безпеку чи безпеку третіх осіб, створюють емоційну невпевненість, нездатність захистити себе. Ці дані можливо встановити і на підставі пояснень постраждалої особи та поведінки кривдника»* [8]. Також в ряді справ суди звертають увагу на наявність або відсутність відомостей про завдання шкоди в поясненнях потерпілої особи. Так, наприклад, в справі № 389/340/25 суд звернув увагу, що *«інформації, яка саме шкода неповнолітньому була завдана, ані пояснення, ані протокол не містять»* [9].

Звертають увагу поширені випадки того, що поліцейські при викладенні в протоколі фабули правопорушення або не зазначають про наслідки діянь (шкоду) (наприклад, справи № 199/10921/24, № 206/1113/25, № 348/706/25, № 754/1737/25 [6]), або продовжують використовувати конструкцію «могла бути завдана шкода» замість «була завдана шкода» (наприклад, справи № 158/669/25, № 213/2337/25, № 332/1778/25, № 752/3752/25 [6]). При цьому судді далеко не завжди звертають на це увагу (наприклад, справи № 243/1799/25, № 933/2/25, № 344/2017/25, № 756/4271/25 [6]). Також як в практиці поліцейських під час складення протоколів, так і суддів під час підготовки рішень у справах, зустрічаються непоодинокі термінологічні помилки, які при цьому переважно не впливають на судову практику, зокрема замість терміну *«шкода психічному здоров'ю»* вживається *«шкода психологічному здоров'ю»* (наприклад, справи № 162/263/25, № 159/824/25, № 933/171/25, № 308/5299/25, № 335/2737/25 [6]), хоча в ряді справ судді наголошують на цьому аспекті (наприклад, справи № 754/1363/25, № 571/1362/25 [6]). Вищевикладене свідчить про необхідність посилення підготовки як поліцейських, так і суддів з питань законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Крім того, доцільним вбачається проведення дискусійних платформ за участі поліцейських та суддів з метою обговорення особливостей доку-

ментування доказів завданої домашнім насильством шкоди здоров'ю потерпілої особи та вироблення дієвих підходів до їх збору. Адже проблеми правозастосування не мають впливати на захист прав та інтересів постраждалих осіб.

Література

1. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 22.05.2024 № 3733-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3733-20#Text>.

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

4. Постанова Бродівського районного суду Львівської області у справі № 439/118/25 від 21.01.2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125116580>.

5. Постанова Сахновщинського районного суду Харківської області у справі № 634/174/25 від 18.03.2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125911817>.

6. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>.

7. Постанова Конотопського міськрайонного суду Сумської області у справі № 577/1595/25 від 27.03.2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126181338>.

8. Постанова Самарського районного суду міста Дніпра у справі № 206/1897/25 від 13.05.2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127310551>.

9. Постанова Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі № 389/340/25 від 14.02.2025 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127310551>.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕТИКО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Ковбан А.В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

В Україні безпосереднім захистом прав і свобод людини займається розгалужена система правоохоронних та правозахисних органів. Інституційний підхід до визначення правоохоронної системи дозволяє говорити про неї як про сукупність органів державної влади, конституційним обов'язком яких є охорона прав, свобод та інтересів особи [6, с. 135]. В Україні на сьогоднішній день досі немає повного чіткого переліку правоохоронних органів, проте зазначається, що найбільш повно їх система закріплена у ч. 1 ст. 2 ЗУ «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року. Відповідно до цього нормативно-правового акту, правоохоронними органами вважаються органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [1].

Правове врегулювання професійної етики поліцейських в Україні здійснюється різними нормативно-правовими актами. У цю систему включається Конституція України, закони України, нормативні акти центральних державних органів, а також відомчі нормативно-правові акти (накази, інструкції, розпорядження Міністерства внутрішніх справ України тощо). Однак, багатьма дослідниками все ж таки робиться зауваження стосовно того, що зважаючи на сучасну тенденцію уніфікації правових джерел та глобалізацію в цілому, доречно вважати саме міжнародні стандарти за серцевину правового регулювання професійної етики поліцейських в Україні [8, с. 50]. В цілому, пропонують поділяти вітчизняну правову основу професійної етики поліцейських на дві групи.

Першу групу становлять нормативно-правові акти, якими декламуються права і свободи людини, до яких також належать ті, що можуть порушуватись неетичною поведінкою правоохоронців. Такими актами є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ратифікована Україною у 1997 році), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ратифікований Україною у 1973 році), Конвенція проти ка-

тувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (ратифікована Україною в повному обсязі в 1984 році) тощо.

Другу групу становлять міжнародно-правові стандарти професійної етики поліцейських, норми яких безпосередньо вказують на належну поведінку правоохоронців (Кодекс поведінки посадових осіб у підтриманні правопорядку 1979 року, Основні принципи застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку 1990 року, Основні принципи етики поліцейської служби 1979 року, Декларація про поліцію 1979 року, Європейський кодекс поліцейської етики 2001 року тощо).

Положення обох вищезазначених груп документів знайшли своє відображення також в Конституції України та у окремих законах, наприклад, «Про національну поліцію України», «Про запобігання корупції», «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України» [4, с. 50].

Вплив міжнародно-правових стандартів можна побачити також у нормативно-правових актах центральних державних органів. Прикладом може бути постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» від 11.03.2020 № 211. Цим документом поліцейським надано право здійснювати перевірку документів особи. Другим прикладом є постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1456 «Про затвердження Порядку перевірки документів у осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану».

Варто зазначити, що положення міжнародних актів виявляються й у відомих нормативно-правових актах. Більш того, цікавим є те, що саме в них найбільш повно й докладно прописуються правила професійної етики стосовно співробітників конкретного поліцейського органу [8, с. 51].

Одним з таких документів є Правила етичної поведінки поліцейських, затверджені наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179 [2]. Прикладом також можуть послугувати Правила етичної поведінки працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління, затверджені наказом МВС України від 16.11.2018, № 932 [3].

Проте, варто зазначити, що ці правила не містять прямих чи суто технічних перенесені конкретних формулювань з міжнародного стандарту, яким, наприклад, є Європейський кодекс поліцейської етики [7]. Наприклад, другий відомчий нормативно-правовий акт містить у назві словосполучення «поліцейська етика», проте у ньому закладені не етичні правила, а саме основоположні принципи організації та діяльності всіх національних державних структур, що об'єднуються в категорії «поліція». Щодо

ж до Європейського кодексу, то у ньому вже відображено весь спектр правових основ, на яких можна побудувати, та які врегулюють діяльність будь-якого поліцейського органу, який би відповідав актуальним демократичним стандартам.

Цінність цього Кодексу полягає як раз у тому, що кожен з прописаних стандартів також супроводжується детальними коментарями, що розкривають та тлумачать стандарти на підставі зібраного та науково проаналізованого практичного позитивного досвіду діяльності поліцейських структур держав – членів Ради Європи [4, с. 52].

Варто наголосити на тому, як мають взаємодіяти дві групи стандартів стосовно правового регулювання правоохоронної діяльності, яку здійснюють національні поліцейські структури. Щодо першої групи, що сконцентрована у міжнародно-правових актах, які проголошують і визначають права і свободи людини, в тому числі і такі, що можуть порушуватися неетичною поведінкою правоохоронців, то варто наголосити на необхідності у розумінні того, що майже вся професійна діяльність поліцейського так чи інакше пов'язана із правами та свободами людини. Коли представник поліцейського органу перебуває на службі, то він суворо обмежений у своїх діях і, на відміну від пересічного громадянина, не може робити те, що не заборонено законом. Саме у таких ситуаціях застосовуються міжнародно-правові стандарти другої групи, в яких детально прописується алгоритм дій поліцейського у стандартних ситуаціях контактування з особами, громадянами, правопорушниками і навіть із злочинцями. Норми, які знаходяться у стандартах другої групи, безпосередньо вказують на належну та припустиму поведінку правоохоронця у стандартній ситуації [5, с. 883].

Проблематика даного питання постає у тому, що іноді в правилах можуть бути відсутні способи вирішення конкретної ситуації, як і відсутні варіанти правомірної поведінки. На думку багатьох дослідників, подібних прогалин у правилах етичної поведінки поліцейського в цілому не має бути. Таким чином, правила мають бути розроблені так, щоб вони повністю охоплювали усі можливі стандартні ситуації, з якими гіпотетично міг би зіткнутися представник правоохоронного органу.

Література

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України № 3781-ХІІ від 23.12.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>

2. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 1179 від 09.11.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>

3. Про затвердження Правил етичної поведінки працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій, територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління:

Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 932 від 16.11.2018 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1376-18#Text>

4. Гавриленко В. Вплив міжнародно-правових стандартів на компетенцію і специфіку діяльності національних судових та інших правоохоронних органів. *Слово національної школи суддів України*. 2024. № 1 (46). С. 46–55.

5. Гавриленко В. В. Система міжнародно-правових норм та принципів – основа правового регулювання діяльності національних правоохоронних органів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. № 5. С. 879–886.

6. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с

7. Європейський кодекс поліцейської етики: Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. та Пояснювальний меморандум. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf

8. Кодекс професійної етики судді: документ № n0004415-02, затверджений V з'їздом суддів України від 24.10.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0004415-02#Text>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Конопля Ю.М., аспірант кафедри адміністративного
та конституційного права Навчально-наукового інституту
права, правоохоронної діяльності та психології
Пенітенціарної академії України, м. Чернігів, Україна*

Корупція у сфері публічних закупівель є однією з найбільш системних загроз належному функціонуванню державного управління. Саме через механізм закупівель реалізується значна частина бюджетних видатків, що робить цю сферу вкрай вразливою до зловживань, неформальних домовленостей та конфлікту інтересів.

Запровадження у 2016 році електронної системи ProZorro стало важливим кроком на шляху до підвищення відкритості та прозорості закупівель. Система створила умови для громадського моніторингу, знизила вплив людського чинника та підвищила конкуренцію серед учасників. Водночас, як показують результати наукових досліджень, технічна модернізація не усунула проблему корупції повністю.

У цьому контексті особливого значення набуває адміністративно-правовий підхід до запобігання корупції, який орієнтується не лише на притягнення винних до відповідальності, а насамперед на створення системи превенції. Як слушно зазначають ряд науковців, ефективність протидії корупції у закупівлях залежить від того, наскільки адміністративне право здатне забезпечити дієвий контроль, процедурну чіткість і прозорість усіх етапів: від планування тендерів до виконання контрактів [1, с. 133].

У державах Європейського Союзу протидія корупції в закупівлях базується на принципах верховенства права, прозорості та належного врядування, визначених у Директиві 2014/24/ЄС [2]. Європейська модель орієнтована на попередження, а не на покарання: контрольні органи мають запобігати порушенням ще до укладення контрактів.

Ключовими складовими цієї системи є нормативна чіткість, інституційна незалежність і цифрова відкритість. Стаття 57 Директиви передбачає можливість відхилення учасників тендеру, які були помічені у корупційних або шахрайських діях, що забезпечує механізм превентивного виключення ризикових суб'єктів. Такий підхід унеможлиблює участь недобросовісних компаній у публічних контрактах.

У більшості країн ЄС діють незалежні антикорупційні інституції. В Італії Національне антикорупційне агентство (ANAC) може зупиняти закупівлі у випадках виявлення порушень процедур доброчесності. У Румунії функціонує електронна система PREVENT, що автоматично перевіряє інформацію про посадових осіб і компанії для виявлення потенційного конфлікту інтересів [3].

Отже, європейська модель поєднує правові, інституційні та цифрові інструменти контролю. Її головна перевага це зміщення акценту від реагування на порушення до управління ризиками, що робить систему закупівель більш стабільною, прозорою й підзвітною суспільству. Саме така концепція може бути адаптована в Україні з урахуванням національних реалій.

На відміну від держав Європейського Союзу, де превентивні адміністративно-правові механізми запобігання корупції діють комплексно, українська система перебуває на етапі інституційного становлення.

Як слушно зауважують Д. Антонюк і Є. Юрійчук, значна частина корупційних проявів у закупівлях виникає саме у точці перетину публічного й приватного секторів під час ухвалення адміністративних рішень щодо визначення потреби, складання технічних вимог чи допуску учасників до торгів. Наявність неузгоджених процедур і слабка прозорість створюють сприятливі умови для зловживань [4, с. 3].

Попри розвинену нормативну базу, система адміністративного контролю в Україні має реактивний, а не превентивний характер. Як зазначає

М. Купцов, чинні механізми здебільшого спрямовані на фіксацію вже вчинених порушень, а не на їхнє попередження. Органи контролю, зокрема Державна аудиторська служба, не мають повноважень зупиняти закупівлі з ознаками ризику, а їхні висновки часто не мають обов'язкового характеру [5, с. 150].

Ще однією проблемою є розрив між правовими нормами та практикою їх застосування. НАЗК систематично фіксує типові корупційні ризики, однак ефективність їх усунення залежить від готовності замовників та уповноважених осіб дотримуватись антикорупційних стандартів. На практиці це часто обмежується формальним заповненням документів без реальної оцінки ризиків.

Для подолання зазначеного розриву доцільно внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі», доповнивши його положеннями про обов'язкове проведення антикорупційного аналізу ризиків перед оголошенням тендеру. Такий аналіз має здійснюватися уповноваженою особою із закупівель із подальшим оприлюдненням у системі ProZorro. Це дозволить підвищити персональну відповідальність посадових осіб та створить превентивний бар'єр для зловживань. Необхідно також передбачити у Кодексі України про адміністративні правопорушення окрему норму, яка встановлюватиме відповідальність за ухилення від виявлення чи усунення корупційних ризиків у сфері закупівель. Такий підхід посилить правову відповідальність замовників і уповноважених осіб.

Крім того, доцільно запровадити адміністративно-превентивну систему внутрішнього антикорупційного контролю у всіх замовників, які здійснюють закупівлі понад визначений поріг. Така система має передбачати обов'язкове навчання відповідальних осіб з питань антикорупційного законодавства, проведення внутрішнього аудиту процедур закупівель та регулярне оприлюднення звітів про результати оцінки корупційних ризиків. Реалізація цих змін дозволить забезпечити дієвий адміністративно-правовий контроль, підвищити ефективність системи публічних закупівель і наблизити національну модель до стандартів Європейського Союзу.

У контексті євроінтеграції Україні необхідно адаптувати найкращі практики ЄС, зокрема, посилити адміністративно-превентивний контроль, запровадити єдину аналітичну систему ризик-моніторингу, інтегровану з ProZorro, та підвищити інституційну незалежність органів контролю.

Адміністративно-правові механізми запобігання корупції у сфері публічних закупівель мають стати не реакцією на порушення, а ефективним інструментом їхнього попередження. Українська система потребує зміщення акценту з контролю постфактум на превентивні заходи, що забезпечують виявлення ризиків до укладення договорів.

Є доцільність у створенні єдиної інтегрованої аналітичної платформи, яка об'єднає інструменти ProZorro, дані НАЗК та результати перевірок ДАСУ. Такий підхід дозволить сформувати централізовану систему ризик-моніторингу та оперативного реагування на потенційні корупційні загрози.

Професійна підготовка уповноважених осіб із закупівель має стати системною. Їхня обізнаність у сфері антикорупційного законодавства, адміністративної відповідальності та доброчесності безпосередньо впливає на якість управлінських рішень. Важливим напрямом удосконалення є розвиток громадського контролю. Участь громадських організацій, незалежних експертів і журналістів у моніторингу великих тендерів сприятиме підвищенню прозорості й суспільної довіри до системи публічних закупівель.

Формування дієвих адміністративно-правових механізмів запобігання корупції має відбуватися з урахуванням європейських стандартів доброчесності, відкритості та підзвітності. Саме перехід до превентивної моделі контролю є ключем до створення ефективної та доброчесної системи управління публічними фінансами в Україні.

Література:

1. Павлюк Т., Полусмяк Ю.І., Половинкіна Р.Ю., Давиденко О.А. Антикорупційні механізми в системі публічних закупівель України: запобігання зловживанням на етапі проведення тендерів. *Журнал «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»*. 2025. № 1(31). С. 125-138.

2. Європейський парламент і Рада ЄС (2014). Директива 2014/24/ЄС про публічні закупівлі. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0024> (дата звернення: 17.10.2025).

3. National Integrity Agency of Romania. *PREVENT System Report 2023*. Bucharest, 2023. URL: https://antifraud-knowledge-centre.ec.europa.eu/library-good-practices-and-case-studies/good-practices/prevent-system_en

4. Антонюк Д.І., Юрійчук Є.П. Корупційні ризики у взаємодії між публічною владою та приватним сектором у сфері закупівель: теоретичний аспект. *Журнал «Теорія та історія державного упр.»*. 2025. №1 (75). С. 1-6.

5. Купцов М.В. Проблеми адміністративно-правового регулювання публічних закупівель в Україні. *Науковий вісник Сумського державного університету. Серія «Право»*. 2024. №1. С. 148-152.

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ І ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ

***Король Г. В.**, здобувач вищої освіти 2 курсу 2 групи,
спеціальність «Право», інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
.Баранов С.О., кандидат юридичних наук, доцент, професор
кафедри адміністративно - правових дисциплін
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Корупційні ризики у сфері військового обліку та мобілізації є однією з найгостріших проблем сучасної України. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію нашої держави, в умовах триваючої боротьби за незалежність, свободу нації, та існування українського народу.

Український народ ще з давніх часів виборював право на існування та життя. Після кривавих війн і численних перешкод, що ставали на шляху державності, історія повторюється: у двадцять першому столітті все повторилось, українці знову гинуть за свою свободу. У ці тяжкі часи, коли всі ресурси спрямовані на боротьбу з ворогом, постає питання чи є ті, хто наживаються на людському горі, ставлячи під загрозу існування держави зсередини?

У зв'язку з військовою агресією росії проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України (далі - ЗСУ) та інших військових формувань, на підставі рішення Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до частини другої статті 102, пунктів 1, 17, 20 частини першої статті 106 Конституції в Україні було видано Указ Президента України № 69/2022 «Про загальну мобілізацію» [1]. У цьому указі зазначено що на всій території держави розпочато загальну мобілізацію громадян. Проте самого визначення що таке «мобілізація» в указі немає. Згідно з Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», мобілізація це - комплекс заходів, здійснюваних з метою планомірного переведення національної економіки, діяльності органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій на функціонування в умовах особливого періоду, а ЗСУ, інших військових формувань, сил цивільного захисту - на організацію і штати воєнного часу. Мобілізація може бути загальною або частковою та проводиться відкрито чи приховано [2].

Від ефективності і прозорості механізму мобілізації громадян безпосередньо залежить обороноздатність держави, рівень суспільної довіри до органів військового управління, а також стабільність функціонування державного апарату в цілому.

Значна частина процедур у системі територіальних центрів комплексування (далі - ТЦК і СП) та військово-лікарських комісій (далі - ВЛК) залишається вразливою до корупційних проявів - від маніпуляцій з медичними висновками до зловживань при оформленні документів для відстрочки або виключення з військового обліку.

Сфера військового обліку та мобілізації охоплює широкий комплекс управлінських, правових і соціальних відносин, де поєднуються інтереси держави, громадян і військових структур. Непрозорість окремих процедур, недосконалість цифрових систем, слабкий контроль за прийняттям рішень та обмежений доступ до інформації створюють передумови для виникнення корупційних ризиків у наш час.

Для запобігання та недопускання свавільних службових зловживань, та використання повноважень для власного збагачення, законодавець видає Закон України «Про запобігання корупції» у якому зазначає перелік суб'єктів які повинні декларувати свої статки. Згідно зі статтею 45 Закону України «Про запобігання корупції», службовці ТЦК і СП та члени військово-лікарських комісій зобов'язані подавати електронні декларації про майно, доходи та інші фінансові статки [4].

Державний механізм протидії корупції у цій сфері реалізується через уповноважені органи, а саме:

- Національне агенство з запобігання корупції - контролює своєчасне та правильне подання декларацій, перевіряє їх зміст і відповідність законодавству;

- Національне антикорупційне бюро України - здійснює розслідування корупційних злочинів;

- Спеціалізована антикорупційна прокуратура - забезпечує підтримку державного обвинувачення у справах про корупційні правопорушення та правопорушення пов'язані з корупцією;

- Вищий антикорупційний суд - розглядає справи про кримінально карні корупційні правопорушення та притягає винних до відповідальності;

- Державне бюро розслідувань - розслідує кримінальні правопорушення, пов'язані з діяльністю державних службовців.

Цей механізм забезпечує контроль, запобігання та реагування на порушення антикорупційного законодавства, гарантує прозорість діяльності ТЦК та ВЛК і підвищує відповідальність посадових осіб за порушення норм Закону України «Про запобігання корупції».

У статті «Корупціогенні чинники в діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та шляхи їх усунення» автори В.В. Комашко та С.О. Кравченко аналізують корупційні ризики в діяльності Військово-лікарських комісій та в районних (міських) ТЦК і СП і пропонують конкретні механізми їх усунення. На їх думку слід запровадити:

1) щорічне оновлення складу ВЛК, зокрема їх голів, для забезпечення ротації та зменшення можливостей для корупційних проявів.

2) Створення бази даних постанов ВЛК, включення її до Реєстру та перехід до електронного оформлення постанов з дублюванням у паперовій формі для підвищення прозорості.

3) Періодичний вибірковий перегляд постанов ВЛК про тимчасову непридатність до військової служби та про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку, що можуть здійснювати ВЛК обласних ТЦК.

Пропонується запровадження періодичного вибіркового моніторингу способу життя лікарів ВЛК для виявлення можливих зловживань та корупційних схем. Проведення наведених запобіжних заходів, матимуть наслідками зменшення корупційних ризиків та сприятимуть підвищенню якості та ефективності діяльності ТЦК в умовах воєнного стану [5].

Реалізація усієї сукупності превентивних заходів дозволяє не лише підвищити прозорість діяльності, а й забезпечує системний контроль за прийняттям рішень, зменшує ймовірність зловживань та незаконних впливів на процес мобілізації, підвищує ефективність військового обліку, гарантує справедливість рішень щодо придатності до служби та зміцнює довіру громадян до державних органів у критично важливій сфері - мобілізаційній діяльності.

Література

1. Про загальну мобілізацію: Указ Президента України № 69/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>.

2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.

3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

5. Комашко В.В., Кравченко С.О. «Корупціогенні чинники в діяльності територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки та шляхи їх усунення». *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*, серія: Публічне управління та адміністрування, 2023, Том 34 (73), № 4, с. 45–57. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/4_2023/6.pdf.

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ВПЛИВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ВІКОМ ВІД 16 ДО 18 РОКІВ

***Косаревська О.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Неповнолітні особи, з одного боку, потребують особливої уваги та захисту, а з іншого боку, повинні нести відповідальність за свої дії. Однак, існують певні проблемні аспекти у системі адміністративної відповідальності неповнолітніх, які вимагають уваги та вдосконалення. Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - Кодекс, КУпАП), однією з основних вимог для настання адміністративної відповідальності є вік; стаття 12 КУпАП передбачає, що до адміністративного обов'язку підлягає особа, якій на момент вчинення адміністративного правопорушення виповнилося 16 років [1].

При цьому важливо зазначити, що особі має виповнитися 16 років на момент вчинення правопорушення (перебіг якого починається з першої хвилини, наступної за днем народження особи) і не може бути 16 років на момент розгляду справи. Виходячи зі змісту статті 12 КУпАП, це особа у віці від 16 до 18 років.

Іншими словами, як було прописано у посібнику Шестак Л.В., Веремієнко С.В., згідно з формулюванням закону, ця обтяжуюча обставина не може бути застосована, якщо до правопорушення причетна особа, яка не досягла 16 річного віку [2, с. 320].

Таким чином, для попередження проблем притягнення до відповідальності неповнолітніх чи застосування до них заходів адміністративного впливу було б доцільно зробити примітку до ст. 13 КУпАП, у якій вказати, хто відповідно до адміністративного законодавства вважається неповнолітнім.

Проаналізувавши матеріали на дану тему, визначені ст. 24-1 КУпАП, варто застосовувати до осіб віком від 14 до 18 років. Це, збільшить впливовість превентивних заходів і дозволить попереджати вчинення адміністративно караних діянь на стадії формування особистості. Застосування повноцінних заходів адміністративної відповідальності до неповнолітніх означало б підвищення рівня вимогливості до підлітків і більшої поваги до їх особистості.

Тобто, як зазначала Горбач О.В. визнання їх відповідальними перед суспільством за свою поведінку сприяло б попередженню злочинності серед неповнолітніх [3, с. 117].

Чернецький О.Л. затвердив, що заходи адміністративного впливу, які можуть застосовуватися до неповнолітніх за вчинення адміністративного правопорушення, мають більш виховний характер.

Більшість із них є малоефективними та не справляють належного виховного впливу на особу порушника.

Тому їх доречно замінити на наступні:

1. Розголошення інформації про факти, характер і ознаки вчинення неповнолітніми адміністративних правопорушень є формою зовнішнього осуду суспільства протиправних дій неповнолітніх;

2. Обмеження дозвілля та встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітніх, у тому числі заборона відвідування розважальних закладів, використання окремих форм дозвілля, у тому числі пов'язаних з керуванням транспортними засобами, обмеження перебування поза встановленими межами певним часом доби, які певний час проживали за місцем проживання та виїжджали в інші місцевості без дозволу спеціального державного органу, зобов'язані стати на облік у відповідальній особі Національної поліції за місцем фактичного проживання.

3. зобов'язання відвідувати навчальні програми правоохоронного спрямування зі встановленням днів, тривалості та часу початку та закінчення занять, а також установ [4, с. 19].

Підсумовуючи наведене моливо заключити:

-заходи впливу є більш дієвими й ефективними та переслідують превентивно-каральні цілі;

-внести поняття «неповнолітній» у рамках КУпАП: неповнолітній- це особа віком від 14 до 18 років;

- заходи впливу на неповнолітніх, які вчинили адміністративні правопорушення, повинні бути спрямовані на їх реабілітацію, виховання та розвиток.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 20 серп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 12.10.2025).

2. Шестак Л.В., Веремієнко С.В. Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність. Порівняльно-аналітичне право. 2019. № 5. С. 318–321.

3. Горбач О.В. Адміністративна відповідальність неповнолітніх, батьків або осіб, які їх замінюють : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 Київ, 2006. 215 с

4. Іщенко І. В. Administrative responsibility as a means of juvenal prevention. Constitutional State. 2018. № 30. URL: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.30.132857> (дата 12.10.2025).

РОБОТА З КАДРАМИ ПОЛІЦІЇ В США

*Костюк С.С., аспірант
докторантури та аспірантури ОДУВС*

За сучасних умов у Сполучених Штатах Америки (США) досить успішно функціонує одна з найбільш складних за своєю структурою поліцейських систем. Для неї характерна різноманітність організаційно-правових форм, що зумовлюється особливостями історичного розвитку, правовою системою англо-американського типу, а також федеративним державним устроєм. Поліцейські сили діють на федеральному (ФБР), штатному, місцевому (у містах, графствах та інших муніципальних одиницях) рівнях. Існують органи поліції і в окремих міністерствах та відомствах: міністерстві фінансів, митній службі, службі внутрішніх доходів, федеральних органах контролю за банками та інших, а також приватна поліція [1, с.37].

Усе це накладає свою специфіку на підготовку кадрів поліції, котра здійснюється в навчальних закладах, що традиційно мають назву поліцейських академій. Зокрема, Федеральне бюро розслідувань (ФБР) має власну систему підготовки кадрів – від низки академій та університетських факультетів і коледжів до короткотермінових курсів. Правоохоронні (поліцейські) кадри готуються діяти в умовах жорсткого контролю з боку спеціальних агентств, відповідальних за законність і гласність в роботі правоохоронних органів, виконавчих органів, суддів, прокуратури, адвокатури, бюро присяжних. Це вимагає особливого професіоналізму, а також високих особистих моральних якостей [2].

Поліція США, як правило, власної бази підготовки кадрів не має, та намагається передусім рекрутувати фахівців, які отримали відповідну освіту в коледжах або університетах. Широку мережу поліцейських академій в якості такої бази розглядати не можна, оскільки структурно вони не входять до поліцейського департаменту, є організаційно та фінансово самостійними, будучи всього лише своєрідними центрами первинної підготовки цивільних фахівців з тим, щоб вони могли отримати ліцензію на право здійснення поліцейської діяльності [3, с.10].

У США поліцейські навчальні заклади існують як самостійні (Академія ФБР, Центр навчання у Глінко) або на базі цивільних університетів. Загалом перші поліцейські школи виникли саме на базі цивільних університетів.

Головна проблема здійснення управління підготовкою кадрів у США полягає в децентралізованій системі та існуванні багатьох юрисдикцій: муніципальної; окружної; штату; федеральної. У зв'язку з цим навчальні заклади знаходяться під управлінням відповідних органів, орієнтованих на обслуговування певних територій.

Істотною особливістю системи підготовки поліцейських у США є наявність численних приватних і державних центрів підготовки. Один з найбільших федеральних центрів з підготовки кадрів для правоохоронних органів знаходиться в штаті Джорджія (графство Глінко). Ще у 1970 році уряд США прийняв рішення про створення замість численних невеликих навчальних закладів з підготовки кадрів для різних урядових органів одного потужного навчального центру. У теперішній час це один з найбільших навчальних закладів США, що здійснює підготовку на короткострокових курсах (до 18 місяців) фахівців більше 70 правоохоронних відомств [1, с.38].

Одночасно тут може навчатися до 2,3 тисяч осіб. Вступники до Центру навчання вже повинні мати певний рівень освіти, оскільки деякі федеральні служби приймають на роботу осіб, які мають ступені бакалавра або навіть магістра. Центр управляється колегією директорів. У ньому постійно перебувають представники правоохоронних органів США (замовники), які здійснюють зв'язок між навчальним закладом та відповідним відомством, беруть участь у вдосконаленні навчальних програм та проведення заліків. Фінансування Центру здійснює Конгрес США [4, с.315].

Навчання в Центрі максимально орієнтоване на підготовку фахівців до майбутньої професійної діяльності. Загалом Центр дає базові знання, відтак після його закінчення багато випускників проходять додаткове навчання за місцем служби [4, с.316].

В якості позитивного досвіду в системі професійної освіти можна відзначити випуск в США спеціального бюлетеня з підготовки та перепідготовки співробітників правоохоронних органів. Бюлетень інформує про зміни у законодавстві, про новели в методиці роботи, аналізує різні концепції розвитку поліції тощо.

Підсумовуючи роботу з кадрами в США можливо заключити наступне:

Для американської системи роботи з кадрами характерною є різноманітність організаційно-правових форм, що зумовлюється особливостями історичного розвитку, правовою системою англо-американського типу, а також федеративним державним устроєм. Поліцейські сили діють на федеральному (ФБР), штатному, місцевому (у містах, графствах та інших муніципальних одиницях) рівнях.

Головна проблема здійснення управління підготовкою кадрів у США полягає в децентралізованій системі та існуванні багатьох юрисдикцій: муніципальної; окружної; штату; федеральної. У зв'язку з цим навчальні заклади знаходяться під управлінням відповідних органів, орієнтованих на обслуговування певних територій.

Література

1. Ізбаш К. С. Зарубіжний досвід підготовки кадрів поліції. Південно-український часопис. 2013. № 1. С. 36–40.

2. Андреев А. Особливості підготовки поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. URL: https://revolution.allbest.ua/pedagogics/00943111_0.html.

3. Заросило В. О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право». К., 2002. 19 с.

4. Брисковська О.М., Овечкіна Л.М. Досвід кадрового забезпечення діяльності поліції зарубіжних країн – один із чинників успішного удосконалення правопорядку. Науковий вісник НАВС України. 2003. № 2. С. 312–319.

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Кузьміна М.В., здобувачка першого (бакалаврського)
рівня освіти 2 курсу спеціальності*

Д8 Право Міжнародного університету

*Науковий керівник: **Боксгорн А.В.**, доцент кафедри
державно-правових дисциплін факультету права та економіки
МГУ, доктор філософії з галузі права, доцент*

Волонтерська діяльність в Україні на даний час має особливе значення у зв'язку з подіями пов'язаними із збройною агресією. Значна кількість громадян активно долучається до допомоги Збройним Силам України, а також- внутрішньо переміщеним особам. Ця діяльність є важливим елементом забезпечення обороноздатності держави та соціальної підтримки. ЗУ “Про волонтерську діяльність” [2] встановлює, що волонтерська діяльність- добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги і ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності і неприбутковості.

Зі зростанням масштабів волонтерського руху постає питання його правового регулювання та фінансового забезпечення. Важливу роль відіграє саме податкове регулювання, що визначає умови звільнення від оподаткування коштів, призначених для благодійної допомоги різним категоріям населення. Одним з ключових законодавчих актів є Податковий кодекс України. Відповідно до п. п. 165.1.54 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України [1]- до загального місячного або річного оподатковуваного доходу платника податку не включаються: суми благодійної допомоги, які виплачені або надані волонтерам, які включені до Реєстру волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної аг-

ресії Російської Федерації в порядку, який визначений Законом України від 05 липня 2012 року №5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [4] на користь: військовослужбовців, резервістів, військовозобов'язаних, працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших військових формувань, а також поліцейських, які безпосередньо брали участь в антитерористичній операції чи у заходах із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації перебуваючи у районах їх проведення. Також благодійна допомога може надаватися працівникам підприємств, установ та організацій, які були залучені до виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони держави. Окрім того, така допомога може надаватися і членам сімей зазначених осіб у разі їх поранення, загибелі, смерті або зникнення безвісти. Благодійна підтримка також може бути спрямована учасникам масових акцій громадського протесту, що відбувалися з листопада 2013 року по лютий 2014 року, а також під час подій 2 травня 2014 року в місті Одесі, які отримали поранення чи інші ушкодження здоров'я, а також членам сімей загиблих або зниклих безвісти внаслідок цих подій. Благодійна допомога, що надходить фізичним особам, внесеним до Реєстру волонтерів відповідно до Закону України №5073-VI «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [4], на користь осіб, зазначених у п.п. 165.1.54 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України [1], може надаватися безпосередньо отримувачам або через державні органи та військові формування. Така допомога враховується у розмірі фактично використаних коштів, підтверджених документально. Положення п.п. 165.1.54 п. 165.1 ст. 165 ПКУ [1] також поширюються на благодійну допомогу, отриману волонтерами у звітному році, що передував року їх внесення до Реєстру, за умови документального підтвердження цільового використання таких коштів.

Згідно з п.п. 170.7.8 [1], до оподаткованого доходу не включається благодійна допомога, надана відповідно до п.п. 165.1.54 п. 165.1 ст. 165 Податкового кодексу України [1], а саме:

1. Для придбання індивідуального захисту, а саме: касок, бронежилетів, які виготовлені за військовими стандартами, технічних засобів спостереження, засобів особистої гігієни, лікарських препаратів, продуктів харчування, предметів речового забезпечення та інших товарів, робіт чи послуг, визначених у переліку, який затверджений Кабінетом Міністрів України.

2. На забезпечення лікування та медичного обслуговування, що включає проведення обстежень і діагностичних процедур, придбання або відшкодування вартості лікарських засобів, медичних виробів, технічних і

реабілітаційних засобів, а також оплату платних медичних послуг і санаторно-курортного оздоровлення.

3. Відновлення майна та задоволення житлових, соціальних і побутових потреб у межах 500 розмірів мінімальної заробітної плати встановленої законом на 1 січня звітного року. Якщо сума отриманої допомоги перевищує зазначений ліміт, різниця оподатковується за ставкою 18% (п. 167.1 ст. 167 ПКУ) [1], а отримувач повинен подати річну податкову декларацію із зазначенням суми отриманої благодійної допомоги.

З метою підтримки волонтерської діяльності в умовах збройної агресії Російської Федерації 15 серпня 2022 року було прийнято Закон України № 2520-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ і організацій» [3]. Закон набрав чинності 3 вересня 2022 року та встановив пільги й особливі правила оподаткування, які полегшують здійснення волонтерської діяльності, включно з можливістю надання благодійної допомоги, яка звільнена від оподаткування, для підтримки учасників бойових дій, постраждалих цивільних та діяльності неприбуткових організацій.

Є обов'язковим зберігати всі документальні підтвердження витрат фізичних осіб, які внесені до Реєстру волонтерів в порядку, визначеному Законом №5073 [4], для надання благодійної допомоги на користь осіб, визначених у п. п. 165.1.54 п.165.1 ст. 165 ПКУ [1]. Не застосовується обов'язок документального підтвердження витрат у період з 24 лютого до 1 травня 2022 року. У податковому році волонтери подають дані про використання коштів та допомоги у порядку, який встановлений Податковим кодексом України з метою підтвердження цільового використання благодійних внесків та звільнення від оподаткування отриманої допомоги. На жаль, у законодавстві немає абсолютно чіткого та жорстко визначеного переліку документів, які волонтери повинні зберігати для підтвердження цільового використання благодійних внесків, але з моїх власних припущень це можуть бути: квитанції, банківські виписки, чеки, договори, накладні, рахунки-фактури, акти приймання-передачі, а також фото та відео фіксація передачі наданої допомоги тощо.

Волонтерська діяльність в Україні є критично важливою у сучасних умовах, адже вона забезпечує підтримку тих, хто бере безпосередню участь у захисті держави. Ефективне правове та податкове регулювання, прозора звітність і міжнародна підтримка сприяють підвищенню результативності волонтерської роботи. Волонтерський рух в Україні продемонстрував високий рівень самоорганізації суспільства і став одним із ключових чинників стійкості держави. Його подальший розвиток потребує розширення можливостей співпраці між громадськими організаціями, органами державної влади, місцевого самоврядування та бізнесом, що сприятиме ефективній реалізації соціально важливих ініціатив. Основні перспективи вдосконалення податкового регулювання волонтерської дія-

льності пов'язані з розширенням переліку майна та послуг, що звільняються від оподаткування, а також із впровадженням єдиних стандартів фінансової звітності для волонтерів і благодійних організацій. У подальшому важливо підвищувати рівень поінформованості громадян про чинні податкові пільги та забезпечувати прозорість використання благодійних коштів. Впровадження цифрових інструментів обліку та контролю сприятиме зміцненню довіри до волонтерського руху й підвищенню ефективності державної підтримки.

Література

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 18.10.2025).
2. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI : станом на 1 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення: 18.10.2025).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сприяння розвитку волонтерської діяльності та діяльності неприбуткових установ і організацій в умовах збройної агресії Російської Федерації: Закон України від 15.08.2022 № 2520-IX : станом на 15 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2520-20> (дата звернення: 19.10.2025).
4. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI : станом на 3 вер. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5073-17> (дата звернення: 18.10.2025).

ДЖЕРЕЛА РЕСУРСНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ МЕДИКІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ

*Кучеренко Є.В., кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедру психології Приватний вищий
навчальний заклад «Київський медичний університет»*

*Клушина В.М., магістрантка, Приватний вищий
навчальний заклад «Київський медичний університет»*

Повномасштабна війна, у яку Україна була втягнена поза її волею, змінила життя не лише військових, але й мирних мешканців. На її захист стали тисячі людей – колишні інженери, педагоги, науковці, представники технічних і робітничих професій, підприємці, митці та медичні працівники. Одні з них боронили й боронять нашу землю зі зброєю в руках, а іншим доводиться вести боротьбу на невидимому фронті, – рятуючи життя поранених або травмованих військових.

Праця військового медика в зоні бойових дій, незалежно від рангу чи звання, – це постійне стресове навантаження, пов'язане з необхідністю надавати невідкладну фахову допомогу пораненим воїнам у надзвичайно

небезпечних умовах – під час активних обстрілів, вибухів, свисту ракет і гулу дронів, коли кожна секунда може коштувати життя. Це навантаження поєднується з глибоким душевним болем від втрат побратимів, відчуттям безсилля перед масштабом руйнувань і постійним внутрішнім напруженням, яке підриває психоемоційну стійкість навіть найвитриваліших.

Як зазначають Л. І. Романовська та М. В. Новак, в осіб, які перебували в умовах війни й переживали надзвичайно стресові ситуації, здатна розвиватися життєстійкість. Основними сприятливими чинниками для цього є індивідуальні риси особистості, психологічні ресурси, механізми адаптації та соціальна підтримка, яку можна отримати від побратимів, що стоять пліч-о-пліч на полі бою, а також від рідних і близьких, з якими підтримується зв'язок [2].

Окрім цього, О. П. Лучанінова наголошує, що нині вже проведено значну психодіагностичну роботу, здійснено аналіз як наукових публікацій, так і практичних розробок, спрямованих на роботу з військовими та цивільним населенням щодо швидкого реагування, надання психологічної допомоги й підтримки. Усе це має на меті забезпечення збереження психологічного здоров'я тих, хто перебуває на передовій і першими приймає на себе вогневий тиск агресора, спрямований на знищення нашого народу, його культури, духовних цінностей та історичної пам'яті [3]. Це ті основні засади, які здатні захистити особистість і протистояти ворогові.

Саме ці обставини зумовили проведення дослідження, спрямованого на виявлення джерел ресурсності військових медиків.

У дослідженні взяли участь 26 військових медиків віком від 29 до 49 років, які перебували в зоні бойових дій упродовж 1,2–3 років. Умови війни вимагали дотримання суворої конфіденційності, тому з міркувань особистої безпеки медичного персоналу не розголошувалася інформація про номер військової частини та місця їхньої дислокації.

Респондентам було запропоновано дати відповіді на твердження опитувальника бойового стресу (О. А. Блінов) та диференціального тесту рефлексивності (Д. О. Леонтьєв, Є. М. Осін).

Відповідно до отриманих результатів, середнє значення показника бойового стресу у вибірці становило $M \pm m = 2,66 \pm 0,27$, що відповідає середньому рівню реагування на стрес. У 31% респондентів цей показник перебував на низькому рівні, а у 69% — на середньому. Загалом військові медицині реагували на бойовий стрес більш інтенсивно, ніж їхні колеги-цивілі. Середній рівень реагування на бойовий стрес відображає помітно виражену стресову реакцію, яка може зумовлювати тимчасові труднощі у професійній діяльності, підвищення рівня тривожності, порушення сну. Такі симптоми нерідко поєднуються з відчуттям втоми та супроводжуються зниженням когнітивних функцій, зокрема труднощами у прийнятті рішень, концентрації уваги й оцінюванні ризиків. Це, у свою чергу,

може провокувати емоційну нестабільність, підвищену сльозливість або прояви агресивності. Серед соматичних симптомів найчастіше відзначалися головний біль, серцебиття та тремтіння в різних ділянках тіла. Такі прояви розглядаються як нормальні реакції на екстремальні життєві обставини, що не свідчать про наявність психічного розладу, якщо не набувають затяжного чи хронічного характеру.

Загалом у 85% досліджуваних було виявлено середній рівень ресурсності, а у 11% — низький рівень. Водночас варто наголосити, що в частини респондентів, попри формально визначений середній рівень ресурсності, показники тяжіли до нижчих значень цього діапазону. Це може свідчити про потенційну вразливість і часткове виснаження адаптаційних ресурсів, що, своєю чергою, зумовлює зниження здатності військових медиків ефективно долати стресові ситуації на когнітивному, афективному та поведінковому рівнях. Інакше кажучи, спостерігається початкова фаза зниження ресурсності.

Як і будь-яка людина, вони потребували відпочинку та психологічного відновлення. Проте, незважаючи на втому, залишалися на своїх робочих позиціях, демонструючи високий рівень фаховості, професійну вправність, надзвичайну людяність і глибоку емпатію. Як зазначають З. Я. Ковальчук та О. Я. Заверуха, навіть проживаючи мало не постійний стрес, їм вдається зберігати високий професіоналізм [1].

За результатами «Диференціального тесту рефлексивності» (Д. О. Леонт'єв, Є. М. Осін) було встановлено, що для більшості респондентів характерний високий (73%) та середній (27%) рівень системної рефлексивності. Це свідчить про їхню здатність до усвідомлення, аналізу та оцінювання власної діяльності, емоційних станів, думок і вчинків із урахуванням позиції інших людей, тобто про вміння виходити за межі власного досвіду.

Поряд із цим, у 73% учасників зафіксовано середній рівень інтроспекції та у 38% — прояви квазірефлексії. Отримані показники інтроспекції вказують на схильність військових медиків до зосередження на власних переживаннях і внутрішніх станах, що іноді супроводжується фантазуванням, спрямованим на об'єкти, не пов'язані з реальними обставинами (що може бути зумовлено впливом квазірефлексії).

На нашу думку, така спрямованість мислення може виконувати функцію психологічного відволікання, своєрідного «тимчасового відключення» від травматичних подій. Водночас ці стратегії здатні виступати як механізми самозахисту особистості, що допомагають військовим медикам зберегти психічну рівновагу та витримати екстремальні умови війни.

Аналіз отриманих даних дозволяє зробити висновок, що, пройшовши складний шлях випробувань, військові медики сформували власну систему психологічного захисту, яка стала додатковим джерелом їхньої внутрішньої ресурсності, незламності та професійної стійкості.

Водночас, як видно із отриманих даних, ресурси людського організму не є безмежними, а тому існує об'єктивна потреба у створенні системної програми психологічної підтримки та супроводу військових медиків, спрямованої на збереження й відновлення їхніх адаптаційних можливостей.

Література

1. Ковальчук З. Я., Заверуха О. Я. Психологічні особливості розвитку емоційної стійкості та резильєнтності: вікові аспекти. *Науковий вісник ЛДУВС (Психологічна серія)*. 2024. № 2. – DOI: 10.32782/2311- 8458/2024- 2- 5

2. Романовська Л. І., Новак М. В. Психологічні умови розвитку життєстійкості особистості в умовах війни. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія»*. Серія «Психологія». 2024. № 17. С. 62–66.

3. Luchaninova O. P. Theoretical and methodological foundations of information and analytical support of educational psychology in the wartime and postwar periods of Ukraine. /In Psychological Support of the Military and Post-War Periods of Ukraine: an Information and Analytical Reference Book / Sci. Ed. O. P. Luchaninova; compiled by O. P. Luchaninova, Ya. V. Pylypchuk, S. S. Rashydova et all ; NAES of Ukraine, V. Sukhomlynskyi State Educational Library of Ukraine. Vinnytsia: TVORY, 2025. Pp. 9-88.

ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАГУВАННЯ НА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

*Лепехо Ю.В., провідний фахівець Центру розвитку кар'єри
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Науковий керівник: Пузирний В.Ф., д.ю.н, професор,
проректор Пенітенціарної академії України*

Відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» основними напрямками реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є: 1) запобігання домашньому насильству; 2) ефективне реагування на факти домашнього насильства шляхом запровадження механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування шкоди, завданої домашнім насильством; 4) належне розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміна їхньої поведінки.

З метою реалізації вищезазначених напрямків в Україні створена система суб'єктів, які здійснюють адміністративну та іншу діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Ефективність цієї діяльності, суб'єктами здійснення якої є переважно державні органи, залежить від якості ефективного реагування на факти домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, належного розслідування фактів домашнього насильства, притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності та зміни їхньої поведінки. Це у свою чергу залежить від рівня правового регулювання зазначених питань, та наявного арсеналу організаційно-правових заходів [2, с. 184].

Коло суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, якими виступають суб'єкти правовідносин, у кожному окремому випадку є різним і залежить від сфери публічного управління, діяльність у якій ці суб'єкти забезпечують. Це стосується і такої сфери як запобігання та протидія домашньому насильству.

Манжула А.А. під суб'єктом адміністративного права у сфері протидії домашньому насильству розуміє фізичну чи юридичну особу, яка наділена сукупністю адміністративних прав і обов'язків, що зафіксовані в адміністративно-правових нормах, володіє правосуб'єктністю у сфері захисту прав та відстоювання інтересів осіб, які страждають або можуть постраждати від цього негативного соціального явища [6, с. 171].

Гурковська К.А. вважає, що суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є наділені передбаченими законодавством повноваженнями органи публічної адміністрації та місцевого самоврядування, їх структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, а також фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, що наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і спрямовані на його запобігання, припинення та притягнення кривдників до юридичної відповідальності [4, с. 216].

Легенька М.М. до суб'єктів адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства відносить наділені відповідними повноваженнями державні органи, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування та їхні структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємств, установ та організацій, а також фізичних осіб - громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у зв'язку з вчиненням такого насильства і спрямовані на його припинення, недопущення в подальшому та покарання кривдника [5, с. 158].

Сахнюк В. В. пропонує суб'єктів, що беруть участь в організації діяльності системи надання безоплатної правової допомоги, розділити на тих, що наділені загальною компетенцією (Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції України), та тих, що володіють спеціальною компетенцією (Координаційний центр з надання правової допомоги, суб'єкти надання безоплатної первинної правової допомоги та суб'єкти надання безоплатної вторинної правової допомоги) [7, с. 309].

В свою чергу, мають місце непоодинокі дискусії серед науковців і практиків щодо віднесення до суб'єктів надання безоплатної вторинної правничої допомоги саме центрів з надання безоплатної вторинної правничої допомоги. Так, А.Г. Гаркуша, проаналізувавши їх повноваження, доходить висновку, що на центри покладені більш організаторські функції, але жодним чином не функції захисту. Серед них можна виділити: видання доручення для підтвердження повноважень захисника, прийняття рішення щодо надання або відмову у наданні безоплатної правової допомоги, складання процесуальних документів [3, с. 19].

Артем'єва Н.П. займає схожу позицію щодо того, що віднесення законодавцем центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги до суб'єктів надання безоплатної правової допомоги не є правильним. По-перше, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги є територіальними відділеннями Координаційного центру з надання правової допомоги, що утворюються безпосередньо Міністерством юстиції України. Основна функція центрів зводиться до перевірки звернень осіб про надання безоплатної правової допомоги, прийняття рішень про надання такої допомоги та призначення адвоката. По-друге, центри з надання безоплатної правової допомоги не є суб'єктами професійної правничої допомоги, якими є виключно адвокати. По-третє, безпосереднє надання вторинної безоплатної правової допомоги здійснюється виключно адвокатами [1, с. 6].

На підставі викладеного вище уявляється можливим сформулювати поняття суб'єкта адміністративно-правового забезпечення реагування на вчинення домашнього насильства як суб'єкта публічного управління, який за допомогою адміністративно-правових засобів, методів і процедур визначає та організовує реалізацію державної політики у сфері захисту прав людини від порушень, що охоплює всі сфери суспільного життя, і спрямована на протидію домашньому насильству та притягнення кривдників до юридичної відповідальності.

Література

1. Артем'єва Н. Суб'єкти, які надають безоплатну правову допомогу у цивільному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С.5-10.

2. Веселов М.Ю., Пилипів Р.М. Роль громадянського контролю у запобіганні та протидії домашньому насильству. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С.182-187.

3. Гаркуша А.Г. Деякі аспекти надання безоплатної правової допомоги в Україні. *Форум права*. 2019. № 2. С.15-22. URL: https://forumprava.pp.ua/files/015-022-2019-2-FP-Harkusha_4.pdf (дата звернення 21.10.2025).

4. Гурковська К.А. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С.214-216. URL: http://lsej.org.ua/3_2020/53.pdf (дата звернення 21.10.2025).

5. Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С.153-159.

6. Манжула А.А. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. Вип. 10. Спецвипуск. Кропивницький, 2021. С.170-174.

7. Сахнюк В.В. Суб'єкти публічного адміністрування системою безоплатної правової допомоги: загальнотеоретичний аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 5. С.306-310.

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Маковій В.П., кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін, інститута права і безпеки, Одеського державного університету внутрішніх справ

Закріплення права дитини на створення умов, необхідних для всебічного її розвитку, є втіленням основоположних принципів міжнародного законодавства щодо захисту прав дитини, відтворених у Декларації прав дитини, проголошеній Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року, та Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом заклало у нашій державі грандіозний проект перетворень у всіх сферах суспільного буття, основною метою якого стало гармонійне поєднання досягнень Європейської спільноти та Українського народу на шляху до більш тісного співробітництва в рамках Європейського Союзу. Планом заходів з імплементації Угоди про асоціацію, затвердженим Кабінетом Міністрів України у 2014 році та викладеному у новій редакції у

2017 році з відповідними змінами, передбачено низку заходів із захисту інтересів дитини під кутом зору європейських стандартів організаційного, правового та методичного характеру, серед яких вагоме місце займають питання створення правового підґрунтя для регулювання відповідних відносин.

У межах екстраординарних випадків, якими є обставини позбавлення батьківського піклування дітей з огляду на зовнішні чи внутрішні по відношенню до сім'ї чинники, особливо в умовах воєнного стану, виникає питання створення додаткових правових інститутів, покликаних забезпечити комплексний та повний захист права та інтересів дитини. Серед останніх окреме місце приділяється в межах сімейного та адміністративного законодавства питанню впровадження різних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. При цьому значимим інструментом у реалізації наведених правових інститутів є конструкція договору, який створює умови у задоволенні як приватного, так і публічного інтересу з релевантними соціально-правовими наслідками.

Так, патронат як правовий інститут має комплексну природу, що охоплюється як сімейно-правовим, так і соціальним значенням. Перше полягає у забезпеченні права дитини на сім'ю, а друге – у створенні соціально обумовлених необхідних умов для дитини як учасника суспільства та свого роду страхуванні поряд з дитиною також і батьків та інших їх законних представників від настання невідгідних наслідків саме для їх відносин з дітьми за складних життєвих обставин.

Важливими для врегулювання наведених відносин є Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений постановою КМУ від 24 вересня 2008 року № 866, та Постанова КМУ від 20 серпня 2021 року № 893, якою затверджено Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя, Порядок виплати соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя та оплати послуг патронату над дитиною, Типовий договір про патронат над дитиною, Примірний договір про умови запровадження та організацію функціонування послуги патронату над дитиною, що надаватиметься сім'єю патронатного вихователя.

Розгляд договірних відносин про патронат над дитиною надає можливість виділити з одного боку в якості виконавця патронатного вихователя та його добровільного помічника, а з іншого дитину, над якою встановлюється патронат. Причому дитина має перебувати у складних життєвих обставинах, тобто умовах, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форм дитячої праці, залежність від психотропних речовин, інші види залежності, жорстоке пово-

дження, зокрема домашнє насильство, у тому числі у разі, коли кривдником є дитина, ухиляння батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставини стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо).

У відповідності до примірного договору про умови запровадження та організацію функціонування послуги патронату над дитиною, що надаватиметься сім'єю патронатного вихователя, його сторонами є орган опіки та піклування, з однієї сторони, та патронатний вихователь з добровільним помічником, з іншої. Предметом цього договору є визначення умов запровадження та організації функціонування сім'ї патронатного вихователя, надання послуги патронату над дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, здійснення заходів щодо її захисту та забезпечення права на догляд, виховання в безпечному та сприятливому сімейному середовищі. Поряд з правами й обов'язками сторін у договорі має бути обов'язково зазначено обов'язок патронатного вихователя укласти з органом опіки та піклування договір про патронат над дитиною. Наведене та відповідні повноваження органу опіки та піклування свідчать про публічно-правовий характер зазначеного договору, оскільки його положення узгоджуються з правовим статусом органу опіки та піклування, визначеним адміністративним законодавством, і покликані перш за все задовольнити публічний інтерес щодо влаштування дітей відповідної категорії.

Разом з тим, договір про патронат над дитиною, обов'язок укладення якого випливає з договору про умови запровадження та організацію функціонування послуги патронату над дитиною, що надаватиметься сім'єю патронатного вихователя, цілком має бути віднесений до сімейних договорів, який регламентований сімейним законодавством і спрямований на задоволення приватних інтересів щодо надання відповідної послуги визначеній в ньому дитині.

У випадку прийомної сім'ї, коли мова йде про добровільне взяття дитини на виховання та спільне проживання, маємо саме договірний характер таких відносин, що підтверджується Положенням про прийомну сім'ю, яким затверджено зразок договору про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї. Такий договір є сімейно-правовим, до розуміння правової природи якого у повній мірі застосовані положення щодо договору про патронат над дитиною, викладені у ст. ст. 252, 253 СК України.

Об'єктом наведених відносин є соціальна послуга із забезпечення вихованням та проживанням дитини в прийомній сім'ї. Кількісний критерій осіб, яким може надаватись така послуга, обмежується чотирма дітьми. Такі відносини згідно Положенням про прийомну сім'ю вважаються оплатними.

У межах таких відносин простежується приватний інтерес дитини, що позбавлена батьківського піклування, щодо забезпечення її права на проживання в сім'ї, як первинного та основного осередку суспільства, а також приватний інтерес прийомної сім'ї в особі прийомних батьків, які прагнуть отримати певну майнову (в частині відповідної винагороди) та немайнову вигоду (щодо власного суспільного визнання в якості осіб, які здатні сформувати витребувані суспільством моральні якості його члена). Публічний інтерес суспільства проявляється у формуванні загальнолюдських засад для належного виховання дитини з передачею їй основних, перш за все духовних цінностей людства, та подальшої соціалізації.

Прийняття рішення про створення сім'ї є передумовою до укладення договору про влаштування дітей до прийомної сім'ї, зміст якого згідно ч. 4 ст. 256⁴ СК України коментованої статті формується на основі типового договору затвердженого КМУ. Разом з тим, на сьогодні наявний зразок договору про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї, що є додатком до Положення про прийомну сім'ю, і не визначений як типовий. Тобто, фактично підзаконний нормативний акт, на відміну від наведеної статті СК України, оперує поняттям зразкового договору, який припускає дотримання форми, але відступлення від запропонованого змісту на розсуд сторін, що не відповідає сутності таких взаємин, де пріоритетним є саме типовий договір, як обов'язковий для сторін, в силу обставин, викладених у ст. 253 СК України.

Сторонами даного договору є орган опіки та піклування і прийомні батьки. Це договір на користь третьої особи (дитини). Предметом є охарактеризована у ст. 256¹ СК України послуга. Він є двостороннім, оплатним, консенсуальним, писмовим за формою укладення. Істотними умовами цього договору є предмет та ціна (грошове забезпечення).

Грошові виплати в межах договору про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї включають державну соціальну допомогу на прийомних дітей, грошове забезпечення прийомним батькам за надання соціальної послуги щодо виховання дитини у прийомній сім'ї, що виплачуються за принципом "гроші ходять за дитиною", а також виплата єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за прийомних батьків. Порядок призначення й виплати вказаних виплат проводиться у відповідності до Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, у тому числі з інвалідністю, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною", затвердженого постановою КМУ від 26 червня 2019 року № 552.

Для даних взаємин основним локальним документом, який урегульовує відносини органу опіки та піклування, з однієї сторони, та батьків-вихователів, з іншої, є договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу. Даний договір має ту ж природу, що і договір про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї, а тому викладена у ст. 256⁴ СК України характеристика наведених договірних відносин може бути застосована й до даного договору.

Разом з тим, необхідно вказати на включення до істотних умов договору про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу також і положень, що окреслюють обов'язок передачі органом опіки та піклування батькам-вихователям обладнаного житлового приміщення, земельної ділянки та транспортного засобу з ідентифікацією та визначенням характерних рис таких об'єктів.

Крім підстав припинення договору про влаштування дітей на виховання та спільне проживання у прийомній сім'ї, договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу може бути припинений також і у випадку зменшення кількості вихованців внаслідок вибуття їх за віком або з інших причин, за умови, що сторони договору не домовилися про поповнення дитячого будинку сімейного типу новими вихованцями. Тоді дитячий будинок сімейного типу може бути переведений у статус прийомної сім'ї з урегулюванням його правового положення згідно вимог глави 20¹ СК України.

Викладене цілком резюмує поєднання у договірних конструкціях в якості засобу до реалізації публічного та приватного інтересу в рамках відповідних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, правових інструментів як публічної, так приватної природи. При цьому, слушним є зауваження щодо правової природи договору, яка трансформується через призму публічного інтересу й створює можливості для найбільш ефективного захисту прав дитини в сучасному суспільстві.

ЗНАЧЕННЯ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Матярь П.О., здобувачка вищої освіти

І курсу Інститута права і безпеки,

Одеського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Берендєєва А.І., кандидат юридичних наук,

доцент, доцент кафедри адміністративно-правових

дисциплін, інституту права та безпеки,

Одеського державного університету внутрішніх справ

Етичні принципи є основою професійної діяльності поліцейського, що визначає правові та моральні підстави взаємодії з громадянами [1]. Службова етика формує стандарти поведінки, спрямовані на підвищення ефективності виконання службових обов'язків та зміцнення довіри до правоохоронних органів. Ефективна робота поліції є запорукою злагодженого функціонування держави та захисту прав і свобод громадян, а почуття справедливості, гуманності та неупередженості стали визначальними якостями для оцінки професіоналізму кожного поліцейського [2].

Службова етика в правоохоронній діяльності являє собою систему моральних норм, що регулюють професійну поведінку співробітників поліції [1]. Вона охоплює як ділове спілкування всередині колективу, так і взаємодію з громадськістю. Згідно з офіційними вимогами, поліцейський зобов'язаний дотримуватися норм професійної етики за будь-яких обставин, як у робочий, так і в неробочий час [2].

Доброчесність особливо важлива у критичних ситуаціях, таких як затримання особи. Дії поліцейського мають бути обґрунтованими, правомірними та пропорційними. Необхідно уникати будь-якого поводження, що принижує гідність. Поліцейський повинен забезпечити надання медичної допомоги за необхідності та дотримуватися принципів людяності та поваги. Зокрема, під час виконання службових обов'язків він зобов'язаний поважати права та свободи людини, вибирати заходи примусу, що ведуть до найменш негативних наслідків, виявляти повагу до гідності кожної людини без будь-якої дискримінації, поводитися стримано, контролювати свої емоції й мати охайний зовнішній вигляд [2]. Міжнародний досвід, зокрема Сінгапуру, свідчить, що системна робота з формування доброчесності серед поліцейських є ключовим чинником підвищення довіри [3, с. 306].

Довіра громадян до поліції безпосередньо співіснує з дотриманням етичних стандартів. Професійна та неупереджена поведінка сприяє готовності громадян до співпраці. За даними соціологічних досліджень, рівень довіри до Національної поліції України за останні роки зазнав значних коливань. Якщо на початку реформ 2015-2016 років цей показник сягав

60%, то станом на березень 2021 року він становив лише 40,8% [4]. Найновіші дослідження 2024 року демонструють подальше зниження довіри до 35-38% [5].

Отже, наведені дані свідчать, що рівень довіри громадян до Національної поліції України залишається нестійким і загалом має тенденцію до зниження. Це означає, що попри проведення реформ і модернізацію структури поліції, громадяни не завжди відчувають реальні зміни у якості поліцейської роботи та у способі взаємодії з населенням. На сприйняття поліції впливають не лише результати її діяльності, а й повсякденна поведінка поліцейських, дотримання ними етичних норм, рівень професіоналізму та відкритості.

Підвищення довіри можливе лише за умови системного утвердження стандартів доброчесності, прозорості, неупередженості й поваги до прав людини у кожному підрозділі. Важливо, щоб громадяни бачили в поліції не каральний орган, а партнерську структуру, спрямовану на забезпечення безпеки, справедливості та правопорядку.

Основні причини зниження довіри включають недостатню прозорість у прийнятті кадрових рішень, окремі випадки корупційних правопорушень серед поліцейських, недостатню ефективність реагування на окремі види злочинів та недостатнє інформування громадськості про результати розслідувань [6]. Поліцейський, незалежно від посади чи звання, у відносинах із громадянами повинен бути тактовним, висловлювати вимоги у ввічливій формі. Коли громадяни бачать, що поліцейські діють етично, неупереджено та з повагою, це безпосередньо впливає на їхню готовність надавати важливу інформацію та в цілому відчувати себе в безпеці.

Етичні принципи виступають нормативною основою професійної діяльності поліцейського. Вони визначають стандарти службової поведінки. Для відновлення довіри громадян необхідно реалізувати комплекс заходів, зокрема: запровадити регулярне оприлюднення звітів про діяльність поліції, удосконалити систему внутрішнього контролю, розширити програми співпраці з громадянами. Це дозволить оптимізувати взаємодію з громадськістю та підвищити ефективність виконання службових обов'язків. Лише коли чесність, неупередженість і повага до людської гідності стануть не просто писаними правилами, а реальною життєвою позицією кожного поліцейського, поліція зможе повною мірою виконувати свою місію – захищати і служити громадянам.

Література

1. Якими є вимоги до етичної поведінки поліцейських. Львівський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. URL: <https://ldn.org.ua/consultations/yakymy-je-vymohy-do-etychnoji-povedin-ky-politsejskyh/>

2. Професійна етика поліцейського. Навчальний портал Національної академії внутрішніх справ. URL :https://arm.navs.edu.ua/books/profesiina_etyka/info/lec_per.html

3. Ангеленюк А.-М.Ю. Добročесність у поліції Сінгапуру через призму антикорупційних програм: правові аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 6. С. 302-306

4. Ігор Клименко: «Рівень довіри громадян до української поліції становить 40,8%». URL:<https://npu.gov.ua/news/igor-klimenko-riven-doviri-gromadyan-do-ukrainskoi-politsii-stanovit-408-infografika>

5. Динаміка довіри до соціальних інститутів. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1416&page=1>

6. Соціологічні дослідження. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. URL:<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia>

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

*Мащенко В.С., викладач кафедри адміністративно-правових
дисциплін інституту права та безпеки, ОДУВС*

У сучасних умовах все більше значення набуває розвиток територіальних громад, адже саме на цьому рівні відбувається практична реалізація державних рішень і програм довготривалої стабільності. Поєднання загальнонаціональних орієнтирів із місцевими потребами формує підґрунтя для комплексного бачення трансформацій, що охоплюють соціальну, економічну та екологічну сфери. Визначення стратегічних напрямів розвитку відбувається з урахуванням особливостей ресурсного потенціалу територій, їхніх конкурентних можливостей та динаміки внутрішнього зростання. У цьому процесі застосовуються методи прогнозування, системного аналізу та залучення громадськості, що створює основу для відкритості управлінських рішень і зміцнює соціальний діалог.

Послідовна організація публічного управління дозволяє громадам поступово переходити до моделі сталого розвитку. Важливу роль у цьому відіграє взаємодія з приватним сектором, участь у міжнародних ініціативах та апробація нових управлінських практик, які забезпечують довготривалу стабільність і підвищують адаптивність до майбутніх викликів.

Система публічного управління розглядається як комплекс дій, що поєднує організацію, координацію та контроль процесів розвитку. Її ключова мета полягає у знаходженні рівноваги між можливостями територіальних систем і потребами у вдосконаленні соціальної інфраструктури, підтриманні екологічної рівноваги та безпеки. Завдяки стратегічному плануванню й партнерствам формується підґрунтя для поступового зміцнення автономності громад та їхньої здатності до самостійного зростання. Фінансова стійкість у цьому контексті постає не лише як умова підтримання наявних можливостей, але й як основа для довготривалих інвестицій у розвиток і модернізацію. Саме завдяки стабільності у ресурсному забезпеченні громади отримують простір для ініціативності, здатність реагувати на нові виклики та формувати довгострокові орієнтири розвитку.

Публічне управління охоплює комплекс дій, спрямованих на організацію, координацію і контроль за розвитком територіальних громад. Основна функція - забезпечити баланс між економічними можливостями громад і їхніми потребами у розвитку інфраструктури, соціальних послуг, екології та безпеки. Через механізми стратегічного планування, бюджетування і партнерства з приватним сектором публічне управління виступає рушієм змін, стимулюючи громади до самостійності та ефективного господарювання [1]. Публічне управління, своєю чергою, забезпечує впорядкованість і прозорість у використанні наявних ресурсів, створюючи механізми громадського контролю й підзвітності, що зміцнюють довіру до владних інституцій.

Сучасні виклики сталого розвитку вимагають від територіальних громад впровадження інноваційних підходів у сфері фінансування. Традиційних джерел доходів частіше недостатньо для реалізації комплексних проєктів, тому органи місцевого самоврядування дедалі частіше звертаються до альтернативних механізмів - бюджетів участі, соціального інвестування, краудфандингу та державно-приватного партнерства. Це розширює можливості громад залучати додаткові ресурси без надмірного навантаження на місцеві бюджети [2].

Сучасні тенденції трансформації публічного управління демонструють поступове утвердження нових інституційних практик, орієнтованих на інтеграцію цифрових середовищ та розширення комунікативних форматів взаємодії. Як справедливо зазначає Качний О.: «розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження інформаційних комп'ютерних технологій в усі сфери суспільного життя, зокрема у діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, є одним із пріоритетних напрямів державної політики» [3]. Запровадження інноваційних технологій у систему стратегічного планування та координації діяльності суб'єктів локального розвитку створює підґрунтя для зміни усталених управлінських парадигм. Цифрові-

зація у цьому контексті постає не лише як технічний інструментарій, а як системоутворюючий фактор, що забезпечує перехід від адміністративного адміністрування до моделі мережевої участі. Вона відкриває можливості для формування інтерактивних каналів зворотного зв'язку, удосконалення механізмів моніторингу та підвищення рівня прозорості прийняття рішень, що у свою чергу сприяє відновленню суспільної довіри до інституцій публічної влади.

У сучасних умовах все більше значення набуває розвиток територіальних громад, адже саме на цьому рівні відбувається практична реалізація державних рішень і програм довготривалої стабільності. Поєднання загальнонаціональних орієнтирів із місцевими потребами формує підґрунтя для комплексного бачення трансформацій, що охоплюють соціальну, економічну та екологічну сфери. Визначення стратегічних напрямів розвитку відбувається з урахуванням особливостей ресурсного потенціалу територій, їхніх конкурентних можливостей та динаміки внутрішнього зростання. У цьому процесі застосовуються методи прогнозування, системного аналізу та залучення громадськості, що створює основу для відкритості управлінських рішень і зміцнює соціальний діалог.

Послідовна організація публічного управління дозволяє громадам поступово переходити до моделі сталого розвитку. Важливу роль у цьому відіграє взаємодія з приватним сектором, участь у міжнародних ініціативах та апробація нових управлінських практик, які забезпечують довготривалу стабільність і підвищують адаптивність до майбутніх викликів.

Система публічного управління розглядається як комплекс дій, що поєднує організацію, координацію та контроль процесів розвитку. Її ключова мета полягає у знаходженні рівноваги між можливостями територіальних систем і потребами у вдосконаленні соціальної інфраструктури, підтриманні екологічної рівноваги та безпеки. Завдяки стратегічному плануванню й партнерству формується підґрунтя для поступового зміцнення автономності громад та їхньої здатності до самостійного зростання. Фінансова стійкість у цьому контексті постає не лише як умова підтримання наявних можливостей, але й як основа для довготривалих інвестицій у розвиток і модернізацію. Саме завдяки стабільності у ресурсному забезпеченні громади отримують простір для ініціативності, здатність реагувати на нові виклики та формувати довгострокові орієнтири розвитку. Варто відзначити, що враховуючи постійну зміну умов та викликів, стратегічне планування в публічному секторі України повинне бути гнучким, відкритим для інновацій та активно взаємодіяти з різними зацікавленими сторонами. Це дозволить досягнути сталого розвитку та покращення якості життя громадян України [4, с. 232].

Сучасні тенденції трансформації публічного управління демонструють поступове утвердження нових інституційних практик, орієнтованих на інтеграцію цифрових середовищ та розширення комунікативних форматів взаємодії. Запровадження інноваційних технологій у систему стратегічного планування та координації діяльності суб'єктів локального розвитку створює підґрунтя для зміни усталених управлінських парадигм. Цифровізація у цьому контексті постає не лише як технічний інструментарій, а як системоутворюючий фактор, що забезпечує перехід від адміністративного адміністрування до моделі мережевої участі. Вона відкриває можливості для формування інтерактивних каналів зворотного зв'язку, удосконалення механізмів моніторингу та підвищення рівня прозорості прийняття рішень, що у свою чергу сприяє відновленню суспільної довіри до інституцій публічної влади. Паралельно відбувається розширення спектра партнерських форматів, де поєднання зусиль різних суб'єктів – від локальних ініціатив до міжнародних структур – забезпечує мультиплікативний ефект у сфері соціально-економічних трансформацій. Такі моделі дозволяють акумулювати додаткові ресурси, прискорюють адаптацію інновацій та сприяють зміцненню потенціалу розвитку територіальних систем.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що публічне адміністрування дедалі більше набуває ознак стратегічної функції, спрямованої не лише на регламентацію ресурсних потоків, але й на конструювання довгострокових орієнтирів розвитку. У цій площині воно постає як інтеграційний механізм, що поєднує координаційні, комунікативні та інноваційні складові, створюючи умови для формування конкурентоспроможності територій та їхньої стійкості у довготривалій перспективі. Крім того, сьогодні актуалізується роль соціальних інновацій, які розглядаються як каталізатор формування нових моделей взаємодії громади й влади. Соціальні інновації посилюють ефект від партнерських практик, адже поєднують матеріальні ресурси з нематеріальними факторами — довірою, солідарністю, культурним капіталом. Це дозволяє перетворювати громади на активних учасників не лише економічних, а й соціокультурних трансформацій.

Література

1. Котов І.В. Теоретичні основи управління сталим розвитком територіальних громад. Право та державне управління. 2023. No 3. С. 83-88. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.12>
2. Мюллер Дж. Інноваційні фінансові інструменти для підтримки стійких міст: Практики Європейського Союзу. Будапешт: Центральноевропейський університет, 2021. С. 55-120.
3. Качний О. Законодавчі аспекти впровадження інформаційно-комунікаційних технологій – стратегічного напрямку оптимізації держав-

ного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. No 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=853>

4.Романюк С. А. Теорія та практика стратегічного управління. Науковий вісник: монографія. Київ : НАДУ, 2019 р. С. 232.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Мельник С.О., студентка, 4 курсу
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського*

Введення воєнного стану на всій території України призвело до численних змін у всіх сферах суспільного життя, зокрема й у сфері публічного управління. Внаслідок численних обстрілів, масових руйнувань, масштабних змін в економіці, та інших факторів, що безпосередньо так чи інакше пов'язані з бойовими діями та воєнним станом, органам публічної влади слід було змінити свою звичну діяльність та адаптувати її до сьогоднішніх реалій шляхом реалізації сучасного адаптованого законодавства в практичній діяльності. З цього й з'явилися нові вимоги до керівників публічного управління, також перед керівниками відповідних відомств з'явилися нові завдання, що потребують мобілізації людських ресурсів, цільового призначення державного бюджету та новітніх управлінських рішень. Такі зміни сприяють для подальшого наукового дослідження, що в кінцевому результаті очікується розробка рекомендацій для подальшої діяльності органів публічної влади.

На шляху до Європейського союзу все більше державних органів стають сервісними центрами надання послуг населенню. Окремі науковці звертають увагу на те, що на сучасному етапі сервісна модель все ще є недостатньо ефективною задля задоволення потреб населення.

Основними проблемами для забезпечення повноцінно-ефективного надання сервісних послуг, серед них: складність доступу отримання таких послуг, тривалий час реалізації процедур для отримання таких послуг, відсутність інформації в отриманні та алгоритмі для їх отримання таких послуг, великі черги та інші фактори.

Новими викликами для органів державної влади, особливо на територіях, проведення активних бойових дій, стали: кадровий голод, проблеми з електропостачанням та інше. Оскільки, питання функціональної компетенції в умовах воєнного стану потребує окремого міжгалузевого дослідження, звернемо увагу на те, що це сталося внаслідок того, що багато органів публічної влади, змінили своє місцерозташування, і тепер

функціонують на більш безпечніших територіях України. Це призвело до того, що певне коло повноважень деяких органів державних органів влади перейшли до обов'язків Національної поліції України. Наприклад, забезпечення населення харчуванням, питною та технічною водою раніше покладалося на комунальні служби[1, с. 105-106].

Діяльність правоохоронних органів, завжди була під суворим наглядом громадськості, проте навіть після реформування, довіра населення до правоохоронних органів залишається вкрай низькою. Серед причин залишаються: високий рівень корупції, низький рівень правової культури, формальний підхід до виконання законодавчих у сфері захисту прав людини та інше. Для працівників правоохоронних органів, дотримання прав людини повинно стати основним принципом при виконанні службових обов'язків. Для належної їх реалізації на думку вчених необхідно мати не лише досконале знання чинного законодавства, володіти практичними навичками та вміннями, але й необхідно мати певні моральні якості, такі як: самоповага, самореалізація та самоосвіта.

Відповідно до чинного законодавства – правоохоронні органи, повинні надавати якісні адміністративні послуги. Проблеми діяльності правоохоронних органів досліджувало досить багато вітчизняних науковців. Зокрема, А. Русецький наголошував на тому, що одним із напрямків для удосконалення діяльності правоохоронних органів є наділити функціональні підрозділи регіональних правоохоронних органів, з можливістю самостійно вирішувати питання організації взаємодії між собою, що сприяє оперативно реагувати на зміни, проблеми та ускладнення, що виникають під час організації реагування. Разом з цим, повинна бути посилена персональна відповідальність кожного з правоохоронців за прийняті ними рішення. Тоді як керівник підрозділу повинен виступати координатором у процесі взаємодії, визначати загальний стратегічний курс, розставляти пріоритети, здійснює контроль за дотримання законності, ефективність та доцільність вжиття тих чи інших кроків та заходів, що реалізуються відповідними підрозділами.

Ще одним із напрямків підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів є вдосконалення адміністративного законодавства, яке буде визначати адміністративно-правові засади їх діяльності. На думку таких вчених як: М. Мельник та М. Хавронюк в законодавстві слід визначити термін «правоохоронні органи», хоча П. Комірчий зазначає, що слід створити окремий нормативно-правовий акт, який регулюватиме публічну службу в правоохоронній сфері України. Таким актом на його думку, має слугувати Закон України «Про публічну службу в правоохоронній сфері України», прийняття якого створить передумови до вдосконалення

адміністративно-правового законодавства публічної служби в правоохоронних органах.

Вдосконалення адміністративного законодавства є ще одним із напрямків вдосконалення діяльності публічних службовців в правоохоронній діяльності, а також модернізація інших галузей законодавства, для покращення адміністративно-правового регулювання правоохоронних органів.

Для визначення ефективності діяльності правоохоронних органів А. Кубасенко пропонує використати: результати кримінальної статистики, громадської думки, результати контролю наглядових органів, звіти Уповноваженого з прав людини, рівень корупції у правоохоронних органах та інші показники, що сприятимуть визначення рівня ефективності діяльності правоохоронних органів.

Як бачимо науковці пропонують різні напрямки для вдосконалення роботи правоохоронних органів, проте вони воєдино стурбовані та зацікавлені в підвищенні рівня довіри населення до правоохоронних органів в усіх параметрах та критеріях.

Після введення 24 лютого 2022 року воєнного стану по всій території України діяльність правоохоронних змін зазнала суттєвих змін, оскільки перед правоохоронними органами постали нові завдання та виклики проте, це не скасувало тих теоретично-правових засад закладених науковцями до повномасштабної війни, а навпаки це дало поштовх для подальшої дискусії та створення відповідно нових та вдосконалених концепцій правоохоронної діяльності в післявоєнний період[2, с. 564-566].

Окрім завдань визначених Конституцією та Законом України “Про Національну поліцію України”, в умовах дії воєнного стану, на поліцію покладаються такі повноваження, як: підтримка правопорядку та безпеки в сучасних реаліях українського населення.

До того ж одним із шляхів вдосконалення діяльності органів правопорядку є взаємодія та в результаті досягнення консенсусу з військовими, для ефективної координації дій та обміну інформацією.

Іншим напрямком удосконалення є покращення рівня кваліфікації персоналу поліції. Відповідно поліцейський персонал повинен володіти відповідними знаннями та практичними навичками. До відповідних знань відносять: знання військової термінології, тактики та стратегії, а також вміння працювати в умовах збройного конфлікту.

Окрім чітко поставлених завдань, органи правопорядку повинні також розвивати міжнародне співробітництво з міжнародними партнерами, оскільки співпраця з ними дозволяє обмінюватися розвідувальною інформацією, спільне проведення спеціальних операцій та інше. Така діяльність

сприятиме розвитку Національної поліції в умовах воєнного стану. Проте, в процесі реформування Національної поліції в Україні воедино з урахуванням умов воєнного стану є проведення антикорупційної політики, оскільки саме вдосконалення цього аспекту прямо впливає на належність і ефективність виконання поліцією поставлених перед ними задач, згідно з чинного законодавства України[3, с. 588-589].

У висновку ми дійшли, що повномасштабне вторгнення змінило не лише функції та діяльність органів Національної поліції України, але й дало поштовх для нових напрямків їх реформування. Для забезпечення підвищення рівня довіри до органів правопорядку, їх необхідно реформувати згідно з тими вимогами, які є сьогодні на території України. Такими реформами є: наділити функціональні підрозділи регіональних правоохоронних органів, можливістю самостійно приймати рішення, щодо ефективного та оперативного реагування, з посиленням персональної відповідальності кожного співробітника правоохоронних органів, створення окремого нормативно-правового акту, щодо регулювання публічної служби правоохоронців, в умовах воєнного стану необхідно вдосконалити також співпрацю з військовими та міжнародну співпрацю. Існує крайня необхідність провести антикорупційну політику в органах правопорядку.

Література

1. Моргунов, О. А., & Музичук, О. М. (2023). Шляхи вдосконалення діяльності органів державної влади в умовах воєнного стану.
2. Світличний, О. П., & Голодник, Ю. А. (2023). Шляхи удосконалення адміністративно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 1(80), 563-567. Сторінка 564-566
3. Форостян, О. С. (2024). Шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України в умовах дії правового режиму воєнного стану. Право і суспільство, (2), 228-232. Сторінка 588-589

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

*Мітяшина А.Д., студентка
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності К9 «Правоохоронна діяльність»
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник Чорна М.В., доктор філософії
в галузі права доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Корупція — це зловживання владою або службовим становищем задля отримання незаконної вигоди: майна, грошей, пільг, послуг чи негрошової вигоди. Повне визначення ви можете знайти в Законі України «Про запобігання корупції» [1].

Загалом є різні розуміння поняття корупції, утім завжди — це несправедливий розподіл державних ресурсів під впливом приватних інтересів. І йдеться тут не лише про кошти. Це можуть бути послуги, товари, будь-які можливості. Корупція є не лише в державному, а й приватному секторі. Наприклад, великий бізнес може бути залучений у великі корупційні схеми, впливати на вигідні рішення завдяки хабарям чи відкатам. Окрім корупції політичної, є корупція побутова. Людина може дати хабар, наприклад, в лікарні за послугу, не розуміючи, що вона вже оплачена з податків громадян. Або не маючи змоги добитися справедливості.

Також “подвійне оподаткування” може зустрітися в школі, коли батьки примусово здають на ремонт вікон, а навчальний заклад вже отримав на це кошти з бюджету.

Хай там як, коли держава не здатна прозоро та підзвітно регулювати свої процеси, люди намагаються адаптуватися і вмикають корупційний режим [2]. У наукових колах на корупцію дивляться на двох рівнях. Якщо дивитися на це на індивідуальному рівні — то варто вважати корупцію моральною проблемою певної людини, яка вчиняє недоброчесно. Але в Україні в результаті, наприклад, процесу люстрації з’ясувалося, що з відстороненням конкретних людей проблема корупції не зникає. Це означає, що явище має глибші корені і його треба розглядати системно. Мова йде про суспільний лад і про те, як влаштований доступ до суспільних благ. Ідея в тому, що в суспільствах обмеженого доступу доступ до важливих ресурсів (економічних, політичних, природних) обмежений колом певних осіб. Як правило, це люди, які мають потенціал для того, щоб силою забрати ресурси. В певний момент вони вирішують, що воювати між собою

невигідно, тому вони домовляються і створюють певні правила, які діють лише всередині їх кола, куди закритий доступ для інших членів суспільства. В Україні це ототожнюється з впливом олігархів і впливом політиків, які на межі із бізнесом ведуть свої справи і зацікавлені в особистому збагаченні, а не в неупередженому розподілі ресурсів для суспільств [3].

Корупція зумовлює не лише великі матеріальні, а й надзвичайні нематеріальні збитки. Це відбувається тоді, коли громадяни впродовж тривалого часу живуть в умовах корупційної системи і втрачають довіру до уряду, органів державного управління та місцевого самоврядування, судової влади і, зрештою, до парламентської демократії. З історичних причин корупція в Україні є наслідком радянської системи, у якій доводилося захищати себе від утисків і створювати механізми виживання. Діяв принцип: «Ти мені - я тобі» («фука руку мие»). Він і досі твердо вкорінений у свідомості українського суспільства. Тому корупція набула значного поширення в Україні: наприклад, коли йдеться про вступ до вишів, отримання належної медичної допомоги чи потрібних документів, скажімо, для здійснення будівництва. Зазначимо, що опитування в Україні показали, що більшість населення доволі чітко висловлюється проти корупції. Але якщо йдеться про місце для навчання у виші для власної доньки, операцію своєї матері чи дозвіл на будівництво власної дачі, в хід ідуть подарунки і підкуп. Цей факт непокоїть. Якщо корупцію вважати нормальним явищем, що є в багатьох країнах світу, виникає традиція, побудована на корупції, і її дуже важко потім переламати.

Але ми дослідили, що вже формуються Антикорупційні програми. Антикорупційна програма - це документ, виконання якого сприяє формуванню негативного ставлення працівників державних органів та юридичних осіб до корупції. Він визначає правила, стандарти і процедури щодо виявлення, протидії та запобігання корупції. Національне агентство координує та надає методичну допомогу державним органам, органам місцевого самоврядування у підготовці та виконанні їхніх антикорупційних програм [4].

Рахуючи цей факт, ми знайшли Антикорупційну стратегію на 2021-2025 рік. Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагоженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів. Попередня Антикорупційна стратегія зосереджувалася на пріоритетах, пов'язаних із створенням системи сучасних антикорупційних інструментів (правових інститутів), та розбудові системи антикорупційних органів, що мали забезпечити ефективну реалізацію цих ін-

струментів. Водночас завдяки реалізації інших програмних документів Урядом звужувалися можливості для корупції в окремих секторах через проведення галузевих реформ [5].

Однією з ключових проблем залишається нечіткість формулювань стратегічних цілей і завдань у чинних програмах. У багатьох випадках вони мають декларативний характер і не містять конкретних критеріїв оцінки ефективності. Це створює труднощі у моніторингу реалізації програм та аналізі результатів.

Важливою перешкодою також є недостатній кадровий потенціал і матеріально-технічне забезпечення. У державних і місцевих структурах бракує фахівців, здатних проводити якісний аналіз корупційних ризиків та оцінювати результати виконання програм. Відсутність належного фінансування ускладнює проведення навчань і створення сучасних ІТ-рішень, необхідних для електронного контролю.

Не менш суттєвою проблемою виступає низький рівень довіри громадян до державних інституцій. Суспільство часто сприймає антикорупційні ініціативи як формальність, не вірячи у можливість реальних змін. Це призводить до пасивності населення у питаннях громадського контролю, моніторингу та подання звернень щодо корупційних проявів. Ще однією серйозною проблемою є інституційна слабкість і політична залежність антикорупційних органів. Часті кадрові зміни, політичний тиск або спроби обмеження повноважень підривають сталість антикорупційної політики. Відсутність належної координації між органами влади призводить до дублювання функцій або протиріч у реалізації програмних завдань. Крім того, система контролю та звітності часто залишається фрагментарною. Звіти про виконання антикорупційних програм не завжди публікуються вчасно, а результати оцінки ефективності заходів не мають широкого громадського обговорення.

Перспективи формування ефективної антикорупційної програми пов'язані насамперед із встановленням чітких, вимірюваних показників результативності для кожного етапу реалізації. Це дозволить забезпечити прозорість, відповідальність виконавців і контроль громадськості.

Важливо також розвивати кадровий потенціал — підготовку державних службовців, журналістів-розслідувачів, представників громадськості у сфері антикорупційної політики. Освітні програми та тренінги з аналізу корупційних ризиків сприятимуть підвищенню професійного рівня виконавців програм.

Одним із ключових напрямів є підвищення незалежності антикорупційних органів. Це передбачає гарантії політичної неупередженості, належне фінансування та прозорий механізм призначення керівників. Такий

підхід зміцнить довіру громадян і міжнародних партнерів до антикорупційної політики України.

Позитивним фактором може стати розширення цифрових інструментів у сфері контролю — зокрема, системи ProZorro, DOZORRO, відкриті реєстри декларацій, платформи електронного звітування [6]. Вони мінімізують людський фактор і підвищують прозорість діяльності органів влади.

Також важливим напрямом є впровадження європейських стандартів і кращих міжнародних практик. Виконання рекомендацій GRECO, OECD, Transparency International сприятиме адаптації української антикорупційної політики до вимог ЄС і підвищенню її результативності [7].

Література

1. Закон України «Про запобігання корупції» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2014. № 49.т. 2056. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>;
2. Transparency International Ukraine. Що таке корупція? – Офіційний сайт організації. 2024. URL:<https://ti-ukraine.org/news/shho-take-koruptsiya/>;
3. Kyiv School of Economics. Чому боротьба з корупцією в Україні відбувається так повільно? – Аналітична стаття. – 2023. – URL.: <https://kse.ua/ua/community/stories/chomu-borotba-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini-vidbuvayetsya-tak-povilno/>;
4. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Правове забезпечення антикорупційної діяльності. – Офіційний сайт. – URL.:<https://nazk.gov.ua/uk/pravove-zabezpechennya/>;
5. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки. – Затверджено Законом України № 2322-IX від 20.06.2023 р. – НАЗК. – PDF-документ. – URL.:<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>;
6. Портал DOZORRO. Нові можливості громадського контролю у сфері публічних закупівель. – Transparency International Ukraine. – 2023. – URL.:<https://dozorro.org/blog/portal-dozorro-novi-mozhливosti>;
7. Transparency International Ukraine. Офіційний сайт організації. – URL.:<https://ti-ukraine.org/>.

ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З РОЗСЛІДУВАННЯМ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ

*Модлін Є.О., курсант 301 взводу навчально-наукового
інституту підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Галуцько В.М., доктор юридичних наук,
професор професор кафедри адміністративної діяльності поліції Одесь-
кого державного університету внутрішніх справ*

Розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканності особи належить до одних із найскладніших напрямів роботи правоохоронних органів. Такі злочини не лише порушують основні права людини, але й мають серйозні психологічні та соціальні наслідки для потерпілих. Ефективне розслідування цих злочинів потребує високого професіоналізму співробітників кримінальної поліції, а також тісної та скоординованої взаємодії з іншими підрозділами Національної поліції та спеціалізованими органами.

Взаємодія підрозділів кримінальної поліції з іншими органами регламентується Конституцією України, Кримінальним та Кримінально-процесуальним кодексами, Законом України «Про Національну поліцію», а також внутрішніми інструкціями, що встановлюють порядок спільної роботи різних служб. Такі нормативні акти визначають як повноваження, так і обов'язки кримінальної поліції та взаємодіючих підрозділів при зборі доказів, проведенні слідчих дій і забезпеченні захисту прав потерпілих [1, 2, 3].

На етапі виявлення та фіксації правопорушення кримінальна поліція здійснює первинну перевірку повідомлень про злочин, виїзд на місце події та забезпечує належну фіксацію обставин. Спільно зі слідчими, експертами-криміналістами та психологами проводиться огляд місця події, вилучення речових доказів та документування обставин злочину. Особлива увага приділяється забезпеченню безпеки потерпілих і свідків. Наступним етапом є документування та аналіз доказів. Оперативні підрозділи кримінальної поліції збирають додаткову інформацію, проводять оперативно-розшукові заходи для встановлення осіб, причетних до злочину.

Разом зі слідчими проводиться аналіз зібраних матеріалів, що дозволяє визначити кримінально-правову кваліфікацію діяння та об'єктивну картину події. Цей етап потребує ретельної координації між підрозділами та своєчасного обміну інформацією. Проведення слідчих дій є ще одним критично важливим аспектом взаємодії. Кримінальна поліція бере участь у допитах, обшуках, пред'явленні для впізнання та інших слідчих заходах. Паралельно з цим інші підрозділи забезпечують правовий захист потерпілих, підтримку їх психологічного стану та дотримання процесуальних норм. Така спільна діяльність спрямована на формування повного доказового масиву для подальшого судового розгляду [4, с. 104].

Завершення досудового розслідування передбачає підготовку матеріалів провадження до передачі в суд. Кримінальна поліція та слідчі готують обвинувальні акти, здійснюють координацію з прокуратурою, а при необхідності беруть участь у судовому процесі для надання свідчень. Ефективність цього етапу залежить від попередньої скоординованої роботи та повноти зібраних доказів. Незважаючи на наявність нормативно-правової бази, у практиці роботи існують проблеми, що ускладнюють взаємодію. До них відносяться недостатня координація між підрозділами, обмежений обмін інформацією та не завжди належна психологічна підтримка потерпілих. Для подолання цих проблем необхідно розробляти єдині стандарти взаємодії, проводити навчання персоналу, вдосконалювати механізми обміну інформацією та забезпечувати системну психологічну допомогу постраждалим.

В умовах воєнного стану діяльність правоохоронних органів, зокрема кримінальної поліції, значно ускладнюється. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності не втрачають своєї актуальності, але умови їх розслідування змінюються через обмежені ресурси, порушення логістики, високий рівень загрози безпеці та масові переміщення населення. Це призводить до появи низки специфічних проблем у взаємодії кримінальної поліції з іншими підрозділами. Однією з основних проблем є обмежений доступ до місць події та об'єктів розслідування. Через бойові дії, загрозу обстрілів або тимчасову окупацію певних територій правоохоронці не завжди можуть своєчасно зафіксувати злочин, вилучити речові докази або допитати потерпілих. Це значно ускладнює формування доказової бази та загрожує втраті важливих слідів [5, с. 146].

Другою проблемою є недостатня кількість персоналу та ресурсів. Воєнний стан призводить до мобілізації частини співробітників та перерозподілу ресурсів на інші, пріоритетні напрямки. Відсутність кваліфікованих фахівців у складі кримінальної поліції та суміжних підрозділів ускладнює проведення оперативно-розшукових і слідчих заходів. Третьою

проблемою є психологічна травматизація потерпілих та свідків, які можуть перебувати у стані постійної небезпеки. Наявність воєнного конфлікту посилює страх та небажання співпрацювати з правоохоронними органами, що призводить до уповільнення розслідування та зниження ефективності збору доказів.

Для подолання цих проблем пропонуються наступні шляхи вирішення. По-перше, впровадження мобільних слідчих груп, здатних оперативно виїжджати у складні та небезпечні райони, дозволить забезпечити своєчасне документування злочинів і вилучення доказів. По-друге, необхідне підвищення кваліфікації та спеціалізоване навчання персоналу щодо роботи в умовах воєнного стану, включаючи забезпечення власної безпеки та ефективної координації дій.

Отже, взаємодія кримінальної поліції з іншими підрозділами є критично важливою для ефективного розслідування злочинів проти статевої свободи та недоторканності. Тільки за умови комплексного підходу, високого рівня координації та обміну інформацією можна досягти максимальних результатів у притягненні винних до відповідальності та захисті прав потерпілих.

Література

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25, ст. 131.
3. Закон України «Про Національну поліцію» : від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2015, № 40, ст. 433.
4. Борисенко М.В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування. *Електронний депозитарій НАВС*. 2021. С.104-118.
5. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Праксеологічні основи криміналістичної методики розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. №51.2021. С. 146-149.

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

*Мотрюк М.Д., курсант 201 навчального взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Рудой К.М., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Публічне адміністрування в адміністративно-політичній сфері є фундаментальною складовою системи публічного управління, що забезпечує стабільність та функціонування державних інститутів, захист національних інтересів і реалізацію конституційних прав громадян. У сучасних умовах саме ця сфера постає ключовою в організації демократичного розвитку держави, адже вона охоплює питання безпеки, правопорядку, оборони, захисту прав і свобод людини, а також забезпечення політичної стабільності. З огляду на стратегічну важливість, адміністративно-політична сфера вважається «ядром» діяльності органів публічної адміністрації, яке поєднує управлінські, правові та політичні механізми [1, с. 215].

Адміністративно-політична сфера характеризується багатовимірністю. Вона поєднує у собі правову та інституційну основу функціонування публічної влади, політичні механізми реалізації державної політики та організаційні засади діяльності виконавчих структур. У цій сфері формуються стратегічні рішення щодо забезпечення обороноздатності держави, внутрішньої безпеки, правопорядку та громадської злагоди. Водночас вона виконує функцію підтримання балансу між інтересами держави та суспільства, а також між потребами політичної стабільності та правами індивіда. Таким чином, публічне адміністрування в адміністративно-політичній сфері постає не лише як механізм владного управління, але і як форма організації демократичного суспільства [2, с. 148].

Сутність публічного адміністрування у цій сфері полягає у впорядкуванні політичних і адміністративних відносин, що виникають між органами влади та громадянами. У теоретичному вимірі воно визначається як система дій, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері безпеки, оборони, юстиції, внутрішніх справ та інших напрямів, які мають стратегічне значення для збереження державності. Водночас у практичному вимірі адміністративно-політична сфера є простором, де здійснюється безпосередній захист прав і свобод громадян, забезпечується правопорядок, протидія злочинності та тероризму, охорона державного кордону та контроль за діяльністю політичних інститутів [3, с. 302].

Принципи, на яких базується публічне адміністрування в адміністративно-політичній сфері, є відображенням загальноєвропейських стандартів належного врядування. Насамперед це принцип законності, який вимагає, щоб діяльність усіх органів у цій сфері здійснювалася виключно на основі Конституції та законів. Поряд із цим важливим є принцип підзвітності, що означає відповідальність органів влади перед суспільством за результати своєї діяльності. Прозорість виступає запорукою довіри між державою і громадянами, а ефективність визначає якість рішень і заходів, що вживаються задля забезпечення безпеки та правопорядку [4, с. 95].

Розвиток публічного адміністрування у цій сфері в Україні тісно пов'язаний із процесами державотворення та інтеграції у європейський правовий простір. На початкових етапах незалежності державна політика була зорієнтована переважно на централізацію влади, посилення контролю з боку виконавчих органів та формування вертикалі управління. Проте у ХХІ столітті під впливом демократичних трансформацій та європейських вимог акцент зміщується у бік відкритості, підзвітності та партнерства між державою та громадянським суспільством [2, с. 215].

Особливої актуальності набуває модернізація адміністративно-політичної сфери у зв'язку з євроінтеграційними процесами. Вимоги Європейського Союзу щодо верховенства права, дотримання прав людини, належного врядування та боротьби з корупцією стали потужним стимулом для реформування органів публічного адміністрування. У цьому контексті важливу роль відіграють як реформування правоохоронної системи, так і трансформація судової влади, які разом утворюють основу демократичного політико-правового простору [3, с. 305].

Не менш важливим чинником є умови війни, у яких опинилася Україна. Адміністративно-політична сфера в умовах воєнного стану виконує не лише класичні функції захисту правопорядку і безпеки, але й функції організації оборони, забезпечення життєдіяльності суспільства, координації дій органів публічної влади та підтримки політичної єдності. Війна посилює роль виконавчої влади, водночас ставлячи завдання збереження демократичного характеру державного управління та недопущення звуження громадянських прав [4, с. 100].

Загалом можна констатувати, що публічне адміністрування в адміністративно-політичній сфері є динамічним явищем, розвиток якого зумовлений як внутрішніми трансформаціями, так і зовнішніми викликами. Воно відображає рівень демократизації держави, її здатність забезпечувати безпеку та водночас гарантувати права і свободи громадян. Успішність його функціонування залежить від ефективності правового регулювання, професіоналізму державних службовців, рівня довіри суспільства та готовності держави до впровадження сучасних управлінських практик.

Таким чином, публічне адміністрування в адміністративно-політичній сфері можна розглядати як багаторівневу систему, що поєднує політичні рішення та адміністративні механізми, забезпечує виконання стратегічних

функцій держави і водночас сприяє розвитку демократичних інститутів. Воно є не лише елементом державного управління, але й фактором політичної стабільності, безпеки та поступального розвитку України на шляху до інтеграції у європейську спільноту.

Література

1. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 808 с.
2. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Адміністративне право України. Повний курс. 4-те вид. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 640 с.
3. Битяк Ю. П., Авер'янов В. Б., Петков С. В. та ін. Адміністративне право України: підручник. – Харків: Право, 2012. 624 с.
4. Оксенюк А. Поняття, принципи та система публічного управління в адміністративно-політичній сфері. – Вісник Львівської політехніки, 2025. – science.lpnu.ua

ОКРЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Мукоїда Р.В., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри тактико-спеціальної та спеціальної фізичної під-
готовки факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності НПУ,
Одеського державного університету внутрішніх справ orcid.org/0000-
0002-3505-3255*

*Аносенков А.А., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри тактико-спеціальної та спеціальної
фізичної підготовки факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності НПУ,
Одеського державного університету внутрішніх справ orcid.org/0000-
0001-6755-2916*

Мінна зброя — це один із найстаріших, але й «найефективніших» елементів сучасної війни. Вона поєднує в собі простоту конструкції, відносну дешевизну й надзвичайну руйнівну силу. Протитанкові та протипіхотні міни залишаються головним засобом стримування противника, дезорганізації його бойових порядків і захисту власних позицій. Їх застосування забезпечує створення мінно-вибухових загороджень, які примушують ворога змінювати маршрути руху, зупиняти наступ або втрачати техніку та особовий склад.

Мінна загроза — це не тільки військова проблема; це багатовимірنا соціальна, економічна й екологічна катастрофа, що продовжує вбивати та

калічити людей довгі роки після завершення активних бойових дій. Працюючи над нею, потрібно поєднувати питання своєчасного захисту населення, масштабне розмінування, довгострокову підтримку постраждалих та відновлення місцевої економіки — а також міжнародну відповідальність і фінансову допомогу. Лише такий комплексний підхід дає шанс повернути людям безпечне і стабільне життя.

Аналіз проблемних питань протимінної діяльності в Україні засвідчив актуальність дослідження функціонування правових та організаційних механізмів державного управління у зазначеній сфері. Визначено поняття протимінної діяльності як комплексу заходів, спрямованих на захист національних інтересів України, а також на зменшення та усунення наслідків негативного впливу вибухонебезпечних предметів на соціально-економічні умови життєдіяльності населення та довкілля. Сформульовано заходи щодо державного регулювання та управління у сфері протимінної діяльності. Визначені суб'єкти у сфері протимінної діяльності та проаналізовані їх повноваження.

На сьогодні внаслідок збройної агресії Російської Федерації Україна набула статусу однієї з найбільш забруднених вибухонебезпечними предметами країн світу, що призвело до нових викликів та проблем у сфері протимінної діяльності.

До найпоширеніших вибухонебезпечних предметів, що забруднюють територію України, належать мінометні міни, дистанційно підірвані протитанкові міни, осколкові протипіхотні міни, вибухові протипіхотні міни, міни-пастки, а також різні види нерозірваних боєприпасів, ракет та бомб.

Понад 6 мільйонів громадян України досі проживають у зонах ризику. Згідно зі звітом ДСНС, з лютого 2022 року 336 людей з них 18 дітей загинули від вибухонебезпечних предметів. 825 людей, з них 92 дітей поранено. Близько 139 тисяч км² (23% від загальної площі України) є потенційно небезпечними та потребують обстеження саперами. Щодня сапери ДСНС проводять розмінування територій. Вже обстежено 1 746 км² і знищено 565 832 боєприпаси.

Протягом доби (13.10.2025 року) піротехнічні підрозділи ДСНС залучались 21 раз, виявлено, вилучено і знешкоджено 134 од. вибухонебезпечних предметів, обстежено територію площею 0.43 га.

Найчастіше піротехнічні підрозділи працювали: в Харківській області – 50 тис. 473, Херсонщині – 26 тис. 188, Донеччині – 18 тис., Київщині – 15 тис. 685, Миколаївщині – 12 тис. 144, Чернігівщині – 8 тис. 118, Сумщині – 6 тис. 795.

Всього з початку широкомасштабного військового вторгнення російської федерації на території України знешкоджено 621 тис. 602 од. вибухонебезпечних предметів та 2 тис. 966 кг вибухової речовини, у тому чи-

слі 5 тис. 12 од. авіаційних бомб. Обстежено територію площею понад 191 тис. 52 га.[2].

Масштаб забруднення вибухонебезпечними предметами постійно збільшується у зв'язку з продовженням активних бойових дій, що зумовлює зростання кількості таких інцидентів. Розмінування України є важливим питанням на сьогодні та залишиться таким на десятки років після нашої перемоги.

Загальна ситуація, що склалася, негативно впливає на безпеку населення та його життєдіяльність, соціально-економічний розвиток регіонів та держави та потребує комплексного огляду законодавчої та нормативно-правової бази у сфері протимінної діяльності, організаційних та структурно-функціональних механізмів державного управління у зазначеній сфері та висунення пропозицій, щодо удосконалення державної політики у сфері протимінної діяльності в умовах воєнного стану та під час відновлення України.

Правову основу протимінної діяльності становлять Конституція України, положення міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цей Закон та інші закони України, постанови Верховної Ради України, прийняті відповідно до Конституції та законів України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України[3].

Інституціалізація міжнародних стандартів для програм у сфері гуманітарного розмінування бере свій початок з липня 1996 року, коли в Данії відбулася міжнародна технічна конференція за участі низки спеціалізованих робочих груп. У рамках цієї конференції було розроблено базові критерії, що охоплювали всі етапи процесу розмінування, запропоновано низку стандартів і погоджено нове універсальне визначення поняття «гуманітарне розмінування».

У кінці 1996 року зазначені ініціативи були суттєво розширені та систематизовані робочою групою під егідою Організації Об'єднаних Націй. Результатом цієї роботи стало створення першого видання документу під назвою «Міжнародні стандарти для проведення операцій з гуманітарного розмінування», яке було оприлюднено у березні 1997 року Службою ООН з питань протимінної діяльності (ЮНМАС).

У подальшому ці стандарти зазнали перегляду й оновлення, що спричинило зміну їхньої назви на «Міжнародні стандарти протимінної діяльності» (МСПМД, англ. International Mine Action Standards — IMAS). Перше офіційне видання під новою назвою було опубліковано в жовтні 2001 року.[1]

Ці стандарти стали ключовим нормативним орієнтиром для організацій і держав, що здійснюють заходи з гуманітарного розмінування. Україна приєдналася до системи МСПМД у 2016 році, офіційно імплементувавши ці стандарти у власну нормативно-правову базу. Прийнятий комплекс включає 42 стандарти, які містять у собі структурований виклад процедур, технічних вимог та операційних підходів до планування й реалізації протимінної діяльності. Цей пакет документів відображає накопичений міжнародний досвід у сфері боротьби з мінною загрозою та вибухонебезпечними залишками війни (ВЗВ).

Ефективність протимінної діяльності потребує системного та комплексного підходу, який охоплює правові, організаційно-технічні та соціальні аспекти суспільного життя. Її основою має стати належне державне управління у цій сфері, засноване на міжнародних стандартах (IMAS) і підтримане розвиненою нормативно-правовою базою України. Важливим є також міжвідомча координація, міжнародна співпраця, залучення фінансової допомоги та формування національної системи контролю якості розмінування. Розмінування українських територій — це завдання стратегічного рівня, що впливає на безпеку громадян, економічну стабільність та екологічну рівновагу країни. Тому подолання мінної загрози, як наслідків війни, має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики у воєнний та післявоєнний періоди.

Література

1. International Mine Action Standards — IMAS
URL:<https://www.mineactionstandards.org/>

2. «Оперативна інформація щодо роботи піротехнічних підрозділів ДСНС України (станом на 13.10.2025 рік)». URL: <https://dsns.gov.ua/news/nadzvicaini-podiyi/operativna-informaciia-shhodo-roboti-pirotehnicnix-pidrozdiliv-dsns-ukrayini-829>

3. Про протимінну діяльність в Україні: Закон України від 06 грудня 2018 р. № 2642-VIII: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 6, ст. 39) (із змінами, внесеними згідно із Законами № 2706-VIII від 25.04.2019, ВВР, 2019, № 22, ст. 82; № 911-IX від 17.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 10.10.2025).

СУМІЩЕННЯ СЛУЖБИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

*Назаренко О.П., студентка 3 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 262
Правоохоронна діяльність Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Коропатов О.М.**, кандидат юридичних наук, до-
цент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки, Одеського
державного університету внутрішніх справ*

Служба в Національній поліції України є не просто видом трудової діяльності, а особливим різновидом публічної служби, що передбачає виконання важливих державних функцій у сфері охорони громадського порядку, забезпечення безпеки громадян, профілактики правопорушень та протидії злочинності. З огляду на це, статус поліцейського супроводжується низкою спеціальних обмежень, вимог і норм професійної етики, які покликані забезпечити неупередженість, доброчесність і незалежність його дій. Одним із ключових аспектів цих обмежень є питання суміщення служби в поліції з іншими видами діяльності.

Перш ніж аналізувати правові аспекти цього питання, необхідно чітко визначити сутність поняття «суміщення служби». У загальному сенсі воно передбачає виконання особою, яка перебуває на службі в Національній поліції додаткової оплачуваної роботи або участь в іншій діяльності, не пов'язаній безпосередньо з виконанням її службових обов'язків. На практиці такі ситуації можуть виникати як серед поліцейських рядового та молодшого складу, так і серед керівників підрозділів, що потребує однакового підходу до правового врегулювання. Законодавство України підкреслює, що головною метою таких обмежень є забезпечення прозорості, запобігання корупції та недопущення виникнення конфлікту інтересів між публічною службою та приватною вигодою [1, 2, с.131].

Чинна правова база України містить низку норм, які прямо регулюють питання суміщення публічної служби з іншими видами діяльності. Частина перша статті 25 Закону України «Про запобігання корупції» встановлює, що особам, уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, забороняється займатися іншою оплачуваною діяльністю чи підприємництвом, крім випадків, коли така діяльність має викладацький, науковий, творчий, медичний або спортивно-тренерський характер. Ця норма повною мірою поширюється й на працівників Національної поліції, оскільки вони є суб'єктами, уповноваженими на виконання функцій держави.

Національне агентство з питань запобігання корупції неодноразово звертало увагу на те, що суміщення служби в поліції з іншими видами діяльності несе потенційні корупційні ризики. У своїх висновках і антикорупційних експертизах НАЗК наголошує, що поєднання службових повноважень із комерційними або іншими прибутковими заняттями може призвести до використання службового становища в особистих інтересах, несанкціонованого доступу до службової інформації чи виникнення конфлікту інтересів [1, с.44].

Окремого розгляду заслуговує Закон України «Про Національну поліцію», який визначає основні засади проходження служби, права й обов'язки поліцейських, а також обмеження, що накладаються на них під час виконання службових обов'язків. У процесі доопрацювання змін до законодавства пропонувалося внести доповнення до статті 66 цього закону з метою дозволити поліцейським молодшого та середнього складу у вільний час займатися оплачуваною діяльністю в системі поліції охорони [3].

На практиці застосування норм про суміщення служби в поліції викликає чимало проблем. Серед найпоширеніших відсутність чіткого механізму визначення, які види діяльності можна вважати допустимими, а які несумісними зі службою у поліції. У реальних умовах нерідко виникають ситуації, коли поліцейський бере участь у проєктах або надає консультаційні послуги, не усвідомлюючи, що така діяльність може бути розцінена як оплачувана або підприємницька.

Складність реалізації норм щодо сумісництва обумовлена також відсутністю належної координації між різними інституціями, відповідальними за моніторинг дотримання антикорупційного законодавства. Органи, такі як НАЗК, Державна податкова служба або НПУ, мають різні підходи до тлумачення понять «оплачувана діяльність» чи «підприємництво». Крім того, в умовах воєнного стану застосування обмежень має свої особливості, оскільки деякі норми щодо декларування чи погодження можуть тимчасово призупинятися або адаптуватися до потреб оборони [4, с.172].

Водночас існує потреба у вдосконаленні механізмів внутрішнього контролю за дотриманням вимог щодо несумісності. Доцільним було б запровадження у структурі Національної поліції окремих нормативних актів, які б регламентували порядок подання повідомлень про намір займатися іншою діяльністю, процедуру оцінки можливого конфлікту інтересів і систему внутрішнього моніторингу [2, с.132].

Отже, проблема суміщення служби в Національній поліції з іншими видами діяльності має комплексний характер і потребує системного підходу. Її вирішення неможливе без узгодження норм антикорупційного

законодавства, положень Закону України «Про Національну поліцію» та внутрішньовідомчих нормативних актів. Головним завданням держави у цьому напрямку є створення таких правових і організаційних умов, за яких працівники поліції матимуть чітке розуміння меж допустимого, а суспільство впевненість у доброчесності правоохоронців. Забезпечення балансу між правом людини на самореалізацію та вимогами публічної служби є запорукою довіри до поліції як до сучасного, демократичного та ефективного інституту держави.

Література

1. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією: наук.-практ. комент. / С. С. Чернявський, Р. А. Сербин, І. Д. Пастух та ін. Київ : НАВС, 2020. 90с.
2. Бугайчук К. Л. "Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України “Про Національну поліцію” з питань службового сумісництва поліцейських». 2023р. 130 -133с.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
4. Шимон О.М. Зарубіжний досвід правового регулювання та застосування обмежень і заборон як засобів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. №3. С. 169-175.

ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

*Ніцевич О.В., доцент кафедри
адміністративно- правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
доктор філософії, доцент
ORCID ID: 0009-0004-2346-6812*

У сучасних умовах надзвичайних ситуацій, зокрема під час збройної агресії з боку Російської Федерації, проблема забезпечення прав і свобод людини набуває виняткової важливості як у правовій науці, так і в практиці правоохоронної діяльності. Починаючи з 2014 року та особливо після 24 лютого 2022 року, коли агресія перейшла у повномасштабну фазу, українська правова система зіткнулася з безпрецедентними викликами у багатьох сферах. Одним із таких викликів стало функціонування системи захисту прав та свобод у режимі воєнного стану, як особливому правово-

му режимі, що суттєво впливає на обсяг і способи реалізації фундаментальних прав громадян.

Введення воєнного стану згідно із Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [1] означає можливість тимчасового обмеження ряду прав людини з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку й захисту суверенітету держави. Водночас міжнародні правові документи, зокрема Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [2] та Європейська конвенція з прав людини [3], встановлюють чіткі критерії правомірності таких обмежень, зокрема щодо принципів пропорційності, необхідності, недискримінації та ефективного судового захисту. У цих умовах правоохоронні органи України повинні здійснювати свою діяльність із підвищеною правовою обізнаністю, керуючись фундаментальними принципами верховенства права, законності, пропорційності та гуманності, приділяючи особливу увагу забезпеченню, що обмеження прав і свобод здійснюються лише у межах та за умовами, передбаченими законом, і лише на період, необхідний для досягнення законної мети, створенню ефективних механізмів контролю й оскарження рішень, що стосуються обмеження прав у режимі воєнного стану, гарантуванню захисту прав осіб, які перебувають у вразливому становищі, а також підтримці доступу до справедливого судового захисту навіть в умовах надзвичайного режиму.

Таким чином, дотримання прав і свобод людини правоохоронними органами під час дії правового режиму воєнного стану є не лише правовою потребою, а й показником стійкості демократичної держави та її здатності діяти в умовах криз без відмови від принципів правового порядку.

Гарантованість основоположних прав і свобод особи передбачає не лише їх формальне закріплення в законодавстві, а й реальну можливість їх практичного здійснення, особливо в умовах дії особливих правових режимів, таких як воєнний стан, що вимагає від правоохоронних органів неухильного дотримання принципів законності, оперативного реагування на порушення прав, а також здатності забезпечити доступ громадян до ефективних засобів захисту своїх прав. У сучасних умовах правової трансформації, зумовленої збройною агресією, особливого значення набуває реалізація принципу справедливості як ключової правової засади діяльності державних інституцій, який виступає своєрідним критерієм легітимності дій правоохоронних органів, зокрема під час обмеження окремих прав в умовах воєнного стану у відповідності до принципів пропорційності, недискримінації, рівного доступу до правосуддя та неупередженості розгляду справ.

Міжнародні стандарти, зокрема стаття 6 Європейської конвенції з прав людини [3], вимагають, щоб обмеження прав навіть у надзвичайний період супроводжувалися адекватними процесуальними гарантіями. Відтак, реалізація цих прав у межах правоохоронної діяльності повинна здій-

снюватися з урахуванням правового змісту справедливості, як у формах притягнення до відповідальності, так і в процедурах реагування на правопорушення. Отже, забезпечення прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів під час дії воєнного стану вимагає не лише дотримання формальних процедур, але й забезпечення змістовних гарантій, що відповідають фундаментальним принципам верховенства права та справедливості. Лише за таких умов можна досягти реального балансу між потребами національної безпеки та збереженням демократичного правопорядку.

У науковій літературі справедливо наголошується, що введення правового режиму воєнного стану не може слугувати легітимною підставою для свавільного обмеження прав і свобод людини. Зокрема, А.Є Фоменко вказує, що ключовим завданням цього режиму має залишатися захист конституційного ладу, публічного порядку та гарантованих основоположних прав, а не їх призупинення чи скасування [4]. Подібну позицію висловлює і В.І.Цицюра, зазначаючи, що навіть в умовах загрозливих ситуацій механізми державного реагування повинні ґрунтуватися на принципі балансу між доцільністю безпекових заходів і гарантіями недопущення зловживань владними повноваженнями [5]. Ці наукові підходи формують сучасне розуміння правового режиму воєнного стану, в межах якого особливу роль відіграють правоохоронні органи як суб'єкти, відповідальні не лише за забезпечення правопорядку, а й за додержання стандартів прав людини в умовах надзвичайних викликів. З огляду на це, правоохоронна діяльність у період воєнного стану повинна характеризуватися підвищеним рівнем правової виваженості, прозорості та контрольованості з боку суспільства й уповноважених органів. Реалізація обмежень має бути обґрунтованою, пропорційною, тимчасовою та здійснюватися в суворій відповідності до Конституції України, міжнародного гуманітарного та правозахисного права. Збереження таких підходів дозволяє не лише забезпечити безпеку держави, а й зміцнити довіру громадян до інститутів влади, підтверджуючи, що навіть у кризових умовах держава залишається правовою.

Правоохоронні органи, діючи в рамках правового режиму воєнного стану, повинні спиратися не лише на національні нормативно-правові акти, а й на міжнародні стандарти прав людини, які чітко регламентують допустимі межі обмежень, зокрема забороняють свавільне втручання у приватне життя, дискримінацію та порушення базових гарантій гідності особи навіть у надзвичайних обставинах. У період воєнного стану особливого значення набуває забезпечення балансу між потребами національної безпеки та збереженням основоположних прав і свобод людини, що вимагає від правоохоронних органів високої правової культури, дотримання принципів пропорційності, правомірності та обґрунтованості своїх

дій, а також постійної координації з правозахисними структурами для запобігання порушенням і оперативного реагування у випадках їх виникнення.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Фоменко А.Є. Правозастосування в умовах воєнного стану: виклики для національної правової системи. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Випуск № 01, 2025 С. 807-812. URL:<https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/136.pdf>

5. Цицюра В.І. Правовий досвід запровадження надзвичайних правових режимів в зарубіжних країнах. *Академічні візії*. Випуск № 40. 2025 С. 1-10 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15147822>

АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Пирлик М.В. здобувач вищої освіти 2 курсу 2 групи,
спеціальність «Право», Інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Баранов С.О., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративно - правових дисциплін
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ

Корупція, як негативне суспільне явище, наносить руйнівний вплив на діяльність органів державної влади. Збройна широкомасштабна агресія російської федерації, яка була розпочата 24 лютого 2022 року призвела до запровадження в Україні воєнного стану, та мала наслідком загострення корупційних ризиків та збільшення проявів корупції в окремих сферах системи державного управління, пов'язаних з процесами мобілізації та здійснення публічних закупівель [1].

Наразі, корупційні прояви та факти корупції у діяльності Збройних Сил та правоохоронних органах є тим негативним чинником, який особ-

ливо гостро сприймається суспільством і прямо підриває довіру громадян до спроможності цих ключових інституцій національного спротиву ефективно виконувати свої головні функції.

Актуальність дослідження цієї проблеми зумовлена, в першу чергу, необхідністю розробки дієвих механізмів запобігання корупції в органах Національної поліції України (далі - НПУ), нейтралізації впливу корупційо-огенних факторів на їхню діяльність та підвищення ефективності роботи за рахунок суттєвого зниження корупційних ризиків.

Слід відзначити, що особливого значення проблеми вироблення анти-корупційних механізмів, в органах НПУ набувають саме в умовах воєнної агресії, коли постають особливі виклики, на які необхідно оперативно реагувати. Такі виклики напряду пов'язані з безпекою держави і її територій та завданням об'єднання всіх зусиль на забезпечення Перемоги.

Створення ефективної системи запобігання корупції, удосконалення механізмів управління корупційними ризиками та впровадження політики доброчесності і особистої відповідальності кожного поліцейського за вчинення корупційних правопорушень, сприятиме запобіганню репутаційним втратам органу НПУ та підвищенню рівня довіри громадян до даної інституції, яка захищає їх права та свободи [2, с.2].

У межах теоретичного осмислення феномену корупції, прийнято виділяти декілька ключових підходів до її визначення. Перший підхід розуміє корупцію, як використання службового становища в особистих інтересах.

У цьому контексті основними ознаками корупційних дій є: прийняття рішень, що суперечать встановленим законодавством правилам та суспільним нормам, наявність особливого інтересу та згоди сторін у приховуванні корупції, а також отримання вигоди для обох залучених сторін [3].

Другий підхід розглядає корупцію з позицій моральності та етичності дій посадових осіб, визначаючи її, як морально неправильну або неетичну поведінку, що призводить до руйнування громадської довіри.

Третій підхід визначає корупцію, як наслідок недосконалості публічних інституцій та управлінських процесів. Аргументується це тим, що саме недосконалість процедур, слабкість контролю та відсутність прозорості у процесі ухвалення рішень створюють сприятливе підґрунтя для корупційних діянь.

Згідно з експертною думкою, корупція виникає в умовах, коли система управління в організації є недостатньо зрілою для того, щоб працювати виключно на цілі, задля яких вона була створена [4, с.37]. У такому разі, замість основного ціннісного продукту для клієнта, організація, уражена корупцією, створює побічний продукт, яким є задоволення «приватного інтересу» (як матеріального, так і нематеріального) особи, що є її частиною.

Національна поліція, як особливий владний інститут, наділений функціями державного управління у сфері протидії злочинності, охорони прав, свобод та законних інтересів осіб, а також підтримання публічного порядку та громадської безпеки, апріорі мала б бути вільною від корупції. Сама природа її місії передбачає високий рівень доброчесності та бездоганне виконання закону.

Проте, незважаючи на цю ідеальну мету, сучасні виклики, пов'язані із системною корупцією в країні загалом, та численні корупційні скандали, які стосуються правоохоронних органів, свідчать про протилежне.

Саме специфіка служби в поліції є тим фактором, що створює широке поле для існування суперечливих інтересів. Управлінський процес у поліції регулярно ставить перед співробітниками зіткнення інтересів особистих (або групових), суспільних та інтересів держави. Таке зіткнення, або потенційне виникнення конфліктних ситуацій, може спричинити або безпосередньо призвести до вчинення корупційних правопорушень.

Таким чином, особливе владне становище та широкі дискреційні повноваження поліцейських, необхідні для ефективного захисту громадян, одночасно містять у собі підвищені корупційні ризики. Це перетворює основну цінність, яку має надавати поліція (безпека та законність), на побічний продукт - вигоду для особи, яка зловживає наданою владою [4, с.38].

Для зниження рівня корупції в органах поліції необхідно сфокусувати увагу на причинах цих правопорушень, серед яких виділяються: недостатній рівень кадрового відбору, неефективність перевірки моральних якостей претендентів на службу, низька службова дисципліна, слабкий управлінський контроль з боку керівництва, що ускладнює своєчасне реагування на корупційні дії, а також незадовільна заробітна плата поліцейських.

Ефективна боротьба з корупцією вимагає комплексних заходів, основними складовими яких є виховання доброчесності, невідворотність покарання, профілактика та формування почуття обов'язку і відповідальності. Важливо також розвивати у громадян навички запобігання корупції та формувати відповідні ціннісні морально-етичні орієнтири.

Серед внутрішніх механізмів слід підсилити контроль керівництва органів та підрозділів НПУ за підлеглими, запровадити службові перевірки, регулярно проводити психологічні тести та бесіди з особовим складом.

Для оцінки якості роботи підрозділів (дільничних офіцерів, патрульної поліції тощо) ефективними є такі форми, як: опитування населення або анонімне анкетування. Однак в умовах воєнного стану, коли поліцейські залучені до виконання завдань, пов'язаних із посиленням варіантом несення служби або участі у веденні бойових дій, проведення повномасштабних опитувань є доволі проблематичним і ускладненим з точки зору організації.

Визначальним є також зосередження уваги на якості роботи приймальних комісій навчальних закладів системи МВС, що дозволяє унеможливити надходження кандидатів із корупційним потенціалом.

Для цього необхідно покращити процес перевірки претендентів, збирати про них більш повну інформацію та забезпечити проведення індивідуальних консультацій психологів. За надання неправдивих відомостей доцільно передбачити адміністративну відповідальність. Зрештою, успішне та доброчесне виконання службових обов'язків поліцейськими можливе лише за умови впевненості у надійному захисті їх прав та інтересів з боку держави [5, с.530].

Успіх реалізації усіх антикорупційних і превентивних заходів безпосередньо залежить від застосування двох основних факторів: здатності держави ефективно захистити права та інтереси самих правоохоронців (зокрема, через забезпечення гідної оплати праці та широкого кола соціальних гарантій), що усуває фінансово-мотиваційне підґрунтя для корупції та зміцнює вірність обов'язку, і водночас здатності самої системи нейтралізувати чинники, які дозволяють трансформувати надану публічну цінність (безпеку, законність та владні повноваження) у приватну вигоду. Ця інституційна стійкість є ключовою для усунення проявів корупційних ризиків у правоохоронній діяльності поліції.

Таким чином, досягнення повної доброчесності поліції перестає бути лише питанням внутрішньої реформи, а стає необхідною стратегічною умовою для зміцнення національної безпеки, підтримки правопорядку в умовах воєнного часу та, як наслідок, для забезпечення Перемоги. Лише доброчесна поліція може повноцінно консолідувати суспільство навколо ідеалів закону і справедливості.

Література

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

2. Пристая І.І. Механізм запобігання корупції в органі Національної поліції: Кваліфікаційна магістерська робота. Західноукраїнський національний університет. 2024. Тернопіль. 56 с. URL: <https://dspace.wupn.edu.ua/bitstream/316497/53604/1/Пристая.pdf>.

3. Антикорупційна програма Міністерства внутрішніх справ України на 2023-2025 роки: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.02.2023 №136. URL: <https://mvs.gov.ua/prevention-corruption/ onovleni-antikorupciina-programa-mvs-ukrayini-na-2023-2025-roki>

4. Ботнаренко І.А. Корупційні ризики в діяльності органів поліції. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*. Харків,

2017. С.37-38. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/14.pdf

5. Гришук А.Б. Окремі аспекти запобігання корупції в органах Національної поліції. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Випуск № 2, 2025. С. 527-532. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/04/80.pdf>

ЩОДО ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Пишина А.Г., кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції,
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної
діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Агресорські дії росії, спрямовані на порушення суверенітету та територіальної цілісності, виснаження української економіки й підлив суспільно-політичної стабільності з метою знищення України як держави, захоплення її територій, обумовлюють необхідність дослідження механізмів забезпечення прав і свобод людини в умовах дії воєнного стану.

Права і свободи людини є фундаментальними цінностями, які гарантують гідність, автономію та розвиток кожної особи. Вони формують основу для становлення та соціалізації індивіда, дозволяючи останньому вільно виражати свої думки, переконання та ідеї, обирати життєві цілі і способи їх досягнення [1, с.96].

Права людини в умовах війни є невід'ємною та ключовою цінністю сучасного соціуму. Вони повинні бути захищені і гарантовані як на рівні конституційних положень, так і на рівні нормативно-правового регулювання.

Закріплення переліку прав, які не підлягають обмеженню, навіть під час дії воєнного стану, є конституційною гарантією прав людини і громадянина. Також у Конституції є вказівка на те, що будь-які обмеження прав і свобод можуть бути передбачені виключно законами України. Юридична природа обмежень та їх (обмежень) правомірність була предметом наукових досліджень¹¹. Зазначимо, що обмеження, яке застоюється в умовах виникнення воєнного стану, завжди пов'язане, з одного боку, із розширенням компетенції органів державної влади, з іншого — зі зменшенням обсягу реалізації прав, свобод та законних інтересів фізичних та/чи юридичних осіб [Книга, с.11].

Законодавство України забезпечує можливість введення воєнного стану у разі загрози національній безпеці або територіальній цілісності держави. Під час дії воєнного стану можуть бути обмежені деякі права і свободи громадян з метою забезпечення оборони країни та збереження її безпеки. Однак, ці обмеження не можуть поширюватися на всі права громадян. Згідно із ст. 6 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в указі Президента України про введення воєнного стану зазначається вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Захист прав і свобод громадян є одним із основних обов'язків держави. Проте існують випадки, коли їх обмеження є невідворотним і повинне здійснюватися виключно у законодавчо визначений спосіб. Згідно з Конституцією України підставою для таких обмежень виступає впровадження воєнного або надзвичайного стану. До прав фізичних осіб, які можуть обмежуватися в умовах воєнного стану належать: право на недоторканість житла (ст. 30); право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31); право на невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34); право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38); право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації (ст. 39); право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41); право на підприємницьку діяльність (ст. 42); право на працю (ст. 43); право на страйк (ст. 44); право на освіту (ст. 53) [4]. Такі обмеження необхідні для: запобігання злочинам; рятування життя людей та майна; забезпечення інтересів національної безпеки, територіальної цілісності, громадського порядку та економічного добробуту; забезпечення охорони здоров'я населення, захисту репутації, прав і свобод інших людей; запобігання розголошенню конфіденційної інформації тощо.

У сучасному світі обмеження прав і свобод людини є необхідним елементом взаємовідносин між людьми та державою. Хоча ці обмеження не завжди сприймаються позитивно, але їх здійснення має раціональні мотиви, які виражаються у захисті прав і свобод людини від свавілля, збереженні громадської безпеки тощо. Отже, обмеження основних прав і свобод людини є правомірним, цілеспрямованим применшенням потенційних можливостей особи, яке має законний, тимчасовий, суспільно необхідний характер. Фактично усі міжнародно-правові акти, якими регламентовано

права та свободи людини передбачають можливість їх обмеження. У доповнення до вищезазначеного слід погодитися з думкою О. Скрипника, який називає обмеження прав і свобод людини режимом тимчасового загального або конкретно-індивідуального призупинення чи звуження обсягу визначених і гарантованих Основним Законом держави прав і свобод в інтересах забезпечення прав інших людей, та забезпечення національної безпеки й оборони України [5, с.129].

Законом України «Про правовий режим воєнного стану» не тільки здійснюється регламентація запровадження воєнного стану в Україні, а також встановлюються межі обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина, законних інтересів юридичних осіб [3]. Подальша деталізація правового забезпечення обмежень прав громадян наводиться в змісті Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [6]. Наведені акти дозволяють стверджувати, що в Україні розроблені та діють правові підстави для здійснення обмежень прав людини в умовах воєнного стану.

Висновки.

Викладене вище, дає можливість підсумувати, що запровадження особливого правового режиму, у тому числі, воєнного стану, завжди виступає підставою обмеження основних прав і свобод людини і громадянина, що може зумовлювати загрозу непропорційності такого обмеження та відвернутої шкоди. Саме тому чинне законодавство України та акти міжнародно-правового регулювання містять низку важливих гарантій охорони прав і свобод людини і громадянина, серед яких, обов'язкова їх вичерпність та заборона розширеного тлумачення, конкретність строків дії та категорична заборона обмеження певного переліку прав, визначених у частині 2 статті 64 Конституції України. Важливою гарантією дотримання прав людини у разі дії воєнного стану є абсолютна категорична заборона на застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Обмеження прав і свобод людини і громадянина як у мирний час та і в період дії воєнного стану виступає необхідним елементом правової системи будь-якої правової демократичної держави світу.

Література

1. Маркович Х.М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану: фокус пріоритетів. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». Розділ II. Конституційне право, муніципальне право. 2023. №9. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.13> 95-99с.
2. Фігель Ю. О. Теоретичні аспекти обмеження прав людини. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/jun/5037/vnulpurn201683759.pdf>;

3. Про правовий режим воєнного стану: За кон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 31 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.07.2025).

4. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомо сті Верховної Ради України. 1996, № 30, Ст. 141.

5. Мельник Р.І., Чубко Т.П. Проблеми обмеження прав і свобод людини в умовах дії спеціального правового режиму. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2016. № 1. С. 125–134.

6. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

ПЕВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Підлубний О.Л., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Відповідно до положень чинного законодавства, зокрема статті 1 Закону України «Про Національну гвардію України», Національна гвардія України визначається як військове формування з правоохоронними функціями, що структурно входить до системи Міністерства внутрішніх справ України, основним призначенням якого є реалізація комплексу завдань, спрямованих на захист життя, прав і свобод громадян, а також забезпечення громадської безпеки, правопорядку та протидію кримінальним чи іншим протиправним діям [1].

У межах правового режиму воєнного стану повноваження Національної гвардії України суттєво розширюються, що обумовлено необхідністю протидії загрозам національній безпеці, зокрема терористичній діяльності, спробам незаконного збройного втручання, а також потребою у взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони. У такому контексті підрозділи Національної гвардії України залучаються до охорони стратегічних об'єктів, забезпечення режимних заходів, оборони державного кордону, стабілізації ситуації у прифронтових територіях тощо. Однак незважаючи на розширені повноваження в умовах воєнного стану, діяльність НГУ має ґрунтуватися на міжнародно визнаних стандартах прав людини, принципах пропорційності, необхідності та недискримінації, що особливо важливо у випадках, коли йдеться про тимчасові обмеження конституційних прав, наприклад свободи пересування, мирних зібрань чи недоторканності приватного життя. Таким чином, навіть в

умовах воєнного стану Національна гвардія України залишається суб'єктом, який зобов'язаний не лише протидіяти загрозам безпеці держави, а й гарантувати дотримання прав людини, адаптуючи свою діяльність до вимог гуманітарного права і відповідних міжнародних зобов'язань України [2].

Однак, слід звернути увагу, що реалізація функцій правоохоронної діяльності Національної гвардії України має дві ключові складові. Перша полягає у виявленні, припиненні та відновленні порушених прав, що включає не лише фіксацію фактів порушення, а й своєчасне та правомірне реагування на них із метою оперативного зупинення протиправної діяльності та забезпечення поновлення порушених прав і законних інтересів осіб. Друга складова проявляється у застосуванні передбачених законом санкцій до суб'єктів, які вчинили правопорушення, що є необхідною умовою підтримання правопорядку та утвердження принципу невідворотності відповідальності. Тобто, через виконання правоохоронних функцій Національна гвардія України забезпечує припинення незаконних дій одних осіб, одночасно поновлюючи права інших та утверджуючи загальне дотримання законності в суспільстві. Такий підхід є особливо значущим в умовах дії правового режиму воєнного стану, коли можливе обмеження певних прав і свобод повинно відбуватись винятково в межах закону, з дотриманням принципів пропорційності, обґрунтованості та правової визначеності [3].

У цьому контексті діяльність НГУ має бути спрямована не лише на реалізацію силового компоненту безпеки, а й на забезпечення балансу між інтересами державної безпеки та правами людини, що є базовою передумовою функціонування демократичного правопорядку навіть у надзвичайних умовах. Такий підхід сприяє не лише зміцненню публічної безпеки, але й утвердженню довіри громадян до силових інституцій, формуючи відчуття захищеності та справедливості.

У мирний час Національна гвардія України виконує переважно правоохоронні функції як складова системи МВС, зосереджуючи свою діяльність на забезпеченні публічного порядку, охороні важливих об'єктів, протидії злочинності, підтримці громадської безпеки та захисті прав і свобод громадян. Проте із запровадженням правового режиму воєнного стану її статус і функціональне призначення змінюються. Згідно з чинним законодавством, зокрема Законами України «Про правовий режим воєнного стану»[4] та «Про Національну гвардію України»[1], цей орган приводиться в стан повної бойової готовності, інтегрується до складу сил оборони та виконує низку спеціальних завдань, зумовлених потребами забезпечення національної безпеки в умовах збройної агресії.

У період дії воєнного стану діяльність Національної гвардії України охоплює виконання критично важливих завдань, таких як протидія

збройній агресії, охорона державного кордону, участь у локалізації збройних конфліктів, захист конституційного ладу, територіальної цілісності держави, забезпечення громадського порядку на деокупованих територіях, контроль за дотриманням спеціальних режимів, що суттєво розширюють обсяг повноважень цього формування, створюючи особливі виклики у сфері дотримання прав людини.

Розпорядження Кабінету Міністрів України №181-р від 24 лютого 2022 року чітко визначає участь Національної гвардії у заходах воєнного часу, зокрема у встановленні посиленої охорони стратегічних об'єктів, перевірці документів громадян, у разі потреби здійсненні оглядів речей і приміщень, обмеженні права на зміну місця проживання для військовозобов'язаних осіб, а також участі у заходах, передбачених міжнародним гуманітарним правом [5]. Однак такі дії, пов'язані із застосуванням адміністративного чи військового примусу, повинні здійснюватися виключно в межах і спосіб, передбачених Конституцією України та міжнародними зобов'язаннями держа Про правовий режим воєнного стану ви у сфері прав людини.

Особливої уваги потребує дотримання стандартів гуманного поводження із цивільним населенням і військовополоненими, уникнення надмірного втручання у приватне життя, забезпечення недопущення катувань, дискримінації та необґрунтованих обмежень прав, водночас зберігаючи умови для реалізації тих прав людини, які відповідно до Конституції та міжнародного права не підлягають обмеженню навіть в умовах надзвичайного чи воєнного стану, а саме право на життя, заборона катувань, свобода думки, совісті та релігії тощо [6].

Таким чином, у рамках дії правового режиму воєнного стану, Національна гвардія України виконує свої функції у значно розширеному правовому полі, що вимагає особливої правової відповідальності та обов'язкового дотримання принципів верховенства права, пропорційності, гуманності та правової визначеності, від реалізації яких залежить не лише ефективність заходів безпеки, а й міжнародний імідж України як держави, що дотримується прав людини навіть в умовах надзвичайних загроз.

Література

1. Про Національну гвардію України. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
2. Шмагайло І.В. Правоохоронна діяльність Національної гвардії України в умовах воєнного стану. Право і безпека – Law and Safety. 2024. № 4 (95). С. 147-158.
3. Дручек О. В., Волуйко О. М., Вакаров В. В. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: особливості реалізації. Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії

України. 2024. № 1. С. 43–51. DOI: <https://doi.org/10.59226/2786-6920.1.2024.43-51>.

4. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

5. *Питання запровадження та забезпечення здійснення заходів правового режиму воєнного стану в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України; План від 24.02.2022 № 181-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/181-2022-%D1%80#Text>

6. Drozd O., Kobzar O., Romanov M., Hryhorii D., Pohoretskyi M. Aspects of implementation of the law enforcement function of the state under the legal regime of martial law in Ukraine. Cuestiones Políticas. 2022. Vol. 40, Iss. 75. Pp. 569–580. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.34>.

ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО УКРАЇНИ

Потієвська А.В., студентка 3 курсу, факультету права та економіки, Міжнародного університету Науковий керівник: Рудой К.М., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права і процесу, факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України, Одеського державного університету внутрішніх справ

У процесі європейської інтеграції України особливого значення набуває приведення національної системи правосуддя у відповідність до стандартів, закріплених у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Одним із ключових чинників цього процесу є практика Європейського суду з прав людини, яка не лише визначає зміст і межі реалізації прав людини, а й впливає на формування судової політики держав-учасниць Ради Європи. Після ратифікації Конвенції у 1997 році Україна взяла на себе зобов'язання не лише виконувати рішення ЄСПЛ у конкретних справах, але й запроваджувати його підходи у національне законодавство та судову практику [3].

Адміністративне судочинство України покликане забезпечити ефективний захист прав громадян у відносинах із суб'єктами владних повноважень. Це одна з найчутливіших сфер правосуддя, адже саме тут людина стикається з владою, і від ефективності судового контролю залежить рівень довіри суспільства до держави. У цьому контексті практика Європейського суду з прав людини відіграє вирішальну роль, оскільки вона

формує стандарти справедливого судового розгляду, належного врядування, пропорційності та правової визначеності.

Згідно зі статтею 8 Конституції України, принцип верховенства права є основоположною засадою держави. У свою чергу, стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року прямо зобов'язує суди України застосовувати Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права. Таким чином, кожен суддя під час розгляду адміністративної справи повинен не лише керуватися нормами національного законодавства, а й тлумачити їх у світлі позицій Європейського суду. Це забезпечує наближення українського судочинства до європейських стандартів прав людини [2].

Одним із ключових напрямів впливу практики ЄСПЛ є утвердження права на справедливий суд, гарантованого статтею 6 Конвенції. Європейський суд неодноразово підкреслював, що держава повинна забезпечити не лише формальний доступ до суду, а й реальну можливість ефективного захисту прав особи. Ця позиція знайшла своє відображення у численних рішеннях Верховного Суду та Конституційного Суду України, які наголошують, що адміністративні суди повинні діяти незалежно, неупереджено і з урахуванням принципу пропорційності.

Не менш важливим є вплив ЄСПЛ на формування практики щодо пропорційності втручання держави у права людини. У ряді справ, таких як «Олександр Волков проти України» (2013), Суд наголосив на необхідності дотримання балансу між публічними інтересами та правами особи. Цей принцип безпосередньо застосовується адміністративними судами під час оцінки законності рішень, дій чи бездіяльності органів влади. Судді дедалі частіше перевіряють, чи є втручання у права особи обґрунтованим, чи воно переслідує легітимну мету, і чи не перевищує необхідних меж.

Також важливим є вплив рішень ЄСПЛ на розуміння ефективності засобів правового захисту, передбачених статтею 13 Конвенції. Європейський суд наголошує, що кожна особа повинна мати не лише право на подання скарги, а й реальну можливість відновлення порушеного права. В Україні ця позиція сприяла посиленню ролі адміністративних судів як дієвого механізму контролю за діями влади та засобу запобігання свавілля з боку державних органів [3].

Крім того, Європейський суд з прав людини сформував стандарти належного врядування, які мають пряме відношення до адміністративного судочинства. У справі «Бейелер проти Італії» Суд зазначив, що державні органи зобов'язані діяти сумлінно, послідовно та передбачувано у своїх відносинах із громадянами. Українські суди дедалі частіше посилаються на ці прин-

ципи, визнаючи незаконними рішення органів влади, ухвалені без дотримання принципів справедливості та добросовісності.

Таким чином, вплив практики Європейського суду з прав людини на адміністративне судочинство України є системним і багатограним. Рішення ЄСПЛ не лише сприяють підвищенню стандартів судового захисту, а й формують правову культуру поваги до прав людини у діяльності судів і органів влади. Вони забезпечують гармонізацію українського правового поля з європейськими цінностями, зміцнюють принцип верховенства права та сприяють розвитку незалежної, професійної і справедливої судової системи.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV.
2. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.
4. Кравчук М. В. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві України. Львів: Львівський нац. ун-т ім. І. Франка, 2020.

ВИКОРИСТАННЯ (ЗАСТОСУВАННЯ) БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

*Проскурня Є.Є., старший викладач кафедри
тактико-спеціальної та спеціальної фізичної підготовки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Для виконання покладених на Національну поліцію завдань та функцій, а також здійснення повноважень, визначених законом України «Про Національну поліцію» [1] та іншими законами України поліція використовує повітряні судна, безпілотні повітряні судна, транспортні засоби, що рухаються по поверхні води або під нею, у тому числі дистанційно керовані.

До завдань поліції, реалізація яких може бути забезпечена інноваційними можливостями БПЛА відносяться:

- здійснення своєчасного реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;
- розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального

покарання або від виконання обов'язків, визначених законом для суб'єктів пробації, пропали безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом;

- вжиття заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

- регулювання дорожнього руху та здійснення контролю за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі;

- здійснення охорони об'єктів права державної власності, фізичних осіб та об'єктів права приватної і комунальної власності, а також об'єктів критичної інфраструктури, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

- здійснення контролю у межах своєї компетенції, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення;

- участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості;

- здійснення у визначеному законом порядку протидії злочинним посяганням на об'єкти критичної інфраструктури, які загрожують безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення;

- здійснення у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьби з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями;

- сприяння Державній прикордонній службі України у виявленні каналів незаконного перетинання державного кордону, переміщення зброї, боєприпасів, вибухових речовин;

- здійснення техніко-криміналістичного забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;

- участь в обороні України відповідно до Закону України "Про оборону України" шляхом безпосереднього ведення бойових дій;

- вжиття заходів для запобігання, виявлення та припинення порушень порядку та правил використання повітряного простору України експлуатантами безпілотних повітряних суден над визначеною територією

єю чи об'єктом із спеціальним режимом або над місцем здійснення спеціального поліцейського контролю, проведення операцій із припинення правопорушення [1].

Безпілотні літальні апарати (далі- БПЛА) набули значної уваги у сфері правоохоронної діяльності завдяки їх унікальним можливостям та гнучкості використання.

БПЛА надають унікальні тактичні переваги для правоохоронців, зокрема під час забезпечення громадського порядку та безпеки, а саме:

Підвищення ситуаційної обізнаності. Ситуаційна обізнаність – це здатність розуміти, що відбувається навколо вас, і прогнозувати, що може статися в майбутньому. Для правоохоронних органів це критично важливий елемент у будь-якій операції. БПЛА значно підвищують цю обізнаність завдяки своїм унікальним можливостям, а саме:

Широкий кут огляду та моніторинг великих територій. З висоти пташиного польоту дрон може охоплювати величезну територію, що неможливо зробити з землі. Це дозволяє поліції швидко оцінити обстановку на великих масових заходах, знайти шляхи відступу для злочинців або визначити найбільш безпечний маршрут для операції. Це дає можливість бачити всю картину, а не лише її окремі фрагменти.

Доступ до важкодоступних місць. БПЛА можуть літати над щільною забудовою, пролітати над лісовими масивами чи річками. Це особливо цінно під час пошуково-рятувальних операцій, коли потрібно обстежити території, куди важко або небезпечно дістатися пішки чи на транспорті. Наприклад, дрон може виявити зниклу людину у важкопрохідній місцевості, заощадивши час і ресурси.

Передача даних у режимі реального часу. Камери БПЛА передають відео в прямому ефірі до командного центру. Це дозволяє керівнику операції бачити все, що відбувається, миттєво реагувати на зміни та коригувати дії наземних підрозділів. Завдяки цій інформації поліцейські можуть приймати більш обґрунтовані та безпечні рішення.

Виявлення прихованих загроз. Завдяки спеціалізованим камерам, таким як тепловізори, дрони можуть виявляти людей, прихованих у темряві чи під густою рослинністю. Це допомагає знайти злочинців, що ховаються, або виявити потенційні небезпеки, як, наприклад, джерела вогню. БПЛА перетворюють правоохоронців з пасивних спостерігачів на активних учасників подій, які володіють повною інформацією. Це дозволяє не тільки ефективніше розкривати злочини, але й запобігати їм, підвищуючи загальну безпеку.

Зменшення ризику для поліцейських. Використання БПЛА дозволяє збирати інформацію в небезпечних або важкодоступних місцях без ризику для життя поліцейських. Дрони можуть обстежувати місце злочину, заміновані території або зони стихійного лиха, зводячи до мінімуму необ-

хідність прямого контакту. Це особливо важливо під час операцій з високим ризиком, таких як затримання озброєних злочинців або знешкодження вибухових пристроїв.

Використання безпілотних літальних апаратів значно знижує ризики для поліцейських, дозволяючи їм виконувати небезпечні завдання з безпечної відстані. Перед входом до небезпечної зони, наприклад, будівлі, де може перебувати озброєний злочинець, поліція може спочатку відправити дрон. Це дозволяє отримати детальну інформацію про планування приміщення, розташування підозрюваних та можливі пастки, не наражаючи поліцейських на пряму небезпеку. Дрон може заглядати у вікна, знімати з різних ракурсів і передавати ці дані до оперативного штабу.

Завдяки дронам, поліцейські можуть здійснювати переслідування з безпечної відстані, координуючи дії наземних підрозділів. Замість того, щоб вступати в пряме переслідування на автомобілях чи пішки, що може бути небезпечним, вони можуть використовувати дрон, щоб відстежувати підозрюваного з повітря. Це мінімізує ризик дорожніх пригод, вогнепальних поранень та інших загроз.

При пошуку зниклих людей у складних умовах (ліс, гори, затоплені території), дрон може обстежувати величезні площі, до яких людині дістатися дуже складно чи навіть неможливо. Це не тільки прискорює пошук, але й запобігає ризикам, пов'язаним із роботою в небезпечній місцевості. Завдяки тепловізорам, дрони можуть виявляти людей навіть у темряві або в умовах густого туману.

Використання безпілотних літальних апаратів для знешкодження вибухонебезпечних предметів є одним із найбільш інноваційних та безпечних підходів у сфері саперної справи. Ця технологія дозволяє мінімізувати ризик для людського життя, виконуючи небезпечні завдання на відстані. Дрони, оснащені камерами високої роздільної здатності, тепловізорами та іншими сенсорами, можуть безпечно обстежити територію, де виявлено підозрілий предмет. Це дозволяє правоохоронцям виявити та ідентифікувати тип пристрою, визначити його точне місцезнаходження та оточення, що дозволяє оцінити потенційну загрозу без необхідності наближатися до об'єкта.

Найбільш значущою перевагою використання БПЛА є можливість знешкодження вибухонебезпечних предметів без прямого контакту людини. Для цього використовуються спеціалізовані БПЛА, обладнані різноманітними інструментами:

Отже, застосування БПЛА в роботі з вибухонебезпечними предметами — це не просто технологічний прогрес, а критично важливий інструмент, що зберігає життя та підвищує безпеку всього процесу.

Оперативність та ефективність. Дрони здатні швидко реагувати на інциденти. Наприклад, у разі ДТП або злочину, дрон може прибути на місце раніше, ніж патруль, і передати первинну інформацію. Це допомагає

правоохоронцям швидше оцінити ситуацію та спланувати свої дії. Крім того, БПЛА ефективні для переслідування злочинців, оскільки з повітря легше відстежувати підозрюваних і координувати наземні підрозділи, не втрачаючи їх з поля зору.

Розширені можливості збору доказів. Завдяки обладнанню, такому як камери високої роздільної здатності, тепловізори та інфрачервоні камери, дрони можуть збирати важливі докази в різних умовах. Це дозволяє документувати місце злочину, виявляти сліди, шукати зниклих людей вночі або в умовах поганої видимості. Такі дані є цінними для проведення розслідувань і можуть використовуватися як доказова база в суді.

Економічна доцільність. Застосування БПЛА може бути значно дешевшим, ніж використання традиційних засобів, таких як гелікоптери. Дрони потребують менших витрат на паливо, обслуговування та персонал. Це дозволяє ефективно розподіляти ресурси та використовувати їх там, де вони найбільш необхідні [2, с.134].

Висновки. Впровадження безпілотних літальних апаратів (БПЛА) в діяльність Національної поліції України відкриває нові горизонти в забезпеченні безпеки громадян та підтриманні правопорядку. Сучасні технології дозволяють поліцейським ефективніше реагувати на виклики, пов'язані зі злочинністю, надзвичайними ситуаціями та масовими заходами. БПЛА забезпечують швидкий збір інформації, спостереження, а також здійснення операцій у режимі реального часу, що значно підвищує оперативність і ефективність роботи правоохоронних органів.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Аносенков А.А., Мукоїда Р.В. Переваги та напрями використання безпілотних літальних апаратів Національною поліцією України. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., ОДУВС, 7 жовт. 2025 р. С. 133–136.

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ПРИ ОМБУДСМАНІ

*Пузирна Н.С., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»*

У контексті діяльності омбудсмана в Україні не слід забувати про спеціальні інструменти, які дозволяють проводити ефективну роботу по захисту прав людини. Йдеться про функціонування та діяльність офісу омбудсмана, який крім секретаріату, як основного органу, який забезпечує його діяльність, омбудсман має і низку консультативно-дорадчих структур, зокрема : Консультативну раду, Консультативну раду з питань реалізації національного превентивного механізму, Координаційну раду з питань дотримання прав дитини та сім'ї, Координаційну раду з питань не дискримінації, гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству, захисту осіб які постраждали від торгівлі людьми, Консультаційний центр та 12 радників.

Відповідно до ч. 3 ст. 10 «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» при Уповноваженому з метою надання консультаційної підтримки, проведення наукових досліджень, а також вивчення пропозицій щодо поліпшення стану захисту прав і свобод людини і громадянина може створюватися консультативна рада (яка може діяти і на громадських засадах) із осіб, що мають досвід роботи в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина [6]. Консультативна рада - це постійно діючий колегіальний орган на громадських засадах з рекомендаційним характером прийнятих рішень. Основними напрямками діяльності Ради є: системний аналіз додержання прав і свобод людини і громадянина органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами; підготовка пропозицій та рекомендацій щодо запобігання порушенням у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню; надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина; надання пропозицій щодо імплементації норм міжнародного права у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина у національне законодавство з урахуванням міжнародного досвіду; надання пропозицій до проектів нормативно-правових актів у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина; підготовка пропозицій щодо удосконалення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування

в сфері реалізації прав і свобод людини і громадянина; сприяння реалізації громадських ініціатив щодо запобігання порушенню прав і свобод людини та їх відновленню; організація та проведення досліджень у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина [2].

При омбудсмані діє Консультативна рада з питань реалізації національного превентивного механізму [7], основними завданнями якої є : консультаційна підтримка омбудсмана; залучення до відвідувань місць не-свободи громадськості, експертних та наукових установ, фахівців; організація взаємодії з іноземними організаціями та органами в сфері запобігання катувань.

Окремо в системі консультативно-дорадчих органів створено координаційні ради, до яких входять представник омбудсмана з відповідного напрямку, представники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, представники громадських об'єднань, представники науково-експертного середовища. Такі ради створюються для сприяння омбудсману та його представникам по відповідним напрямкам. Так, Координаційна рада з питань дотримання прав дитини та сім'ї є консультативно-дорадчим органом, який створюється з метою сприяння Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини та Представнику Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім'ї у здійсненні контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина, розробки законодавчих пропозицій, надання консультативної та експертної допомоги з питань поліпшення стану захисту прав і свобод людини та громадянина [4]. Відповідно до Положення про Координаційну раду з питань недискримінації, гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству, захисту осіб які постраждали від торгівлі людьми основними завданнями ради є : аналіз стану додержання принципів недискримінації та гендерної рівності, прав осіб які постраждали від домашнього насильства та торгівлі людьми, правоохоронними органами та органами влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, їх посадовими та службовими особами; підготовка пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази у сфері недискримінації, гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству, захисту осіб які постраждали від торгівлі людьми; участь у здійсненні експертизи законопроектів і проєктів нормативно-правових актів у сфері недискримінації та гендерної рівності, прав осіб які постраждали від домашнього насильства та торгівлі людьми; сприяння імплементації норм міжнародного права щодо дотримання принципів недискримінації та гендерної рівності, прав осіб які постраждали від домашнього насильства та торгівлі людьми у національне законодавство; підготовка рекомендацій

щодо вирішення проблемних питань у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина [5].

Консультаційний центр омбудсмана створено з метою довідково-консультаційної допомоги для захисту або поновлення прав людини, зокрема дітей, в умовах воєнного стану. Основними завданнями центру є надання консультацій та сприяння у вирішенні питань, пов'язаних із : розшуком дитини; поверненням дитини з тимчасово окупованої території та території рф; поверненням родини з дитиною на територію України у разі депортації; отримання свідоцтва про народження дитини на заміну документів, отриманих на тимчасово окупованих територіях; отримання свідоцтва про народження дитини у разі відсутності медичного свідоцтва про народження; отримання допомоги дітям, що зазнали травмувань в наслідок війни; отримання гуманітарної допомоги для родин з дітьми; встановлення контакту або повернення дитини з-за кордону у разі вивезення дитини одним із батьків [3].

Радниками омбудсмана є правозахисники та представники громадського суспільства громадських організацій, які підтримують зв'язок і співпрацюють з усім секретаріатом омбудсмана. Вони безпосередньо підпорядковані омбудсману і співпрацюють з ним із найбільш гострих і важливих питань [1, с.48].

Враховуючи вищевикладене приходимо до висновку, що в сучасних умовах розвитку методів державно-громадської взаємодії розгалужена система консультативно-дорадчих органів при омбудсмані, які створені на громадських засадах, має бути оптимізована задля уникнення дублювання функцій, повноважень та завдань. Також, на наш погляд, необхідно запровадити систематичний незалежний аудит діяльності вищезазначених органів для оцінки доцільності їх існування та внеску в досягнення поставлених цілей.

Література

1. Звіт за результатами оцінки спроможності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. ENNHRI. УВКПЛ. ПРООН. 2023. 184 с. URL: <https://ennhri.org/wp-content/uploads/2023/12/Capacity-assessment-of-Ukrainian-Parliament-Commissioner-for-Human-Rights-report-in-UKR.pdf> (дата звернення 21.10.2025).
2. Про затвердження Положення про Консультаційну раду при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини: Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 18.10.2022 за № 82.15/22. URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/82_2022.pdf (дата звернення 21.10.2025).
3. Про затвердження Положення про Консультаційний центр Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 04.08.2022 №43.15/22.

URL: https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/97_43_2022.pdf (дата звернення 21.10.2025).

4. Про затвердження Положення про Координаційну раду з питань дотримання прав дитини та сім'ї: Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 2 серпня 2018 року № 39/02-18. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mus30466?an=1&ed=2018_08_02 (дата звернення 21.10.2025).

5. Про створення Координаційної ради з питань недискримінації, гендерної рівності, запобігання та протидії домашньому насильству, захисту осіб які постраждали від торгівлі людьми: Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 5 листопада 2021 року №71.15/21.

6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.

7. Про утворення Консультативної ради з питань реалізації національного превентивного механізму при Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини: Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 30.09.2022 № 67.15.22. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7%2067.15.22.pdf> (дата звернення 21.10.2025).

СТАН СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Рибаченко С.П.,

*доктор філософії з права, доцент кафедри юриспруденції
Чернівецького інституту Міжнародного
гуманітарного університету, м. Чернівці, Україна*

Ефективна протидія корупційним проявам в суспільстві в значній мірі залежить від сприйняття самої корупції різними його складовими частинами: державним апаратом (законодавцями, органами виконавчої влади, органами представницької влади, правоохоронними органами, судовими органами), представниками бізнесу, громадянами.

В умовах правового режиму воєнного стану корупція залишається однією з найактуальніших проблем для держави та українського суспільства. Результати соціологічного дослідження 2024 року засвідчують негативне ставлення до корупції переважної більшості громадян України та представників бізнесу.

Незважаючи на критичну оцінку респондентами результатів боротьби з корупцією в Україні, частка тих, хто реально мав корупційний досвід у 2024 році, суттєво не змінилася з минулого року. Варто також зауважити,

що здругого року від початку повномасштабного вторгнення росії представники бізнесу дещо частіше стикаються з корупцією, ніж населення. Натомість до 2022 року включно саме населення частіше повідомляло про наявність корупційного досвіду. Відсутність зростання цього показника та відносна стабілізація на одному рівні у 2022 – 2024 роках частки громадян, які стикалися з корупцією, може бути одним із маркерів дієвості заходів з протидії корупції в

низці сфер, з якими контактує населення [1, с. 6].

На думку фахівців основні фактори 2023 року щодо ситуації з корупцією в Україні можна охарактеризувати як «розчарування після надій на краще». Так, оцінки за низкою показників (зокрема, поширеність і динаміка рівня корупції загалом, ефективність роботи антикорупційних органів) після суттєвого покращення у 2022 році фактично повернулися на «довосенний» рівень.

Покращення оцінок у 2022 році могло бути спричинено почуттям згуртованості суспільства перед зовнішньою загрозою, а також очікуваннями щодо оздоровлення суспільства від «хвороби» корупції внаслідок дії стресового чинника війни.

Однак, протягом майже двох років дії режиму воєнного стану сталого оздоровлення не відбулося, а увага у 2024 році в українському суспільному просторі до питань щодо корупції була значною, що проявлялося у широкому висвітленні в медіа випадків розкриття корупційних правопорушень та у актуалізації необхідності проведення антикорупційних реформ у контексті євроінтеграційних прагнень України тощо.

Аналіз даних проведеного опитування серед громадян, дозволяє зробити певний висновок, що існує певний розрив між сприйняттям поширеності і динаміки рівня корупції та особистим корупційним досвідом. Так, частка населення, яка має власний корупційний досвід, зросла порівняно з 2022 роком, але залишилася нижчою, ніж у 2020 – 2021 роках. Окрім того, населення оцінює поширеність корупції не так з власного досвіду, як із повідомлень, суджень і оцінок, які поширюються у суспільному дискусії.

Можна припустити, що саме ця складова відіграє більшу роль, адже і бізнес, і населення вважають найбільш серйозною проблемою саме політичну корупцію, тоді як власний досвід залучення до корупційних практик респондентів належить саме до царини побутової корупції (для населення) або корупції в бізнесі (для підприємців).

За даними опитування населення, у 2023 році корупція піднялась на друге місце серед основних проблем, перелік яких пропонувався респондентам, порівняно із третім місцем у 2022 році. У 2023 корупцію назвали дуже серйозною проблемою 71,6 відсотків громадян, що є більшим за аналогічний показник у 2022 році на 7,4 в.п. Таким чином, оцінка серйозності корупції повернулася на рівень 2020 – 2021 років, після зниження 2022 році (64,2 відсотків).

За даними опитування серед представників бізнесу, оцінка корупції як проблеми також значно зросла і продовжує посідати друге місце у рейтингу загалом (або перше серед інших проблем, якщо «винести за дужки» збройну агресію росії). 73,0 відсотків серед опитаних представників бізнесу вважають корупцію дуже серйозною (статистично значуще зростання показника на 17,8 в.п. порівняно з показником 2022 року (55,2 відсотків)). Таким чином, можна узагальнити, що оцінка корупційних загроз серед представників бізнесу повернулася на рівень 2021 - ще довоєнного стану [2, с. 23].

На початку 2024 року соціологічною компанією Info Sapiens за підтримки НАЗК було проведене експертне опитування щодо оцінки рівня корупції в Україні з метою отримання оцінки представниками антикорупційного експертного середовища України щодо змін рівня і поширеності корупції в державі та подальшого використання результатів дослідження в заходах з реалізації державної антикорупційної політики.

Слід відзначити, що отримані результати зрізу думок фахівців, які є достатньо обізнаними з питань формування, реалізації та аналізу антикорупційної політики, можуть надати достатньо релевантну оцінку стану ситуації з корупцією в Україні та мають бути використані надалі в проведенні антикорупційних загальнодержавних та галузевих реформ.

У межах проведеного дослідження було важливим також отримати паралельний експертний погляд щодо загальних показників сприйняття корупції станом на кінець 2023 року (рівень поширеності, динаміка змін рівня корупції, оцінка діяльності антикорупційних інституцій, за якими згідно з результатами стандартного опитування щодо корупції в Україні (репрезентативні опитування населення та представників бізнесу) було отримано досить песимістичні оцінки.

Аналіз даних проведеного дослідження дозволив зробити наступні висновки. По перше, політична корупція на найвищому рівні (наприклад, в Уряді чи у Верховній Раді України) є найбільш серйозною проблемою для України – це визнає 86 відсотків експертів, про серйозність проблеми корупції в бізнесі зазначили 80 відсотків опитаних; повсякденної побутової корупції – 43 відсотків

По - друге, більше ніж половина представників антикорупційного середовища визнають суттєву поширеність корупції (дуже або дещо поширена) – 65 відсотків. Значення Індексу сприйняття поширеності корупції в Україні (за 5- бальною шкалою) становить 3,86.

При цьому представники публічних інституцій, які займаються формуванням та реалізацією антикорупційної політики та здійснюють правосуддя («практики»), схильні вказувати на дуже поширену корупцію (27 відсотків проти 18 відсотків у представників недержавного аналітичного антикорупційного сектору теоретиків).

В той же час, антикорупційні експерти сприймають поширеність корупції в державі станом на кінець 2023 року не так песимістично, як рес-

понденти стандартного опитування (65 відсотків проти 88 відсотків (населення) та 81 відсотків (бізнес)), проведеного у кінці 2023 року.

По - третє, щодо оцінки динаміки рівня корупції, то думки експертів розділилися порівну між тими, хто бачить зростання чи зменшення її рівня: 30% експертів вважають, що він зріс, стільки ж – низився, ще 36 відсотків – не змінився.

Також оцінки експертів щодо зміни рівня корупції в Україні у 2023 році суттєво від різняються від оцінок населення та бізнесу: якщо про зростання рівня корупції говорять 30 відсотків представників антикорупційного сектору, то таких серед підприємців – 46 відсотків, а серед населення – вдвічі більше (61 відсотків).

На думку більшості експертів (54 відсотків), тенденції, що розвиваються в Україні, дають змогу припустити очікування зниження рівня корупції.

Цікавим результатом, проведеного дослідження було намагання вченими розрахувати Індекс сприйняття поширеності корупції у різних суспільних сферах (за 5-бальною шкалою) та сформувані загальний рейтинг серед 35 сфер суспільного життя щодо рівня поширеності корупції в Україні.

За оцінками представників експертного антикорупційного середовища до 10 сфер найвищим рівнем поширеності корупції ввійшли такі сфери, як:

- 1) митниця (для суб'єктів господарювання) – 4,23.
- 2) Військова сфера (використання та розпорядження нерухомим майном і землями, паливно-мастильними матеріалами тощо.
- 3) Питання призову, просування військовослужбовців по службі, забезпечення їх житлом) – 4,16.
- 4) Публічні закупівлі робіт і послуг з будівництва, ремонту та утримання автомобільних доріг державного та місцевого значення – 4,15.
- 5) Сфера будівництва та здійснення архітектурно-будівельного контролю – 4,06.
- 6) Надання дозволів та видобування корисних копалин – 4,05.
- 7) Сфера лісового господарства та деревообробки – 4,04.
- 8) Публічні закупівлі для потреб оборони і національної безпеки, модернізація військової техніки, торгівля зброєю – 4,04.
- 9) Сфера судочинства (у т.ч., виконання судових рішень) – 4,02.
- 10) Земельні відносини, землеустрій – 4.
- 11) Публічні закупівлі робіт і послуг з реалізації інших великих інфраструктурних проектів – 3,94 [3, с.44].

У підсумку проведеного дослідження, вважаємо за потрібне зазначити, що чинниками існування корупції в умовах дії режиму воєнного стану є: складна економічна ситуація в країні, що була викликана військовою агресією росії; певна дезорієнтація суспільства; недостатня поінформованість громадян з питань діючого законодавства, і як наслідок, низький рівень їх правосвідомості; колізії та прогалини в законодавстві; недовіра

населення до антикорупційних заходів держави, у зв'язку з низьким рівнем їх ефективності та ін.

Література

1. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. – Київ, 2024. 146 с. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-83/sources/380-111340470-67a239fc55bdd.pdf>.

2. Корупція в Україні 2023: погляд та оцінки експертів. НАЗК, Київ, 2023. 25 с. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-13/zahid-1309/zahid-progress-6074/organ-148/307-1199909543-6707f510683b9.pdf>.

3. Корупція в Україні 2023: розуміння, сприйняття, поширеність. Звіт за результатами експертного опитування щодо оцінки рівня корупції в Україні. – Київ, 2024. 57 с. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-13/zahid-1309/zahid-progress-6074/organ-148/307-524955400-6707f5105c947.pdf>.

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Ротар А.І., студентка 3 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 262
Правоохоронна діяльність, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Баранов С.О., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративно – правових
дисциплін інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Етична культура – виступає природним ядром професійної культури правоохоронця як особи, і є внутрішнім мотиватором, імперативом моральних поступків під час виконання службових обов'язків.

Якщо професійно-правова етика – це живе функціонування моралі в процесі юридичної діяльності, то етична культура поліцейського, будучи основою правової етики, являє собою внутрішнє (природне) веління дотримуватися моральних принципів і норм, що сформувалися в суспільстві.

Етична культура правоохоронця невіддільна від його уявлень і ставлення до кодексу професійної етики правоохоронця як системи моральних принципів, що лежать в основі діяльності правоохоронця, є його світоглядним і методологічним орієнтиром. Дати вичерпний перелік усіх моральних принципів правоохоронця не можливо, тому що кожна особа індивідуальна і є носієм більшої або меншої їх кількості в різному поєднанні.

Проте, варто виділити основні моральні принципи, без яких не може відбутися захисник закону у правовій державі. Вони складають зміст Правил етичної поведінки поліцейського: дотримання принципів верховенства права; гуманне ставлення до людини; порядність; співчуття; чесність; правдивість тощо [1].

Правила етичної поведінки працівників органів поліції є узагальненням стандартів поведінки та доброчесності, які виробляються як на основі історичного досвіду їх трудової діяльності, так і на вимогах нормативно-правових актів, спрямованих на створення умов для підвищення авторитету діяльності органів поліції та зміцнення репутації поліцейських, а також довіри населення до них, інформованості громадян про їх поведінку та очікувані позитивні результати від виконання службових обов'язків.

Етична поведінка поліцейських – це перш за все внутрішні, службові питання, які охоплюються управлінськими процесами та регламентуються нормами адміністративного законодавства [2, с. 231].

Етична культура поліцейського невіддільна від його уявлень і ставлення до професійного обов'язку правоохоронця як сукупності нормативів (вимог) правового і морального характеру, якими він повинен керуватися як у практичній юридичній діяльності під час здійснення службових повноважень, так у повсякденному житті, поза служби.

Часто професійний обов'язок збігається з юридичним обов'язком, особливо тоді, коли працівник не знаходиться на службі. Наприклад, затримка злочинця працівником поліції, який не знаходиться на службі, є його професійним обов'язком. Тобто професійний обов'язок ширше поняття «службовий обов'язок», що пов'язаний з виконанням функціональних зобов'язань.

Формування професійної етики поліцейських в умовах воєнного стану є важливою складовою забезпечення в державі законності, справедливості та довіри суспільства до правоохоронних органів.

Етичні принципи поліцейських, такі як гуманізм, законність та справедливість, мають бути непохитними, особливо в складних умовах війни. В умовах воєнного стану, коли суспільство переживає стрес та невизначеність, формування професійної етики поліцейських набуває особливої ваги.

В складних умовах військового стану підрозділи поліції стикаються з широким переліком обставин, що суттєво погіршують умови несення служби, негативно впливають на фізичний та моральний стан особового складу. До таких факторів можна віднести: збільшення кількості стресових ситуацій, підвищення рівня фізичних та психологічних навантажень, обмеження ресурсного забезпечення, необхідність негайного реагування на швидкі зміни оперативного стану та на різні надзвичайні ситуації, а також, зростання кіль-

кості проблемних питань, що виникають у процесі комунікації з населенням та службовими особами установ і організацій.

Дія режиму воєнного стану покладає на підрозділи поліції виконання додаткових спеціальних завдань, таких як: охорона об'єктів критичної інфраструктури, проведення евакуаційних заходів з вивезення населення та матеріальних цінностей з районів ведення бойових дій, здійснення розмінування територій, проведення стабілізаційних заходів у звільнених від ворога населених пунктах, проведення контр диверсійних заходів тощо.

Слід відзначити, що в умовах дії режиму воєнного стану та військової агресії РФ на роботу поліцейських вчиняють свій негативний вплив наступні об'єктивні та суб'єктивні фактори:

1) наявність стресових обставин, пов'язаних з постійними загрозами для життя.

2) Зменшення можливостей ресурсного та матеріально-технічного забезпечення підрозділів поліції, проблеми з регулярним його постачанням, що ускладнює виконання завдань та знижує ефективність несення служби.

3) Участь у проведенні заходів з забезпечення дії режиму воєнного стану та у бойових діях, вимагають швидкого реагування на екстремальні ситуації, що збільшує фізичне і психологічне навантаження на поліцейських.

4) Воєнний стан ускладнює комунікацію як в середині поліції, так і з зовнішніми суб'єктами - юридичними особами та громадськістю, що призводить до збільшення кількості конфліктних ситуацій, появи фактів дезінформації та неправдивих повідомлень, що має наслідком зниження рівня авторитету і довіри до правоохоронних органів.

У цих умовах формування високих професійних якостей, етичних засад та вироблення стрес стійкості працівників поліції є критично важливими для збереження їхнього життя і здоров'я, функціональної ефективності, забезпечення дотримання вимог етичних норм, усунення умов для виникнення конфліктних ситуацій, а також проявів фактів корупції.

Таким чином, основним завданням підрозділів поліції під час дії режиму воєнного стану є ефективне реагування на наведені проблемні моменти службової діяльності під час забезпечення охорони публічного порядку та безпеки.

В екстремальних умовах воєнного стану поліцейський, щоденно опиняється перед необхідністю діяти з урахуванням вимог норм моралі і норм права, оскільки від правильно обраної службової поведінки залежить його честь, сприйняття громадянами як представника влади, ступінь їх довіри та бажання співпрацювати з поліцією.

Під час забезпечення охорони публічного порядку (наприклад, охорони місця ураження засобами ворожого нападу, або проведення евакуаційних заходів з району ведення бойових дій і т.ін.) на підставі критичного загострення емоційного стану часто можуть виникати конфліктні ситуації з громадянами, такі ускладнення стану публічного порядку потребують свого швидкого та належного розв'язання.

Поліцейським для попередження або вирішення конфліктів під час несення служби важливо застосовувати наступні моральні якості як: доброчинність, тактовність, витримку і самоконтроль. Позитивні результати розв'язання конфліктних ситуацій надає застосування методів ситуативного моделювання та вироблення сталих навичок і прийомів психологічного спілкування у конфліктних ситуаціях [3, с. 344].

На наш погляд, усуненню наведених проблем та формуванню стійких морально - етичних основ особи поліцейського у період дії режиму воєнного стану буде сприяти дотримання ними наступних вимог та нормативно закріплених обов'язків: 1) неухильне дотримання в службовій діяльності та у позаслужбовий час законності; 2) постійне удосконалення професійної майстерності та службових знань за рахунок підвищення рівня професійної компетентності та службової підготовки; 3) формування у поліцейських таких ключових засад службової діяльності як - неупередженість та об'єктивність; 4) виховання доброчесності, стійкості до корупції та службових зловживань; 5) сприяти формуванню високого рівня довіри суспільства до поліцейських.

Підсумовуючи наведене можна стверджувати, що формування професійної етики поліцейських в умовах воєнного стану є складним процесом, який вимагає комплексного підходу та залучення широкого кола суб'єктів. Ретельного планування та проведення правових, організаційних, виховних і превентивних заходів з особовим складом поліцейських підрозділів.

Література

1. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09 листопада 2016 № 1179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.

2. Масюк Л. Я. Щодо змісту правил етичної поведінки поліцейських як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. *Наукові записки. Серія : Право*. № 17. 2024. С.230-235.

3. Професійно-психологічна підготовка поліцейського: навчальний посібник / Я. М. Когут, Ю. Ц. Жидецький, Ю. І. Кіржецький, С. С. Гнатюк, Р. М. Андрусишин та ін.; за ред. Я. М. Когута. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 404 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

*Ротар А.І., студентка 3 курсу першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 262
Правоохоронна діяльність, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Коропатов О.М.**, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Останнім часом у багатьох країнах проводиться активна правова політика у сфері протидії корупції. Однак, незважаючи на розвинену законодавчу базу України у сфері протидії корупції і націленість державної політики на її ліквідацію, корупція у країні викликає безліч нарікань.

У даний час не можна стверджувати про значні досягнення у сфері її подолання, корупція набула системного характеру. Вона в значній мірі обумовлена неефективністю державного управління, особливостями суспільного менталітету, специфікою політичної культури, а також нерозвиненістю інститутів громадянського суспільства, покликаних контролювати діяльність органів виконавчої влади. До того ж соціально-економічні та політичні умови життя суспільства постійно змінюються, «корупційне поле» соціальних взаємодій оновлюється через упровадження в нього все нових дійових осіб. Іншими словами, коло об'єктів і суб'єктів корупційних відносин постійно розширюється. Із корупцією стикаються практично всі громадяни, тоді як проявляються і відповідно караються лише окремі чиновники, які вчинили корупційні дії. Як наслідок, це підриває принцип невідворотності покарання і зводить нанівець результативність антикорупційних заходів. Неефективність правової політики у сфері запобігання та протидії корупції обумовлена слабким державним контролем із протидії корупції, недосконалістю законодавства (наявністю законодавчих прогалин, правових колізій, заплутаністю правових норм, безліччю підзаконних актів тощо), а також зниженням морально-духовного потенціалу суспільства з панівним у ньому правовим нігілізмом, невір'ям громадян у невідворотність покарання користолюбства чиновників. Вищезазначені аспекти визначають особливу актуальність і необхідність теоретичного та практичного переосмислення накопиченого досвіду й аналізу законодавчого регулювання в даній сфері, а також узагальнення практики реалізації органами виконавчої влади заходів, спрямованих на протидію корупції на сучасному етапі розвитку держави і права. Сьогодні міжнародне співтовариство з метою підвищення ефективності боротьби з корупцією розробляє різні правові рекомендації, наполягає на необхідності вдосконалення антикорупційного законодавства. Утім успіх реалізації зазначених рекомендацій в Україні

передбачає врахування сформованої правової системи. У спеціальній літературі розрізняють корупцію політичну і економічну [1].

Розвиток політичної корупції може призвести до неконтрольованої політичної ситуації у країні, оскільки вона являє реальну загрозу демократичним інститутам і балансу різних гілок влади.

Економічна корупція знижує ефективність ринкових інститутів і регулюючої діяльності держави. Таким чином, для створення дієвого механізму реалізації адміністративно-правових засобів запобігання та припинення корупції в державних органах України необхідно: використовувати історичний, міжнародний досвід; упроваджувати наукові розробки і позитивний міжнародний досвід боротьби з корупцією; використовувати рекомендації міжнародних організацій та експертів у процесі нормотворчої діяльності та забезпечення ефективного функціонування правоохоронних органів.

Основним напрямом боротьби з корупцією має бути її запобігання, тобто вплив на її причини й умови. Відтак антикорупційна політика є частиною державної політики і повинна включати в себе заходи, спрямовані на вирішення таких завдань: організація боротьби з корупцією на всіх її рівнях; звуження поля умов і обставин, що сприяють корупції; збільшення ймовірності виявлення корупційних дій і покарання за них; вплив на мотиви поведінки посадової особи; створення атмосфери суспільного неприйняття корупції у всіх її проявах [2, с. 68].

Так, запобігання корупційним правопорушенням здійснюється шляхом організації і проведення моніторингу ефективності боротьби з корупцією, кінцева мета якого полягає в отриманні об'єктивної інформації, що є основним і необхідним елементом ефективного управління. У даному контексті слід виділити основні напрями, за якими буде здійснюватися антикорупційний моніторинг, а саме: вивчення громадської думки про стан корупції; вивчення й аналіз виявлених корупційних правопорушень; проведення аналізу скарг і звернень фізичних і юридичних осіб про факти вчинення корупційних правопорушень, що надійшли в державні органи; узагальнення результатів перевірок, проведених у державних органах; узагальнення результатів антикорупційної експертизи нормативних правових актів і їх проектів; проведення аналізу публікацій про корупцію в засобах масової інформації; здійснення контролю за виконанням заходів, передбачених у планах протидії корупції, і узагальнення отриманих даних. Таким чином, існуючу систему суб'єктів протидії корупції в Україні можна поділити на дві групи: а) спеціалізовані суб'єкти, які визначають основні напрями державної політики у сфері протидії корупції, забезпечують розробку і прийняття законів, розподіляють функції між органами виконавчої влади, координують їх діяльність, здійснюють і забезпечують ефективну реалізацію державної антикорупційної політики, реалізують запобігання посадовим і корупційним злочинам; б) неспеціалізовані суб'єкти, пов'язані зі спеціалізованими суб'єктами єдиними цілями, а та-

кож інформаційними, координаційними і правовими зв'язками, у тому числі: комерційні та некомерційні організації із різними формами власності, підприємства і установи, громадські, міжвідомчі та місцеві комісії, асоціації і фонди; політичні партії і масові громадські організації, що діють на основі статутів і положень та мають вертикальну і горизонтальну структури на різних рівнях; ЗМІ; об'єднання та молодіжні формування; профспілки; громадські організації і формування, створювані на добровільних засадах. Спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції є органи прокуратури, органи внутрішніх справ України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції [3, с. 78].

Удосконалення діяльності щодо запобігання корупції треба пов'язувати з комплексним здійсненням правових, політичних, організаційних, технічних і фінансових заходів, що забезпечують розвиток необхідних механізмів, реалізація яких дозволить створити вагомі передумови для докорінної зміни ситуації у сфері протидії масштабним проявам корупції.

Література

1. Запобігання корупції у запитаннях і відповідях: посібник для суддів. К.: Ваіте, 2017. 146 с.
2. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики: 2024.
3. Коваленко В. В. Особливості формування концепції запобігання корупційного правопорушенням в Україні, 2020.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

*Руденко Н.В., студентка 3 курсу,
спеціальності 081 Право, інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ
Денисова А.В., доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Розвиток адміністративного процесуального права зумовлений глибокими трансформаціями у сфері публічного управління, посиленням ролі принципів верховенства права та захисту прав людини в діяльності органів державної влади. Сучасний етап розвитку адміністративного судочинства характеризується прагненням до підвищення ефективності механізмів судового контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єктів владних повноважень, а також цифровізацією адміністративних процедур. У контексті євроінтеграційних процесів та впровадження європейських стандартів публічного адміністрування виникає потреба у вдос-

коналенні процесуальних норм, які забезпечують баланс між інтересами держави та правами громадян. Саме тому дослідження сучасних тенденцій розвитку адміністративного процесуального права має важливе теоретичне та практичне значення для формування ефективної системи публічно-правових відносин в Україні.

Як зазначає, Кравець М.О., у світлі глобалізаційних процесів основні тенденції розвитку адміністративного права визначаються низкою взаємопов'язаних чинників. Серед них ключовою є нормалізація та адаптація адміністративно-правового регулювання, що відображає прагнення країн до гармонізації, хоча й ускладнене різним рівнем їхнього удосконалення. Другою важливою тенденцією є взаємне дотримання міжнародних принципів, як-от принцип справедливості, що діє у більшості країн. Значну роль у цьому процесі відіграє наукова спільнота, яка аналізує проблеми та пропонує шляхи вдосконалення адміністративного права. Зрештою, глобалізація посилює взаємозалежність між країнами, роблячи неможливим існування будь-якої європейської держави без урахування світових рекомендацій. Таким чином, глобалізація адміністративного права є рушійною силою, яка сьогодні викликає значний інтерес серед політиків, зокрема в Україні, і очікується, що вона призведе до стрімкого зростання країни та налагодження міжнародних відносин. [2, с. 160]

Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» знаменує собою початок нової доби для національної адміністративно-правової науки, законодавства та практики, що є однією з найважливіших сучасних тенденцій розвитку адміністративного процесуального права. Цей Закон, на думку судді Володимира Бевзенка, чітко окреслив зміст сучасного європейського адміністративного права, впроваджуючи такі ключові, хоча й непрості для тлумачення, поняття, як адміністративний акт, адміністративна процедура та адміністративний орган. Його імплементація створює нові виклики і завдання як для адміністративних органів, так і для адміністративних судів, зокрема щодо коректної кваліфікації та застосування нових процедурних норм. Європеїзація є наскрізним процесом, який передбачає адаптацію та впровадження європейських стандартів, норм і практик у функціонування системи правосуддя України, а також у сферу адміністративного права як публічної галузі. Конкретним проявом європеїзації адміністративного процесуального права України є запровадження Закону України «Про адміністративну процедуру», який, за повністю відповідає європейським стандартам. Ця тенденція посилюється також Законом України «Про правотворчу діяльність», що зобов'язує будь-який нормативно-правовий акт в Україні відповідати не лише Конвенції про захист прав людини і практиці ЄСПЛ, а й міжнародним договорам України у сфері європейської інтеграції та праву ЄС, що є прямою вимогою гармонізації національного законодавства.[1]

Цифровізація судової системи, зокрема впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, сприяє підвищенню доступності правосуддя та оперативності розгляду справ. Судова практика підтверджує допустимість використання електронних доказів і подання процесуальних документів у цифровій формі, що формує основу для розвитку електронного адміністративного процесу.

У постановках Верховного Суду від 20 червня 2019 року у справі №826/3858/18 [3] та від 21 березня 2018 року у справі №826/9895/17 [4] Підкреслено значення електронних доказів і можливість здійснення процесуальних дій в електронній формі. Це створює передумови для формування електронного адміністративного судочинства, що забезпечує швидкість і доступність правосуддя.

Отже, можна зробити висновок, що сучасний розвиток адміністративного процесуального права України є результатом глибоких трансформацій у сфері публічного управління, удосконалення механізмів судового контролю та посилення ролі принципів верховенства права. Адміністративне судочинство поступово перетворюється на ефективний інструмент забезпечення справедливості, захисту прав і свобод громадян, що відповідає демократичним засадам функціонування держави. У центрі сучасних процесів реформування перебуває людина, її права та законні інтереси, що відображає перехід до людиноцентричної моделі адміністративного права. Важливим чинником оновлення національної правової системи є європеїзація адміністративного процесу, яка проявляється у гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу та практикою Європейського суду з прав людини. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» стало важливим кроком у напрямі створення сучасної, прозорої та ефективної системи взаємодії між державою та громадянами. Не менш важливою тенденцією є цифровізація адміністративного процесу, яка сприяє підвищенню ефективності правосуддя, доступності судових послуг та спрощенню процесуальних процедур.

Крім того, сучасна практика Верховного Суду засвідчує зміцнення ролі принципів пропорційності, належного врядування та доброчесності в адміністративних правовідносинах. Це свідчить про послідовний рух України у напрямі становлення правової держави, де публічна влада підзвітна громадянам, а суд виступає гарантом справедливості та законності.

Література

1. Судова влада України. Судді ВС розповіли про актуальні питання адміністративного судочинства, адміністративне право та його європеїзацію. 2023. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1501218/>

2. Кравець М.О. Тенденції розвитку адміністративного права в Україні у світлі глобалізаційних тенденцій. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9. 2021. С. 158-160.

3. Постанова Верховного Суду від 20 червня 2019 року у справі №826/3858/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

4. Постанова Верховного Суду від 21 березня 2018 року у справі №826/9895/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua>.

ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «ПРАВОВІ ЗАСАДИ» ТА «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ» КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Сербенюк С.О., науковий співробітник
відділу організації наукової діяльності,
Харківського Національного університету внутрішніх справ
Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6806-6319>*

Розвиток вітчизняних наукових досліджень у галузі адміністративного права в сучасних умовах характеризується масштабним дослідженням адміністративно-правових відносин в розрізі різноманітних сфер суспільних відносин та адміністративно-правових статусів різних суб'єктів правовідносин, зокрема державних органів, утворених в рамках нещодавніх реформ.

У рамках досліджень згаданих тематик важливу роль відіграють розкриття змісту правових / адміністративно-правових засад забезпечення певного виду державної політики чи регулювання певного виду суспільних відносин. Відповідно, трактування змісту поняття «адміністративно-правові засади», погляди на зміст котрого у різних наукових шкіл неоднозначні, відіграє важливу роль у презентації наукових результатів.

То ж розглянемо категорії «правові засади» та «адміністративно-правові засади» і в контексті міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти певну увагу зосередимо на їх зміст та наведемо авторське визначення для останнього поняття. Для цього спочатку, використовуючи індуктивний метод наукового пізнання у вирішенні зазначеної проблематики, проаналізуємо термінологічну категорію «адміністративно-правові засади».

Доречно звернути увагу на відповідне дослідження В. Ф. Залужного [1], де [1, с. 95-96] виокремлено такі статистично-правові характеристики цього поняття, як поширеність і дискусійність в юридичній науковій літературі, відсутність тлумачень у законодавстві, а також так звана «аморфність», «розмитість», спричинені паралельним використанням нарівні з понятійними категоріями «адміністративно-правові аспекти», «адміністративно-правове забезпечення», «адміністративно-правові основи» тощо. У результаті проведеного філософського та загально-логічного аналізу

змісту категорії «засади» [1, с. 97], аналітики трактувань даного поняття в контексті різних норм вітчизняного законодавства [1, с. 98] та огляду різних наукових концепцій [1, с. 99] щодо його трактування, сформульовано висновок [1, с. 100] про поточну відсутність єдиного підходу до розуміння адміністративно-правових засад у поєднанні із фактом фігурування частого ототожнення зазначеного поняття із сукупністю таких категорій, як «принципи», «основні напрями», «організаційно-правове забезпечення» та «механізм».

Таким чином, з точки зору В. Ф. Залужного адміністративно-правовими засадами є «комплекс закріплених нормами, переважно, адміністративного права параметрів (основних характеристик) та принципів регулювання» певного виду суспільних відносин, «які урегульовуються за допомогою адміністративно-правових засобів та об'єктивуються на нормативно-правовому, суб'єктному та організаційно-управлінському рівнях» [1, с. 100]. Окрім того, додатково варто звернути увагу на висновок, що [1, с. 98] загалом у національному законодавстві України понятійні категорії «засади» і «основи» знаходяться у відношенні тотожності, а сутність змісту правових засад складається з правових норм, які регламентують: адміністративно-правовий статус суб'єкта чи адміністративно-правові особливості / характеристики певного напрямку діяльності; механізм функціонування відповідного суб'єкта або, відповідно, здійснення такої діяльності.

Останній погляд дає підстави розділити існуючі тлумачення досліджуваної категорії на тлумачення у вузькому та широкому розумінні. Причому, на основі тези «сутність змісту правових засад складається з правових норм, які регламентують ...» адміністративно-правовими засадами певного виду суспільних відносин цілком доречно у вузькому розумінні вважати саме сукупність норм адміністративного права, предметом яких виступають ці суспільні відносини.

Повертаючись до розгляду більш широкого змісту адміністративно-правових засад, зазначимо, що у свою чергу, М. І. Легенький [2, с. 10] на підставі проведеного аналітичного дослідження навчальної і наукової літератури, а також норм чинного законодавства, виокремив складові змісту та навів авторське визначення для поняття адміністративно-правових засад, а саме - як сукупність «основних методологічних характеристик і принципів регулювання суспільних відносин в окресленій сфері, яка встановлюється нормами адміністративного права та передбачає категоріальне, нормативно-правове і організаційно-управлінське забезпечення» [2, с. 10].

Окрему увагу дослідженню змісту категорії «адміністративно-правові засади» приділено також у [3], де на основі вивчення відомих концепцій щодо визначення цього поняття, І. І. Литвин виокремив власне визначен-

ня, а саме - «яке встановлюється нормами адміністративного права і враховує сукупність основних методологічних особливостей і принципів, що регулюють суспільні відносини у викладеній галузі, які забезпечують категоріальну, нормативну та організаційно-адміністративну підтримку забезпечують категоріальну, нормативну та організаційно-адміністративну підтримку» [3, с. 290].

Підводячи підсумки в узагальненні сутності змісту категорії «адміністративно-правові засади», зауважимо, що при розгляді в даному контексті будь-якої сфери правовідносин визначальним є саме її взаємозв'язок з адміністративними правовідносинами, який уже, в свою чергу, в силу свого існування або з моменту виникнення і породжує застосування адміністративно-правових норм. Вказаний зв'язок може бути достовірним (наприклад, через об'єкт чи суб'єкт адміністративних правовідносин), так і ймовірним (наприклад, виникати внаслідок необхідності забезпечення задоволення певних інтересів чи досягнення мети за ініціюванням суб'єкта адміністративного права відповідно до норм чинного законодавства).

Таким чином, цілком можна погодитись із думкою В. Ф. Залужного про те, що система адміністративно-правових норм є підмножиною множини норм, що закріплюють зміст адміністративно-правових засад. Окрім того, як приклад доцільно вкотре зауважити, що у випадку правовідносин щодо міжнародної співпраці, зокрема у сфері вищої освіти, до регламентуючих норм додаються як загальновизнані правила етичної поведінки, світові традиції, норми корпоративної етики, положення ратифікованих Україною міжнародних договорів тощо.

Отже, з урахуванням описаних вище підходів та концепцій, категорію «адміністративно-правові засади» з урахуванням контексту міжнародної співпраці саме у широкому розумінні можна уточнити як *закріплену Конституцією України й іншими чинними національними нормативними правовими актами та/або ратифікованими Україною міжнародними договорами визначену повну систему (принципи та ключові особливості, механізм організації та здійснення, механізм управління та примусу; напрями та методи удосконалення переліченого) основних та факультативних параметрів формування й активізації тієї чи іншої сфери правовідносин, що тим чи іншим чином є чи може бути пов'язаною (об'єктом, суб'єктом, захистом інтересів тощо) з адміністративними правовідносинами.*

У вузькому ж розумінні «адміністративно-правові засади» - це сукупність норм адміністративного права, предметом котрих виступають відповідні суспільні правовідносини.

Використовуючи аналогію й індукцію, в силу того, що адміністративне право є невід’ємною галуззю національного права і норми права побудовані на основоположних цінностях й принципах, цілком доречно погодитись з думкою В. Старости [4, с. 52] про доцільність розгляду саме аспекту вузького розуміння категорії «правові засади» як системи «нормативно-правових актів, норми яких спрямовані на правове регулювання суспільних відносин у певній сфері суспільного життя» [4, с. 52] «шляхом здійснення аналізу нормативно-правових актів з урахуванням їх юридичної сили» [4, с. 56].

Література

1. Залужний В. Ф. Адміністративно-правові засади дисциплінарної відповідальності військовослужбовців збройних сил України: поняття, особливості юридичної природи та змісту. *Право та державне управління*. 2022. № 2. С. 95-102. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.12>
2. Легенький, М. І. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / М. І. Легенький; МОН України, Нац. ун-т «Львівська політехніка». - Львів, 2018. - 41с.
3. Литвин І. І. Дослідження адміністративно-правових засад та передумов формування та реалізації державної політики у сфері освіти. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 34 (73). № 1. С.288-293. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/50>
4. Староста В. І. Адміністративно-правові засади юридичного забезпечення діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Староста Віталій Іванович; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2023. 199 с.

ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ПОВОДЖЕННЯМ ЗБРОЇ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

*Сінчук М.С., курсант 301 взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів поліції Національної поліції України, Оде-
ського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Любчик В.Б., кандидат юридичних наук,
доцент, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, факу-
льтету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Злочини, що стосуються незаконного носіння, зберігання, придбання, передачі чи збуту вогнепальної зброї, бойових припасів або вибухових речовин, посідають особливе місце серед найбільш небезпечних кримінальних правопорушень в Україні. Відповідно до частини першої статті 263 Кримінального кодексу України [5], такі дії караються позбавленням волі від трьох до семи років, а у випадках повторності чи вчинення їх організованою групою санкції можуть сягати до дванадцяти років позбавлення волі. Подібні правопорушення несуть значний ризик для безпеки держави та суспільства, оскільки часто поєднуються з організованою злочинною діяльністю, тісно пов'язані з незаконним обігом наркотиків, контрабандою або навіть терористичними загрозами.

Ефективність розслідування таких злочинів безпосередньо залежить від рівня координації між підрозділами кримінальної поліції та іншими службами. Оскільки йдеться про правопорушення з високим ступенем суспільної небезпеки, до їх документування і припинення залучаються оперативні, слідчі та експертні підрозділи, а також органи прокуратури, служби безпеки та військові формування. Взаємодія між цими структурами має ґрунтуватися на чітких правових нормах та узгоджених алгоритмах дій, що забезпечує своєчасність реагування та запобігання тяжким наслідкам [2, с.231].

Ключову роль у виявленні фактів незаконного поведіння зі зброєю відіграють оперативно-розшукові підрозділи. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» наділяє їх правом застосовувати негласні слідчі дії, серед яких – контрольовані закупки, візуальне спостереження, оперативні комбінації та інші заходи. Особливість їх роботи полягає в дотриманні принципів конспірації, забезпеченні несподіваності та швид-

кості дій, що дозволяє нейтралізувати злочинців ще на етапі підготовки чи безпосереднього збуту зброї та боєприпасів [4, с.94].

Не менш важливою ланкою у взаємодії є слідчі підрозділи, які здійснюють процесуальне оформлення результатів, отриманих оперативниками. Саме вони проводять допити, обшуки, накладають арешт на речові докази, призначають експертизи, оформлюють протоколи й процесуальні документи, що формують доказову базу у кримінальному провадженні. Усі дії слідчих регламентуються Кримінальним процесуальним кодексом України, що гарантує законність і неупередженість розслідування.

Особливе місце у взаємодії підрозділів займає співпраця з експертно-криміналістичними службами. Для підтвердження факту належності вилучених предметів до категорії вогнепальної зброї чи вибухових речовин проводяться спеціальні балістичні, хімічні, трасологічні та технічні дослідження. Висновки експертів стають основою доказування у суді, а тому їхня роль у кримінальних провадженнях за статтею 263 КК України є визначальною [3, с.21].

Організація оперативних заходів, таких як затримання, блокування чи контрольовані поставки, потребує ретельного планування. Координація дій здійснюється шляхом розроблення спільних планів, у яких визначаються відповідальні особи, порядок комунікації, часові межі та матеріально-технічне забезпечення. Виконання таких операцій вимагає суворого дотримання законності, забезпечення прав і свобод людини, а також ретельного документування всіх процесів для формування належної доказової бази.

Інформаційний обмін між підрозділами має не лише організаційне, а й правове значення. Виявивши ознаки кримінального правопорушення, оперативні служби зобов'язані передати відповідні матеріали слідчому та прокурору, які вже в межах процесуальної компетенції ухвалюють рішення про подальші дії.

У сучасних умовах воєнного стану взаємодія підрозділів кримінальної поліції з іншими структурами – Національною гвардією, Службою безпеки України, підрозділами територіальної оборони та органами місцевого самоврядування – набуває ще більшої ваги. Спільне використання ресурсів, координація блокувань, контроль переміщення громадян і транспортних засобів дозволяють оперативніше виявляти та локалізувати випадки незаконного обігу зброї, що знижує рівень загроз для суспільства [1, с.56].

Попри розвинену нормативно-правову базу, на практиці залишаються проблеми, що ускладнюють взаємодію підрозділів. Серед них – недостатня інтеграція інформаційних систем, обмеженість технічного забезпечення, розрізненість компетенцій і бюрократичні бар'єри. Вирішення цих проблем можливе шляхом створення централізованого координаційного центру, впровадження спільних баз даних, підвищення рівня технічного оснащення та систематичних навчань [2, с.233].

Отже, взаємодія підрозділів кримінальної поліції з іншими службами при розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням зі зброєю, боєприпасами чи вибуховими речовинами, є ключовою умовою ефективного протидіяння цим правопорушенням. Комплексність таких злочинів вимагає узгоджених дій оперативних, слідчих, експертних і спеціалізованих підрозділів, а також тісної співпраці з прокуратурою, Службою безпеки України, Національною гвардією та іншими структурами, що забезпечує оперативність реагування, повноту збирання доказів та дотримання законності. Лише системна координація, своєчасний обмін інформацією та належне матеріально-технічне забезпечення дозволяють ефективно протидіяти незаконному обігу зброї та мінімізувати загрози громадській безпеці й національній безпеці держави.

Література

1. Діяльність підрозділів превентивної діяльності Національної поліції щодо запобігання правопорушенням у сфері обігу вогнепальної зброї: навч.-практ. посібник / Фоменко А. Є., Бахчев К. В., Дудоров О. О., Камішанський О. Ю., Бочковий О. В. та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 112 с.

2. Заворіна О.П. Особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами національної поліції в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2020. Вип. 2 (90). С. 228-238.

3. Розслідування незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами та вибуховими пристроями: метод. реком. / Д. М. Тичина, О. С. Тарасенко, А. О. Антощук та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 50 с.

4. Ткачова, В. В., О. О. Деревягін, and Деревягін Олексій. "Нормативно-правове забезпечення оперативно-розшукової протидії підрозділами кримінальної поліції контрабанді вогнепальної зброї та боєприпасів в умовах воєнного стану." Methodological aspects of education: achievements and prospects: The 31st International scientific and practical conference (Rotterdam, Netherlands, August 06–09, 2024).-Rotterdam, 2024.-P. 92-98.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001року Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ GOOD GOVERNANCE ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

*Сірко В.С., кандидат юридичних наук, доцент.,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Розвиток демократичної, ефективної та підзвітної системи публічного управління є одним із ключових завдань сучасної України в контексті її європейської інтеграції. Європейські стандарти *good governance* (належного врядування) виступають концептуальною основою цієї трансформації, адже поєднують правові, організаційні та етичні засади діяльності органів влади. Вони спрямовані на забезпечення прозорості, ефективності, участі громадян і верховенства права в публічному управлінні [1; 3].

Питання впровадження принципів *good governance* набуває особливої актуальності у зв'язку з модернізацією системи державного управління, цифровізацією публічних послуг та реалізацією адміністративної реформи в Україні. Упродовж 2022–2025 рр. держава здійснює масштабні зміни, орієнтовані на гармонізацію національного законодавства з європейськими стандартами управління [2; 7]. Важливо, що належне врядування розглядається не лише як юридичний чи інституційний процес, а як фундаментальний елемент відновлення довіри громадян до влади, підвищення її відкритості й ефективності [5; 6].

Одним із ключових нормативних кроків у цьому напрямі стало ухвалення Закону України «Про адміністративну процедуру» (2022 р.), який системно закріпив принципи належного адміністрування відповідно до європейських стандартів [1]. Документ передбачає справедливість, неупередженість, пропорційність рішень органів влади, право громадян бути почутими, а також обов'язок адміністрації належним чином мотивувати свої рішення. Закон розроблено за експертної підтримки Європейського Союзу та Ради Європи в межах програм технічної допомоги [3; 4].

Важливим орієнтиром у цій сфері виступає Концепція реформування системи публічної адміністрації України на 2022–2025 роки, яка закріплює принципи верховенства права, прозорості, участі громадян і ефективності як засадничі для побудови сучасного державного управління [2]. Особливе місце відведено створенню інституційних механізмів оцінки якості врядування, що ґрунтуються на європейській методології Ради Європи [8].

У практичному вимірі *good governance* реалізується через цифровізацію управлінських процесів. Розвиток екосистеми «Дія» та електронних

адміністративних послуг забезпечує прозорість і скорочення бюрократичних процедур [5]. Крім того, у 2023 р. Transparency International Ukraine та OECD оприлюднили звіти, які підтверджують позитивну динаміку зростання рівня відкритості та доброчесності у сфері публічного управління [6; 7].

Попри досягнення, низка викликів залишається актуальною: обмежена участь громадян у процесах прийняття рішень, нерівномірний рівень компетентності державних службовців, а також потреба у формуванні нової адміністративної культури, заснованої на етиці, підзвітності та сервісній орієнтації [9].

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що імплементація європейських стандартів *good governance* є не просто черговим етапом реформування адміністративного права, а ключовим чинником системної трансформації публічної влади в Україні. У сучасних умовах саме належне врядування визначає якість взаємодії держави та громадянина, створює передумови для підвищення ефективності управлінських рішень, прозорості діяльності органів влади та посилення демократичних засад функціонування держави [1; 3; 7].

Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» (2022 р.) стало важливим інституційним кроком у напрямі закріплення правових механізмів належного адміністрування, що відповідають європейським стандартам. Проте формальне ухвалення законодавчих актів саме по собі не гарантує якісних змін без розвитку кадрового потенціалу державної служби, впровадження сучасних технологій управління та підвищення управлінської культури [2; 4].

Вирішальним фактором успішності реформи є інтеграція етичних стандартів і принципів відкритості у щоденну практику роботи органів влади. Формування культури *good governance* передбачає не лише зміну законів, а й зміну ментальності державного службовця, який має усвідомлювати свою роль як представника сервісної, а не каральної держави. Це потребує постійного професійного розвитку, навчання, залучення громадян до процесу прийняття рішень і створення ефективних механізмів зворотного зв'язку [6; 9].

Крім того, цифровізація державних послуг через платформу «Дія» та інші електронні сервіси демонструє, що технологічні інновації здатні стати каталізатором впровадження принципів належного врядування. Вони забезпечують не лише прозорість і оперативність адміністративних процедур, а й сприяють формуванню довіри до влади — однієї з ключових ознак зрілого демократичного суспільства [5; 8].

Отже, реалізація європейських стандартів *good governance* в українському адміністративному праві є тривалим і багаторівневим процесом,

який поєднує правову, організаційну, технологічну та культурну трансформацію. Успіх цього процесу можливий лише за умов комплексного підходу — коли реформи не обмежуються змінами у нормативних актах, а охоплюють усі сфери державного управління. Україна має унікальний шанс використати свій євроінтеграційний потенціал для створення сучасної, відкритої, підзвітної та ефективної публічної адміністрації, що відповідатиме найкращим практикам європейського врядування [6; 7; 9].

Література

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022р. № 2073-IX.
2. Кабінет Міністрів України. *Концепція реформування системи публічної адміністрації України на 2022–2025 роки*. Розпорядження КМУ № 687-р від 21.07.2022.
3. European Union Advisory Mission (EUAM) Ukraine. *Implementing Principles of Good Governance in Ukraine*. Київ, 2023.
4. Council of Europe. *Updated Good Governance Standards for Ukraine: Assessment and Implementation Toolkit*. — Strasbourg, 2023.
5. Міністерство цифрової трансформації України. *Звіт про розвиток екосистеми «Дія» та електронних адміністративних послуг (2024)*. Київ, 2024.
6. Transparency International Ukraine. *Good Governance and Integrity Index in Ukrainian Public Administration (2023)*. Київ, 2023.
7. OECD. *Public Governance Review: Ukraine 2023 — Building Trust and Integrity in Public Institutions*. Paris: OECD Publishing, 2023.
8. Council of Europe & Мінрегіон України. *Methodology for Assessing the Quality of Governance at the Local Level in Ukraine*. Київ, 2023.
9. Школик О. Ю. *Good Governance у системі публічного управління України: виклики та перспективи розвитку*. Юридичний науковий журнал, № 2(24), 2024.

ФОРМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

*Суленко А.А., курсант 201 навчального взводу,
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України, Оде-
ського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Рудой К.М., доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права і процесу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Публічне адміністрування є основним інструментом реалізації державної політики та управління суспільними процесами [1 с. 21]. Форми реалізації публічного адміністрування визначають способи взаємодії органів влади з громадянами та юридичними особами, сприяють забезпеченню законності, ефективності та прозорості управлінських рішень [2 с. 21]. Розвиток адміністративних практик в Україні та світі свідчить про постійне вдосконалення форм публічного адміністрування, зокрема через цифровізацію та впровадження електронних сервісів [3 с. 21].

Історія публічного адміністрування в Україні бере початок ще з радянських часів, коли адміністративні функції виконувалися централізовано [1 с. 21]. Після здобуття незалежності розпочався процес реформування системи державного управління, впровадження принципів публічності та прозорості [2 с. 21]. У сучасному світі публічне адміністрування розвивається як комплексна система, що поєднує традиційні та електронні форми управління [3 с. 21].

Форми публічного адміністрування – це конкретні способи, за допомогою яких органи публічної влади здійснюють управлінську діяльність, виконують завдання, реалізують політику та забезпечують взаємодію з громадянами і організаціями [1 с. 21]. Вони можуть включати безпосереднє та опосередковане адміністрування, електронні сервіси, координаційні заходи та контрольні дії [2 с. 21].

Регуляторні форми включають встановлення правил, стандартів та норм поведінки для суб'єктів суспільних відносин [2 с. 21]. Приклади: видача ліцензій, дозволів, сертифікатів, затвердження стандартів безпеки та контролю за їх дотриманням [1 с. 21]. Процедури цих форм визначені законодавчо, а порушення правил тягне за собою адміністративну відповідальність [3 с. 21].

Сервісні форми реалізації публічного адміністрування передбачають надання адміністративних послуг громадянам і юридичним особам [1 с.

21]. До них належать видача паспортів, реєстрація бізнесу, видача довідок та сертифікатів [2 с. 21]. Важливими характеристиками є доступність, своєчасність та прозорість процесу, що забезпечується стандартизованими процедурами [3 с. 21].

Контрольні та наглядові форми забезпечують дотримання законодавства та правил у діяльності юридичних і фізичних осіб [1 с. 21]. Приклади: перевірки підприємств, аудит органів влади, контроль за дотриманням екологічних та санітарних норм [2 с. 21]. Ці форми сприяють підвищенню дисципліни та відповідальності суб'єктів публічного адміністрування [3 с. 21].

Координаційні та консультативні форми передбачають взаємодію органів влади з іншими державними органами, громадськими організаціями та міжнародними структурами [1 с. 21]. Приклади: міжвідомчі комісії, робочі групи, консультації з експертами, міжнародні форуми [2 с. 21]. Ці форми забезпечують узгодженість політики та ефективність управлінських рішень [3 с. 21].

Безпосереднє адміністрування передбачає прямий контакт органу влади з громадянами або організаціями, наприклад, видачу документів або перевірки [1 с. 21]. Опосередковане адміністрування здійснюється через делеговані органи, посередників або електронні сервіси, що підвищує ефективність та доступність послуг [2 с. 21].

Електронне адміністрування включає онлайн-послуги, автоматизовані системи обробки заяв та портал «Дія», що дозволяє отримувати документи та довідки без особистого відвідування органів влади [1 с. 21]. Це зменшує бюрократію, підвищує прозорість і забезпечує рівний доступ до послуг у різних регіонах [2 с. 21].

У багатьох країнах активно використовуються електронні сервіси та стандартизовані процедури для підвищення ефективності публічного адміністрування [1 с. 21]. Наприклад, в Естонії та Сінгапурі більшість державних послуг надається онлайн, що скорочує час обслуговування та зменшує корупційні ризики [2 с. 21]. Україна також впроваджує подібні практики, зокрема через цифровізацію адміністративних процесів [3 с. 21].

Основні проблеми: бюрократія, нерівний доступ до послуг у віддалених регіонах, недостатня цифровізація та кваліфікація працівників [1 с. 21]. Виклики включають необхідність удосконалення нормативної бази, впровадження електронних сервісів та адаптацію міжнародного досвіду до національних умов [2 с. 21].

Форми публічного адміністрування забезпечують ефективність державного управління, прозорість прийняття рішень, доступність адміністративних послуг та реалізацію конституційних прав громадян [1 с. 21]. Поєднання різних форм адміністрування сприяє стабільності державного управління та довірі населення до органів влади [2 с. 21].

Форми публічного адміністрування забезпечують законність, ефективність та прозорість взаємодії органів влади з громадянами, вдосконалення цих форм гарантують впровадження електронних сервісів, а інтеграція міжнародного досвіду сприяє підвищенню якості публічного адміністрування в Україні [2 с. 21].

Література

1. Адміністративне право України: Підручник / За ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 2022.
2. Битяк Ю.П., Адміністративне право України: навч. посібник. – Х.: Право, 2021.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами).
4. Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI (зі змінами).
5. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2020.

ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*Сухарєва А. О., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ,
Нестеровська О.О., курсант 3-го курсу,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Забезпечення безпеки дітей в освітньому середовищі стало важливим питанням під час реформування системи освіти та правоохоронних органів. За даними Міністерства внутрішніх справ України, упродовж 2023–2024 років зафіксовано зростання правопорушень серед неповнолітніх на 12%, а кількість звернень щодо випадків булінгу в освітніх закладах збільшилася на 27% [1]. Ця статистика викликана багатьма факторами: соціальною нестабільністю, воєнним станом, внутрішньою міграцією населення, психологічним напруженням дітей та їх батьків. У цих умовах влада через роботу Національної поліції України та закладів освіти, створює нову систему захисту прав дитини в закладах освіти створивши з 2024 року в Україні Службу освітньої безпеки, діяльність якої координується МВС [2].

Метою дослідження є аналіз сучасних форм і напрямів співпраці Національної поліції України з освітніми установами в контексті забезпечення безпеки дітей, а також виявлення шляхів удосконалення взаємодії правоохоронних органів, педагогічних колективів і батьківської громадськості.

Проблематика безпечного освітнього середовища розглядалася в наукових працях українських дослідників, серед яких Г.М. Андрєєва, яка досліджувала психологічні чинники безпеки учнів [3]; Л.В. Шевченко розкрила теоретико-практичні аспекти формування безпечного освітнього середовища [4]; М.В.Корнієнко, А.О.Сухарева, досліджували роль та місце Спеціаліста із безпеки в освітньому середовищі [5]. Однак нова модель взаємодії поліції та навчальних закладів через Службу освітньої безпеки, запроваджена у 2023–2024 роках, залишається малодослідженою і потребує ґрунтовного аналізу.

Служба освітньої безпеки (СОБ) – це новий підрозділ Національної поліції, який реалізує концепцію постійної присутності поліцейського у школі з метою превенції, моніторингу та реагування на ризики для життя і здоров'я дітей. Станом на жовтень 2025 року понад 1700 офіцерів СОБ працюють у школах по всій Україні [2]. Кожен офіцер закріплений за конкретним навчальним закладом і виконує функції охорони громадського порядку, наставництва, правового виховання, профілактики булінгу, насильства, уживання психоактивних речовин, а також забезпечення фізичної та психологічної безпеки школярів.

Основні напрями їхньої діяльності включають організацію пропускнуго режиму, контроль за відвідуванням школи сторонніми особами, координацію дій з охоронними компаніями, швидке реагування на небезпечні ситуації, супровід евакуацій, участь у складанні Паспортів безпеки закладів освіти та взаємодію з педагогічними колективами [2; 5]. Згідно з наказом МВС України від 01.10.2024 №663, офіцери СОБ забезпечують постійний контроль території та координацію дій між адміністрацією школи, поліцією, ДСНС та охоронними структурами, створюючи таким чином єдиний безпековий контур.

Не менш важливу роль у системі превенції відіграють підрозділи ювенальної превенції Національної поліції, діяльність яких регламентується наказом МВС України від 19.12.2017 №1044 [2]. Їх завдання полягають у виявленні та профілактиці правопорушень серед дітей, організації правопросвітницьких заходів, веденні профілактичного обліку, роботі з неблагополучними сім'ями, запобіганні булінгу та інтернет-злочинам. Методи їх роботи охоплюють інтерактивні лекції, тренінги, ігрові практики та зустрічі з учнями, педагогами й батьками. За даними МВС, лише у вересні 2024 року інспектори СОБ спільно з підрозділами ювенальної превенції провели понад 13 тисяч занять із питань безпеки для школярів [2]. Це свідчить про активну реалізацію превентивної функції поліції у сфері освіти.

Важливим напрямом роботи Служби освітньої безпеки є співпраця з батьками та громадськістю. За результатами соціологічного опитування МВС України у 2024 році, 70% батьків підтримують ідею постійної присутності офіцерів СОБ у школах [1]. Регулярні зустрічі офіцерів з батьками спрямовані на підвищення рівня правової культури, попередження насильства в сім'ї, запобігання кіберзлочинам і формування партнерської моделі взаємодії «батьки – школа – поліція». Такий формат дозволяє зміцнювати довіру до поліції та залучати батьків до процесу виховання безпечної поведінки дітей.

Моніторинг ефективності діяльності Служби освітньої безпеки здійснюється МВС та МОН на підставі статистичних даних про кількість профілактичних заходів, звернень, випадків булінгу та правопорушень. Оцінюється рівень задоволеності учасників освітнього процесу через опитування, а зібрана інформація аналізується в межах автоматизованої інформаційної системи освітнього менеджменту (АІКОМ). Такі інструменти дозволяють своєчасно виявляти проблеми й коригувати діяльність підрозділів.

Вважаємо, що розширення проєкту СОБ сприятиме створенню безпечного освітнього середовища. У подальшому з боку держави передбачено також встановлення сучасних технічних засобів безпеки – тривожних кнопок, систем відеоспостереження, металодетекторів, а також підвищення кваліфікації офіцерів СОБ через спеціальні тренінги з педагогіки, психології та медіації конфліктів [7]. Водночас важливо забезпечити комплексний підхід до безпеки, що передбачає консолідацію зусиль державних структур, освітніх установ, поліції, органів місцевого самоврядування та громадських організацій.

Отже, ефективна взаємодія Національної поліції України з освітніми закладами сьогодні реалізується через дві ключові форми – Службу освітньої безпеки та підрозділи ювенальної превенції. Успішність їхньої діяльності забезпечується чітким нормативно-правовим регулюванням, професійною підготовкою фахівців, систематичним моніторингом результатів та активною участю громадськості. Розвиток цього напрямку є важливою складовою державної політики у сфері захисту прав дитини та превенції правопорушень серед неповнолітніх. Створення безпечного освітнього середовища – це не лише завдання школи чи поліції, а спільна відповідальність суспільства, спрямована на формування покоління дітей, які зростатимуть у середовищі довіри, захищеності та взаємоповаги.

Література

1. Причини булінгу: результати масштабного дослідження в українських школах. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/prychyny-bulinh-u-rezultaty-masshtabnoho-doslidzhennia-v-ukrainskykh-shkolakh>
2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середо-

вища в закладах загальної середньої освіти : Наказ МВС України від 01.10.2024 № 663. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text>

3. Андреева Г.М. Психологічна безпека учнів у сучасній школі. Київ. Освіта. 2021. 248 с.

4. Шевченко Л.В. Безпечне освітнє середовище: теоретичні та практичні аспекти: монографія. – Харків: Вид. центр ХНУ. 2020. 296 с.

5. Корнієнко М.В., Сухарева А.О. Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі – реалізація експериментального проекту. *«Південноукраїнський правничий часопис»*. №1/2024. С. 170-176

6. Про затвердження Порядку раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти : Наказ МВС України від 18.08.2023 № 685/1013 : станом на 22 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1583-23#Text>

7. Верховна Рада України прийняла Закон України щодо запровадження заходів безпеки в закладах загальної середньої освіти. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/266145.html>

ПРОБЛЕМАТИКА ДОСТУПУ ДО ПОСАДИ СУДДІ МІСЦЕВОГО СУДУ В УКРАЇНІ ПРИ НАЯВНОСТІ В КАНДИДАТА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Сухінін С.В.,

*Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник: Денисова А.В., доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

«Суддя – це закон, який говорить людським голосом.» (Ж. Е. Лабрюйєр)

Відповідно до ч. 3 ст. 127 Конституції України та ст. 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», на посаду судді може бути призначений громадянин України віком від тридцяти до шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту, стаж професійної діяльності у сфері права не менше п'яти років, є компетентним, доброчесним і володіє державною мовою [1, 2].

Згідно п. 1 ч. 7 ст. 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначено, що для цілей цього Закону вважається вищою юридичною освітою - вища юридична освіта ступеня магістра (або прирівняна до неї

вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста), здобута в Україні, а також вища юридична освіта відповідного ступеня, здобута в іноземних державах та визнана в Україні в установленому законом порядку [2].

16 вересня 2014 року набрав чинності Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556-VII (далі – Закон № 1556-VII), яким унормовано, що освітня діяльність за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста, що провадиться закладами вищої освіти і започаткована до набрання чинності цим Законом, продовжується у межах строку навчання за певною освітньо-професійною програмою з видачею державного документа про вищу освіту встановленого зразка – диплома спеціаліста. Останній прийом на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста проводиться у 2016 році [3].

Вища освіта за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста (повна вища освіта) після набрання чинності Закону № 1556-VII прирівнюється до вищої освіти ступеня магістра (підпункт 1-2 пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1556-VII) [3].

Отже, після набуття чинності у 2014 році Закону № 1556-VII освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста прирівняно до ступеня магістра, і тому для зайняття посади судді в Україні достатньо мати диплом спеціаліста чи магістра.

Разом з тим, чинне законодавство не містить визначення поняття «вища юридична освіта» і не встановлює, за якими спеціальностями вона може здобуватися. Це породжує дискусію, зокрема щодо можливості кандидатування на посаду судді осіб, які мають вищу освіту за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» в умовах сьогоденного адміністративно-правового регулювання інституту зайняття посади судді в Україні.

У багатотомному виданні «Юридична енциклопедія» під юридичною освітою розуміють систему знань про державу і право, здобутих у результаті навчання, спрямованих на підготовку і перепідготовку юридичних кадрів [4, с.473].

На думку Д.Скородумова та В. Масальського юридична освіта – це високий і спеціальний рівень професійної правової підготовки конкретної особи, що підтверджується офіційним державним документом [5, с. 160].

С. Погребняк розглядає юридичну освіту у трьох значеннях: 1) як процес, що передбачає передавання та засвоєння знань про державу і право, сприйняття головних правових цінностей; 2) як інституційне явище, тобто систему навчальних закладів, що здійснюють діяльність із підготовки юристів; 3) як різновид професійної освіти, спрямований на результат, який досягається внаслідок навчання – засвоєння певного обсягу навчальної інформації в галузі правознавства та суміжних сфер, наявність необхідних знань,

умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей для роботи за юридичними спеціальностями [6, с.44-46].

Отже, у науковій, навчально-методичній літературі правники використовують різні підходи щодо формулювання дефініції «юридична освіта».

Як вже було сказано, чинне на сьогодні законодавство України не містить дефініції терміну «вища юридична освіта», але відповідь на питання що ж є вищою юридичною освітою і чи відноситься до неї спеціальність «Правоохоронна діяльність» можна знайти за допомогою проведення правового аналізу законодавства, що визначала перелік спеціальностей, за якими здійснювалась підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра у період з 1997 року по теперішній час, з урахуванням сформованої сучасної правової позиції органу суддівського врядування України відповідального за добір суддів в площині визначення переліку спеціальностей, що відносяться до вищої юридичної освіти.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 року № 507 було затверджено перелік напрямів і спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста та магістра. До нього входила спеціальність «Правоохоронна діяльність», яка належала до напрямку підготовки «Право» [7]. Цей підхід зберігався і після ухвалення постанови КМУ від 27 серпня 2010 року № 787, де спеціальність «Правоохоронна діяльність» також відносилась до напрямку «Право» [8]. У 2014 році постановою КМУ № 631 від 19 листопада 2014 року було визначено, що спеціальність «Правоохоронна діяльність» віднесена до спеціальності, за якою фахівці здобували вищу юридичну освіту [9].

Однак, після ухвалення постанови КМУ від 29 квітня 2015 року № 266, що набула чинності 01.09.2015 року перелік напрямів і спеціальностей вищої освіти в Україні було оновлено: у галузі знань «Право» залишилися лише спеціальності «081 Право» та «082 Міжнародне право», тоді як спеціальність «262 Правоохоронна діяльність» була перенесена до галузі «26 Цивільна безпека». При цьому здобувачі, які вступили до цього моменту, продовжили навчання за раніше обраними спеціальностями [10].

Згідно постанови КМУ від 01 лютого 2017 року № 53 «Про внесення змін до постанови КМУ від 29 квітня 2015 р. № 266» внесено зміни до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти згідно яких спеціальність: «Міжнародне право», була виведена з галузі знань «Право» і була включена до галузі знань «29 Міжнародні відносини» [13]. Також зазначеною постановою КМУ доповнено постанову КМУ від 29 квітня 2015 р. № 266» пунктом 2¹ тако-

го змісту: «Установити, що особи, які здобули вищу освіту за спеціальностями «081 Право», «293 Міжнародне право» на першому (бакалаврському) і другому (магістерському) рівні вищої освіти і яким присуджено ступінь вищої освіти «магістр», можуть обіймати посади або провадити види діяльності, кваліфікаційні вимоги до яких передбачають наявність повної вищої або вищої юридичної освіти» [11].

Подальші зміни відбулись у 2021 році на підставі постанови КМУ № 762, що узгодили перелік спеціальностей із Міжнародною стандартною класифікацією освіти (ISCED). Відповідно до неї, спеціальності «081 Право» та «293 Міжнародне право» віднесено до галузі «0421 Law», а «262 Правоохоронна діяльність» – до галузі «1032 Protection of persons and property» [12].

У результаті змін, запроваджених постановою КМУ від 30 серпня 2024 р. № 1021, було оновлено перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Відтепер до галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право» належать спеціальності D8 «Право» та D9 «Міжнародне право», що відповідають міжнародному коду 0421 Law, тоді як спеціальність K9 «Правоохоронна діяльність» віднесена до галузі K «Безпека та оборона», яка відповідає міжнародному коду 1032 Protection of persons and property [13].

Таким чином, аналіз вищевказаних підзаконних актів вищого органу виконавчої влади свідчить, що до 31.08.2015 року спеціальність «Правоохоронна діяльність» належала до напрямку «Право» і визнавалась вищою юридичною освітою, однак після освітніх реформ вона була виведена за межі галузі «Право», що створює неоднозначність щодо її віднесення до юридичних спеціальностей у сучасному правовому полі.

У лютому 2025 року Вища кваліфікаційна комісія суддів України роз'яснила, що вищою юридичною освітою для цілей застосування Закону № 1402-VIII вважається освіта, здобута за спеціальностями та напрямками «право», «правоохоронна діяльність», «правознавство» тощо, якщо під час здобуття такої освіти вони були віднесені до відповідної галузі знань чинними постановами Кабінету Міністрів України [14].

На підставі аналізу вищенаведених нормативно-правових актів можна зробити висновок, що вища освіта за спеціальністю «Правоохоронна діяльність», здобута в період з 24 травня 1997 року по 31 серпня 2015 року, є вищою юридичною освітою, оскільки в цей час підготовка фахівців за вказаною спеціальністю здійснювалась у межах галузі знань «Право». Відповідно, особи, які здобули таку освіту не нижче рівня спеціаліста та відповідають іншим кваліфікаційним вимогам (громадянство України, вік, стаж, компетентність, доброчесність, володіння державною мовою), мають право на доступ до зайняття посади судді місцевого суду в Україні.

Водночас освіта за спеціальністю «Правоохоронна діяльність», здобута після 31 серпня 2015 року особами, які розпочали навчання після цієї дати, не визнається вищою юридичною освітою, а отже, не дає права на доступ до суддівської кар'єри в Україні.

Література

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

3. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

4. Юридична енциклопедія: в 6 т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко та ін. Київ: «Українська енциклопедія». 2004. Т.6: Т-Я. 786 с.

5. Масальський В.І., Скородумов Д.С. Правова і юридична освіта у сучасній

Україні: про сутність термінів і правомірність їх використання. Грані: науковотеоретичний і громадсько-політичний альманах. 2011. № 3(77), травень-червень. С. 157 – 162.

6. Юридична деонтологія: Підручник / Ткаченко В.Д., Погребняк С.П., Лук'янов Д.В. та ін. /За ред. В.Д. Ткаченка.- Х.: Одиссей.- 2006.- 256 с.

7. Про перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. N 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-97-%D0%BF#Text>.

8. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. N 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF#Text>.

9. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 787: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2014 року № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631-2014-%D0%BF#n2>.

10. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/ed20150429#Text>.

11. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2017 р. № 53. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53-2017-%D0%BF/ed20170211#n2>.

12. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 липня 2021 р. № 762. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/762-2021-%D0%BF/ed20210724#n2>.

13. Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 р. № 1021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024%D0%BF/ed20241119#n2>.

14. Роз'яснення щодо обчислення стажу професійної діяльності у сфері права. URL: <https://www.vkksu.gov.ua/page/shchodo-obchyslennya-stazhu-profesynoyi-diyalnosti-u-sferi-prava>.

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Терлецький А. В., доктор філософії з галузі права,
викладач кафедри адміністративно-правових
дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

У цій статті розглядається питання аналізу ключових викликів у діяльності органів місцевого самоврядування міста Одеси та Одеської області в умовах дії режиму воєнного стану. Першочерговим завданням визначення фактичних обмежень з якими стикаються органи місцевого самоврядування, виявлення операційних проблем у поточній діяльності органів та розроблення напрямків оптимізації діяльності в умовах воєнного стану.

Режим воєнного стану, запроваджений Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, радикально трансформував систему публічного адміністрування на місцевому рівні в Одеській області — регіоні, що став ключовим логістичним хабом для гуманітарної допомоги та прийому внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Органи місцевого самоврядування (ОМС) зіткнулися з викликами, пов'язаними з атаками на кри-

тичну інфраструктуру (порт, енергосистему) та масовим напливом ВПО (понад 200 тис. осіб станом на 2025 р.)[1].

1. Правові обмеження діяльності ОМС у воєнний час

Згідно зі ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у регіонах з підвищеною загрозою (як Одеська область) повноваження ОМС можуть бути передані військовим адміністраціям (ВА). У жовтні 2025 р. було утворено Одеську міську військову адміністрацію (МВА), де управління перейшло до керівника, призначеного указом Президента[2].

Постанова КМУ № 252 від 11 березня 2022 року призупинила фінансування місцевих програм розвитку та передбачила перерозподіл податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) на потреби ЗСУ, що обмежило бюджетну автономію громад Одеської області. Крім того, відсутність чітких процедур делегування повноважень між ОМС та ВА створює правову невизначеність, особливо в координації з портом Одеси, де атаки 2022–2025 рр. ускладнили логістику.

2. Операційні виклики на місцевому рівні

Як один із прикладів яскравих викликів, з якими громада стикається у практичній діяльності – це значне ускладнення комунікації органів місцевого самоврядування із населенням. У Одеській області регулярні атаки на енергосистему (зокрема, у 2024–2025 рр.) спричиняють перебої з електро- та інтернет-зв'язком, ускладнюючи інформування ВПО. Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради фіксує зростання звернень за довідками ВПО на 40% у 2025 р., але дезінформація посилює паніку.

Інший приклад – це логістика гуманітарної допомоги, що повинна бути розподілена найуразливішим верствам населення у першу чергу. Дублювання функцій між ОМС, волонтерськими організаціями та ВА призводить до неефективного розподілу ресурсів. Звіт Мінсоцполітики за 2024 рік констатує відсутність єдиної бази потреб у 45% громад Одеської області, де портова інфраструктура зазнала пошкоджень від 12 атак. А також, з кожним днем все гостріше постає питання кадрового дефіциту. Мобілізація та міграція фахівців призвели до скорочення штату ОМС. За даними Держстату, у Одеській області чисельність працівників виконавчих органів місцевих рад зменшилася на 15% у 2022–2025 рр., з дефіцитом у сфері соціальних послуг[3].

3. Практичні кейси та уроки

Рішенням від 1 березня 2022 року було створено кризовий штаб для координації евакуації та розподілу допомоги, з фокусом на ВПО. Запуск онлайн-платформи «Гуманітарна допомога Одеса» у Telegram забезпечив оперативне інформування 150 тис. осіб, інтегруючи дані з порталу[4].

У 2022–2025 рр. ОВА координувала логістику через порт, але атаки, наприклад масовані атаки у липні 2023 року, спричинили дублювання зусиль з волонтерами. Після утворення МВА у жовтні 2025 р. постала

проблема легітимності рішень щодо ВПО, що потребувало врегулювання на рівні Кабінету Міністрів.

Як висновок, у дослідженні виокремлено три ключові виклики:

1) правову невизначеність у взаємодії органів місцевого самоврядування та військової адміністрації;

2) комунікаційний розрив муніципальних установ із ВПО;

3) кадровий дефіцит у громадах з масовим прийомом переселенців.

У якості рекомендації пропонується:

- розробити типовий регламент взаємодії органів місцевого самоврядування та військової адміністрації (на рівні КМУ), з акцентом на портову логістику;

- створити єдину цифрову платформу обліку гуманітарних потреб (на базі «Дія») для Одеської області;

- запровадити кадровий резерв для прифронтових та портових громад (за аналогією з медичним резервом).

Література

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>

3. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 252 від 11.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF>

4. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 953 від 05.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text>

5. Як живеться ВПО на Одещині // ДІФ. – 2025. – URL: <https://dif.org.ua/article/yak-zhivetsya-vpo-na-odeshchini>.

6. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник «Регіони України». URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/statystychnyy-shchorichnyk-ukrayiny-2023>

ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Торбін І.Ю., аспірант

Одеського державного університету внутрішніх справ

Діяльність митних органів України як органів виконавчої влади завдяки множинності та різноманітності мети, для якої він призначений здійснено. Мета діяльності розкриває її головні сутнісні та якісні характеристики з точки зору її кінцевого результату.[1]

Бажання гарного результату визначає мету діяльності ДМСУ.

Головна мета діяльності митних органів, як і будь-яких органів виконавчої влади— це найбільш повне та адекватне задоволення всіх суспільно значущих потреб громадськості так званого «публічного» характеру через усебічне забезпечення пріоритету прав та законних інтересів людини, у нашому випадку в сфері митно-правового регулювання суспільних відносин.[2]

Формування митної політики та її реалізація покладено на митні органи. Ці конкретні - цілі включають[2]:

точно і суворе дотримання вимог митного законодавства;

- гарантувати реалізацію законних прав та інтересів громадян та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, пов'язані з переміщенням товарів через митний кордон,

- раціональна та ефективна робота об'єктів, що знаходяться під ними управлінський

- створити оптимальні умови для власної організації та операція та вплив; ін. Митні органи, спеціалізовані митні установи та організації та їх посадові особи під час виконання своїх функцій взаємодіють з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, а також з компаніями та громадянами у порядку, встановленому законодавством.

У відносинах з митними органами інтереси компаній та громадян можуть представляти митні агенти та інші особи на підставі відповідної угоди з компанією або довіреності (довіреності), виданої громадянином.[3]

У разі виявлення митними службовцями ознак злочину під час митних процедур керівник митного органу або особа, яка його замінює, повідомляє про це зацікавленим українським правоохоронним органам або охороні державного кордону.

Національні органи охорони кордонів України та правоохоронні органи повідомляють митні органи про будь-яке порушення митних правил або контрабанду.

Товари, які перетинають митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати санітарно-епідеміологічному, ветеринарному,

фітосанітарному, радіологічному, екологічному контролю та контролю за переміщенням культурних товарів.

Митні органи взаємодіють із державними органами, які здійснюють такі види контролю, у порядку, передбаченому законодавством України.

Митне оформлення товарів, які перетинають митний кордон України, здійснюється лише після застосування видів контролю, передбачених законодавством України. Митні органи взаємодіють з органами виконавчої влади в рамках повноважень, встановлених Митним кодексом та законами України. Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у галузі митної справи (ДМСУ) подає до Міністерства фінансів України звіт про надходження коштів з податків і тарифів до державного бюджету України, у тому числі стягнення покладається на митні органи. Митні органи інформують Національний банк України та компетентні фінансові органи України про їх перерахування коштів до Державного бюджету України.[4]

Розподіл повноважень та функціональних обов'язків між митницею та іншими органами виконавчої влади України щодо справляння податків, зборів та інших обов'язкових платежів встановлюється Конституцією України, Митним кодексом та іншими законами України.

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування сприяють діяльності митних органів, установ та спеціалізованих митних організацій та взаємодіють з ними в рамках повноважень, встановлених законом.

Слід також зазначити, що Україна бере участь у міжнародному співробітництві з питань митної справи. У митній галузі Україна дотримується міжнародно визнаних систем класифікації та кодування товарів, митних процедур, митної статистики, інших загальновизнаних норм і стандартів у світових митних відносинах, а також забезпечує виконання міжнародних митних угод України, укладених відповідно до закону.

Міжнародна діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі митної справи спрямовується та координується Президентом України та Кабінетом Міністрів України. Переговори та консультативна робота, пов'язана з підготовкою міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод про митну справу, може проводитись спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі митної справи за дорученням Президента України, Кабінету Міністрів. з України.[2]

Центральний орган виконавчої влади, спеціально уповноважений у галузі митної справи (Державна митна служба), представляє Україну перед Світовою митною організацією та іншими міжнародними митними організаціями. Міжнародне співробітництво в галузі митної справи здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі митної справи за погодженням з Міністерством закордонних справ України.

Відповідно до міжнародних угод, укладених у встановленому законом порядку, митні органи України, а також митні органи сусідніх держав можуть:

1. Створення спільних пунктів пропуску на митному кордоні України;
2. Здійснювати спільний контроль у пунктах пропуску на митному кордоні України;
3. Погодити застосування процедур митного контролю, митного оформлення та взаємного визнання документів, що використовуються митними органами для митних процедур;
4. Впровадити загальні заходи щодо запобігання, виявлення та припинення контрабанди та порушень митних правил;
5. Застосовувати інші спеціальні або постійні спільні заходи з питань, які відповідно до Митного кодексу та інших законодавчих актів України належать до компетенції митних органів.

Взаємодія митних органів України з митними та іншими уповноваженими органами іноземних держав, а також з міжнародними організаціями з питань, що стосуються процедур контрабанди та порушення митних правил, здійснюється митними органами України в порядку, передбаченому договорами українського правопорядку.[3]

З метою вирішення нагальних проблем, пов'язаних з проїздом товарів і транспортних засобів, виявленням та затриманням контрабанди та порушенням митних правил, гарантуванням правопорядку в пунктах пропуску через митний кордон України, керівник регіональної митниці, керівник митниці та їх заступники мають право проводити робочі зустрічі з посадовими особами митниці. Сусідня іноземна держава.

Про час, умови та мету таких зустрічей керівник митного органу або його заступник повідомляє керівника компетентного органу з питань охорони державного кордону України.

Порядок проведення таких засідань визначається положеннями, затвердженими Кабінетом Міністрів України, якщо інше не передбачено міжнародною угодою України, укладеною у встановленому законом порядку. Отже, митні органи України є невід'ємною частиною системи органів виконавчої влади центральної держави та виконують функції у митній галузі відповідно до Конституції України, законодавства про зовнішньоекономічну діяльність, митного законодавства та інших нормативних актів.

Основними завданнями митної служби є[1]:

- гарантувати застосування державної політики у митній галузі;
- захист економічних інтересів України; контролювати дотримання українського митного законодавства;
- використання засобів тарифного та нетарифного регулювання при перетині митного кордону України товарів та інших предметів;
- вдосконалити митний контроль, оформлення товарів та інших предметів, що перетинають митний кордон України;

- здійснення з Національним банком України комплексного контролю за валютними операціями; здійснення разом з іншими уповноваженими центральними органами виконавчої влади заходів, спрямованих на захист інтересів споживачів товарів та повагу учасниками зовнішньоекономічних відносин інтересів держави на зовнішньому ринку;

- боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил; розвиток міжнародного співробітництва у митній галузі.

Отже, під формою діяльності митних органів можна мати на увазі об'єктивно відображену, відмінну за своїм набором структурних елементів і стадій діяльність митних органів щодо раціонального та ефективного виконання покладених на них завдань і функцій.

Основні принципи та форми взаємодії митних органів України з іншими державними органами виконавчої влади закріплені в спільній Інструкції про взаємодію та розмежування функцій щодо здійснення контролю на державному кордоні, зареєстрованій у Міністерстві юстиції України 23 травня 1994 р. за №106/315. Ця Інструкція призначена для удосконалення взаємодії, координації зусиль та розмежування функцій на кордоні Державного комітету у справах охорони державного кордону України (Держкомкордону), Державного митного комітету України (Держмиткому), Міністерства внутрішніх справ України (МВС), Служби безпеки України (СБУ), Головного управління командуючого Національною гвардією (НГ), Міністерства транспорту України (Мінтранс), Міністерства закордонних справ України (МЗС), Міністерства охорони здоров'я (МОЗ), Міністерства сільського господарства і продовольства України (Мінсільгосппроду), Міністерства охорони навколишнього середовища України (Мінприроди) (назви міністерств, які на теперішній час змінилися, дано в редакції Інструкції). Основними напрямками взаємодії є:

- розроблення та здійснення узгоджених заходів щодо запобігання, виявлення і розкриття порушень чинного законодавства з прикордонних і митних питань, протидії організованих нелегальній міграції, контрабандному та незаконному переміщенню через кордон товарів та інших предметів;

- розслідування та розкриття злочинів, у тому числі у сфері зовнішньоекономічної діяльності, розшук та затримання карних злочинців;

- обмін інформацією про наміри і спроби порушень державного кордону, незаконному переміщенню через кордон товарів та інших предметів, а також про джерела придбання і канали незаконного переміщення через кордон валюти, сировини, значних обсягів промислових виробів та сільськогосподарської продукції, товарів народного вжитку, культурних та історичних цінностей, крадених автомобілів;

- внесення до відповідних інстанцій, міністерств та відомств пропозицій щодо усунення виявлених причин і умов, які сприяють здійсненню по-

рушень законодавства про державний кордон та митну справу, та пропозицій щодо змін і доповнень до чинного законодавства України;

- узагальнення підсумків та розробка нових форм взаємодії [4].

Передбачаються такі форми взаємодії: проведення спільних засідань колегій міністерств та відомств, оперативних нарад їх керівного складу; проведення спільних операцій за єдиним планом та задумом з комплексним використанням сил і засобів; створення спільних оперативних штабів (робочих груп) для координації дій (за необхідності); оперативний обмін інформацією, що стосується спільної діяльності на кордоні (як правило, в письмовій формі), з дотриманням вимог конспірації та захисту відомостей, що передаються.

Література

1. Адміністративне право України: Підручник / За ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юрінком Інтер, 2022.

2. Битяк Ю.П., Адміністративне право України: навч. посібник. – Х.: Право, 2021.

3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами).

4. Закон України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI (зі змінами).

ВИКОНАННЯ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ ЗАХОДІВ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Ульянов О.І., кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції,
факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 році спричинило кардинальні зміни в системі національної безпеки, включаючи трансформації функцій та завдань Національної поліції України.

Умови воєнного стану зумовили потребу в нових підходах до правоохоронної діяльності, розширенні повноважень, впровадженні сучасних технологій та психологічній підтримці особового складу [1, с.377, 378].

У нових безпекових умовах, поліція не лише зберегла традиційні правоохоронні функції, а й отримала нові обов'язки: контроль гуманітарних коридорів, евакуація цивільного населення, взаємодія з військовими підрозділами, протидія диверсійно-розвідувальним групам [2, с. 98].

Такий комплекс завдань потребував залучення спеціалізованих формувань, що здатні оперативно реагувати на загрози.

Яскравим прикладом є бригада "Лють", яка виконує штурмові та стабілізаційні завдання в деокупованих регіонах. Не менш важливою є діяльність груп "Білі янголи", які здійснюють евакуацію населення, рятуючи життя мирних мешканців, зокрема дітей, у прифронтових районах.

За два роки роботи «Білі янголи» врятували майже 10 000 людей із найгарячіших точок. Понад 1000 з них – це діти. Вони доставили до лікарень більше 500 важкопоранених і хворих, перевезли понад 700 тон гуманітарної допомоги. [3].

Для забезпечення ефективності своєї діяльності в умовах постійної загрози Національна поліція України активно інтегрує сучасні технології. Зокрема, застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА), дозволяє суттєво підвищити рівень моніторингу територій та оперативно виявляти небезпеки.

Крім того, понад 50 тисяч камер системи відеоспостереження забезпечують контроль за громадською безпекою, особливо у зонах активних бойових дій [4, с. 207].

Важким кроком стало створення Єдиного реєстру зброї, який дозволяє системно відслідковувати її обіг, тим самим запобігаючи неконтрольованому поширенню та можливому зростанню злочинності у післявоєнний період.

Водночас, в умовах тривалого перебування у стресових ситуаціях, надзвичайно актуальним постає питання психологічного здоров'я працівників поліції. Систематичне психоемоційне навантаження, ризик для життя та постійний контакт з наслідками бойових дій потребують належної підтримки.

У зв'язку з цим були впроваджені програми психологічної реабілітації, які включають як індивідуальні консультації, так і групову терапію.

Окрім технологічного оновлення та соціальної підтримки, важливою складовою змін у діяльності Національної поліції стали законодавчі реформи.

Не менш важливою є підтримка з боку міжнародних партнерів. Завдяки таким програмам як ICITAP (США), Police Stabilization Project (Канада), Консультативній місії ЄС та EU4Recovery від ПРООН, Національна поліція отримує необхідні ресурси, експертну підтримку та можливості для навчання [5].

Втім, ефективність міжнародної допомоги залежить від чіткої координації дій на місцях. Важливо, щоб донори спиралися на актуальні потреби громад, залучаючи місцеву владу до процесу розподілу допомоги.

Також слід враховувати, що одноразова допомога часто стає неефективною через знищення матеріальних цінностей внаслідок обстрілів. Тому необхідним є сталість постачання ресурсів та створення гнучких механізмів реагування на зміну безпекового середовища [6].

Окремої уваги заслуговує тема довіри населення до поліції в умовах війни. Саме рівень довіри безпосередньо впливає на здатність поліції ефективно діяти, отримувати інформацію від населення, запобігати злочинам та зберігати суспільну стабільність.

У прифронтових та деокупованих територіях поліція має подвійну відповідальність: не лише виконувати правоохоронні функції, але й формувати імідж держави, що піклується про своїх громадян. Наявність довіри стимулює громадян до взаємодії, інформування про підозрілі дії чи осіб, що може запобігти диверсіям або терористичним актам. Саме тому сьогодні важливо впроваджувати програми комунікації, залучення громад, проектів безпечного середовища за участі мешканців.

Також важливо враховувати гендерний вимір у правоохоронній діяльності під час війни.

Жінки-поліцейські виконують не менш важливі функції – як у гуманітарних, так і у бойових операціях, зокрема в евакуаційних місіях та службах реагування на випадки домашнього насильства, яке, за спостереженнями, зростає в умовах стресу та переміщення. Забезпечення рівного доступу до ресурсів, засобів захисту, кар'єрних можливостей для жінок у поліції має бути одним із пріоритетів, що відповідає міжнародним стандартам прав людини.

Окрім цього, вартим уваги є аспект професійної освіти та підготовки кадрів поліції.

Воєнний стан вимагає від поліцейських не лише фізичної витривалості та дисципліни, але й постійного підвищення кваліфікації, зокрема у сферах тактичної підготовки, кризової комунікації, поводження з вибухонебезпечними предметами, роботи з травмованими громадянами. У зв'язку з цим важливо розвивати систему безперервної освіти та спеціалізованих тренінгів, у тому числі з залученням іноземних інструкторів.

Ще одним перспективним напрямом є залучення цифрових інструментів штучного інтелекту для аналізу даних у реальному часі, прогнозування загроз, оптимізації патрулювання. Уже сьогодні у багатьох країнах використовуються автоматизовані системи розпізнавання облич, аналітика відеоспостереження, картографічне моделювання ризиків.

Україна має шанс стати лідером у впровадженні інновацій у сфері безпеки в умовах збройного конфлікту, і ці можливості варто розглядати як частину післявоєнного відновлення та реформи сектору безпеки.

Нарешті, слід зазначити, що українська модель поліцейської діяльності в умовах воєнного стану стала своєрідною лабораторією кризового менеджменту у правоохоронній сфері.

Розроблені та апробовані рішення щодо мобільності, реагування, психологічної підтримки, технічного оснащення можуть бути адаптовані іншими країнами, які стикаються з гібридними загрозами, масштабними надзвичайними ситуаціями чи регіональними конфліктами.

Досвід України у підтриманні правопорядку в умовах війни є унікальним прикладом гнучкої адаптації поліції до нових викликів. Технологічна модернізація, розширення функцій, психологічна підтримка, робота над довірою громади, гендерна рівність, міжнародна підтримка, освіта та інновації — все це є запорукою ефективної діяльності Національної поліції. Цей досвід може бути корисним для інших країн, які зіштовхуються з подібними загрозами, а також для побудови майбутньої стратегії безпеки в Україні після перемоги.

Література

1. Драган О.В. Щодо повноважень Національної поліції України в умовах воєнного стану. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. №1. С. 375-379. <https://app-journal.in.ua/2024-1>.

2. Юнін О.С. Особливості надання поліцейських послуг в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право. Випуск 14. 2023. С. 95-100.

3. Ігор Клименко: за два роки «Білі янголи» врятували майже 10 000 людей із найгарячіших точок. 2024. <https://mvs.gov.ua/news/igor-klimenko-za-dva-roki-roboti-bili-iangoli-vriatuvali-maize-10-000-liudei-iz-naigariacisix-tocok>.

4. Zahumenna, Yu. (2025). *Functioning of the Police under Martial Law: The Experience of Ukraine*. Magyar Rendészeti, 25(1), 197–209.

5. Friedrich T. *A Matter of Trust: Community-Police Relations in Ukraine's De-Occupied and Frontline Areas* [Electronic resource] / T. Friedrich. – Berlin: Global Public Policy Institute (GPPi), 2024. – 32 p. – Access mode: https://gppi.net/assets/Friedrich_2024_A_Matter_of_Trust_ENG_final.pdf

6. Friedrich T. *A Matter of Trust: Community-Police Relations in Ukraine's De-Occupied and Frontline Areas*. – P. 28.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МЕЖІ ОБМЕЖЕНЬ ТА ГАРАНТІЇ ПРАВ ОСОБИ

*Федорінова Є.С., студентка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Чорна М.В., доктор філософії
в галузі права доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Адміністративне право є однією з фундаментальних та наймасштабніших галузей публічного права. У своїй основі воно являє собою складну й розгалужену систему правових норм, що виступають головним інструментом для регулювання особливого виду суспільних відносин — управлінських. Ці відносини виникають і розвиваються у динамічній сфері, де держава через свої уповноважені органи взаємодіє з суспільством. Поле діяльності адміністративного права охоплює практично всі аспекти повсякденного життя, де громадянин чи організація взаємодіють з державою. Ці відносини формуються в процесі діяльності органів виконавчої влади (як-от міністерства, державні служби, агенції, місцеві державні адміністрації) та органів місцевого самоврядування (рад та їх виконавчих комітетів).[1]

З іншого боку цих відносин перебувають фізичні та юридичні особи — громадяни, підприємці, громадські об'єднання, які звертаються до державних органів для реалізації своїх прав або на яких спрямована управлінська діяльність цих органів.

Воєнний стан, як об'єкт адміністративно-правового регулювання, є екстраординарним, тобто надзвичайним, правовим режимом. Його запровадження — це вимушена реакція держави на загрозу її існуванню, як це сталося в Україні 24 лютого 2022 року внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації. Цей режим докорінно змінює звичний спосіб функціонування публічної адміністрації та тимчасово переформатує відносини між державою і суспільством.

Сутність воєнного стану полягає у концентрації влади та мобілізації всіх ресурсів країни для досягнення головної мети — відсічі агресії та забезпечення національної безпеки. Адміністративне право виступає ключовим інструментом, що втілює цей режим у життя, регулюючи такі

аспекти як створення нових суб'єктів владних повноважень, які перебирають на себе повноваження місцевих державних адміністрацій, а в деяких випадках — і органів місцевого самоврядування. Їх очолюють начальники, які є військовими або цивільними особами, призначеними Президентом України. Органи військового командування (Генеральний штаб ЗСУ, командування різних родів військ) та правоохоронні органи отримують значно ширші повноваження. Саме вони, разом із військовими адміністраціями, стають головними суб'єктами реалізації заходів правового режиму воєнного стану. [2]

Запровадження воєнного стану ставить перед правовою системою держави, зокрема перед адміністративним правом, фундаментальний виклик: як забезпечити виживання нації та відсіч агресії, не зруйнувавши при цьому основи прав і свобод людини, які й становлять цінність демократичного суспільства. Це вимушений компроміс, де гарантії прав громадян зазнають значних ускладнень через об'єктивну необхідність їх тимчасового звуження. [4]

Перш за все обмежується право закріплене у статті 33 Конституції України-право на свободу пересування. Це право обмежується через запровадження комендантської години, встановлення особливого режиму на блокпостах та закриття кордонів для певних категорій громадян. Також «У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України,[4] а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану"»[5].

При цьому, Конституція України у статті 64 чітко закріплює права, які держава не може обмежити навіть під час дії воєнного стану "Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції".[4]

Отже, підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що адміністративне право є основним інструментом, що регулює взаємодію між державою та суспільством, особливо в умовах воєнного стану. Цей надзвичайний режим дозволяє тимчасово обмежувати деякі права та свободи, як-от свобода пересування, для забезпечення національної безпеки та відсічі агресії.

Однак, згідно зі статтею 64 Конституції України [4], існує перелік прав, які в жодному разі та за жодних обставин не можуть бути обмежені. До них належать фундаментальні права, як-от право на життя, гідність,

особисту недоторканність, а також права на судовий захист, правову допомогу та презумпцію невинуватості.

Таким чином, адміністративне право в умовах війни балансує між необхідністю захисту держави та збереженням основних прав і свобод людини.

Література

1. Адміністративне право як галузь права, навчальна дисципліна і наука: предмет і метод адміністративного. URL.: <https://mego.info/адміністративне-право-як-галузь-права-навчальна-дисципліна-і-наука-предмет-і-метод-адміністративного>;

2. Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні. Навчальний посібник. Т. 1 / за заг. ред. В. Галуцька, В. Фелика. URL.: <https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/Administrativne-pravo-TOM-1.pdf>;

3. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах воєнного стану: матеріали наук. семінару (23 черв. 2022 р.) / упоряд. М. В. Ковалів, М.Т.Гаврильців, Н. Я. Лепіш. С. 3–5. URL.: <https://ccu.gov.ua/library/konstytuciyini-prava-i-svobody-lyudyny-ta-gromadyanyna-v-umovah-voyennogo-stanu-materialy>;

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30, ст. 141. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>;

5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

АДВОКАТ У СИСТЕМІ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»: ПЕРЕВАГА ТА РИЗИКИ

Флоренко Г.О., студентка 3 курсу,
спеціальності 081 Право, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сірко В.С.**, кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри адміністративно-правових
дисциплін Інституту права та безпеки
Одеського державного університету внутрішніх справ

Незворотна цифровізація правосуддя в Україні та світі вимагає від адвокатів глибокої адаптації до нових умов роботи, адже впровадження системи «Електронний суд» не лише забезпечує швидкість, прозорість і економію ресурсів у судовому процесі, а й породжує нові виклики, пов'язані

з кібербезпекою, технічною готовністю юристів та ідентифікацією учасників, що зумовлює необхідність комплексного аналізу переваг і ризиків цифрової трансформації правосуддя. Упровадження цифрових технологій у правову сферу стало важливою складовою модернізації судочинства в Україні. Одним із найсуттєвіших кроків у цьому напрямі є створення та функціонування системи «Електронний суд». Ця система покликана забезпечити ефективну, прозору та зручну взаємодію учасників процесу із судами, зменшити паперове навантаження, пришвидшити обіг документів та покращити доступ до правосуддя [1].

Для адвокатів як професійних учасників судочинства перехід до електронного формату створив як значні переваги, так і нові ризики. Оскільки саме адвокат забезпечує реалізацію права особи на справедливий суд і представництво інтересів у цивільному процесі, дослідження його ролі у використанні системи «Електронний суд» є актуальним як у теоретичному, так і в практичному аспекті.

Сервіс «Електронний суд» є офіційним державним інструментом, що дозволяє користувачам, зокрема адвокатам, подавати позовні та інші процесуальні заяви онлайн, минаючи необхідність звернення до канцелярії чи використання поштових послуг. Крім того, він забезпечує повний доступ до електронних копій усіх матеріалів справ, у яких особа є стороною. Таким чином, система пропонує адвокатам суттєве полегшення роботи, особливо в частині уникнення довгих черг при відправленні документів та ознайомлення з ними. Вирішивши протестувати цей сервіс, ви прагнете оцінити його ефективність у спрощенні судочинства. [2]

Незважаючи на складний шлях впровадження, що простягався від повного неприйняття юридичною спільнотою до статусу обов'язкового інструменту, електронний кабінет в ЄСІТС нині є зручним і функціональним засобом комунікації між судом та учасниками процесу. Хоча традиційна паперова форма подачі документів все ще дозволена, адвокати все частіше обирають електронну комунікацію, що забезпечує істотну економію часу на підготовку та подання документів до суду, а також їх направлення іншим сторонам, і, відповідно, зменшує фінансові витрати клієнтів. Ключовим стимулом є також те, що чинне законодавство передбачає можливість сплати судового збору зі знижувальним коефіцієнтом 0,8% при поданні документів через «Електронний суд», і використання цієї переваги стало правилом для нашої практики. Водночас, варто визнати, що нормативні зміни щодо ЄСІТС, особливо на початкових етапах після набуття чинності змін до процесуальних кодексів, породили багато питань щодо практичного застосування, вирішення яких досі формується через правозастосовну практику. [3]

Прикладом, надання відповідей, щодо практичного застосування є постанова Верховного Суду від 12 лютого 2025 року по справі №944/6062/23 про визнання шлюбу неукладеним та анулювання актового запису про

укладення шлюбу. В данній справі йдеться мова про щодо залишення без розгляду заяви про забезпечення позову, поданої адвокатом позивача. Районний суд залишив заяву без розгляду через відсутність відомостей про наявність або відсутність електронного кабінету. Апеляційний суд скасував це рішення, оскільки адвокат вказала про наявність електронного кабінету ЄСІТС. Однак, Верховний Суд залишив рішення районного суду в силі, зазначивши, що адвокати зобов'язані реєструвати електронні кабінети в ЄСІТС і повинні подавати документи в електронному вигляді виключно через підсистему «Електронний суд». Подання заяви електронною поштою, навіть з ЕЦП, було визнано неналежним способом звернення до суду, не передбаченим процесуальним законодавством. Головна увага акцентується на обов'язковості реєстрації та використанні електронного кабінету (підсистеми «Електронний суд») адвокатами для подання документів до суду. [4]

Отже, впровадження системи «Електронний суд» стало ключовим етапом цифрової трансформації судочинства в Україні, що докорінно змінює підхід до здійснення правосуддя. Для адвокатів, як професійних учасників процесу, ця система відкрила нові можливості для підвищення ефективності їхньої роботи. Серед головних переваг варто відзначити суттєву економію часу, зменшення паперового навантаження та оперативність обміну документами. Можливість подання процесуальних заяв і доказів онлайн, а також дистанційний доступ до матеріалів справи значно спрощують виконання адвокатських обов'язків і сприяють більш швидкому реагуванню на процесуальні дії суду. Додатковим стимулом є передбачене законом зниження судового збору при використанні електронної системи, що підвищує фінансову доступність правосуддя для клієнтів.

Разом із тим, цифровізація судового процесу висуває перед адвокатами нові вимоги та створює низку ризиків. Основними викликами залишаються питання кібербезпеки, технічної підготовки користувачів і стабільності роботи самої системи. Недосконалість правового регулювання на початкових етапах функціонування ЄСІТС призвела до появи неоднозначних ситуацій у правозастосовній практиці, що підтверджується й прикладом судової справи, розглянутої Верховним Судом у 2025 році. Судова практика нині чітко формує підхід, за яким адвокати зобов'язані користуватися виключно підсистемою «Електронний суд» для подання документів, а спроби надсилання процесуальних матеріалів іншими електронними засобами визнаються порушенням процесуального порядку. Це підкреслює не лише формальний характер вимог, а й потребу в технологічній дисципліні та дотриманні технічних стандартів.

Отже, можна зробити висновок, що система «Електронний суд» має беззаперечні переваги — оперативність, прозорість, економічність і зручність доступу — які істотно переважають наявні недоліки. Водночас її результативність безпосередньо залежить від рівня готовності адвокатів і юридичної спільноти в цілому до цифрової трансформації, що передбачає

не лише дотримання технічних вимог, а й високі стандарти професійної етики та інформаційної безпеки. Поступово «Електронний суд» утверджується як невід’ємна частина сучасного правосуддя й важливий крок України на шляху до повноцінної цифрової держави.

Література

1. Державна судова адміністрація України. Цифрова трансформація правосуддя: як Україна створює сучасну судову систему. Сапельников Л. 19.02.2024 URL: <https://court.gov.ua/archive/1723745/>

2. Шишка Ю. «Електронний суд»: полегшення чи ускладнення життя для адвоката. Юридична газета всеукраїнське професійне видання. 2019. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/elektronniy-sud-polegshennya-chi-uskladnennya-zhittya-dlya-advokata.html>

3. Трохимчук О., Конопля А. ЄСІТС у роботі адвоката. Юридична газета всеукраїнське професійне видання. 2024. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/esits-u-roboti-advokata.html>

4. Судова влада України. Заява адвоката, подана електронною поштою з використанням ЕЦП, а не через підсистему «Електронний суд», підлягає поверненню без розгляду – Верховний Суд. 2025. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://dg.hr.court.gov.ua/sud2011/presentr/news/1785932/>

КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСГУМАЦІЇ

*Форманчук А., курсант 308-го навчального взводу,
факультет підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Янковий М.О., кандидат юридичних наук,
професор, професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики, факультет підготовки фахівців для органів
досудового розслідування Національної поліції України,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Ексгумацією у роботі правоохоронних органів являється процесуальна дія, що полягає у вилученні трупа (решток) із місця поховання (могили, склепу, іншого місця) з подальшим направленням його на експертизу з метою уточнення причин смерті, ідентифікації особи та інших обставин смерті. Проведення ексгумації має важливе значення в тих випадках, коли попередній посмертний огляд не проводився або виникли сумніви у правильності первинних висновків. Щодо процесуального порядку проведення цієї слідчої (розшукової) дії, проводиться відповідно до ст. 239

КПК України, та як зазначено в ч. 2 цієї статті, з додержанням правил статті 238 КПК [1].

Відповідно до криміналістичної теорії та судово-медичної практики, ексгумація є особливою формою огляду трупа, яка поєднує в собі елементи слідчого огляду та судово-медичної експертизи. Її метою є не лише повторне дослідження тіла, але й фіксація слідів злочину, що могли зберегтися на трупі або в середовищі поховання (у ґрунті, труні, обгортках тощо).

Наукові дослідження свідчать, що ексгумація є ефективним інструментом у випадках, коли первинна причина смерті не була встановлена, або коли є підозра на насильницький характер загибелі. Зокрема, дослідження, проведене в Індії на основі аналізу 10-річного періоду, показало, що у значній кількості випадків ексгумація дозволила виявити раніше не встановлені травми, переломи та інші тілесні ушкодження, які стали ключовими доказами у кримінальних провадженнях [2].

Дослідження, проведене в окрузі Гайдарабад (Пакистан), показало, що навіть за умов значного розкладу тіл після тривалого часу поховання можливе встановлення причини смерті. У випадках вираженого розкладу або скелетування діагностичне значення мають переважно тверді тканини - кісткові структури, які зберігають ознаки травматичного впливу. Якість результатів залежить від природно-кліматичних умов поховання, складу та вологості ґрунту, глибини могили й своєчасності ексгумації [3].

В окремих випадках ексгумація проводиться через відсутність первинної судово-медичної експертизи - наприклад, коли смерть була помилково визнана природною, або коли згодом з'явилися нові дані щодо можливого злочину. Практика доводить, що саме в таких ситуаціях ексгумація допомагає «відновити справедливість» і виявити обставини насильницької смерті [4].

Під час ексгумації важливо дотримуватися всіх вимог криміналістичної методики огляду.

Перед початком робіт здійснюється підготовчий етап: визначення меж поховання, фото- та відеофіксація, складання плану місця поховання. У ході розкриття могили фіксується положення труни, особливості ґрунтових нашарувань, наявність сторонніх предметів. Усі дії здійснюються у присутності судово-медичного експерта, понятих та, у разі необхідності, представників родичів.

Особлива увага приділяється збереженню ланцюга доказів: усі предмети, вилучені разом із тілом (одяг, прикраси, залишки труни), упаковуються, маркуються й передаються до експертного підрозділу. Такий підхід дозволяє уникнути втрати доказової інформації, а також виключає можливість спотворення результатів експертизи [5].

З урахуванням зазначеного, можемо сформулювати основні криміналістичні особливості ексгумації.

Складність огляду через біологічну деградацію тканин, адже внаслідок процесів розкладу втрачаються м'які тканини, що ускладнює ідентифікацію тілесних ушкоджень. Тому під час огляду основну увагу приділяють кістковим залишкам, зубам, фрагментам одягу.

Крім цього, потрібно враховувати і *вплив зовнішніх чинників* оскільки умови зберігання тіла (температура, вологість, глибина поховання тощо) істотно впливають на результати огляду. Тому перед проведенням ексгумації доцільно проводити оцінку середовища поховання з метою прогнозу можливих результатів.

Для якісного дослідження, на нашу думку, необхідно слідувати принципам *міждисциплінарного підходу* і залучати фахівців з судової медицини, антропології, археології, ґрунтознавства, генетики тощо. Такий підхід дозволить максимально точно встановити час, обставини та причину смерті. Особливого значення набувають *етичний та правовий аспекти*. Тому процедура ексгумації потребує суворого дотримання етичних норм, поваги до релігійних і культурних традицій, а також чіткого дотримання вимог Кримінального процесуального кодексу щодо санкціонування та документування цієї слідчої (розшукової) дії.

Підводячи підсумки, можемо зазначити, що ексгумація як елемент огляду місця події, має подвійне значення: вона є джерелом нових доказів і водночас перевіркою достовірності попередніх експертиз. Її проведення вимагає суворої методичної точності, взаємодії слідчих і експертів, а також поваги до морально-етичних принципів. Практика показує, що своєчасна та якісно проведена ексгумація дозволяє встановити істину у кримінальному провадженні й відновити справедливість, навіть коли з моменту поховання минуло багато часу.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13.04.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 01.10.2025)
2. V, S., S, J., & Cyriac, A. J. (2022). Analysis of Postmortem Examination in Exhumed Cases Done in and Around Bangalore, India for 10 Years: A Retrospective Study. *International Journal of Medical Toxicology and Forensic Medicine*, 12 (3), 37680. URL: <https://doi.org/10.32598/ijmtfm.v12i3.37680>
3. Shahla Imran et al. 2024. Prevalence of exhumation in district hyderabad: a local experience. *Journal of Ayub Medical College Abbottabad*. 36, 2 (Jun. 2024), 350–354. URL: <https://doi.org/10.55519/JAMC-02-13144>.
4. Jadoon, O.K. et al. 2024. Exhumation: solving mysteries in the absence of initial postmortem. *Journal of Ayub Medical College Abbottabad*. 36, 4

(Suppl 1) (Dec. 2024), 944–947. URL: <https://doi.org/10.55519/JAMC-S4-14755>.

5. Сибірна, Р. І., Сибірний, А. В., & Бартусяк, Д. В. Сучасні підходи до ексгумації трупа. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права (Випуск 39)*. 2023. С. 262-267. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10362166>

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОБМЕЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ У СФЕРІ ФІНАНСІВ

*Чурбаков Д.Р., здобувач другого (магістерського) рівня освіти,
2 курсу спеціальності 262 Правоохоронна діяльність,
Міжнародного гуманітарного університету
Науковий керівник: Боксгорн А.В., доктор філософії, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін факультету права
та економіки, Міжнародного гуманітарного університету*

Визначення сутності адміністративного розсуду є складним і багатомісним завданням, оскільки цей феномен проявляється в різноманітних сферах суспільних відносин. У правовому контексті адміністративний розсуд тісно пов'язаний із природою суб'єктивного права та характеризується наявністю чітко окреслених меж. Його не слід розглядати як необмежену свободу дій суб'єкта владних повноважень, адже він виконує функцію інструмента забезпечення балансу в суспільстві, підтримання стабільності та впорядкованості правових відносин. Ефективність реалізації адміністративного розсуду значною мірою зумовлена рівнем юридичної техніки, яка охоплює використання оціночних понять та відносно визначених правових норм. Конституція України (ч. 2 ст. 19) [1] закріплює імперативний принцип, відповідно до якого органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані діяти виключно в межах своїх повноважень і у спосіб, визначений законом.

В умовах становлення України як правової та демократичної держави ключовим критерієм оцінки діяльності публічної влади виступає дотримання прав і свобод людини та громадянина. У зв'язку з цим чітке окреслення меж адміністративного розсуду та запобігання його неправомірному застосуванню набувають особливої теоретичної та практичної значущості. Особливої ваги це питання набуває у фінансовій сфері, де реалізація принципу верховенства права виступає запорукою недопущення зловживань владними повноваженнями та гарантує належне функціонування фінансової системи держави.

Наукові підходи до визначення адміністративного розсуду:

Н. Бааджи визначає адміністративний розсуд як дозволена законом інтелектуально-вольову діяльність компетентного суб'єкта. Його зміст полягає у виборі одного з кількох варіантів рішення, встановленого правовою нормою, з метою забезпечення законності, справедливості, доцільності та ефективності адміністративного регулювання. Кінцева мета – ухвалення оптимального рішення, яке максимально повно досягає встановлених правом цілей [2, с. 141].

О. Семеній розглядає адміністративний розсуд як владу суб'єктів публічної адміністрації здійснювати аналітичну, інтелектуальну, творчу діяльність. Ця діяльність відбувається в межах та у спосіб, встановлені законодавством, через оцінювання фактичних обставин справи. Вона спрямована на виконання законної мети з дотриманням принципів верховенства права, справедливості, розсудливості та оперативності, з подальшим вибором оптимального рішення в конкретній адміністративній справі [3, с. 137].

Що ж до верховенства права, то тут варто навести наступні позиції. П. Рабінович вважає, що верховенство права виходить за межі суто правової дійсності, маючи також соціально-природний вимір. Він наголошує, що верховенство права – це, по-перше, реалізація прав людини, узгоджена з правами інших індивідів, спільнот та суспільства в цілому. По-друге, це реалізація не лише прав, а й "природних" обов'язків [4]. А. Пухтецька тлумачить принцип верховенства права як правовий принцип, що забезпечує пріоритет прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина у суспільстві, зокрема, у взаємодії з органами публічної адміністрації [5, с. 5]. О. Корчинський визначає його як сукупність засад, положень, ідей, що ґрунтуються на природних правах особи та її автономії щодо держави. Він підкреслює, що втілення цих вимог має відображатися у діяльності всіх гілок влади.

У фінансовій сфері адміністративний розсуд набуває особливого змістового наповнення, проявляючись у процесі реалізації владних повноважень, пов'язаних із регулюванням податкових, бюджетних та контрольно-наглядових відносин. Його практична реалізація охоплює широкий спектр управлінських рішень, що передбачають необхідність вибору оптимальної правової моделі поведінки в межах, визначених законом. Зокрема, це може виявлятися у встановленні розміру фінансових санкцій залежно від характеру правопорушення, ухваленні рішень щодо можливості відстрочення або розстрочення виконання податкових зобов'язань, а також у здійсненні дискреції при визначенні доцільності надання податкових пільг тощо. Крім того, адміністративний розсуд виявляється у процесі дозвільної діяльності держави у фінансовому секторі, де уповноважені органи приймають рішення

ня про можливість провадження окремих видів фінансових операцій. Водночас він є невід'ємним елементом контрольної функції публічної адміністрації, що передбачає оцінку відповідності дій суб'єктів фінансового ринку встановленим нормативним вимогам та застосування заходів впливу з метою забезпечення фінансової стабільності й дотримання принципів законності.

Як зазначає А. Боксгорн, розсуд у податковому праві є необхідним елементом ефективного регулювання, але одночасно він створює ризики зловживань та корупції. Тому, важливим є встановлення чітких критеріїв та процедур для реалізації адміністративного розсуду, а також забезпечення ефективного контролю за його застосуванням [6]. У всій фінансовій сфері ситуація аналогічна й до регулювання варто віднести максимально відповідально та деталізовано. Неправомірне або надмірне використання адміністративного розсуду може мати деструктивні наслідки як для окремих суб'єктів правовідносин, так і для функціонування публічної влади в цілому. У випадках, коли рішення ухвалюються без належного обґрунтування чи виходять за межі правомірної дискреції, зростає ризик порушення прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, що, у свою чергу, негативно позначається на стабільності правопорядку. Наявність широких меж розсуду без чітко визначених критеріїв його реалізації створює потенціал для виникнення корупційних проявів, адже можливість альтернативного вибору управлінського рішення відкриває простір для зловживань владними повноваженнями. Така ситуація зумовлює непередбачуваність адміністративної практики, що призводить до ослаблення принципів правової визначеності та рівності суб'єктів перед законом. У більш широкому контексті зловживання адміністративним розсудом має тенденцію підривати авторитет і довіру до органів державної влади, ставлячи під сумнів їх спроможність діяти неупереджено, об'єктивно та в інтересах суспільства. Саме тому забезпечення належного контролю за межами та способами реалізації дискреційних повноважень виступає необхідною передумовою ефективного функціонування правової держави.

З метою мінімізації ризиків неправомірного використання адміністративного розсуду доцільним є формування цілісної системи правових та організаційних гарантій, спрямованих на забезпечення його законності, обґрунтованості та передбачуваності. Насамперед важливо досягти належного рівня нормативної визначеності, що передбачає чітке окреслення меж дискреційних повноважень, а також закріплення процедурних орієнтирів для їх практичної реалізації. Такий підхід сприятиме унеможливленню свавільного тлумачення норм і забезпечить узгодженість управлінської практики. Важливим чинником є також розроблення системи критеріїв оцінювання, здатних надати об'єктивний вимір процесу прийняття

рішень, що ґрунтуються на розсудливій діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Реалізація принципів відкритості та прозорості у сфері ухвалення управлінських рішень посилює довіру суспільства до владних інститутів, забезпечуючи можливість громадського контролю за процедурою їх прийняття. Не менш значущим елементом є створення ефективних механізмів інституційного та судового оскарження актів, прийнятих на підставі адміністративного розсуду, що забезпечує реалізацію права на захист та відновлення порушених інтересів. У цьому контексті особливо значення набуває система внутрішнього та зовнішнього контролю, яка покликана гарантувати належне застосування дискреційних повноважень і запобігати можливим зловживанням. Крім того, якість реалізації адміністративного розсуду безпосередньо залежить від професійної підготовки осіб, уповноважених на його застосування. Постійне підвищення кваліфікації державних службовців, формування етичної культури та дотримання стандартів службової поведінки є невід'ємними умовами належного функціонування публічної адміністрації у правовій державі.

Адміністративний розсуд посідає вагоме місце у системі засобів реалізації публічної влади, виступаючи одним із ключових інструментів забезпечення ефективності державного управління та гнучкого реагування на суспільні потреби. Водночас його природа, заснована на елементі вибору, зумовлює потенційну можливість відхилення від принципів законності та об'єктивності, що може призвести до порушення прав і законних інтересів учасників правовідносин, виникнення корупційних ризиків та зниження рівня суспільної довіри до державних інституцій. З огляду на це, особливої актуальності набуває формування ефективної системи запобіжників, спрямованих на забезпечення правомірного, збалансованого та обґрунтованого застосування дискреційних повноважень. Йдеться про створення нормативних, організаційних і процедурних механізмів, здатних забезпечити прозорість адміністративної діяльності, підзвітність суб'єктів владних повноважень і недопущення зловживань. Реалізація таких підходів сприятиме посиленню інституційної спроможності держави діяти відповідно до принципів верховенства права, утвердженню демократичних стандартів управління та зміцненню гарантій прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності в контексті побудови правової держави в Україні.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Бааджи Н. А. Гарантії законності застосування адміністративного розсуду в діяльності органів публічної адміністрації. Південноукраїнський правничий часопис. 2016. № 1. С. 140–143.

3. Семеній О. Ознаки адміністративного розсуду в діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 6. С.136–139

4. Принцип верховенства права : проблеми теорії та практики : монографія / Рабінович П.М., Луців О.М., Добрянський С.П., Панкевич О.З., Рабінович С.П. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України [Редкол.: П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін.]. Львів : Сполом, 2016. 200 с.

5. Пухтецька А.А. Європейські принципи адміністративного права та їх запровадження в законодавстві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2009. 16 с.

6. Боксгорн А. В. Теоретичні питання розсуду у податковому праві. Вісник Чернівецького факультету Національного юридичного університету «Одеська юридична академія». 2019. Вип. № 1. Ст. 41 – 49.

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

***Чорна М.В.**, доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Відносини, що виникають у сфері забезпечення охорони земель, потребують обов'язкової участі держави, адже саме вона виступає гарантом реалізації екологічної функції права та сталого розвитку суспільства. Необхідність забезпечення охорони земель як найважливішого природного ресурсу зумовлює публічно-правовий характер таких відносин, що свідчить про належність їх до сфери адміністративно-правових відносин.

Структура адміністративно-правових відносин, як зазначається в юридичній літературі, включає суб'єктів, об'єкти, зміст правовідносин та юридичні факти [1]. Саме юридичні факти виступають ключовою передумовою для виникнення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин у сфері охорони земель. Визначення оптимального рівня державного впливу на поведінку суб'єктів цих відносин безпосередньо залежить від конкретних життєвих обставин – юридичних фактів.

Специфіка юридичних фактів у цій сфері зумовлена тим, що їх реалізація відбувається за безпосередньої участі держави через органи публічної адміністрації. Це може проявлятися у наданні дозволів, застосуванні санкцій, виданні приписів чи заборон. Відтак, органи публічної влади впливають на формування та реалізацію юридичних фактів, які зумовлюють відповідні правові наслідки у сфері охорони земель.

Здійснення правового регулювання охорони земель супроводжується втручанням держави у поведінку суб'єктів земельних правовідносин. Органи публічної адміністрації спрямовують, координують і контролюють реалізацію норм земельного законодавства, враховуючи юридичні факти, що виникають у кожному конкретному випадку.

В.В. Шуба визначає юридичні факти як підстави для виникнення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин [2]. Подібну позицію займає М.В. Лошицький, який наголошує, що саме юридичний факт є базовою умовою існування таких відносин [3]. На думку О.І. Харитонової, юридичні факти в адміністративному праві проявляються через події та дії, найхарактернішими серед яких є акти управління, адміністративні договори, правочини й адміністративні делікти [4].

З урахуванням специфіки земельних ресурсів як об'єкта правового регулювання, доцільно визначати юридичні факти у сфері охорони земель як обставини, що виникають у процесі реалізації повноважень органів публічної адміністрації та діяльності суб'єктів господарювання і громадян, наслідком яких є правові зміни у сфері охорони земель.

Р.С. Мельник слушно зазначає, що для адміністративно-правових відносин у цій сфері характерним є публічний інтерес, який превалює над приватним [5]. Водночас, як наголошував Б.Ф. Єрофєєв, юридичний факт повинен мати реальний зміст, бути конкретно визначеним і мати зв'язок із законом [6]. Саме ці критерії цілком застосовні до фактів, що виникають у сфері охорони земель.

Виникнення, зміна чи припинення таких відносин зазвичай обумовлюється не поодинокими фактами, а їх сукупністю, що відображає багаторівневий характер діяльності органів публічної адміністрації. Сьогодні у науці поряд із традиційними юридичними фактами розглядається поняття “фактичних систем” — сукупності обставин, які визначають необхідність правового регулювання та правомірної поведінки суб'єктів [7].

Отже, юридичні факти у сфері охорони земель як елемент адміністративно-правових відносин становлять сукупність реальних життєвих обставин, що впливають на реалізацію прав і обов'язків суб'єктів у межах здійснення державної політики у сфері охорони земель. Їх форми можуть проявлятися через індивідуальні адміністративні акти, договори, судові рішення та нормативно-правові положення.

Крім того, сучасний етап розвитку адміністративно-правових відносин у сфері охорони земель характеризується зростанням ролі превентивних юридичних фактів, тобто таких, що спрямовані на попередження правопорушень і забезпечення дотримання екологічних стандартів. Зокрема, юридичними фактами можуть виступати факти проведення державного моніторингу земель, винесення приписів про усунення порушень, погодження проектів землеустрою або проведення екологічної експертизи. Такі дії органів публічної адміністрації безпосередньо впливають на зміст прав та обов'язків суб'єктів земельних відносин і визначають подальший правовий режим використання земельних ділянок [4].

Важливим є те, що юридичні факти у сфері охорони земель нерозривно пов'язані з реалізацією принципів сталого розвитку, які закріплені в національних стратегічних документах, а також у міжнародних угодах, ратифікованих Україною. Це свідчить про інтеграцію адміністративно-правового регулювання охорони земель у систему екологічного управління, заснованого на публічній відповідальності держави за забезпечення екологічної безпеки.

Окремої уваги заслуговує і процес цифровізації державного управління у сфері земельних відносин. Впровадження електронних кадастрів, автоматизованих систем моніторингу та фіксації порушень створює нові види юридичних фактів — електронно зафіксовані дані, що набувають юридичного значення. Наприклад, факт виявлення самовільного зайняття земельної ділянки або фактичного забруднення ґрунтів у результаті дистанційного моніторингу може бути підставою для виникнення адміністративно-правових відносин між контролюючим органом та правопорушником [7].

Таким чином, юридичні факти у сфері забезпечення охорони земель сьогодні набувають більш комплексного характеру, оскільки охоплюють не лише традиційні правові дії та події, але й нові інформаційні та цифрові форми, які визнаються державою як юридично значимі. Вони виступають важливим інструментом реалізації державної екологічної політики, забезпечення правомірної поведінки суб'єктів земельних відносин і досягнення збалансованого використання земельного фонду України.

Література

1. Галунько В.В., Курило В.І., Короед С.О. та ін. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В.В. Галунько, В.І. Курило, С.О. Короед та ін.]; за ред. проф. В.В. Галунька. Херсон: Грінв Д.С., 2015. 272 с.
2. Шуба В.В. Адміністративно-правові відносини в діяльності органів прокуратури України: загальнотеоретичні аспекти: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 Харків, 2007. 20 с.

3. Лошицький М.В. Адміністративно-правові відносини в сфері охорони громадського порядку: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 Київ, 2002. 17 с.
4. Харитонova О.І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 Одеса, 2004. 36 с.
5. Мельник Р.С. Загальне адміністративне право: навчальний посібник К.: Ваіте, 2014. 376 с.
6. Семчик В.І., Андрійко О.Ф. Земельне право України: підручник / за ред. В.І. Семчика. К.: Юрінком Інтер, 2020. 540 с.
7. Каракаш І.І. Екологічне право України: навчальний посібник. Одеса: Фенікс, 2019. 412 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Шановалов І.І., аспірант
Одеського державного університету внутрішніх справ*

Введення воєнного стану вимагало створення спеціального правового інституту— військових адміністрацій (далі- ВА), здатних оперативно приймати рішення в умовах бойових дій та забезпечувати життєдіяльність територій. Діяльність ВА по суті є кризовим правовим регулюванням, що стосується перерозподілу владних повноважень між військовим командуванням, органами державної влади та місцевого самоврядування. Недостатня наукова розробленість низки практичних і теоретичних аспектів правового статусу та повноважень ВА створює ризики для законності та ефективності державного управління.

Питання правового режиму воєнного стану традиційно перебувало в полі зору науковців (адміністративне, конституційне право). Однак дослідження, що стосуються безпосередньо військових адміністрацій, набули інтенсивного розвитку лише після 2022 року. Аналіз показує, що більшість праць зосереджена на загальних положеннях Закону "Про правовий режим воєнного стану" та порівнянні ВА з військово-цивільними адміністраціями. Необхідним є поглиблене вивчення практичних механізмів реалізації наданих повноважень та аналіз потенційних колізій із принципами місцевого самоврядування.

Правовою базою для утворення та діяльності ВА є Конституція України, Закон України "Про правовий режим воєнного стану" (зокрема статті 4 та 15) та Указ Президента України про створення ВА. ВА створюються Президентом України на підставі подання обласних державних адмініст-

рацій або військового командування на тих територіях, де введено воєнний стан, з метою забезпечення виконання завдань оборони, цивільного захисту та підтримання публічної безпеки. В Україні військові адміністрації діють як тимчасові державні структури на територіях воєнного стану, покликані гарантувати верховенство Конституції та законів. Вони є частиною сектору безпеки й оборони та відповідають за реалізацію всіх аспектів воєнного стану (включно з обороною, цивільним захистом і забезпеченням прав). В. Дуглер визначає їхній правовий статус як розпорядчо-виконавчі органи. Їхня основна діяльність — це територіальне управління, спрямоване на ефективне виконання покладених на них завдань. При цьому вони застосовують методи військового управління, які охоплюють регулювання фінансових відносин, організацію взаємодії між цивільним і військовим населенням, а також контроль над політичною діяльністю та конституційними правами [1].

Діяльність ВА ґрунтується на низці основоположних принципів:

- принцип законності: ВА діють виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України. Це є фундаментальною гарантією проти свавілля в умовах обмеження прав.

- принцип тимчасовості: ВА створюються на період дії воєнного стану та припиняють свою діяльність з його скасуванням, або з моменту формування законного складу відповідних органів місцевого самоврядування/виконавчої влади.

- принцип централізації та єдиноначальності: Голови ВА призначаються та звільняються Президентом, підпорядковуються військовому командуванню і, як наслідок, забезпечується єдність управлінських рішень у кризовій ситуації.

- принцип субсидіарності (частково): Рішення мають ухвалюватися на найнижчому рівні (населеного пункту), що дозволяє оперативно реагувати на місцеві потреби, однак цей принцип обмежується військовою ієрархією.

Повноваження військових адміністрацій детально регламентовані статтею 15 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" та охоплюють широкий спектр сфер, які можна умовно класифікувати на оборонні та безпекові повноваження (ключові) а саме:

- Здійснення заходів правового режиму воєнного стану (комендантська година, особливий режим в'їзду/виїзду).

- Встановлення посиленої охорони об'єктів критичної інфраструктури.

- Забезпечення виконання завдань територіальної оборони та мобілізації.

- Виконавчо-розпорядчі повноваження:

- Розпорядження бюджетними коштами та майном.

- Затвердження місцевих бюджетів (у разі відсутності легітимного складу ради).

- Управління комунальним майном, підприємствами, установами та організаціями.
- Соціально-гуманітарні повноваження:
- Організація надання медичної допомоги та соціального захисту населення.
- Надання гуманітарної допомоги та роботи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО).
- Забезпечення функціонування закладів освіти.

Рішення ВА приймаються у формі наказів (розпоряджень), які є обов'язковими для виконання на відповідній території. Їхня особливість полягає у спрощеному порядку прийняття та пріоритеті військової доцільності над стандартними бюрократичними процедурами. Це дозволяє ВА діяти швидко, але вимагає посиленого контролю за їхньою законністю.

Найбільш дискусійним питанням є співіснування та/або заміщення органів місцевого самоврядування. Законодавство передбачає створення ВА населених пунктів лише у разі припинення повноважень відповідної ради та/або міського голови.

На територіях, де рада та виконавчі органи продовжують функціонувати, існує ризик паралелізму та дублювання повноважень, особливо у сферах, не пов'язаних безпосередньо з військовими операціями (наприклад, комунальне господарство, соціальна сфера). За твердженням В. Зінкевич, ключова проблема полягає у складності розподілу повноважень між військовими адміністраціями та ОМС (органами місцевого самоврядування). Така ситуація не лише провокує невизначеність у правовому полі, але й може підірвати процес децентралізації. Також критикується законодавча норма, що дозволяє припиняти діяльність ОМС під час воєнного стану, оскільки для її застосування необхідні чіткіші правові основи [2].

Конституційність: тимчасове припинення повноважень органів самоврядування є вимушеним обмеженням, яке потребує чітких законодавчих критеріїв і процедур для запобігання зловживанням.

Обмеження прав і свобод: дії ВА, пов'язані з встановленням обмежень (вилучення майна, трудової повинності, перевірок на блокпостах), повинні суворо відповідати принципу пропорційності та необхідності.

Відповідальність: посадові особи ВА в умовах воєнного стану можуть бути частково звільнені від юридичної відповідальності за дії, необхідні для захисту державного суверенітету, проте це не стосується явних зловживань чи перевищення влади, що вимагає ефективних механізмів контролю (судового та прокурорського).

Спеціальний адміністративно-правовий статус, за твердженням Н. Пушкарьової, характеризує осіб, які мають особливі права й обов'язки у конкретній галузі публічного управління. На відміну від загального статусу (який поширюється на всіх), цей статус набувається через зайняття певної посади або отримання спеціального дозволу. Цікаво, що він може виникати й автоматично (без згоди особи), наприклад, коли особа прожи-

ває в зоні з особливим правовим режимом. Такий спеціальний статус здатен як розширювати, так і обмежувати права людини [3].

Діяльність ВА залежить від наявності кваліфікованих кадрів. Поєднання військового керівництва з цивільними фахівцями є складним організаційним викликом, що вимагає спеціальних процедур відбору та підготовки персоналу, здатного працювати в умовах високого ризику. Військові адміністрації очолюються Начальниками, яких призначає та звільняє Президент України. Ці адміністрації комплектуються військовослужбовцями, працівниками правоохоронних органів та цивільного захисту, відрядженими для забезпечення оборонних завдань. Їхня діяльність фінансується коштом місцевого та державного бюджетів. Повноваження військових адміністрацій діють протягом воєнного стану та зберігаються ще 30 днів після його закінчення чи скасування [4].

Зокрема, Указ Президента України № 68 від 24 лютого 2022 року започаткував утворення обласних та районних військових адміністрацій по всій Україні. Цим Указом усі обласні, Київська міська та районні державні адміністрації автоматично набули статусу військових, а їхні голови стали Начальниками військових адміністрацій. Генеральному штабу ЗСУ спільно з цими адміністраціями було доручено здійснити всі необхідні організаційні заходи та забезпечити подальший контроль за їхньою роботою [5].

Військові адміністрації є ефективним та легітимним інститутом кризового управління, створеним для забезпечення функціонування влади в умовах воєнного стану. Їхнє правове регулювання ґрунтується на принципах законності та централізації, що є необхідним для координації дій у сфері національної безпеки. Водночас, існує нагальна потреба у конкретизації та деталізації окремих норм, особливо у частині взаємодії з органами місцевого самоврядування.

На сьогодні, є ряд питань, які потребують законодавчого врегулювання, а саме: уточнення критеріїв заміщення, необхідно законодавчо закріпити вичерпний перелік критеріїв, за якими повноваження органів місцевого самоврядування вважаються нездійсненими (наприклад, фізична неможливість зібрання більшості депутатів, припинення діяльності виконавчого органу). Процедура оскарження рішень потребує чітко визначити алгоритми та підстави судового оскарження наказів (розпоряджень) ВА, особливо тих, що стосуються майнових і земельних прав громадян, забезпечуючи баланс між військовою необхідністю та правом на захист. В питанні розмежування повноважень необхідно ухвалити підзаконні акти, які б деталізували межі повноважень ВА і тих органів місцевого самоврядування, що продовжують працювати, для уникнення дублювання.

Література

1. Дулгер В. В. Військові адміністрації як тимчасові державні органи з елементами військової організації управління у складі сектору безпе-

ки й оборони України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 4, ч. 2. С. 33-37.

2. Зінкевич В. К. Проблеми правового статусу військових адміністрацій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2023. Вип. 79, ч. 2. С. 64-65. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.2.9>.

3. Пушкарьова Н. Ф. Поняття та види спеціального адміністративно-правового статусу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2021. Вип. 68. С. 195-199. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.68.33>.

4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389- VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250. *Голос України*, офіційне видання від 10.06.2015. № 101. Верховна Рада України. Законодавство України, 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19/card6#Public>.

5. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України № 68 від 24 лютого 2022 р. *Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

*Шелковенко А.Є., студентка 3 курсу,
спеціальності 081 Право, інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Денисова А.В., доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

У сучасних умовах розвитку української державності особливого значення набуває питання підвищення ефективності правового регулювання суспільних відносин, зокрема у сфері адміністративної відповідальності. Система адміністративних стягнень є одним із ключових механізмів забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, а також превенції правопорушень. Проте існуюча система адміністративної відповідальності в Україні потребує суттєвого вдосконалення у зв'язку з реформуванням публічної адміністрації, зміною соціально-економічних умов та наближенням національного законодавства до європейських стандартів.

Наявність прогалин і колізій у чинному Кодексі України про адміністративні правопорушення, застарілість окремих норм, а також неузгодженість правозастосовної практики негативно впливають на ефективність

притягнення до відповідальності та дотримання принципів законності й справедливості. Водночас є об'єктивна необхідність у гуманізації адміністративних санкцій, розширенні альтернативних заходів впливу, цифровізації адміністративних процедур і забезпеченні належного захисту прав осіб, притягваних до відповідальності.

Проблематика адміністративної відповідальності, що окреслює вектори розвитку національного законодавства, може бути структурована за трьома основними групами: концептуальні проблеми (включаючи визначення місця інституту в системі права та природи провадження – процесуальна чи процедурна), теоретичні проблеми (які охоплюють тенденції відмови від поєднання матеріальних і процедурних норм в одному кодифікованому акті, надмірне запозичення засад кримінальної відповідальності, а також необґрунтоване звуження кола суб'єктів стягнення), і проблеми правового регулювання (зокрема, недосконалість процедур притягнення до відповідальності, неефективність і надмірна розгалуженість системи адміністративних стягнень, а також неузгодженість у системі уповноважених органів). [1, с. 112]

Ключовими концептуальними викликами є місце адміністративної відповідальності в системі права. Існує необхідність чіткого розмежування адміністративно-деліктного та кримінального права, особливо на тлі запровадження інституту кримінальних проступків. Чинний КУпАП містить численні норми, які фактично дублюють принципи та підходи, властиві кримінальній відповідальності, що призводить до плутанини та порушення принципу, заборона двічі карати за одне й те саме. [2]

Неефективна та розширена система стягнень. Чинна система адміністративних стягнень (штраф, попередження, адміністративний арешт тощо) є застарілою. Штрафи часто не є диференційованими, а їхні розміри не відповідають економічному стану правопорушника, що знижує виховний ефект. Низький відсоток фактичного виконання постанов про стягнення штрафів свідчить про кризу виконавчої стадії [3].

Щодо проблем правового регулювання, ключовим напрямом є радикальний перегляд системи адміністративних стягнень. Чинна система є неефективною через низький рівень стягнення штрафів та відсутність індивідуалізованого підходу. Вдосконалення передбачає запровадження диференційованих штрафів а також розширення спектру стягнень соціально-відновлювального характеру, як громадські роботи. Паралельно необхідна оптимізація та скорочення суб'єктного складу органів, уповноважених накладати стягнення, для уніфікації правозастосовної практики та зменшення корупційних ризиків. [4, с. 293]

У процесі дослідження проблем вдосконалення системи адміністративної відповідальності було встановлено, що чинна модель адміністративно-деліктного законодавства України потребує комплексного оновлення.

Система адміністративної відповідальності залишається недостатньо узгодженою, фрагментарною та не завжди відповідає сучасним викликам державного управління і європейським стандартам правової держави. Основними проблемами є невизначеність багатьох складів адміністративних правопорушень, дублювання норм, надмірна казуїстичність і відсутність єдиного підходу до класифікації правопорушень та заходів впливу.

Важливим напрямом удосконалення системи є кодифікація адміністративно-деліктного законодавства шляхом прийняття нового Кодексу України про адміністративні проступки, який має забезпечити єдність правозастосовної практики та спростити процедури притягнення до відповідальності. Необхідно також забезпечити дотримання принципів справедливості, пропорційності та правової визначеності при застосуванні адміністративних санкцій, що особливо актуально в контексті євроінтеграційних процесів.

Отже, вдосконалення системи адміністративної відповідальності має бути спрямоване на формування ефективного, справедливого й гуманного механізму впливу держави на правопорушників. Це передбачає не лише оновлення законодавчої бази, а й модернізацію правозастосовної практики, посилення гарантій захисту прав особи та підвищення довіри громадян до інститутів публічної влади.

Лише кардинальна реформа дозволить побудувати справедливую, ефективну та прозору систему адміністративної відповідальності, що слугуватиме інтересам правопорядку та захисту прав громадян.

Література

1. Дубова К. О. Проблематика адміністративної відповідальності на сучасному етапі розвитку правової системи України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. №5. 2022. С. 107-112.
2. Кузніченко С. О. Адміністративна відповідальність як вид юридичної відповідальності: проблеми розмежування з кримінальною відповідальністю. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. № 6. С. 98–103.
3. Ортинський В. Л., Скринковський Р. М. Теоретико-прикладні аспекти вдосконалення системи адміністративних стягнень в Україні. *Адміністративне право і процес*. 2021. № 1(33). С. 139–147.
4. Шестак Л.В., Селецький О.В. Окремі проблеми правового регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. №82. 2024. С. 289-294.

КОМУНІКАТИВНІ УМІННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА» В УМОВАХ ВІЙНИ

Шувар Н. М., к.б.н., старша викладачка кафедри загальної та медичної психології, Вищий приватний навчальний заклад «Львівський медичний університет»
Закалик Г.М., старша викладачка кафедри загальної та медичної психології, Вищий приватний навчальний заклад «Львівський медичний університет»

Професії системи «людина-людина» передбачають людину об'єктом праці. Відповідно здобувачі вищої освіти обраного профілю мають мати уміння як професійного спрямування, зокрема, лікувати та відновлювати фізичне та психічне здоров'я, так і уміння взаємодіяти з людьми словом, жестами, позами тіла тощо [5].

Тривалий час майбутні студенти (учні та випускники шкіл) мали обмеження у можливостях спілкуватися через КОВІД-пандемію (понад 2 роки) та загрози воєнного стану (3,5 роки від повномасштабного вторгнення та 11,5 років загалом). Адже дистанційне синхронне (онлайн) і тим паче асинхронне навчання попри всі технологічні розробки (ZOOM, Microsoft Teams тощо) дуже обмежують невербальну комунікацію та часом спотворюють вербальну. Адже зазвичай здобувачі освіти чують голос та споглядають лише міміку вчителя, втрачаючи решта складових невербальної комунікації.

Словом можна яквилікувати людину, так і навпаки ранили. 50% успіху лікування залежить від точності поставленого діагнозу, а інших 50% – від уміння донести необхідність лікування, здійснювати мотиваційну діяльність стосовно пацієнтів, проявляти до них співчуття та підтримку. Все це можливо завдяки сформованості комунікативних здібностей як «м'яких» умінь (навичок) [1].

Тому є критично важливим розвивати у студентів уміння правильної комунікації з клієнтами та пацієнтами, як для ефективності надання медичних послуг, так і для зростання конкурентоспроможності майбутніх медичних працівників на ринку праці.

Метою дослідження було виявлення комунікативних здібностей майбутніх медиків.

У дослідженні брали участь 35 здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Медична психологія», «Терапія та реабілітація» та «Стоматологія», віком 18-22 років, з них 25 жіночої статі та 10 – чоловічої. У роботі використано стандартизовані психологічні методики: «Виявлення кому-

нікативних і організаторських здібностей» (КОЗ) [за 7], «Діагностика потреби у спілкуванні» (тест Ю. Л. Орлова) та «Оцінка рівня комунікабельності» (тест В. Ф. Ряховського) [за 8]. Безпосередньо опитування відбувалося анонімно задля чистоти дослідження.

Результати дослідження за методикою КОЗ показали, що вищого рівня комунікативних здібностей, який би свідчив про сформованість потреби у комунікативній діяльності, як ми і припускали, не виявлено у жодного респондента.

Рівень прояву комунікативних здібностей вище середнього відзначено у 40% респондентів (29 дівчат і 11 юнаків). Такі люди здатні до самовладання у нових обставинах, легко знаходять друзів, здатні допомагати близьким і друзям, проявляти ініціативу у спілкуванні та приймати рішення у складних, нестандартних ситуаціях. На нашу думку, це доволі добрий результат, враховуючи обставини, за яких формувалися ці здібності впродовж здебільшого останніх 6 років.

Насторожує, що у чверті респондентів (26% від опитаних) комунікативні здібності на низькому рівні. Зокрема, цей рівень шкали проявився у 4 студентів-психологів, 2 стоматологів і 3 реабілітологів (6 дівчат і 3 юнаків).

До комунікативних здібностей відносять здатність володіти технікою контакту і спілкування та здатність користування особистісними комунікативними властивостями безпосередньо під час акту спілкування [за 6].

Тому, щоби уточнити отримані результати, здобувачам освіти запропоновано методику «Оцінка рівня комунікабельності» (тест В. Ф. Ряховського). Так дуже висока комунікабельність притаманна 18% і достатньо висока – 33% респондентів. При цьому замкненість, мовчазність, перевага самотності притаманні аж 9% серед опитаних.

Під час опитування за тестом Ю. Л. Орлова високий та низький ступінь вираженості потреби у спілкуванні продемонстрували по 15% відповідно (усі – дівчата). Решта – середній.

При цьому, низький ступінь потреби у спілкуванні виявлено не лише у тих, хто віддає перевагу самотності, але і у реабілітологині та двох майбутніх психологинь (респондентки № 27, № 7 і № 11 відповідно) з достатньо високим рівнем комунікабельності та рівнем прояву комунікативних здібностей вище середнього. Останнє можна пояснити, зокрема, як задоволення «інформаційного голоду» через надмірне «споживання» інформації із соцмереж та ЗМІ. При цьому варто зауважити, що на фоні інформаційно-психологічного тиску у таких осіб може в подальшому розвиватися тривожність [3], знижуватися емпатійність, толерантність до пацієнтів чи клієнтів, посилюватися конфліктність [4], пригнічуватися потреба у самовираженні та самоактуалізації [2].

Низький рівень комунікативних здібностей, замкненість призведе до зниження обміну інформації з пацієнтом, професійної відчуженості. А станом на сьогодні ескалація воєнних дій потребує великої кількості кваліфікованих медиків. Тобто усі випускники медичних університетів є цінними для України. Тому з такими респондентами у подальшому планується діагностика комунікативних установок і комунікативної толерантності із корекційними заняттями задля підсилення емоційної стійкості та професійної самореалізації майбутніх медиків.

Таким чином, проведені дослідження показали значний вплив російсько-української війни на комунікативні уміння здобувачів вищої медичної освіти, що може мати негативні наслідки для професійної діяльності у системі «людина-людина». Також окреслено перспективу подальших наукових пошуків.

Література

1. Борак І. В. Комунікативні здібності (м'які навички) та особливість їх формування у майбутніх фахівців медсестринської справи. Академічні візії. 2025. № 43. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1948>
2. Закалик Г. М., Коропатов О. М., Шувар Н. М. «Бути собою»: самоактуалізація студентської молоді в умовах війни. Юридичний бюлетень. Одеса: ОДУВС 2023. Вип. 28. С. 172-179. URL: <http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2023/28/24.pdf>
3. Закалик Г. М., Шувар Н. М., Коропатов С. О. Психологічний вплив медіа-засобів на емоційну сферу молоді в умовах сьогодення. Південноукраїнський правничий часопис: науковий журнал. 2023. № 2. С 173-177. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/2/2_2023.pdf#page=173
4. Закалик Г. М., Шувар Н. М., Яковина В. О. Роль комунікативної установки та самоздійснення у трудовій діяльності особистості. Вісник Національного університету оборони України. Питання психології: 36-к наук. праць. К.: НУОУ. 2024. Т. 2. Вип. 78. С. 59-70. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-78-2-59-70>
5. Закалик Г.М., Терлецька Ю. М., Шувар Н. М. Психологія розвитку та успіху особистості: навч. посіб. Львів, 2019. 488с.
6. Зінорук А. Сутність поняття «комунікативні уміння». Молодь і ринок. 2022. № 3-4 (201-202). С. 196-201. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.255778>
7. Кравченко К.О., Мась Н.М., Насєдкін Д.Б., Скрябін О.Л., Соколіна О.В. Тимчасові методичні рекомендації «з вивчення психічних станів, процесів та властивостей військовослужбовців із застосуванням програм-

ного забезпечення PSY-D». 2021. URL: [https:// sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/2_D.pdf](https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2024/02/2_D.pdf)

8. Курова А. В. Психологія спілкування: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Фенікс, 2020. 79 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ЗАГРОЗАМ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Шульга А.О., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін,
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ*

У сучасних умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України інформаційно-аналітична діяльність Національної поліції України (далі НПУ) набуває стратегічного значення як засіб оперативного виявлення та нейтралізації гібридних загроз, що поєднують військові, інформаційні та кібернетичні елементи. Кібератаки, дезінформаційні кампанії в соціальних мережах та терористичні акти вимагають інтеграції великих обсягів даних з різних джерел для прогнозування ризиків і забезпечення стійкості критичної інфраструктури, що є ключовим для збереження національного суверенітету.

НПУ, як центральний суб'єкт сектору безпеки, координує аналітичну роботу з Міністерством внутрішніх справ, Службою безпеки України та Збройними силами, забезпечуючи правопорядок не лише в тилу, але й на лінії зіткнення. Розвиток цієї сфери, спираючись на законодавчі норми та сучасні технології, сприяє формуванню інформаційного щита проти психологічних операцій ворога, підвищуючи ефективність протидії злочинам у воєнний час.

Інформаційно-аналітична діяльність НПУ регулюється законодавством і спирається на автоматизовані системи для ефективної протидії сучасним загрозам. Згідно з ч. 2 ст. 25 Закону України «Про Національну поліцію», поліція формує реєстри та бази даних у єдиній інформаційній системі МВС, користується ресурсами інших органів влади та здійснює інформаційно-пошукову та аналітичну роботу, що включає взаємодію з Interpol для обміну даними про транскордонні загрози [1, с. 12]. Ця норма підкреслює роль поліції у створенні централізованих банків даних для ідентифікації підозрюваних та аналізу злочинів, що є основою для оперативних рішень у воєнних умовах. Наприклад, пункт 3 ч. 2 ст. 25 цього нормативно-правового акту прямо вказує на «інформаційно-пошукову та

інформаційно-аналітичну роботу», яка забезпечує автоматизований доступ до реєстрів для пошуку розшукуваних осіб, транспортних засобів чи доказів, з обов'язковим логуванням дій для відповідальності [1, с. 12].

Еволюція інформаційно-аналітичної роботи в оперативно-розшуковій діяльності НПУ пройшла п'ять ключових етапів, що відображають перехід від ручних реєстраційних бюро до сучасних автоматизованих систем. Як зазначає А. В. Мовчан, перший етап (початок XVIII ст. – жовтень 1917 р.) характеризувався витоками систематизованих знань про боротьбу зі злочинністю, з появою антропометричних методів (Бертільйон, 1882) та дактилоскопії (1887), а також створенням центрального реєстраційного бюро в Департаменті поліції. Другий етап (жовтень 1917 р. – середина 50-х рр. XX ст.) пов'язаний з радянським періодом, коли у 1919 р. створено Центральне реєстраційне бюро для дактилоскопічного та алфавітного обліку, а у 1938 р. – Перший спецвідділ НКВС як центральний інформаційний підрозділ. Третій етап на думку В. Мовчана це (середина 50-х – початок 90-х рр.) і ознаменувався він комп'ютеризацією: впровадженням перших автоматизованих інформаційно-пошукових систем (АПС) як «Облік», «Розшук», «Сигнал» та «Фільтр», що замінили 70 типів карткових файлів і дозволили прогнозування злочинності. Четвертий етап (початок 90-х – 19 листопада 2012 р.) після незалежності України включав мережеві системи «Бінар», «Кронус», «Єрмак» та «Кондор», з інтеграцією до Interpol і Europol для міжвідомчого обліку. Нарешті, п'ятий етап зазначає В. Мовчан (з 20 листопада 2012 р.) пов'язаний з новим КПК, запровадженням негласних слідчих розшукових дій (НСРД) та створенням Національної автоматизованої інформаційної системи (НАІС), що забезпечує систематизацію даних у єдиній мережі МВС для реформованої НПУ [2, с. 53-55]. Ця еволюція дозволяє НПУ ефективно протидіяти диверсіям, прогнозуючи тенденції злочинності на основі великих даних.

У воєнний період акцент робиться на кібербезпеці та контролі інформаційного простору, де законодавче забезпечення адаптується для захисту даних від кібершахрайства. На переконання С.В. Смик, в умовах воєнного стану GPS-навігація та хмарні технології слугують інструментами для оперативної діяльності, але вимагають посилення норм для протидії крадіжкам конфіденційної інформації через неякісне шифрування. А саме, в роботі С.В. Смика зазначається, що спільним недоліком для радіостанцій та GPS є ризик доступу третіх осіб щодо втручання в конфіденційну інформацію через не якісне шифрування даних. Для покращення захисту інформації дослідник пропонує використовувати хмарні технології, які на його переконання забезпечать масштабність і гнучкість захисту, що швидко дозволить адаптуватися до змін у роботі радіотехнічного пристрою [3, с. 152]. Вважаємо думку С.В. Смика цілком слушною, адже в такому разі виникає можливість зменшувати витрати на інфраструктуру

до таких пристроїв. А в умовах війни це може стати ефективним захистом від різних кіберзагроз.

Поліція адмініструє Єдину інформаційну систему МВС через Інформаційний портал НПУ, обробляючи дані про правопорушення та розшук для протидії гібридним загрозам. Серед підсистем виділяється - «СЛІД» для реєстрації досудових розслідувань, «Гарпун» для пошуку розшукуваних осіб та «Єдиний облік» для інтеграції даних по всій системі МВС. Ці інструменти забезпечують централізоване адміністрування, з автентифікацією користувачів та обробкою метаданих для координації розслідувань [4, с. 11- 12].

Отже концепція інформаційної безпеки України чітко підкреслює роль МВС у нейтралізації кіберзлочинів та тероризму в умовах війни, особливо коли це напряду координується із ЗСУ. Вважаємо, що координація зусиль НПУ зі ЗСУ здатна створити щільну атмосферу превентивності порушень в галузі кіберзлочинності, а от так і суттєво посилити захист національного інформаційного простору від зовнішніх впливів [5, с. 12].

Крім того, як слушно зазначає у своїй роботі А.А. Нікітін, роль НПУ в національній безпеці зокрема включає і моніторинг соціальних мереж для виявлення різних видів дезінформації. У воєнний час, зазначає дослідник, функції поліції розширені різними наказами МВС України де особливу увагу звернуто на кібербезпеку, контрдиверсійні дії, посилену перевірку документів, участь у забезпеченні воєнної комендантської години, протидії дезінформації [6, с. 394]. Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing) у сучасному виразі є поліцейською інновацією. Ця модель передбачає застосування різних кількісних методів для того, щоб заздалегідь ідентифікувати приблизний час, місце або осіб, які матимуть стосунок до злочину. І хоча не можна сказати, що модель є повністю новою, проте адаптація до потреб правоохоронної діяльності математичних алгоритмів прогнозування, використання сучасних систем ІІІ дають змогу на практиці побачити конкретний результат. Така робота включає моделювання корупційних сценаріїв та моніторинг бюджетних потоків для превентивних заходів [7, с. 123].

Висновки. По-перше, інформаційно-аналітична діяльність НПУ є основою протидії гібридним загрозам через еволюцію від ручних бюро до НАІС. По-друге, інтеграція GPS, хмарних технологій та підсистем як «Гарпун» підвищує ефективність у воєнний час. По-третє, законодавча база, включаючи ст. 25 Закону «Про НПУ», гарантує законність та захист даних від кібершахрайства. По-четверте, координація з МВС та ЗСУ посилює моніторинг дезінформації та транскордонних ризиків. По-п'яте, прогнозування злочинності в бюджетній сфері забезпечить стійкість до корупції та інформаційних атак.

Література

1. Закон України «Про Національну поліцію»: від 02.07.2015 № 580-VIII. – Київ: ВРУ, 2015. – 100 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
2. Мовчан А. В. Інформаційно-аналітична робота в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції: навч. посіб. – Львів: ЛьвДУВС, 2017. – 244 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/318/1/%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD.pdf>
3. Смик С. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України: матер. Наук.-практ. конф. – Львів: ЛНУВС, 2023. – 192 с. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/14197/1/Smyk.pdf>
4. Інформаційно-аналітичне забезпечення правоохоронної діяльності: навч. прогр. – Харків: НЮУ ім. Я. Мудрого, 2023. – 30 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/12/ok1.1.22.pnd_informa_czijno-analitychne-zabezpechennya-pravoohoronnoyi-diyalnosti.pdf
5. Концепція інформаційної безпеки України. – Київ: РНБО, 2016. – 20 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/2/175056.pdf>
6. Нікітін А.А. Роль Національної поліції України в системі забезпечення національної безпеки // Проблеми підготовки та перепідготовки фахівців для Збройних Сил та інших військових формувань України: наук. журнал. – 2024. – № 3. – С. 392-395. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2024/59.pdf
7. Федунь А.В., Поляк С.П. Роль штучного інтелекту у здійсненні правоохоронної діяльності на основі прогнозів (PREDICTIVE POLICING). Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України: матеріали Науково-практичної конференції (Львів, 22 грудня 2023) / упорядник: Т. В. Магеровська. – Львів : ЛьвДУВС, 2024. – 192 с. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%96%D0%B9/Downloads/20_12_2024.pdf

ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО БУЛІНГУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*Щербина В.С., студентка першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 262
«Правоохоронна діяльність», інституту права та безпеки,
Одеського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Денисова А.В., доктор юридичних наук,
професор, завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін, інституту права та безпеки,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

Проблема булінгу (цькування) в освітньому середовищі набула особливої гостроти в останні роки. Це явище має складний соціально-психологічний характер і призводить до негативних наслідків для фізичного та психічного здоров'я дітей і підлітків. [1] Водночас, із 2019 року в Україні булінг набув офіційного визнання як адміністративне правопорушення, за яке передбачена відповідальність відповідно до статті 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення. [2].

У цьому контексті особливу увагу заслуговує процес збирання доказів у провадженні про булінг. Адже саме від належного та своєчасного документування фактів цькування залежить можливість ефективного реагування на правопорушення та забезпечення справедливості. [3].

Розглянемо основні адміністративно-правові аспекти збирання доказів у таких провадженнях, а також існуючі проблеми та шляхи їх вирішення.

Передусім, необхідно звернутися до нормативної бази, яка регламентує провадження щодо булінгу.

Стаття 173-4 КУпАП визначає булінг як діяння, пов'язане з психологічним, фізичним, економічним, сексуальним насильством, у тому числі з використанням електронних засобів комунікації, що вчиняється щодо малолітньої або неповнолітньої особи. [2].

Закон України «Про освіту» зобов'язує педагогічних працівників реагувати на факти булінгу та повідомляти про них відповідні органи. [4].

Постанова Кабінету Міністрів № 265 від 28.03.2018 р. затверджує порядок взаємодії суб'єктів соціальної роботи щодо протидії булінгу. [5]

Таким чином, правове поле для притягнення винних до відповідальності сформоване, однак його реалізація значною мірою залежить від наявності та якості доказів. [6].

Важливо зазначити особливості адміністративного провадження у справах про булінг. Відповідно до ст. 251 КУпАП, доказами у справі можуть бути будь-які фактичні дані, які підтверджують наявність або відсутність правопорушення, зафіксовані у визначеній законом формі. [2]

Варто зазначити, що булінг, на відміну від багатьох інших адміністративних правопорушень, є: тривалим у часі (часто йдеться про систематичне цькування), емоційно забарвленим (що ускладнює об'єктивність свідчень), часто прихованим (оскільки потерпілі не завжди звертаються по допомогу). [1].

Це суттєво ускладнює збір належних доказів, що задовольняють вимоги суду чи органу поліції. [6]

Розглянемо основні типи доказів, що можуть використовуватись у справах про булінг: Письмові докази: заяви потерпілих та їхніх батьків або представників, пояснення свідків: а саме учнів, педагогів, інших працівників школи, акти комісій із внутрішнього розслідування фактів булінгу, складені адміністрацією закладу освіти, службові записки, рапорти, електронні докази, скріншоти листування, у соцмережах та месенджерах, відеозаписи з камер спостереження або зняті на телефони, аудіозаписи погроз або знущань, електронні листи, публікації або дописи в мережі, свідчення осіб, потерпілих, їхні однокласники, вчителі, працівники школи, батьки, соціальні педагоги, медичні довідки про тілесні ушкодження, діагностичні висновки щодо впливу цькування на психоемоційний стан. Речові докази, а саме: особисті речі потерпілих, які були зіпсовані, об'єкти, за допомогою яких могли бути здійснені правопорушення (наприклад, предмети побуту, що використовувалися для приниження). [7], [8]

Попри формальну наявність правового механізму, на практиці збирання доказів ускладнюється низкою факторів: мовчання учасників: потерпілі бояться помсти або осуду, пасивність школи: адміністрація часто уникає фіксації булінгу, щоб не "псувати репутацію", низький рівень правової культури серед вчителів та батьків, проблеми з доступом до цифрових доказів – не всі батьки знають, як зібрати або зберегти скріншоти, відео.

Унаслідок цього більшість адміністративних проваджень або не доходить до суду, або закривається через відсутність доказів.

Варто розглянути можливі шляхи вдосконалення процесу збирання доказів: Розробка чітких алгоритмів дій для шкіл — створення внутрішніх протоколів фіксації фактів булінгу.

Навчання педагогів та батьків основам правового реагування та збору доказів.

Міжвідомча співпраця: залучення психологів, соцслужб, поліції.

Спрощення доступу до цифрових доказів: створення шаблонів заяв, онлайн-платформ для повідомлень про булінг.

Використання медіації — у випадках, де можливо, доцільно розглядати альтернативні форми вирішення конфліктів, зокрема із залученням шкільного омбудсмена. [5], [8].

Підсумовуючи, зазначимо: збирання доказів у справах про булінг — це складний, але надзвичайно важливий процес, від якого залежить ефективність адміністративного реагування на це соціальне явище. [6]

Отже, формальний підхід до збору доказів не лише знижує шанси на притягнення винних до відповідальності, але й демотивує потерпілих звертатися по допомогу. Водночас, розбудова системного підходу до фіксації, зберігання та подання доказів може стати запорукою реальної протидії булінгу в закладах освіти.

Література

1. Гаврилюк Н. Ю. Психологічні аспекти шкільного булінгу // *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 45–53. URL.: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/pis/article/view/261>;
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. № 51. Ст. 1122. (Із змінами та доповненнями). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>;
3. Пилипенко О. О. Булінг як об'єкт адміністративно-правового захисту *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 117–124. URL.: <https://yurvisnyk.in.ua/index.php/yuv/article/view/2022-3-117>;
4. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380. – URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>;
5. Постанова Кабінету Міністрів України № 265 від 28 березня 2018 р. *Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії булінгу (цькуванню)*. – URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2018-%D0%BF#Text>;
6. Стефанюк І. І. Адміністративна відповідальність за булінг: проблеми правозастосування *Вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 128–136. URL.: <https://visnyk.naiu.kiev.ua/index.php/visn/article/view/2020-2-128>;
7. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1646 від 28 грудня 2019 р. *Про затвердження форм внутрішньої фіксації випадків булінгу (цькування)*. – URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0080-20#Text>;
8. Суслова О. О. Цифрові докази у справах щодо булінгу: нові виклики // *Право України*. 2023. № 4. С. 98–107. URL.: https://pravoua.com.ua/ua/store/issue/2023-4/article/Suslova_2023_4/.

КОНТРОЛЬ, НАГЛЯД І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАЯВНИКА

Юрченко Тарас Петрович, аспірант
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

Сфера адміністративних послуг належить до тих сегментів публічного адміністрування, де права приватної особи реалізуються через масові індивідуальні адміністративні справи. Саме тому контроль, нагляд і відповідальність тут виконують подвійну функцію. З одного боку, вони підтримують дисципліну органів публічної адміністрації та зменшують ризики формалізму, затягування і довільності. З іншого боку, вони створюють для заявника набір практичних гарантій, які роблять очікуваний правовий результат досяжним у розумний строк і в процедурно коректний спосіб [2; 3].

Правовий каркас сфери формує Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI, який пов'язує адміністративну послугу з результатом здійснення владних повноважень за зверненням особи та задає базові вимоги до організації надання послуг [2].

Водночас сучасне розуміння прав заявника визначальним чином пов'язане із Законом України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 № 2073-IX, який задає універсальні правила розгляду індивідуальних адміністративних справ, включно зі стандартами неупередженості, участі особи, мотивування рішень, строків та адміністративного оскарження [3].

Судовий вимір захисту забезпечується Кодексом адміністративного судочинства України, який закріплює призначення адміністративного судочинства як захист прав, свобод та інтересів у публічно правових відносинах і визначає процесуальні інструменти перевірки законності рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень [4].

На цій базі вибудовується логіка гарантій заявника. Вона включає право на доступність інформації про послугу, право на подання звернення та отримання результату у визначений строк, право на належне ставлення і неупереджений розгляд, право на мотивоване рішення, право на виправлення помилок і право на ефективний засіб захисту через адміністративне чи судове оскарження [2; 3; 4].

Європейські стандарти доброго адміністрування підсилюють цей підхід, оскільки формують вимоги до поведінки публічної адміністрації у відносинах з приватними особами [7; 8; 9].

Контроль і нагляд у сфері адміністративних послуг доцільно розглядати як систему рівнів, які взаємодіють між собою, але мають різні цілі та інструменти.

Перший рівень становить внутрішній управлінський контроль у межах органу або мережі органів, які беруть участь у наданні послуги. Він охоплює перевірку дотримання регламентів, правильності прийому документів, обліку звернень, строків розгляду, якості комунікації із заявником, а також контроль за тим, чи коректно застосовуються вимоги до комплектності документів і чи не створюються не передбачені законом бар'єри [2; 3].

Внутрішній контроль працює ефективніше тоді, коли кожна дія фіксується в процедурі, а ключові етапи мають вимірювані параметри, насамперед строк та відповідальну посадову особу.

Другий рівень охоплює відомчий контроль і контроль з боку вищого органу. У практичному вимірі це проявляється через перевірки дотримання законодавства підпорядкованими органами, методичне керівництво, аналіз типових відмов і помилок, узагальнення практики та коригування внутрішніх інструкцій. Тут для заявника важливо не саме існування ієрархії, а можливість швидко отримати виправлення очевидної помилки, прискорення розгляду або повторний розгляд питання без необхідності одразу звертатися до суду, якщо це допускається законом і не порушує принципу остаточності рішень [3; 4].

Третій рівень становить зовнішній контроль і нагляд у широкому сенсі, який включає контрольні інституції, механізми розгляду звернень, публічний моніторинг якості послуг, а також судовий контроль. У цій частині важливим є Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР, який встановлює правовий режим подання заяв, скарг і пропозицій та визначає мінімальні вимоги до їх розгляду [5].

Окремий сегмент становить державний нагляд і контроль у сфері господарської діяльності за Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V, що хоча і не є законом про адміністративні послуги, однак формує стандарти контрольної діяльності держави і демонструє підхід до процедурності, плановості, прозорості та прав суб'єктів під час контрольних заходів [6].

Четвертий рівень складає судовий контроль, який забезпечує найвищий ступінь зовнішньої перевірки законності рішень, дій чи бездіяльності. Кодекс адміністративного судочинства України надає процесуальні інструменти для оскарження відмов, затягування строків, неприйняття рішення, відмови у прийнятті документів, протиправних вимог додат-

кових документів, а також для оскарження процедурних порушень, які вплинули на результат [4].

Судовий контроль у сфері послуг виконує ще одну функцію, яка часто недооцінюється. Він формує стандарти мотивування і процедури через судові рішення, які потім повертаються у адміністративну практику як орієнтир для масового правозастосування.

Адміністративне оскарження в логіці сфери послуг має забезпечувати швидке і відносно маловитратне виправлення помилок, не підміняючи суд, але зменшуючи потребу у судовому захисті у типових ситуаціях. Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 № 2073-IX закріплює загальні підходи до оскарження в адміністративному порядку та встановлює рамкові вимоги до поведінки адміністративного органу під час розгляду скарги, включно з мотивуванням рішення та дотриманням строків [3].

У цій конструкції скарга є способом забезпечення юридичної якості процедури, який дисциплінує орган і робить помилки видимими.

Для заявника критичними є три аспекти адміністративного оскарження. Перший аспект стосується доступності, коли порядок подання скарги має бути зрозумілим, а вимоги до форми не повинні перетворюватися на бар'єр. Другий аспект стосується неупередженості, коли орган, що розглядає скаргу, має бути спроможним подивитися на ситуацію не як на захист колеги, а як на перевірку законності і процедури. Третій аспект стосується наслідків, коли за результатами розгляду скарги можливе реальне виправлення порушення, а не лише формальна відповідь. У випадках, де ці аспекти не працюють, адміністративне оскарження втрачає сенс і стає проміжним етапом перед судом, збільшуючи часові витрати заявника [3; 4].

У сфері адміністративних послуг відповідальність виконує не лише каральну функцію. Вона має превентивний характер, оскільки формує очікування невідворотності наслідків для порушень, які у практиці послуг найчастіше проявляються як формалізм, затягування строків, створення додаткових не передбачених законом вимог, відмова у прийнятті документів або непрозоре мотивування відмови [2; 3].

Дисциплінарна відповідальність є базовим видом відповідальності посадових осіб у повсякденному сегменті послуг. Вона охоплює порушення службової дисципліни, неналежне виконання обов'язків, грубе поведіння із заявником, недотримання стандартів обслуговування, а також систематичні порушення строків. Її сильна сторона полягає у швидкості реагування, а слабка у залежності від внутрішньої управлінської волі керівництва.

Адміністративна відповідальність у сфері послуг проявляється тоді, коли порушення має склад адміністративного правопорушення, наприклад у частині порушень, пов'язаних із доступом до інформації, процедурними порушеннями, які прямо охоплюються нормами адміністративно-деліктного законодавства, або з іншими правопорушеннями у публічному секторі. У багатьох ситуаціях заявник сприймає адміністративну відповідальність як віддалену, тому її превентивний ефект залежить від практики виявлення і притягнення, а також від публічної комунікації про такі випадки.

Цивільно-правова відповідальність і відшкодування шкоди актуалізуються у випадках, коли протиправні рішення, дії чи бездіяльність завдали заявнику майнової шкоди, наприклад через незаконну відмову у наданні послуги, затримку, що спричинила втрату можливості здійснити господарську операцію, або через помилки у документах, які породили додаткові витрати. Цей блок пов'язаний із загальною ідеєю ефективного засобу правового захисту, яку підтримують як національні процесуальні механізми, так і європейські стандарти належного адміністрування [4; 7; 9].

Кримінальна відповідальність має значення у крайніх випадках, коли порушення у сфері послуг пов'язані з корупційними діяннями, підробленням, зловживанням владою або службовим становищем чи іншими суспільно небезпечними діяннями. У контексті прав заявника вона виконує функцію «червоної лінії», яка відмежовує недбалість і процедурну помилку від умисного використання повноважень у приватних інтересах.

Права заявника у сфері послуг мають бути практично відчутними, інакше вони перетворюються на декларацію. Закон України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022 № 2073-IX підсилює права заявника через вимоги до справедливості провадження, участі особи у розгляді її справи та мотивування рішення [3].

Європейський вимір формулює ці права у вигляді стандартів доброго адміністрування, де центральними є неупередженість, справедливість, розумний строк, право бути вислуханим і доступ до матеріалів справи [7; 8; 9].

У цій площині контроль і нагляд мають оцінювати не лише формальну правильність дій органу, а й те, чи отримав заявник можливість реалізувати базові процесуальні гарантії. Наприклад, якщо відмова формально оформлена, але її мотивування не дає змоги зрозуміти логіку органу і усунути недоліки, то контроль має кваліфікувати це як дефект якості адміністративного рішення. Якщо строк формально не порушено, але орган систематично перезапущає процедуру через повторні вимоги документів, то контроль має бачити у цьому приховане затягування і надмі-

рний формалізм. Якщо заявника не інформують про стан розгляду, то контроль має оцінювати це як порушення прозорості, яка є елементом належного врегулювання [7; 10].

Практичні механізми забезпечення прав заявника складаються з набору інструментів, які мають працювати одночасно.

Перший інструмент становить стандартизація процедури і документування дій адміністрації. Це означає, що кожен етап розгляду має бути фіксований так, щоб у випадку спору можна було відтворити, що саме зроблено, коли, ким і на підставі яких норм. Така фіксація прямо пов'язана зі здатністю контролю виявляти порушення і застосовувати відповідальність.

Другий інструмент становить прозоре інформування заявника про вимоги, строки і результати. Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI робить доступність інформації одним із базових орієнтирів сфери [2].

У сучасній адміністративній практиці прозорість стає не лише сервісною зручністю, а умовою справедливості, оскільки без інформації заявник не здатен ефективно використати право на оскарження.

Третій інструмент становить адміністративне оскарження, яке має бути вбудоване у систему послуг як канал швидкого виправлення помилок [3].

Четвертий інструмент становить судовий контроль, який забезпечує остаточну перевірку законності та ефективний примус до відновлення порушеного права [4].

П'ятий інструмент становлять інституції зовнішнього контролю і суспільного нагляду, які в логіці європейських стандартів підтримують підзвітність і зменшують ризик замкненості системи на внутрішні інтереси адміністрації [7; 8; 10].

Таким чином, сфера адміністративних послуг демонструє, що формальне закріплення прав заявника не гарантує їх реалізації без дієвої системи контролю, нагляду і відповідальності. Рамка Закону України «Про адміністративні послуги» задає сервісний контур, Закон України «Про адміністративну процедуру» забезпечує процедурну якість, Кодекс адміністративного судочинства України формує судовий вимір захисту, а європейські стандарти доброго адміністрування виконують роль зовнішнього еталона для оцінки якості адміністративної поведінки.

У практичному вимірі ефективність системи визначається тим, чи здатні контрольні механізми зупиняти формалізм, виявляти приховані затягування, вимагати належного мотивування і забезпечувати заявнику реальний вибір між адміністративним і судовим захистом.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс. Том 1. Загальна частина. Київ: Юридична думка, 2004. 584 с.
2. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5203-17>
3. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20>
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України; Закон від 06.07.2005 № 2747-IV Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>.
5. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/393/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/877-16>
7. Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration. Council of Europe, 2007. URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c>
8. The European Code of Good Administrative Behaviour. European Ombudsman. URL: <https://www.ombudsman.europa.eu/en/publication/en/3510>
9. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Article 41 Right to good administration. EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2016/art_41/oj/eng
10. The Principles of Public Administration 2023 edition. SIGMA, OECD, European Union. URL: https://www.sigmaxweb.org/content/dam/sigma/en/publications/reports/2023/11/the-principles-of-public-administration_5e68f805/7f5ec453-en.pdf

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ КОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ З РЕГУЛЯТОРАМИ СЕК- ТОРНИХ РИНКІВ

Браславець Ян Юрійович, аспірант
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

Адміністративно-правове забезпечення взаємодії органів конкурентної політики з регуляторами секторних ринків є ключовою передумовою узгодженості публічного впливу на економіку. Ідеться не лише про паралельне функціонування Антимонопольного комітету України (далі – АМКУ) та галузевих регуляторів, а про цілісну систему розподілу повноважень, процедур координації та механізмів запобігання конфліктам рішень. У сучасних умовах лібералізації енергетичних, телекомунікаційних, фінансових та інших ринків саме належна взаємодія органів конкурентної політики з регуляторами визначає ефективність захисту конкуренції, передбачуваність регуляторного середовища та рівень довіри учасників ринку до державної політики [1; 2].

Нормативну основу такої взаємодії формують, з одного боку, акти конкурентного законодавства, передусім закони України про захист економічної конкуренції та про Антимонопольний комітет України [1; 2], а з іншого – спеціальні закони, що регламентують статус і повноваження регуляторів відповідних секторних ринків (НКРЕКП, НКЕК, НБУ, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг тощо) [3; 4]. У цих актах закріплюються як самостійні компетенції кожного органу, так і загальні засади їх взаємодії: обов'язок обміну інформацією, узгодження позицій щодо рішень, здатних вплинути на конкуренцію, погодження проектів нормативно-правових актів, що містять норми про конкуренцію, тощо. Водночас на рівні закону зазначені механізми часто мають рамковий характер, що зумовлює потребу в їх подальшій процедурній деталізації.

Зміст адміністративно-правових аспектів взаємодії передусім проявляється у визначенні ролі АМКУ в процесі галузевого регулювання. Комітет виступає спеціалізованим органом, відповідальним за реалізацію державної політики у сфері захисту економічної конкуренції [1], тоді як секторні регулятори здійснюють функції ліцензування, тарифоутворення, доступу до інфраструктури, технічного регулювання, нагляду за учасниками ринку [3; 4]. Адміністративно-правове завдання полягає в тому, щоб забезпечити, з одного боку, автономність галузевого регулювання, а з іншого – запобігти перетворенню спеціальних правил на інструмент обмеження конкуренції. Для цього у законодавстві та підзаконних актах закріплюються обов'язкові процедури отримання висновків АМКУ щодо

проектів рішень регуляторів або щодо їхньої практики, яка може впливати на стан конкуренції [2; 5].

У площині інституційної взаємодії важливе значення мають форми координації між АМКУ та регуляторами. До таких форм належать: спільні робочі групи, консультаційні та дорадчі органи; механізми міжвідомчого погодження актів; узгоджені підходи до моніторингу ринків; обмін інформацією, у тому числі з обмеженим доступом [5; 7]. У низці сфер (наприклад, енергетика, телекомунікації) законодавство ЄС, що імплементується в Україні згідно з Угодою про асоціацію, виходить із необхідності синхронізації рішень органів конкурентної політики та секторних регуляторів, передбачаючи обов'язкові консультації та обмін даними між ними [6]. Це вимагає не лише політичної координації, а й чітко виписаних процедурних алгоритмів взаємодії.

Окремий блок адміністративно-правових питань пов'язаний із розмежуванням юрисдикцій АМКУ та секторних регуляторів. На практиці виникають ситуації, коли одні й ті самі дії учасника ринку можуть розглядатися як порушення спеціальних правил (ліцензійних умов, тарифної дисципліни, технічних регламентів) і водночас як порушення конкурентного законодавства (зловживання монопольним становищем, антиконкурентні узгоджені дії, недобросовісна конкуренція) [2; 3]. Відповідно постає питання, який орган є компетентним розглядати справу, у якій послідовності мають здійснюватися перевірки, як уникнути дублювання санкцій та суперечливих рішень. Вирішення цих питань потребує встановлення в законах і підзаконних актах пріоритету певної юрисдикції, процедурних правил передачі матеріалів, обов'язковості врахування рішень суміжного органу [4; 7].

Суттєвим елементом взаємодії є участь органів конкурентної політики у формуванні нормативних актів галузевих регуляторів. Ідеться про надання висновків АМКУ щодо проектів нормативно-правових актів, які можуть вплинути на конкуренцію, запроваджують бар'єри входу на ринок, модифікують правила доступу до мереж чи інфраструктури, змінюють умови тарифоутворення [1; 5]. Такі висновки мають виступати не факультативним інструментом, а процесуально значущим етапом, без якого ухвалення секторного регулювання є дефектним. Перспективним напрямом є закріплення обов'язку регуляторів мотивовано реагувати на зауваження АМКУ, а також можливості ініціювання Комітетом перегляду вже ухвалених актів, якщо вони призводять до обмеження конкуренції [2; 6].

Адміністративно-правовий характер має й питання інформаційної взаємодії. Для належного виконання своїх функцій АМКУ та секторні регулятори потребують доступу до масивів даних щодо цін, обсягів пос-

тачання, часток ринку, інвестиційних програм, технічних характеристик мереж, договорів доступу, а також до інформації, що становить комерційну таємницю [3; 4; 7]. Відтак необхідно законодавчо визначити порядок запиту, надання, збереження та використання такої інформації, включно з обмеженнями щодо її повторного використання в інших провадженнях, гарантіями захисту конфіденційності та відповідальністю посадових осіб за розголошення. Наявність чітких адміністративних процедур інформаційного обміну мінімізує ризики зловживань і зменшує регуляторне навантаження на суб'єктів господарювання.

Взаємодія органів конкурентної політики та регуляторів секторних ринків охоплює також координацію заходів контролю і нагляду. Йдеться про погоджене планування перевірок, спільні чи скоординовані інспекційні дії, обмін результатами перевірок, спільну участь у розгляді справ, що мають як галузевий, так і конкурентний вимір [2; 5]. В умовах реформування державного нагляду важливо уникати ситуацій, коли суб'єкти господарювання піддаються множинним перевіркам з однаковою метою, отримують суперечливі приписи чи зіштовхуються з різними стандартами оцінювання поведінки. Адміністративно-правові інструменти узгодження планів перевірок, електронні реєстри заходів контролю, спільні методики оцінювання порушень здатні зменшити колізійність практики.

Імплементація європейських підходів у цій сфері окреслює додаткові орієнтири для модернізації української моделі. У праві ЄС взаємодія органів конкуренції та секторних регуляторів будується на поєднанні незалежності кожного органу і процесуальної кооперації, що забезпечується через формалізовані механізми консультацій, обов'язок обміну інформацією, координацію у питаннях доступу до мереж, регулювання значної ринкової потужності тощо [6; 8]. Для України це означає необхідність гармонізації не лише матеріальних норм, а й процедурних аспектів взаємодії, закріплення у національному законодавстві зрозумілих правил координації, які враховують специфіку окремих ринків і водночас відповідають європейським стандартам.

Підсумовуючи, можна дійти висновку про те, що адміністративно-правові аспекти взаємодії органів конкурентної політики та регуляторів секторних ринків можна розглядати як окремий блок механізму забезпечення економічної конкуренції. Його ключовими елементами є: нормативне розмежування повноважень і юрисдикцій; процедурна координація рішень; участь органів захисту конкуренції у підготовці нормативних актів галузевих регуляторів; правові механізми інформаційного обміну; узгодження контрольних і наглядових заходів. Від того, наскільки послідовно ці елементи будуть врегульовані й реалізовані, залежить спромож-

ність держави забезпечувати ефективну конкуренцію в умовах лібералізованих ринків і виконувати зобов'язання, взяті в межах євроінтеграційного курсу України.

Список використаних джерел:

1. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
2. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.
3. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000 р. № 1682-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238.
4. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг: Закон України від 22.09.2016 р. № 1540-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 51. Ст. 833.
5. **Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).** *OECD Peer Reviews of Competition Law and Policy: Ukraine 2025* (Експертний огляд ОЕСР щодо конкурентного права та політики: Україна 2025). Paris: OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/uk/publications/reports/2025/11/oecd-peer-reviews-of-competition-law-and-policy-ukraine-2025_92b30786/83fd8c69-uk.pdf.
6. **Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони:** міжнародний договір від **27.06.2014** (підписання; набрання чинності – 01.09.2017). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page.
7. **Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки:** монографія / за заг. ред. **В. Д. Лагутіна**. Київ: **КНТЕУ**, 2008. **308 с.**
8. **Larouche, P.; de Streel, A.** *Interplay between the New Competition Tool and Sector-Specific Regulation in the EU: expert study*. European Commission, Directorate-General for Competition. **doi: 10.2763/521287.**

АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ У СТРУКТУРІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ У КОНТЕКСТІ СТАНДАРТІВ НАЛЕЖНОГО ПРОЦЕСУ ТА ПОДОЛАННЯ ФОРМАЛІЗМУ

Головко Костянтин Миколайович, аспірант
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

Адміністративне оскарження в сучасній моделі загальної адміністративної процедури слід розглядати як самостійну стадію провадження, спрямовану на внутрішній перегляд адміністративного акта або бездіяльності адміністративного органу з метою виправлення помилок без залучення суду. Його процесуальна природа визначається тим, що в межах адміністративного оскарження перевіряється не лише відповідність рішення закону, а й належність процедури, повнота встановлення обставин, коректність застосування дискреції та пропорційність втручання у права і законні інтереси особи. У системі гарантій правового захисту адміністративне оскарження виконує функцію швидкого коригування управлінських рішень, зменшує конфліктність взаємин між особою та адміністрацією і створює додатковий рівень підконтрольності публічної влади, що узгоджується з конституційною вимогою діяти на підставі, у межах повноважень та у спосіб, визначені законом.

Нормативне оформлення адміністративного оскарження як елемента загальної адміністративної процедури в Україні пов'язане із Законом України «Про адміністративну процедуру», який закріплює принципи участі особи, відкритості, обґрунтованості, своєчасності та ефективних засобів правового захисту і тим самим задає стандарт якості провадження у цілому, включно зі стадією перегляду [1] і загальною рамкою належної адміністрації. Важливо, що адміністративне оскарження в цій логіці не є факультативним елементом сервісної комунікації, а розглядається як інструмент правової корекції, який має забезпечувати відновлення порушених прав або усунення процедурних дефектів до моменту, коли спір перейде в площину адміністративного судочинства.

Ефективність адміністративного оскарження як стадії процедури доцільно оцінювати через сукупність критеріїв, що відтворюють стандарти належного процесу у відносинах особи з адміністрацією. До таких критеріїв належать доступність механізму перегляду, передбачуваність строків, неупередженість органу перегляду, реальність перевірки як факту, так і права, обов'язок надати мотивовану відповідь за результатами розгляду скарги, а також практична здатність засобу виправити порушення. Вимога ефективного засобу захисту як загальний стандарт у європей-

ській системі прав людини пов'язана з тим, що засіб має бути дієвим не лише формально, а й за наслідками для особи, включно з можливістю виправити порушення або надати належну компенсаційну реакцію у межах національної системи. Цей підхід відображається у роз'яснювальних матеріалах щодо статті 13 Європейської конвенції з прав людини, де наголошується на вимозі ефективності засобу правового захисту на національному рівні [2].

Стандарти належного процесу у сфері адміністративного оскарження проявляються насамперед через вимоги процедурної справедливості, що мають бути забезпечені навіть у позасудовому перегляді. Йдеться про право особи знати підстави рішення, мати доступ до матеріалів, на яких воно ґрунтується, подати пояснення і додаткові матеріали, отримати відповідь, яка містить зрозумілі мотиви та відображає оцінку доводів. У європейських підходах належне адміністрування прямо включає вимогу наявності механізмів оскарження та перегляду адміністративних рішень, а також мінімальні стандарти їх організації; ці вимоги закріплені, зокрема, в рекомендаційних документах Ради Європи щодо доброго адміністрування, де спеціально акцентується блок апеляцій та перегляду [3].

Для української моделі це означає, що адміністративне оскарження має будуватися як процедура, здатна відтворити контрольні функції права без підміни їх внутрішнім відомчим узгодженням.

Проблема формалізму в адміністративному оскарженні виникає тоді, коли стадія перегляду фактично перетворюється на підтвердження первинного рішення без реальної перевірки доводів, а процедура скарги зводиться до технічної реєстрації та шаблонної відповіді. Формалізм проявляється у декількох типових практиках: відмові розглядати нові матеріали без аналізу їх релевантності, ігноруванні аргументів щодо порушень процедури, підміні мотивування посиланням на загальні норми без прив'язки до конкретних фактів, надмірному акценті на недоліках форми скарги без надання можливості усунути їх, а також у відтворенні первинних висновків без оцінки альтернативних інтерпретацій фактичних обставин. Такі практики знижують легітимність адміністративного перегляду як засобу правового захисту, провокують перенесення спору в суд та збільшують процесуальні витрати як для особи, так і для держави.

Подолання формалізму в адміністративному оскарженні пов'язане з відновленням його контрольної природи. Це потребує інституційної відокремленості функції перегляду від функції первинного вирішення справи, мінімізації конфлікту інтересів у осіб, що здійснюють перегляд, і забезпечення процесуальної автономії скаргового провадження. У рекомендаційних матеріалах Ради Європи щодо адміністративних апеляцій та внутрішніх переглядів підкреслюється, що стандарти адмініс-

тративного оскарження мають бути організовані так, щоб забезпечити реальну можливість внутрішнього перегляду і не зводитися до формальної процедури [4].

У практичному вимірі це означає вимогу повного перегляду з урахуванням матеріалів справи, можливість отримання додаткових відомостей і обов'язок мотивовано відповісти на доводи особи.

Окремого значення набуває питання співвідношення адміністративного оскарження і судового контролю. Адміністративне оскарження не повинно створювати процесуальних бар'єрів для доступу до суду, але може виступати ефективним фільтром для виправлення помилок на ранній стадії, якщо воно організоване як належна процедура. У системі адміністративного судочинства перевірка рішень суб'єктів владних повноважень здійснюється за критеріями обґрунтованості, пропорційності, добросовісності, своєчасності та інших параметрів належної адміністрації, що робить процедурну якість первинного рішення і результатів адміністративного перегляду ключовими для стійкості правової позиції адміністративного органу [5].

Саме тому адміністративне оскарження має сенс як стадія процедури лише за умови, що воно здатне усунути процедурні дефекти, уточнити фактичну основу і привести мотивування у відповідність до стандартів правової аргументації, які потенційно підлягають судовій перевірці.

Стандарти належного процесу в адміністративному оскарженні також пов'язані з прозорістю матеріалів і доступом до справи. Якщо особа не має можливості ознайомитися з доказовою базою, на якій ґрунтується рішення, або якщо ключові підстави приховані за загальними формулами, адміністративний перегляд втрачає змагальність матеріалів і перетворюється на формальний етап. Європейські моделі адміністративної процедури, зокрема модельні правила ReNEUAL, наголошують на необхідності процедур, які роблять видимими права та обов'язки адміністрації й особи, включно з блоком засобів перегляду, що орієнтований на ефективність та контрольованість адміністративного рішення [6].

Для українського контексту це важливо як методологічний орієнтир. Адміністративне оскарження має бути побудоване як механізм реальної перевірки, а не як формальна стадія, що лише підтверджує первинний результат.

Підсумовуючи, зазначимо, що адміністративне оскарження як стадія адміністративної процедури є ефективним лише тоді, коли виконує функцію внутрішнього контролю за законністю, обґрунтованістю та процедурною справедливістю адміністративного акта, забезпечує участь особи та прозорість матеріалів, а також завершується мотивованим рішенням, здатним усунути порушення. Проблема формалізму виникає як ре-

зультат підміни контролю відомчим підтвердженням і нейтралізує саму ідею ефективного засобу правового захисту. Подолання формалізму потребує послідовного застосування принципів загальної адміністративної процедури та імплементації процедурних стандартів, що забезпечують реальну перевірку доводів і можливість виправлення помилок до судового етапу, що відповідає загальноєвропейським орієнтирам належної адміністрації та ефективних засобів захисту.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. *Верховна Рада України*. RILJ <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20> zakon.rada.gov.ua
2. Council of Europe. Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights: Right to an effective remedy. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng ECHR-KS
3. Council of Europe. Recommendation CM/Rec(2007)7 on good administration (20.06.2007). URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c> rm.coe.int
4. Council of Europe. Guide to good administrative practices for public authorities (містить огляд стандартів щодо administrative appeals і внутрішніх переглядів, з посиланням на CM/Rec(2007)7 та Rec(2001)9). URL: <https://rm.coe.int/guide-good-administrative-practices-web/1680abd88b> rm.coe.int
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> zakon.rada.gov.ua
6. ReNEUAL. Model Rules on EU Administrative Procedure (Compilation Books I–VI, 2014). URL: https://www.renewal.eu/images/Home/ReNEUAL-Model_Rules-Compilation_BooksI_VI_2014-09-03.pdf
7. European Parliament. ReNEUAL Model Rules on EU Administrative Procedure Law (study/document). URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/67184/att_20141023ATT91728-2616517268880876673.pdf

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Головко Роман Миколайович, аспірант
ЗВО «Міжнародний університет бізнесу і права»

Право на підприємницьку діяльність має конституційне закріплення і реалізується у взаєминах суб'єктів господарювання з публічною владою, зокрема через участь у витрачанні бюджетних коштів та отриманні публічних контрактів [1]. У цій площині публічні закупівлі виступають не лише економічним інструментом забезпечення потреб держави і територіальних громад, а й адміністративно правовим механізмом доступу до ринку, який впливає на конкуренцію, можливості розвитку підприємництва та легітимність розподілу публічних ресурсів.

Адміністративно правова природа закупівель проявляється у тому, що рішення замовника мають владний і процедурно зумовлений характер, ухвалюються в межах компетенції, породжують юридичні наслідки для учасників та підлягають спеціальним формам контролю і оскарження [2].

Закупівля є послідовністю процедурних дій, де кожна стадія створює умови або обмеження доступу учасника до подальших етапів, а отже безпосередньо впливає на реалізацію права на рівну участь у публічному ринку.

Забезпечення рівного доступу до підприємництва у закупівлях доцільно розглядати як результат поєднання трьох складових. Перша складова охоплює нормативні гарантії, що встановлюють принципи недискримінації, добросовісної конкуренції, відкритості та об'єктивності оцінювання. Друга складова пов'язана з процедурними гарантіями, які забезпечують учаснику можливість діяти в прозорій процедурі, отримувати інформацію, подавати пропозицію на однакових умовах і отримувати мотивовані рішення замовника. Третя складова стосується механізмів контролю й захисту, насамперед адміністративного оскарження та судового перегляду, які дозволяють оперативно відновити порушені права і зупинити порушення до моменту укладення договору [4].

Законодавча модель закупівель задає рамку, в якій рівність доступу забезпечується через уніфіковані правила процедури, вимоги до тендерної документації, критерії відбору та прозорість комунікації з учасниками [2].

Для учасника закупівлі юридично значущими є три типи ризиків, які прямо впливають на реальність рівного доступу. Перший тип

пов'язаний із конструюванням умов документації, коли вимоги можуть бути сформульовані так, що фактично звужують коло потенційних учасників. Другий тип пов'язаний з оцінюванням пропозицій, де ключовими є об'єктивність критеріїв та перевірність висновків. Третій тип стосується укладення і виконання договору, де критичним є недопущення зміни істотних умов у спосіб, що деформує результати конкуренції і нівелює попередні гарантії процедури.

Окреме значення має цифрова архітектура закупівель як умова фактичної рівності доступу. Електронна система закупівель створює режим публічності даних, спрощує пошук можливостей для бізнесу і зменшує інформаційну асиметрію між великими та малими учасниками [10].

Саме інформаційна доступність є практичним виміром рівності, оскільки нерівний доступ до інформації про оголошення, вимоги та зміни у процедурі фактично означає нерівний доступ до ринку. Водночас цифровізація не є автоматичною гарантією, якщо зберігаються проблеми якості документації, строковості відповідей замовника, формалізму в оцінюванні та недостатньої мотивованості рішень.

Публічні закупівлі як адміністративно правовий механізм рівного доступу набувають завершеності через дієві інструменти оскарження. Адміністративне оскарження у закупівлях має особливу цінність через строковий характер процедур, коли порушення потребує швидкого процесуального реагування до укладення договору [2].

Інституційним елементом такого механізму виступає Антимонопольний комітет України в межах повноважень, визначених законом [3].

Для підприємця це означає можливість відновити право у спеціальній процедурі перегляду, отримати зобов'язувальне рішення щодо усунення порушення та забезпечити повторюваність стандартів для замовників через усталену практику.

Судовий захист виконує функцію зовнішнього контролю за законністю дій і рішень суб'єктів владних повноважень, у тому числі в тих сегментах закупівельних спорів, де потрібна перевірка відповідності управлінських рішень принципам законності, обґрунтованості та пропорційності [4].

У цьому аспекті адміністративно правовий вимір закупівель проявляється як вимога до публічної влади діяти у процедурно визначених межах і обґрунтовувати рішення так, щоб вони були перевірними.

Важливим методологічним підходом є узгодження закупівель з загальними стандартами адміністративної процедури. Законодавство про адміністративну процедуру формує універсальні гарантії для приватної особи у взаєминах з адміністрацією, зокрема щодо права на участь, нале-

жного повідомлення, доступу до матеріалів, вимоги мотивування та дотримання розумних строків [5].

У закупівлях ці гарантії набувають специфічного змісту через стандарти відповідей на звернення учасників, логіку відхилення пропозицій, обґрунтування кваліфікаційних висновків та процедури усунення невідповідностей. Саме процедурна якість тут визначає, чи є рівний доступ реальним, чи зводиться до формальної можливості подати пропозицію.

Європейський і міжнародний контекст також підсилює адміністративно правове розуміння рівного доступу у закупівлях. Директива ЄС 2014/24 орієнтована на прозорість, рівне ставлення і конкуренцію в публічних закупівлях, визначаючи стандарти організації процедур і вимоги до недискримінаційності [6].

У глобальному вимірі Угода СОТ про державні закупівлі встановлює правила, спрямовані на забезпечення відкритих і справедливих умов конкуренції у сфері закупівель [7].

У сукупності ці підходи фіксують ключову ідею, закупівля є не лише контрактуванням, а й процедурою доступу до публічного ринку, де рівність забезпечується через прозорі правила, передбачувані рішення та ефективні засоби правового захисту.

Належне адміністрування у закупівлях означає, що замовник має діяти неупереджено, послідовно і мотивовано, а всі суттєві рішення повинні бути перевірними і зрозумілими для учасника. Ця вимога узгоджується з рекомендаціями Ради Європи щодо належного адміністрування у відносинах публічної влади з приватними особами [8].

Інституційні стандарти сучасної публічної адміністрації також підкреслюють очікування бізнесу щодо прозорості, підзвітності та орієнтації на сервіс, що прямо відображається у закупівельних процедурах як найбільш масовій точці контакту підприємництва з державою [9].

Отже, публічні закупівлі слід кваліфікувати як адміністративно правовий механізм забезпечення рівного доступу до підприємництва, оскільки вони формують процедурно визначений ринок публічних контрактів і встановлюють правила допуску та конкуренції, обов'язкові для замовника і учасників. Реальність рівності доступу забезпечується поєднанням прозорості процедур, цифрової відкритості даних, належного мотивування рішень і дієвих механізмів адміністративного та судового захисту. Водночас будь-яка деформація процедури через дискримінаційні вимоги, формалізм оцінювання або недостатню перевірюваність рішень підриває не лише права окремого учасника, а й легітимність розподілу публічних ресурсів та довіру до держави як організатора ринку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про публічні закупівлі Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>.
3. Про Антимонопольний комітет України Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3659-12>
4. Кодекс адміністративного судочинства України Кодекс України; Закон від 06.07.2005 № 2747-IV Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2747-15>
5. Про адміністративну процедуру Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2073-20>
6. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC consolidated text 2024-01-01. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/2024-01-01/eng>
7. Agreement on Government Procurement as amended by the 2012 Protocol. World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/rev-gpr-94_01_e.htm
8. Recommendation CM Rec 2007 7 of the Committee of Ministers to member states on good administration adopted 20 June 2007. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-on-good-administration/16809f007c>
9. The Principles of Public Administration. SIGMA OECD and the European Union, 2023. URL: https://www.sigmaweb.org/content/dam/sigma/en/publications/reports/2023/11/the-principles-of-public-administration_5e68f805/7f5ec453-en.pdf
10. Prozorro Public Procurement of Ukraine official website. URL: <https://prozorro.gov.ua/en>

ЗМІСТ

Давиденко В.В. ВСТУПНЕ СЛОВО	3
Денисова А.В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	4
Ярмакі Х.П. ЩОДО ПИТАННЯ ПРО РОЗУМІННЯ ПРАВОСУДДЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СУДДЯМИ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	6
Свиридюк Н.П., Цюприк Н.О. OSINT ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ РОЗВІДКИ: ВИКЛИКИ ЛЕГІТИМНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	10
Safjański T. THE RUSSIAN FEDERATION DIVERSION OPERATIONS INVOLVING THE USE OF ARSON IN EUROPE – NEW THREATS AND CHALLENGES FOR UKRAINE AND POLAND COOPERATION IN THE FIELD OF SECURITY	13
Завальнюк І.В. АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД ЯК КВАЗІ-ОРГАН КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ	21
Калянов Д.П. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	25
Кобко Є.В. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	29
Кравцова Т.М. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ДІТЬМИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ ДІЯЛЬНОСТІ.....	32
Помаза-Пономаренко А., Тарадуда Д. АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	35
Рудой К.М. ГЛАСНІСТЬ ТА ВІДКРИТІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА У ПОЗОВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ТА ПРАКТИКА УКРАЇНИ.....	38

Шаронов А.П. ПРАВОВА ПРИРОДА ІНТЕРОПЕРАБЕЛЬНОСТІ ЯК КАТЕГОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА	40
Абасова Ф. А., Сірко В.С. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА: ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	44
Аксенова А.О., Ярмакі Х.П. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ	47
Аносенков А.А., Мукоїда Р.В. ЕЛЕКТРОННА ФОРМА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН У СТРУКТУРІ ІНСТИТУТУ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН.....	49
Аргірова М.О., Боксгорн А.В. ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ СУДДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ У СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА	53
Баранов С.О. ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	56
Березовський А.О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	60
Берендєєва А.І. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ СЕКТОРУ БЕЗ- ПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	62
Біловус О.І., Галуцько В.М. ПРАВА ОBOB'ЯЗКИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	65
Бланар Д.І., Шерстюк Г.М. МІСЦЕ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	71
Богдан В.П., Галуцько В.М. НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ.....	73
Бойчук О.О., Любчик В.Б. ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИМИ ПРИГОДАМИ	79
Братковський В.М. ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	82

Войчек О.С. ДО ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ.....	86
Горбач-Кудря І.А. «ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ» У КАТЕГОРІЯХ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	89
Гоцуленко А.А., Рудой К.М. АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА	93
Гузенко О.П. ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗМІСТОВНОСТІ ТА РОЛІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	98
Гуцуленко С.І., Рудой К.М. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ РЕЖИМИ.....	101
Джунь С.В., Горбач-Кудря І.А. ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПОЛІЦІЯ» ТА «ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ» В ТЕОРІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА	105
Джупіна Х.О., Баранов С.О. НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ.....	108
Дідик Н.І., Бесага І.В. ОЦІНКА СУДОМ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОЛІГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ДОКАЗУ СТОРОНИ ЗАХИСТУ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ	112
Драганов С.В., Шерстюк Г.М. ПРОЦЕДУРА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ СУБ'ЄКТОМ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ.....	115
Доскевич В.Г. ДЕЯКІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ....	118
Драпалюк К.І. ДЕЯКІ ПИТАННЯ БУЛІНГУ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	122
Душков П.А., Галунько В.М. ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	125
Єпіфанцева В.Ф., Морозов Д.А. РОЛЬ ПРАЦІВНИКА КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ТА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ТЕ- РИТОРІЯХ.....	127

Сфімкіна І.М., Жильцов О.Л.	
КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ ПРАВИЛ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ	130
Жильцов О.Л.	
ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ ВИБОРУ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	133
Закалик Г.М.	
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ ПІДЛІТКОВОЇ АГРЕСІЇ ТА БУЛІНГУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	137
Заставенко М.О.	
РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮВАЛО ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЩО ПОСЯГАЛИ НА ВСТАНОВЛЕНИЙ ПОРЯДОК ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ	140
Згуральський Я.Р., Боксгорн А.В.	
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ Й ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	143
Кадала В.В.	
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ: ПРИНЦИПИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	147
Капковський А.М.	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СУБ'ЄКТІВ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ	150
Кобко Р.В.	
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	152
Ковальова О.В.	
ЗАВДАННЯ ШКОДИ ЗДОРОВ'Ю ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА ОЗНАКА СКЛАДУ ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НА- СИЛЬСТВА: ОГЛЯД СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	156
Ковбан А.В.	
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕТИКО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	160
Конопля Ю.М.	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	163

Король Г.В., Баранов С.О. КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СФЕРІ ВІЙСЬКОВОГО ОБЛІКУ ТА МОБІЛІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ І ШЛЯХИ ЇХ УСУНЕННЯ	167
Косаревська О.В. ЩОДО ПИТАННЯ ЗАХОДІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО ВПЛИВУ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ВІКОМ ВІД 16 ДО 18 РОКІВ	170
Костюк С.С. РОБОТА З КАДРАМИ ПОЛІЦІЇ В США.....	172
Кузьміна М.В., Боксгорн А.В. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	174
Кучеренко Є.В., Клушина В.М. ДЖЕРЕЛА РЕСУРСНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ МЕДИКІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ	177
Лепехо Ю.В., Пузирний В.Ф. ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАГУВАННЯ НА ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	180
Маковій В.П. ПУБЛІЧНО-ПРАВОВА ТА ПРИВАТНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПО- ЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ.....	183
Матяр П.О., Берендєєва А.І. ЗНАЧЕННЯ ЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО	188
Машенко В.С. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБАЛАНСОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	190
Мельник С.О. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	194
Мітязина А.Д., Чорна М.В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ	198
Модлін Є.О., Галунько В.М. ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З РОЗСЛІДУВАННЯМ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ	202

Мотрюк М.Д., Рудой К.М. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ	205
Мукоїда Р.В., Аносенков А.А. ОКРЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕР- ЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	207
Назаренко О.П., Коропатов О.М. СУМІЩЕННЯ СЛУЖБИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	211
Ніцевич О.В. ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	213
Пирлик М.В., Баранов С.О. АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПО- ЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	216
Пишна А.Г. ЩОДО ПИТАННЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	220
Підлубний О.Л. ПЕВНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НАЦІОНАЛЬНОЮ ГВАРДІЄЮ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	223
Потієвська А.В., Рудой К.М. ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО УКРАЇНИ	226
Проскурня Є.Є. ВИКОРИСТАННЯ (ЗАСТОСУВАННЯ) БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ	228
Пузирна Н.С. АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ПРИ ОМБУДСМАНІ	233
Рибаченко С.П. СТАН СПРИЙНЯТТЯ КОРУПЦІЇ СУСПІЛЬСТВОМ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	236
Ротар А.І., Баранов С.О. ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	240

Ротар А.І., Коропатов О.М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	244
Руденко Н.В., Денисова А.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	246
Сербенюк С.О. ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ЗМІСТУ ПОНЯТЬ «ПРАВОВІ ЗАСАДИ» ТА «АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ» КРІЗЬ ПРИЗМУ МІЖНА- РОДНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	249
Сінчук М.С., Любчик В.Б. ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ІНШИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННИМ ПОВОДЖЕННЯМ ЗБРОЇ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ АБО ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ	253
Сірко В.С. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ GOOD GOVERNANCE ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В УКРАЇНСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО	256
Суленко А.А., Рудой К.М. ФОРМИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ.....	259
Сухарєва А.О., Нестеровська О.О. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ З ОСВІТНІМИ ЗАКЛАДАМИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	261
Сухінін С.В., Денисова А.В. ПРОБЛЕМАТИКА ДОСТУПУ ДО ПОСАДИ СУДДІ МІСЦЕВОГО СУ- ДУ В УКРАЇНІ ПРИ НАЯВНОСТІ В КАНДИДАТА ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ»	264
Терлецький А.В. ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	269
Торбін І.Ю. ФОРМИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	272
Ульянов О.І. ВИКОНАННЯ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ ЗАХОДІВ ПРА- ВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	276
Федорінова Є.С., Чорна М.В. ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: МЕЖІ ОБМЕЖЕНЬ ТА ГАРАНТІЇ ПРАВ ОСОБИ.....	280

Флоренко Г.О., Сірко В.С. АДВОКАТ У СИСТЕМІ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»: ПЕРЕВАГА ТА РИЗИКИ	282
Форманчук А., Янковий М.О. КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСГУМАЦІЇ	285
Чурбаков Д.Р, Боксгорн А.В. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОБМЕЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО РОЗСУДУ У СФЕРІ ФІНАНСІВ.....	288
Чорна М.В. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО–ПРАВОВИХ ВІДНОСИН	292
Шаповалов І.І. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	295
Шелковенко А.Є., Денисова А.В. ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	299
Шувар Н. М., Закалик Г.М. КОМУНІКАТИВНІ УМІННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА» В УМОВАХ ВІЙНИ	302
Шульга А.О. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПО- ЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ЗАГРОЗАМ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	305
Щербина В.С., Денисова А.В. ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ У ПРОВАДЖЕННІ ЩОДО БУЛІНГУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	309
Юрченко Т. П. КОНТРОЛЬ, НАГЛЯД І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ АДМІНІСТРА- ТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗАЯВНИКА.....	312
Браславець Я. Ю. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ КОН- КУРЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ З РЕГУЛЯТОРАМИ СЕКТОРНИХ РИНКІВ	315
Головко К. М. АДМІНІСТРАТИВНЕ ОСКАРЖЕННЯ У СТРУКТУРІ АДМІНІСТРАТИ- ВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ У КОНТЕКСТІ СТАНДАРТІВ НАЛЕЖНОГО ПРОЦЕСУ ТА ПО- ДОЛАННЯ ФОРМАЛІЗМУ	322
Головко Р. М. ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК АДМІНІСТРАТИВНО ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	326

**МАТЕРІАЛИ
ХІІ Міжнародної науково-практичної
онлайн-конференції**

**«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА
УКРАЇНИ»**

24 жовтня 2025 року

Підписано до друку 25.10.2025. Формат 60х84/16. Папір офсетний.

Гарнітура «TimesNewRoman»/ Друк цифровий.

Ум. друк .арк. 19,65.

Наклад 5 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.